This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

$B 101 439

Bernard Moses.

IN MEMORIAM
BERNARD MOSES

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII

EX LIBRIS

UNIV. OF CALIFORNIA

MINNEN

UR

SVERIGES NYARE HISTORIA,

SAMLADE

AF

B. von SCHINKEL,
Öfverste, f. d. Adjutant hos Konung Carl XIV Johan,

FÖRFATTADE OCH UTGIFNE

[illegible]

C. W. BERGMAN.

SJUNDE DELEN.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1812—1814).

STOCKHOLM, 1855.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

DL748
S4
v.7

BERNARD MOSES

INNEHÅLL.

Carl Johan och Hans Tid.

(1812—1814).

FÖRSTA KAPITLET.

Från kronprinsens återkomst från mötet i Åbo till och med Björnstjernas återkomst från London.

(September—Oktober 1812).

Kronprinsens återkomst från Åbo. — Rykten rörande Finlands återställande. — Politiskt samtal mellan prinsen och drottningen. — Grefve Engeströms åsigter om uppgörelserna i Åbo. — Adlercreutz och Wrede. — Grefvinnan Engeströms salong och den der rådande tonen. — Anekdot. — Sveriges rustningar. — Stor krigskonselj i Stockholm. — Kronprinsens beslut. — Täta beskickningar till Petersburg. — Härens fördelning i och för det tillämnade anfallet mot Seland *eller* Norge. — Preussiska ministern Tarrachs not af den 13 September (1812) och svenska kabinettets svar derå. — Samtal mellan Engeström och Tarrach. — Brist på underrättelser från Ryssland. — Dåliga rykten. — Åter ett politiskt samtal mellan drottningen och kronprinsen. — Plan att äfven utan Rysslands biträde med Englands hjelp under vintern taga Norge. — Frågan rörande Guadeloupes öfverlemnande till kronprinsens *enskilda* förfogande och de olika synpunkter, hvarur denna fråga torde både kunna och böra rättast betraktas. — Björnstjernas beskickning till London. — Kronoborg. — Kronprinsens afresa från Stockholm. — Beredelser till anfallet mot Seland. — Stjerncronas återkomst från Petersburg med bref från kejsar Alexander innehållande nyheten om slaget vid Borodino och löfte om de ryska hjelptruppernes ankomst inom föreskrifven tid. — Episod om fru Staël, hennes ankomst till Stockholm och förhållande till kronprinsen. — Nyheten rörande fransmännens intåg i Moskwa. — Bestörtning och rykten. — Kronprinsens bref till Alexander. — Prinsens yttranden (under en hofcirkel) till Suchtelen och Binder angående Moskwas fall. — Nytt bref från Alexander. — Märkligt yttrande af den sistnämnde. — Prinsens beslut att tillsvidare inställa alla våra krigsföretag. — Björnstjernas återkomst från London. — Märkligt bref från prinsen-regenten till kronprinsen. — Dennes redogörelse inför konungen öfver den lyckliga utgången af Björnstjernas sändning. — Anekdoter . . . . sid. 1—30.

774803

ANDRA KAPITLET.

Vintern 1812 och 1813.

(Oktober 1812—April 1813).

Löjtnant Pålmans återkomst från Petersburg. — Prins Kosslowsky. — Bref från Alexander rörande Moskwas utrymmande. — Preussens konung i fara att tillfångatagas af Napoleon och kronprinsens varning. — Mallets sammansvärjning med deraf föranledda gissningar. — Grefven af Noailles och hertigen af Pienne. — Gustavianska sympatier. — Ryttmästar Struzzenfelt och grefve De la Gardie. — Hemlig brefvexling mellan Stockholm och f. d. svenska hofvet i Carlsruhe. — Kongl. förordning emot umgänge med f. d. kongliga familjen, m. m. — Underhandlingar med Danmark rörande ett godvilligt afträdande af Norge. — Stedingk, Rosenkrantz och Blome. — Sveriges propositioner. — Grefve G. Löwenhielms beskickning till kejsar Alexander. — Hr de Cabres aflägsnande. — Grefve Engeströms berättelse till Kongl. Maj:t. — Hope och Pozzo di Borgo. — Den sednares samtal med kronprinsen och hans föregåenden. — Fördragen med England, Spanien och Preussen. — Ny operations-plan mot Danmark. — Grefve Neipperg. — Blick på danska kabinettets politik under Februari och Mars månader (1813). — Wessenberg och Bernstorff. — Den förres missöden i Hamburg och Helsingborg. — Englands trohet mot Sverige och Österrikes tvetydiga uppförande. — Napoleons tredje försök att skilja Sverige från koalitionen. — Signeul. — Bitter not-vexling mellan franska och svenska kabinetterna. — Krigsrustningarne och truppernes afsegling till Pomern. — Kronprinsens bref till Alexander rörande den nya operations-planen. — Grefve G. Löwenhielms återkomst från Wilna och nya beskickning till Alexander. — Nya försök att med godo vinna Danmark. — Prins Dolgoruckis sändning till Köpenhamn. — Grefve Moltke. — Obehagliga intryck. — Sveriges ultimatum till Danmark. — Hofnöjena. — Grefven och grefvinnan Liewen. — Fortsatta meddelanden rörande fru Staël och hennes förhållande till kronprinsen. — Anekdoter. — Fru Staël och skalden Leopold. — Prins Wilhelm af Oranien-Nassau. — Sarrazin, Gneisenau och Wallmoden, Mad:lle Georges, Bernhard Romberg och fru Händel-Schütz . . . . sid. 31—82.

TREDJE KAPITLET.

Kronprinsens afresa från Stockholm och ankomst till Tyskland.

(April—Maj 1813).

Den allmänna andan i Tyskland. — De hemliga sällskaperna. — Stein och hans planer. — Första idéen till det s. k. »förvaltningsrådet.» — Grefve Münster. — Förslag till Tysklands kommande organisation, inskickadt till kronprinsen af grefve C. Löwenhielm. — Planen till ett »tyskt förbund» och en s. k. »kanslef.» — Sveriges betänkande i ämnet. — Förslaget till en s. k. »tysk liga» och en »provisorisk riksdag.» — Tysklands nya kejsare. — Grefve Münsters betänkande. — Det nya s. k. welfiska riket. — Kronprinsen jemkar sina åsigter till ungefärlig öfverensstämmelse med nämnda Münsters betänkande. — Öfversigt af koalitions-kriget till April 1813. — Wangenheim, Kleist och Arnheim. — Stor afskedscirkel på hofvet. — Ord till grefvarne Engeström och C. Mörner. — Friherrinnan Staël. — Svenskarnes oro. — Hären. — Stedingk och Adlercreutz. — Prinsens afresa från Stockholm och besök hos Georg Adlersparre. — Allvarsamma samtal. — Anledningar till

misstroende emot kejsar Alexander. — Prinsen och grefve Essen. — Besök vid Trollhättan. — Ledsamma nyheter. — G. Löwenhielm och kejsar Alexander i Kalisch. — Prinsens misstankar emot den sistnämnde få ny näring. — Nya mått och steg. — Bref till L. v. Engeström. — Afbrytandet af de diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Danmark. — Prins Christian Fredriks afresa till Norge. — Prins Fredrik af Hessen. — Kaas. — Märkligt samtal emellan Carl Johan och fältmarskalken Toll i Christianstad. — Obehagliga rykten. — Kronprinsens ankomst till Carlskrona och märkliga samtal med Pozzo di Borgo. — Stridiga åsigter och förebråelser. — Koalitionen hotas af inre söndring. — Nyheten om slaget vid Lützen. — Afresa till Tyskland och rörande afsked. — Färden öfver hafvet. — Ankomst till Rügen . . . . sid. 83—128.

FJERDE KAPITLET.

Från kronprinsens ankomst till Tyskland till mötet i Trachenberg.

(Maj—Juli 1813).

Kronprinsens vistelse på Rügen. — Ledsamma nyheter. — Ankomsten till Stralsund. — Festligt emottagande. — Svikna förhoppningar. — Salviati och Alopæus. — Det s. k. förvaltnings-rådet. — Hope och Suchtelen. — Tilldragelser i Hamburg. — General Döbeln. — Pozzo di Borgo. — Nya eftergifter å H. K. H:s sida. — Peyrons beskickning till kronprinsen och grefve G. Löwenhielms till kejsar Alexander. — Utveckling af kronprinsens politik i frågan rörande Hamburgs undsättning med svenska vapnen. — Döbeln och Lagerbring. — Svenska trupperne lemna Hamburg, som åter besättes af fransmännen. — Slaget vid Bautzen. — Nya meddelanden från kejsar Alexander och konungen af Preussen. — Kronprinsens försigtighetsmåttt. — Signeuls beskickning till kejsar Napoleon. — Suchtelens, Thorntons, Hopes och Wetterstedts resa till Kögebugt. — Militäriska anordningar. — Wallmoden och Woronzoff, m. m. — Grefve Neipperg. — Underhandlingar med Österrike. — Stilleståndet i Plesswitz. — Förslaget angående en allmän fredskongress. — Kronprinsens tvifvelsmål och fruktan. — Märklig politisk konferens med Thornton och Hope. — Plan att bombardera Köpenhamn och stycka Danmark, m. m. — Grefve G. Löwenhielm och kejsar Alexander. — Pozzo di Borgos tredje beskickning till kronprinsen. — Bref från kejsaren till den sistnämnde . . . . sid. 129—180.

FEMTE KAPITLET.

Mötet i Trachenberg.

(Juli 1813).

General Adlercreutz och grefve G. Löwenhielm. — H. K. H:s svit. — Sammanträffande med prins Wittgenstein i Prentzlau. — Obehaglig sinnesstämning. — Ankomst till Trachenberg och artigt emottagande. — Första aftonens samtal mellan kronprinsen och de begge suveränerne af Ryssland och Preussen. — Svenskarnes oro. — Grefve G. Löwenhielm och St. Anna ordens storkors. — Följande dagens öfverläggningar. — Österrikes ställning. — Märkligt politiskt samtal med grefve Stadion. — Bref från kejsaren af Österrike till kronprinsen. — Nytt samtal med Stadion. — Diskussionen rörande

den gemensamma nya operations-planen. — Det stora inflytande, kronprinsen dervid utöfvade. — Det s. k. konferens-protokollet i Trachenberg. — Utnämningen till högste befälhafvare öfver de förenades hufvudhärar. — Kronprinsen, Blücher och prins Schwartzenberg. — Kejsar Alexander och Moreau. — Kronprinsens förslag rörande koalitionens slut-mål. — Hans omtanka att försäkra Sveriges intressen vid kongressen i Prag. — Frågan om stilleståndets förlängning till den 10 Augusti. — Yttrande af fältmarskalken Stedingk. — Prinsens afsked från suveränerne och märkliga ord till kejsar Alexander. — Afresa och återkomst . . . . sid. 181—209.

SJETTE KAPITLET.

Från kronprinsens återkomst från mötet i Trachenberg till och med sammankomsterna i Leipzig.

(Juli—Oktober 1813).

Kronprinsens resa till Berlin. — Festligt emottagande. — Besök på Schönhaus. — Furst Hatzfeld. — General Bülow. — Prinsessan Wilhelm af Preussen. — Resor och mönstringar. — Landtpresten Spicker. — Ankomsten till Strelitz. — Prinsessan Solms och hertigen af Cumberland. — Återkomst till Stralsund. — Märkligt samtal med Moreau. — Kronprinsen afreser till krigsskådeplatsen. — Öfverläggning med Bülow och Tauentzien. — Nordarméens militäriska ställning och sammansättning. — Dess uppställning vid fälttågets början. — Kronprinsens högqvarter. — De fremmande kommissarierna. — Nordarméens rörelser till och med slaget vid Grossbeeren. — Beskrifning öfver detta slag. — Carl Johan och de franska fångarne. — En besynnerlig spådom. — Utveckling af de skäl, som bestämde kronprinsens methodiska operationer. — Vigtiga meddelanden från den stora böhmiska arméen. — Nederlaget vid Dresden. — Furst Lichtenstein. — Slaget vid Dennewitz. — Nya betänkligheter som förestafvade kronprinsens försigtiga operationssätt. — Preussarnes anklagelser. — Krusemark och Thornton. — Plan att på förhand angripa Danmark. — Bref derom till konungen af Preussen. — De utländska kommissariernas m. fl. invändningar. — Planens uppgifvande. — Förhandlingar med Österrike. — Kronprinsens bemödanden att sätta den böhmiska och schlesiska arméen i rörelse och dymedelst bereda nordarméen utrymme att operera. — Hans betänkande af den 24 September. — Nya vigtiga meddelanden från kejsar Alexander och general Blücher. — Schlesiska och nordarméen öfvergå Elben. — Förhandlingar mellan kronprinsen och general Blücher. — Mötet i Mühlbeck. — Napoleons marsch mot Mulda, samt schlesiska och nordarméens rörelse på Saale. — Rühle von Liljenstern och grefve Alexis de Noailles. — Sammanträdet i Ziebick. — Napoleons rörelser. — Oro i svenska högqvarteret. — Krigskonseljen i Cöthen. — Nordarméens rörelser den 15, 16 och 17 Oktober. — Slaget vid Leipzig. — Carl Johan natten mellan den 18 och 19 Oktober. — Lifsfara. — Kronprinsens intåg i Leipzig. — Konungen af Saxen. — Sammanträffande med Alexander och Fredrik Wilhelm. — Alexander och general Skjöldebrand. — Kejsaren af Österrike. — Märkvärdigt samtal mellan kronprinsen och kejsar Alexander. — Frankrikes krona. — Storfurst Constantin. — Nya öfverläggningar. — Besök hos Fredrik Wilhelm. — Lysande middag. — Furst Metternich. — Uppgörelser rörande de kommande operationerna. — Afsked och afresa . . . . sid. 210—291.

SJUNDE KAPITLET.

Freden i Kiel.

(Oktober 1813—Januari 1814).

De allierade förfölja Napoleon, som öfvergår Rhen, och uppslå sitt högqvarter i Frankfurt am Mayn. — Kronprinsens nya politik. — Hans obehagliga sinnesstämning. — Nordarméens marsch och ankomst till Heiligenstadt. — Bref till kejsar Alexander. — Beslut att tåga mot Danmark. — Samtal med Adlercreutz och G. Löwenhielm. — Den sednares beskickning till kejsar Alexander. — Prinsens ankomst till Hannover och emottagande derstädes. — Hertigen af Cambridge. — G. Löwenhielm och kejsar Alexander. — De allierades hemliga underhandlingar och planer. — Kronprinsens missnöje. — Löwenhielms återkomst och nya beskickning jemte G. Wetterstedt till Alexander. — Märkvärdiga underhandlingar och samtal med den sistnämnde. — Sveriges och koalitionens intressen. — De allierades »deklaration från Frankfurt.» — St. Aignan. — Kort öfversigt af fälttåget i Holstein. — Nordarméen passerar Elbe. — Lübecks fall. — Svenskarnes framryckande i Holstein. — Bornhöft. — Tettenborn. — Slaget vid Sehstedt. — Danskarne draga sig tillbaka inom Rendsburg. — Underhandlingar. — Grefve de Bombelles. Stillestånd. — Tawasts beskickning till Köpenhamn. — Bourke. — Förlängning af stilleståndet. — Sveriges ultimatum. — Bref till konungen. — Reflexioner öfver kronprinsens uppförande. — Nya mått och steg till krigets kraftiga fortsättande. — Danmarks kritiska belägenhet. — Idéer till en ny cimbrisk stat. — Märkvärdiga underhandlingar i Freyburg. — Metternichs och C. Löwenhielms företräden hos Alexander. — Österrikes ultimatum — Baron Foulon. — Nya underhandlingar med Bourke. — Märklig allocution till baron Vincent. — Fiendtligheternas förnyande. — Underhandlingarna rörande freden. — Obehagliga förvecklingar med engelska kabinettet. — Freden i Kiel . . . . sid. 291—333.

BILAGOR.

N:o	1.	Utdrag af bref från kronprinsen Carl Johan till prinsen-regenten af England	sid. 337.
»	2.	Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen . .	» 338.
»	3.	Bref från friherrinnan Staël till kronprinsen Carl Johan .	» 339.
»	4.	Bref från H. H. H. kronprinsen till kejsar Alexander . .	» »
»	5.	Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan .	» 341.
»	6.	Utdrag af bref från kronprinsen till kejsar Alexander . .	» 344.
»	7.	Bref från prinsen-regenten af England till Carl Johan . .	» 345.
»	8.	Utdrag af bref från generalen grefve Neipperg lill H. K. H. kronprinsen	» 346.
»	9.	Bref från Carl Johan till kejsar Alexander	» 348.
»	10.	Bref från H. K. H. kronprinsen till grefve Gustaf Löwenhielm	» »
»	11.	Utdrag af bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander	» 349.
»	12.	Utdrag af bref från kronprinsen Carl Johan till general Sandels	» 350.

N:o 13. Utdrag af bref från densamme till densamme . . . . sid. 350.
» 14. Bref från general Benkendorff till H. K. H. kronprinsen. » 351.
» 15. Bref från prinsen af Oranien till kronprinsen Carl Johan » 252.
» 16. Bref från d. v. öfversten, sedan fältmarskalken Gneisenau till Carl Johan . . . . » »
» 17. Utdrag af bref från öfverste Gneisenau till grefve Münster » 353.
» 18. Carl Johans svar på grefve Münsters betänkande angående Tysklands organisation . . . . » 354.
» 19. Utdrag af bref från engelska statsministern grefve Münster till baron Stein . . . . » 355.
» 20. Utdrag af en depesch från grefve C. Löwenhielm . . . » 356.
» 21. Bref från generalen grefve G. Löwenhielm till general Camps . . . . » 357.
» 22. Utdrag af en apostill från grefve C. Löwenhielm till H. K. H. kronprinsen . . . . » 359.
» 23. Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan . » 360.
» 24. Bref från H. K. H. kronprinsen till grefve L. von Engeström . . . . » 362.
» 25. Bref från öfversten Pozzo di Borgo till H. K. H. kronprinsen . . . . » 364.
» 26. Bref från H. K. H. kronprinsen till grefve L. von Engeström . . . . » 365.
» 27. Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander . . » 366.
» 28. Bref från H. K. H. kronprinsen till general Adlercreutz . » 368.
» 29. Bref från grefvinnan Pappenheim (född Hardenberg) till H. K. H. kronprinsen . . . . » 369.
» 30. Bref från densamma till densamme . . . . » 370.
» 31. Bref från densamma till densamme . . . . » 371.
» 32. Bref från förre ryska ministern i Stockholm Alopeus till H. K. H. kronprinsen . . . . » 373.
» 33. Bref från lord Castlereagh till lord Cathcart . . . . . » 374.
» 34. Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander . . » 377.
» 35. Bref från general Dumouriez (ur Castlereaghs memoirs and correspondance) . . . . » 381.
» 36. Bref från H. K. H. kronprinsen till general G. Lagerbring » 382.
» 37. Bref från densamme till densamme . . . . » 383.
» 38. Bref från densamme till densamme . . . . » »
» 39, Bref från densamme till densamme . . . . » 384.
» 40. Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen . . » »
» 41. Bref från konungen af Preussen till H. K. H. kronprinsen » 385.
» 42. Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsaren af Österrike » 386.
» 43. Not, öfverlemnad till österrikiska ministern grefve Neipperg (uppsatt den 7 Juni 1813) . . . . » 387.
» 44. Bref från generalen grefve Neipperg till H. K. H. kronprinsen . . . . » 388.
» 45. Bref från friherrinnan Staël till Carl Johan . . . . . » 389.
» 46. Depesch från envoyén Thornton till lord Castlereagh . . » 390.
» 47. Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen . . » 392.
» 48. Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan . » 393.
» 49. Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander . . » 395.
» 50. Utkast till fälttågsplaner för nordarméen . . . . . . » 398.
» 51. Bref från generalen M. Björnstierna till H. K. H. kronprinsen . . . . » »
» 52. Bref från öfversten C. H. Ankarsvärd till Carl Johan . . » 399.
» 53. Bref från öfversten C. H. Ankarsvärd till H. K. H. kronprinsen » 402.
» 54. Bref från landshöfdingen M. Ankarsvärd till H. K. H. kronprinsen . . . . » 405.

N:o 55. Bref från Carl XIII till kronprinsen Carl Johan . . . sid. 406.
» 56. Bref från densamme till densamme . . . . » 407.
» 57. Bref från densamme till densamme . . . . » 408.
» 58. Bref från kejsaren af Österrike till kronprinsen Carl Johan » »
» 59. Bref från konungen af Danmark till arfprinsen af Mecklenburg Schwerin . . . . » 409.
» 60. Bref från general Moreau till kronprinsen af Sverige . . » 410.
» 61. Bref från densamme till densamme . . . . » »
» 62. Bref från kansleren baron Hardenberg till kronprinsen af Sverige . . . . » 411.
» 63. Utdrag af general Bülows Leben . . . . » 412.
» 64. Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen . . » 413.
» 65. Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan . » 414.
» 66. Not rörande de förbundne arméernas operationer (som bilaga åtföljande kejsar Alexanders bref till Carl Johan af den 24 Sept. 1813) . . . . » 416.
» 67. Utdrag af bref från general Blücher till kronprinsen Carl Johan . . . . » 417.
» 68. Bref från H. K. H. kronprinsen till general Blücher . . » »
» 69. Bref från general Blücher till kronprinsen af Sverige . . » 418.
» 70. Militäriskt betänkande af general Blücher (bifogadt föregående skrifvelse) . . . . » »
» 71. Bref från Carl Johan till general Blücher . . . . . . » 420.
» 72. Bref från general Blücher till H. K. H. kronprinsen . . » »
» 73. Bref från densamme till densamme . . . . » »
» 74. Bref från H. K. H. kronprinsen till general Blücher . . » 421.
» 75. Bref från general Blücher till H. K. H. kronprinsen . . » 422.
» 76. Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander . . » 423.
» 77. Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander . . » 424.
» 78. Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan . » 429.
» 79. Bref från E. Thornton till lord Castlereagh . . . . . » 430.
» 80. Bref från E. Thornton till lord Castlereagh . . . . . » 432.
» 81. Bref från lord Castlereagh till lord E. Thornton . . . » 433.
» 82. Bref från Carl Johan till kejsar Alexander . . . . . » 435.
» 83. Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen . . » 436.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1812—1814).

UNIV. OF CALIFORNIA

FÖRSTA KAPITLET.

Från kronprinsens återkomst från mötet i Åbo till och med Björnstjernas återkomst från London.

(September—Oktober 1812).

Kronprinsens återkomst från Åbo. — Rykten rörande Finlands återställande. — Politiskt samtal mellan prinsen och drottningen. — Grefve Engeströms åsigter om uppgörelserna i Åbo. — Adlercreutz och Wrede. — Grefvinnan Engeströms salong och den der rådande tonen. — Anekdot. — Sveriges rustningar. — Stor krigskonselj i Stockholm. — Kronprinsens beslut. — Täta beskickningar till Petersburg. — Härens fördelning i och för det tillämnade anfallet mot Seland *eller* Norge. — Preussiska ministern Tarrachs not af den 18 September (1812) och svenska kabinettets svar derå. — Samtal mellan Engeström och Tarrach. — Brist på underrättelser från Ryssland. — Dåliga rykten. — Åter ett politiskt samtal mellan drottningen och kronprinsen. — Plan att äfven utan Rysslands biträde med Englands hjelp under vintern taga Norge. — Frågan rörande Guadeloupes öfverlemnande till kronprinsens *enskilda* förfogande och de olika synpunkter, hvarur denna fråga torde både kunna och böra rättast betraktas. — Björnstjernas beskickning till London. — Kronoborg. — Kronprinsens afresa från Stockholm. — Beredelser till anfallet mot Seland. — Stjerncronas återkomst från Petersburg med bref från kejsar Alexander innehållande nyheten om slaget vid Borodino och löfte om de ryska hjelptruppernes ankomst inom föreskrifven tid. — Episod om fru Staël, hennes ankomst till Stockholm och förhållande till kronprinsen. — Nyheten rörande fransmännens intåg i Moskwa. — Bestörtning och rykten. — Kronprinsens bref till Alexander. — Prinsens yttranden (under en hofcirkel) till Suchtelen och Binder angående Moskwas fall. — Nytt bref från Alexander. — Märkligt yttrande af den sistnämnde. — Prinsens beslut att tillsvidare inställa alla våra krigsföretag. — Björnstjernas återkomst från London. — Märkligt bref från prinsen-regenten till kronprinsen. — Dennes redogörelse inför konungen öfver den lyckliga utgången af Björnstjernas sändning. — Anekdoter.

Efter en ganska lycklig färd öfver Ålands haf återkom kronprinsen till Stockholm den 2 September kl. 2 om morgonen. Hofvet som nyligen anländt från Rosersberg, trängde sig omkring honom för att öfvertyga sig om verkligheten af en tro som var temligen allmän, nemligen att Finlands åter-afträdande var föremålet för de öfverenskommelser, prinsen träffat med kejsaren i Åbo. Isynnerhet var drottningen nyfiken.

Hon gaf samma dag en middag. Carl Johan var vid ett förträffligt lynne, och drottningen kunde så mycket mindre dölja sin glädje deröfver, som hon hoppades kunna inleda prinsen på det alltid intressanta kapitlet om stats-angelägenheterna. Hon missräknade sig också i detta afseende icke, änskönt hennes förhoppningar angående Finland bedrogo henne såsom så många andra. Prinsen uttryckte sig om kejsar Alexander på sätt som följer:

»Han är en man, värdig den rang han innehafver. Jag försäkrar E. M., att han såväl på hufvudets som hjertats vägnar är hundrade gånger mera värd än hela sin omgifning. Han är en af vår tids utmärktare förmågor! Hans blick är upplyst, hans omdöme träffande, hans tal behagligt, och sig sjelf lemnad skulle han raskt taga sina mått och steg; men af misstroende till sin egen förmåga är han tveksam, och rättar sig oftast efter andras omdöme, ehuru som sagdt dem vida öfverlägsen så i kunskaper som snilles-förmögenheter. Denna obeslutsamhet är en stor brist hos hvarje menniska, men isynnerhet hos en furste, som eger att befalla öfver 40 millioner själar. Huru många gånger har jag icke blifvit öfverraskad af hans riktiga åsigter och af detta slags filosofi, hvilken tyckes ställa honom öfver händelserna! Jag är derföre öfvertygad, att han med sina materiella medel skulle uträtta stora saker, om han handlade sjelf och så som sig borde understöddes af sin omgifning»

Drottningen. »Men skola ryssarne då aldrig våga göra motstånd? Denne högste befälhafvare, Barclay de Tolly, drager sig tillbaka som en poltron. Han borde afsättas från befälet.»

Kronprinsen. »Jag har sagt kejsaren, att nämnde öfverbefälhafvare verkställt återtåget med alltför mycken långsamhet, i det han låtit bedraga sig genom en låtsad rörelse af kejsar Napoleon. För öfrigt är den rådande andan inom hären och äfven bland nationen öfver allt beröm. Alla klasser täfla om att göra uppoffringar, och Napoleon kan omöjligen i längden uthärda en kamp på

detta ofantliga afstånd från sina tillgångar. Det enda som väcker mitt bekymmer, är kejsarens dåliga omgifning, hvaribland jag i främsta rummet räknar grefve Romanzow.»

Drottningen. »Och huru fann Ni general Armfelt?»

Kronprinsen. »Han är lika god Svensk i Petersburg, som han var god Ryss i Stockholm. Han är grefve Romanzows verksammaste fiende. Han älskar sitt gamla fädernesland, ja till och med saknar det. Jag har endast att berömma mig af honom. Jag fann honom försigtigare och mera sansad än fordomdags. Hans anseende är ganska stort.»

För öfrigt var drottningen ej den enda som beklagade, att Finlands återställande ej kunnat beredas i Åbo, och grefve *Engeström*, ehuru statsminister för utrikes ärendena och uppriktigt tillgifven kronprinsens person, kunde ej dölja den känsla han erfor att se Polen öfvergifvet, ehuru kronprinsen föreslagit kejsaren att göra furst Poniatowsky till detta lands konung. Engeström hade i sitt inre väl aldrig gillat Sveriges nya politiska system, och om han ålade sig som en pligt att troget följa och understödja detsamma, härledde det sig mindre från öfvertygelsen och känslan, än af orubblig tillgifvenhet för tronföljaren, alldenstund han var en af dennes största beundrare. Samma förhållande var *till en del* med Engeströms slägtinge, den envise finn-vännen, general *Adlercreutz*, som blifvit så illa bemött i Åbo, och så äfven med prinsens enskilda vän, generalen *grefve Wrede*, hos hvilken missmodet i anledning af vårt nya system och de till en del ärfda böjelserna för Frankrike voro så öfvervägande, att han med en i öfrigt bruten helsa anhöll om sitt afsked, hvilket till prinsens stora ledsnad beviljades i September 1812.

Det torde ej heller böra förbigås, att i anseende till riktningen af sina politiska känslor och det inflytande hon utöfvade på sin man och på sällskapstonen i de högre kretsarne, gaf grefvinnan Engeström ofta kronprinsen anledning till missnöje. Hon var en slags

madame Roland i böjelse för politiken, och det stolta jagellonska blodet som påstods glöda i hennes ådror, gjorde hennes polska sympatier alltför framstående och ledde henne till obetänksamheter i sin egenskap af tongifvande i statsministerns salong. Hon afgudade allt som var fransyskt och kanhända hos sin make närde dennes politiska ovilja emot Ryssland. Hennes salonger stodo öppna för hufvudstadens hela eleganta verld, hvilken der samlades och hvarest grefvinnan gjorde les honneurs med denna qvickhet och detta okonstlade något sjelfsvåldiga behag som voro henne egna; isynnerhet gjorde sig *franska* och *danska* beskickningarne all möda att genom det goda förhållande hvari de sökte ställa sig till grefvinnan Engeström förskaffa sig en kanal för underrättelser, hvilka hennes mans godtrogenhet och rättframhet gjorde det lätt för grefvinnan att erhålla. Som man finner, kunde den diplomatiska tystlåtenheten ej alltid finna sin räkning härvid, såsom bevis hvarpå vi vilja anföra följande tilldragelse.

Som vi till en del redan antydt, underhöll kronprinsen vid flera af Europas förnämsta hof samt i de fiendtliga högqvarteren hemliga ombud, hvilka underrättade honom om inre ställningar och förhållanden. Sådant var äfven förhållandet i Köpenhamn, hvarest en af hans landsmän, en f. d. fransk officer från Bearn, m:r Grai, lyckats innästla sig i franska ministerns, baron Alquiers förtroende. Han tog afskrifter af alla denna ministers depescher och lemnade dem åt svenska sändebudet, baron Oxenstjerna, tillika med ordentliga rapporter öfver hvad som tilldrog sig hos Alquier. Emellertid hade prinsen fått anledning att hysa någon farhåga i och för sitt ombuds säkerhet. Han sade derföre en dag till grefve Engeström: »Låt säga G. att han icke mera befattar sig med att hit insända några skrifvelser, ty han slutar med att blottställa sig, och jag har andra utvägar att få veta hvad som tilldrager sig hos Alquier.» Engeström berättade detta för sin fru,

denna för Frankrikes chargé d'affaires m:r de Cabre, och Cabre för Alquier [1]).

När kronprinsen så genom detta som flera dylika drag hunnit göra sig väl öfvertygad om den nog besynnerliga för att ej säga obetänksamma ton som herrskade i grefvinnan Engeströms salong, ansåg han sig af sin pligt uppfordrad att derom tala med hennes man. »Om grefvinnan er fru», sade han, »i sin salong företrädesvis mottager sådana personer som häckla och fiendtligt anse vårt politiska system, tillhör det er min grefve att sådant förekomma. Jag bryr mig litet om hennes känslor som polska och hennes tillgifvenhet för några ränkmakare tillhörande den diplomatiska kåren; men statsministerns för utrikes ärenderna fru, som gör les honneurs i hans hus, bör icke gifva ett föredöme, som sårar grannlagenheten. För öfrigt kan denna utomordentliga obetänksamhet att anförtro fruntimren statens hemligheter icke annat än föra dem direkt till hertigens af Bassano kabinett.»

Men händelsernas ström rycker oss med sig, och nya föremål af allmännare vigt taga för ögonblicket vår uppmärksamhet i anspråk.

Efter kronprinsens återkomst från Åbo bedrefvos Sveriges rustningar med ökad fart, och allt tycktes tillkännagifva, att man var nära att företaga någon stor expedition. Order affärdades till alla regementen, äfvensom till garnisonen i Stockholm, att hålla sig marschfärdiga; marscher och vapenöfningar under kronprinsens

---

[1]) I följd af dessa från Stockholm ingående underrättelser arresterades G. och skickades till Hamburg, hvarest han flere månader hölls i fängsligt förvar, tills Hamburg besattes af general Tettenhorn, då G. ur sitt fängelse tillskref honom och begärde att sättas på fri fot. Det beviljades. Sedan inträffade han i Stralsund och åtföljde kronprinsens högqvarter under hela fälttåget, ända till Lüttich, der han anlade hvita kokarden, blef bourbonsk och lemnade högqvarteret. Han begärde omsider att få komma till Sverige, hvilket kronprinsen vägrade honom med anledning af hans bourbonska tänkesätt.

ledning hörde till ordningen för dagen, och ändtligen samlades i Stockholm en stor *krigskonselj*, bestående af landets utmärktaste och mest inflytelserika män. Den utgjordes af generalerna Adlercreutz, Essen och Wrede, amiral Puke samt Adlersparre och Platen, hvilka begge sistnämnde, såsom de ifrigaste anhängarne af föreningsplanen med Norge, särskildt tillkallades från landet. Frågan var nu att afgöra, om hufvudanfallet borde riktas mot Seland eller mot Norge. General Wrede bestridde det första alternativet och utvecklade med mycken skicklighet alla de olägenheter, hvilka voro derifrån oskiljaktige. Essen syntes passiv, medan Adlercreutz ställde sig på prinsens sida och talade för förslaget att gå emot Seland. Adlersparre som tviflade, att de 35,000 ryssarne hvilka skulle deltaga i företaget komme att i rättan tid infinna sig, önskade att alla Sveriges tillgängliga stridskrafter riktades emot Norge. Puke såsom sjöman syntes mera sluten och endast afbida order. Wetterstedt och Wirsén deltogo äfven i denna öfverläggning för att tillhandagå med nödiga diplomatiska och finansiella upplysningar. Resultatet af dessa rådplägningar tycktes blifva, att ett skyndsamt anfall mot Norge erbjöd flere utsigter till framgång än ett dylikt mot Seland.

Emellertid var det klart för kronprinsen, att det vigtiga företaget i främsta rummet fortfarande skulle bero på utgången af de underhandlingar som fördes i London, äfvensom på utvecklingen af fransmännens tåg i Ryssland och ankomsten af den ryska hjelpkåren. De engelska underhandlingarne drogo nog långt ut på tiden. Å andra sidan var kronprinsen synnerligen angelägen att i tid erhålla säkra underrättelser från sjelfva krigsskådeplatsen, hvadan han skickade flere officerare till Petersburg med bref till kejsar Alexander. Vi nämna bland dessa officerare, som alla tillhörde prinsens s. k. »*famille militaire*», Stjerncrona, Pålman, Essen, Adlercreutz, Montrichard, alla unga män, fulla af nit och eld, med god hållning och varmt hjerta för prin-

sens tjenst. Men äfven de dröjde nog länge att låta höra af sig.

Under tiden sysselsatte sig kronprinsen att så indela och förlägga sin här, att han kunde vara beredd att när som helst handla i hvilken riktning omständigheterna kräfde. Den fördelades i tvenne arméer, hvaraf den ena utgjordes af 28,000 man under kronprinsens omedelbara befäl och var bestämd att agera emot Seland; den andra bestod af 15,000 man under fältmarskalken grefve Essens befäl och egde att försvara vestra gränsen emot Norge, i fall expeditionen till Seland blef af, hvaremot den i motsatt fall skulle efter omständigheterna gå anfallsvis tillväga.

Den emot Seland bestämda arméen befanns sammansatt af fyra fördelningar. Den första borde gå ombord i Stockholm mot slutet af September och landstiga i Matvik nära Carlshamn, hvilken hamn nu bestämdes till allmän mötesplats för de emot Seland bestämda stridskrafterna. Den andra fördelningen skulle gå ombord i Carlskrona, i fall ryska trupperna anlände, eller i Göteborg i fall de icke anlände, och i hvad fall som helst voro de så förlagda, att de kunde inom tre eller fyra dagar inträffa på embarkerings-stället. Den tredje fördelningen var samlad i Göteborg, och färdig att embarkera vid första signal, vare sig till Seland eller Norge. Den fjerde jemte reserv-kavalleriet var förlagd i Skåne och skulle i händelse af ryssarnes ankomst användas emot Seland, hvaremot den skulle utgöra kärnan till en observations-armé, hvilken skulle bildas inom nämnde provins, i fall expeditionen till Norge egde rum [2]).

Af dessa anordningar vill det således synas, som hade kronprinsen beslutat att göra företaget mot Seland *ovilkorligt* beroende af de ryska truppernas ankomst. Emellertid var det klart, att dessa Sveriges rustningar fortfarande gjorde kejsar Alexander stor nytta, i det de

---

[2]) Kronprinsens dispositioner, uppsatte af Björnstjerna (S. S.)

qvarhöllo en del af Napoleons krafter mellan Elbe och Oder, och hindrade Danmark att med sina trupper som ämnadt var aflösa de franska i Norra Tyskland. Naturligtvis skulle detta förhållande gifva Napoleon anledning till en billig harm och förtrytelse. Han lät derföre det underdåniga Preussen uppträda för att hota oss, och i följd häraf beredde sig herr *von Tarrach*, preussisk minister i Stockholm, att den 13 September (1812) inlemna den bekanta noten, hvaruti hans hof hotar att med 30,000 preussare tillbakakasta svenskarne, om de försökte att uppträda på kontinenten.

Nämnde dag alltså infinner sig Tarrach synbart förlägen hos grefve Engeström. Hans förlängda och magra ansigte egde ett nästan löjligt uttryck af bedröfvelse. Han hade tillbringat 20 år i Sverige, var gift med en svenska och verkligt tillgifven landet. Engeström, genom vänskap förbunden med honom, behöfde icke inför honom begagna sig af någon diplomatisk förbehållsamhet, hvadan han förvånad öfver dess nedslagna och sorgsna utseende frågade honom:

»Hvad fattas er, min kära Tarrach? Är ni sjuk, eller har ni inhändigat dåliga nyheter?»

Tarrach. »Ja, ganska bedröfliga. Se här konceptet till en not, den jag fått befallning meddela ert hof. Jag vet att min konung mot sin vilja undertecknat denna not, som blifvit dikterad af franska ambassadören i Berlin. Den öfverensstämmer lika litet med hans egna, som med hans kabinetts tänkesätt och afsigter.»

Engeström emottog nu noten och genomögnade den flyktigt. Såsom redan bekant, erinra vi endast om slutet af densamma. Det lyder: »Följaktligen har undertecknad (Tarrach) fått uppdrag att officielt förklara grefve Engeström, *att vid det minsta företag emot kontinenten, vare sig i Pomern, Preussen, Mecklenburg eller i 32:a militär-divisionen, syftande att störa Tysklands lugn, skola 30,000 preussare lemna Schlesien och äfven andra delar af riket och vid första tecken vara färdiga att falla öfver dem som våga angripa.*»

»Denna krigsförklaring», utbrast Engeström, »liknar fullkomligt den, Napoleon tvang oss göra England i November 1810. Vi ville vara i fred; våra böjelser och våra intressen hänvände oss emot England; men han dref oss till det yttersta: vi voro helt och hållet oberedde. Nåväl, hans inkräktande och förtryckande statskonst, hvilken icke tillåter oss lefva såsom vänner, bringar hela verlden i uppror. Man måste hoppas, att han är nära sitt slut . . . Jag skall gifva konungen och kronprinsen del af eder not; jag är öfvertygad, att den skall i intet afseende rubba det goda förstånd, som förenar de begge hofven.»

Med dessa tänkesätt öfverensstämde de, som kronprinsen hyste. Han yttrade till Engeström, som gaf honom del af Tarrachs not: »Dessa 30,000 preussare, hvarmed man hotar oss, äro ett nytt bevis på den träldom, hvari Napoleon håller Preussen: ett nytt våld emot denna, till det fullständigaste vasallskap bringade makt. Dess ofantliga uppoffringar till förmån för kontinentalsystemet äro hvarken de minsta eller sista den nödgas underkasta sig. Den kan på sin höjd vänta af Napoleon samma artighet som Polyfem visade Ulysses då han sade: »*jag äter upp dig sist.*»

Det svar, Engeström den 16 September lemnade Preussens envojé på dess not, affattades följaktligen i ordalag, som voro tjenliga att låta hans hof förstå, det man riktigt visste att bedöma hotelsens ursprung. Sverige, hette det, skulle fortfarande hysa välönskningar för *återställandet af den preussiska monarkiens glans*, och i ingen måtto frångå det system det valt för att bibehålla sitt folks frihet och sin kronas heder, o. s. v.

Under tiden inväntade kronprinsen med otålighet underrättelser från kejsar Alexander. Som vi redan nämnt, uteblefvo desamma nog länge, och ännu den 18 September hade ingen af de officerare, prinsen sändt till Petersburg, återkommit eller låtit det ringaste höra af sig. Detta väckte uppmärksamhet. Å andra sidan öfverdrefvo bulletinerna, de enskilda brefven samt ryktena

händelserna, och en märkbar oro började bemäktiga sig många sinnen. Så var äfven förhållandet med drottningen, som aftonen nämnde dag i sin sällskapskrets med stor förundran talade om denna brist på tillförlitliga underrättelser och med anledning deraf vågade några reflexioner, hvilka föranledde kronprinsen att vidt och bredt framställa alla farorna af fransmännens infall i Ryssland. Härunder afbröt drottningen ofta den höge talaren med invändningar, hvadan hon slutligen ådrog sig följande tillrättavisning:

»Men E. M., om Napoleon äfven lyckas bemäktiga sig Moskwa, är det ett godt stycke väg derifrån till Petersburg; från Petersburg ännu temligen långt till Kasan; härifrån ännu ganska långt till Astrakan, och likaledes derifrån till Kamtschatka, som är verldens ända!»

Dylika argumenter voro svåra att besvara. Drottningen upphörde derföre att göra invändningar, medan prinsen i hög grad lifvad fortfor:

»Om ryska generalerna endast besitta så mycket kunskaper som man fordrar af underlöjtnanter i Frankrike, försäkrar jag E. M., att jag anser kejsar Napoleons affärer stå ganska illa. Lägg dertill den annalkande svåra årstiden; truppernas ovana vid en rysk vinter; brist på lifsmedel och foder; de sjukdomar som deraf nödvändigt skola uppstå; svårigheten, jag säger omöjligheten att förstärka arméen på det stora afstånd, hvarpå den befinner sig ifrån Frankrike; härens brokiga sammansättning; den obenägenhet Frankrikes bundsförvandter, ja måhända de franska generalerna sjelfva erfara att fortsätta kriget . . . och alla dessa omständigheter skola vid första motgång föranleda ett utbrott. E. M. får se, om jag bedrager mig, och det är ur denna synpunkt jag anser ryssarna icke göra illa i att draga sig tillbaka för att sedermera desto bättre rycka fram (reculer pour mieux sauter) . . . De spanska affärerna gå illa. Jag betraktar detta land såsom fullkomligt förloradt för Napoleon. Den onyttiga uppoffringen af mer än en half million menniskor skall icke undgå

att föranleda stort missnöje i Frankrike. Så länge man är lycklig, går allt förunderligt väl. Men betänk endast hurudan ställningen för ögonblicket är! Konung Josef på flykten; Soult och Suchet tvungne att draga sig tillbaka; en ny engelsk armé under general Maitlands befäl debarkerad i Alicante; en annan under general Bentinks order i Catalonien, medan Wellington beherrskar hufvudstaden och tre fjerdedelar af landet på en tid då Napoleon med hela sin här befinner sig 400 mil från Frankrike ... Jag försäkrar E. M., att det fordras mer än kejsar Napoleons förstånd och kunskaper för att draga sig ur en dylik ställning.»

Vi nämnde nyss, att *underhandlingarne med kabinettet i London* gingo synnerligen långsamt. Detta härledde sig, som vi redan antydt, från flera orsaker. Emellertid var kronprinsen i hög grad angelägen att innan den vackra årstiden förgick få veta, i hvad mån han för sina i Åbo träffade öfverenskommelser och planer kunde påräkna Englands biträde, emedan han fortfarande höll fast dervid att derförutan *icke handla.* Om de ryska hjelptrupperna i höst icke infunno sig, hade han påtänkt en plan att *med Englands hjelp under vintern bemäktiga sig Norge.* Det var nödvändigt att meddela engelska kabinettet alla dessa eventualiteter och erhålla dess löfte om biträde dervid, helst vi hvarken hade lyckats att ännu erhålla någon traktat, som öfverensstämde med den ryska, icke heller något formligt fördrag om subsidier. Kronprinsen hade nemligen (som vi nämnt) fast föresatt sig att dessförinnan ingenting företaga, emedan utsigterna till framgång i så fall skulle hafva varit ganska tvetydiga och nödiga penningar trutit; men äfven i den händelsen, att Ryssland ej skulle blifva i stånd att i höst lemna de lofvade hjelptrupperna, ville han ej uppgifva allt hopp att kunna någonting företaga *redan i vinter,* såvida nemligen England lofvade med sina flottor understödja *ett direkt anfall mot Norge,* hvarefter prinsen kunde blifva i tillfälle att nästa vår börja sina operationer i Tyskland omedelbart till den

gemensamma sakens bästa. Detta vore sålunda äfven en betänklighet, hvilken tycktes böra stämma engelska ministrarne gynnsamt för våra företag, så mycket mer som prinsen tänkte lätta underhandlingarne derigenom, att han upplyste kabinettet i St. James om *de liberala och frisinnade vilkor*, Sverige ville fästa vid föreningen med Norge. Sådana voro de vigtiga skäl och betänkligheter, hvilka föranledde kronprinsen att den 20 September i en utomordentlig beskickning till London affärda öfverste *Björnstjerna*, försedd med bref till prinsenregenten [3]). Kronprinsen hade äfven uppdragit denne underhandlare afsluta frågan om *afträdandet af en koloni*, den H. K. H. begärt af England, och hvarom tal redan varit med Thornton i Örebro (1812). Man hade nämnt St. Lucie, Berbice och Esseqvebo m. fl. öar i Westindien, men då Thornton ingenting derom kunnat afgöra, uppdrogs detta ärende åt Björnstjerna.

Detta kronprinsens förslag att låta gifva sig en af de kolonier, England eröfrat från Frankrike, bör månhända anses som ett vedergällnings-hugg för borttagandet af Pomern och kunde på samma gång tjena som ersättning för Napoleons ouppfyllda löfte att godtgöra prinsen för sina indragna dotationer, men hvilken godtgörelse (som vi sett) icke utfallit mer än till hälften. Det var vidare ett medel att trygga dem bland engelska ministrarne, som ännu hyste något tvifvel om kronprinsens beslut att rätt allvarligt uppträda mot Frankrike. Den starkaste bevekelsegrunden å kronprinsens sida torde dock hafva varit att genom en dylik uppgörelse bereda sig en utväg att undvika det finansiella bryderi han föreság, och verkligen syntes detta medel vara tjenligt att återställa jemnvigten i hans budget, som redan tre- eller fyrfaldigt öfversteg de 100,000 r:dr, som utgjorde hans apanage. Detta apanage stod (såsom vi redan varit i tillfälle visa) icke i förhållande till de utgifter, hans nya och i så många fall ovanliga

---

[3]) Bil. N:o 1.

ställning kräfde, helst indragningar i hans representations-kostnad måhända voro lika svåra att göra, som det var orådligt att minska de talrika understöd af både allmän och enskild natur, dem han så frikostigt utdelade. Lägg härtill de betydliga emolumenter, som från hans civillista utgingo icke blott åt personer i en ganska hög samhälls-ställning, men äfven åt många så väl inom som utom landet, hvilka nitiskt tjenade honom under många olika förhållanden och skepnader, och man skall begripa, att denna *nervus rerum* var i hans ställning en tvingande nödvändighet att reglera.

Kronprinsen sökte göra allt detta begripligt för öfverste Björnstjerna, och sade honom rentut: »Så snart Sveriges intressen äro garanterade genom löftet om Norge och subsidier, så bör ni framställa frågan om kolonien. Ni vet, att jag afslagit de tolf millioner Napoleon erbjöd genom Signeul, att jag hvarken kan eller vill begära denna ersättning af Sverige, och om man inser den vigt vårt svärd kastar i vågskålen, så förmodar jag, att man icke nekar.» Björnstjerna afreste och lyckades ganska väl i alla sina uppdrag, såsom vi straxt skola få se.

Emellertid hade kronprinsen den 21 September i egen hög person lemnat Stockholm och begaf sig af på resan söderut. Han anlände följande dagen den 22 September till Linköping. Man bör nemligen erinra sig, att tiden var inne, då den ryska hjelpkåren borde enligt traktat infinna sig på Skånes kuster. Denna kår borde, såsom det sades, embarkera i Curland, gå tvers-öfver Östersjön och förena sig med svenskarne framför Carlshamn. Alltså ville det synas klart, att rustningarne och förberedelserna till det väntade stora slaget mot Seland eller Norge med all möjlig ifver och drift fortsattes och handhafdes, och mången trodde att vi skulle få plantera de svenska fanorna på tornen i Köpenhamn på samma gång Napoleon planterade sina örnar på Moskwas . . . Mer än 200 engelska skepp voro vid medlet af September samlade i viken vid Hanö nära

Carlshamn. Flere linieskepp tillhörande samma nation befunno sig vid Göteborg under amiral Saumarez' order, och den 20 September embarkerade i Stockholm och på Dalarön första fördelningen af trupper som voro bestämda att gå till Matvik. Tre linieskepp och flere konvojer af transportfartyg afgingo verkligen till Carlskrona.

Sålunda kunde vi sägas vara snart sagdt hvarje ögonblick färdiga att våga det afgörande steget, och allt berodde blott på beskaffenheten af de underrättelser, hvilka dagligen väntades från Petersburg och London. Vi hafva sagt, att dessa uteblefvo nog länge. Det var nu trenne veckor sedan kronprinsen återkommit från Åbo, och ännu hade ingen af de officerare han sändt till Petersburg derifrån återvändt. Detta härledde sig deraf, att kejsar Alexander ej ville återsända någon af dem, innan han erhållit några vigtiga, helst fägnande nyheter att meddela prinsen. De qvarhöllos alltså under åtskilliga förevändningar. Under tiden rönte de det yppersta mottagande vid det kejserliga hofvet och äfven uti den förnäma verlden i Petersburg. Endast deras egenskap af svenska officerare af kronprinsens stab var i kejsarens ögon något som talade till deras förmån, och verkligen tillbragte de tiden vid hans hof lika angenämt som nyttigt för prinsens och Sveriges intressen.

Så inträffade i Petersburg nyheten om det vigtiga slaget vid Borodino. Då först trodde sig Alexander böra och kunna återsända baron Stjerncrona med bref [4]) till kronprinsen. Han anlände till Stockholm den 22 September. Efter att hafva uppehållit sig hos konungen ett ögonblick, afreste baronen genast till Linköping, der prinsen som vi sett då vistades. Som man finner, framställde kejsaren i sin skrifvelse till kronprinsen det blodiga nederlaget vid Borodino såsom en seger vunnen öfver fransoserna, och troligen var det under intrycket

---

[4]) Bil. N:o 2.

af den ofrivilliga förvillelse, hvari han i detta afseende befann sig, som han kunde sluta sitt bref med uttryckandet af den förhoppning, *att den ryska hjelpkåren skulle inom föreskrifven tid ställas till vårt förfogande.*

Här afbryta vi för ett ögonblick vår berättelse med en särdeles intressant episod som med rätta tillhör historien om denna tid.

Den 22 September (1812) anlände *fru Staël* till Stockholm. Hela verlden känner denna genom sina skrifter, sin landsflykt samt sitt hat emot Napoleon så ryktbara qvinna. Irrande från land till land, kom hon nu för att söka en tillflyktsort i Sverige, och hade för att undvika franska arméen varit tvungen att göra en stor omväg ifrån Wien öfver Odessa, Kiew och Petersburg. Genom det namn hon bar på sätt och vis tillhörande Sverige, hade hon blifvit ditlockad isynnerhet af sin önskan att anställa sina barn i ett land, hvars öden leddes af en fransysk prins, för hvilken hon alltid erfarit lifliga sympatier *). Hon var åtföljd af schweitzaren *Rocca*, sin yngste son baron *Albert Staël*, sin *dotter* samt af den lärde professor *Schlegel*, hvilken till stor del ingifvit henne de idéer öfver tyska litteraturen, som man återfinner i det ryktbara arbete, som ådrog henne landsflykten.

Hennes ankomst till Stockholm var till en början något misstänkt. Man sade att hon var en farlig person, som hängaf sig åt politiska ränker, och man hade inbillat Carl XIII, att hon spelade ett dubbelt spel och att hennes opposition emot Napoleon blott var låtsad, på det hon skulle vara i stånd att så mycket bättre bedraga. Man ville ej emottaga henne vid hofvet och talade om att förvisa henne riket, o. s. v.

Madame Staël, som genast vid sin ankomst underrättades om detta sqvaller, blir utom sig af förtrytelse. Vi påminna derom, att kronprinsen för närvarande befann sig i Linköping. General Suchtelen, sjelf lärd och

---

*) Bil. N:o 3.

beundrare af alla litterära ryktbarheter, skyndade då att genom en smickrande biljett, erbjuda henne allt det beskydd hon kunde begära, i händelse hon ej kunde emottagas vid svenska hofvet.

Denna artighet tillfredsställde ej fru Staël. Hon for ut i bittra förebråelser emot dem som ådrogo henne denna förödmjukelse, hvilken föreföll henne dubbelt påkostande då den hände i ett land, som stod under inflytelsen af en prins, hennes landsman, hvilken borde känna hennes karakter och hennes politiska tänkesätt. Under höjden af sin förtrytelse sönderref hon den ryska generalens biljett, i det hon yttrade, att hon som gift med en svensk ambassadör ej behöfde begära något fremmande beskydd i ett land som hon i denna egenskap tillhörde, och att hon snarare ville betrakta anbudet deraf som en skymf mot kronprinsens känslor, samt att om saken förhöll sig annorlunda, hon skulle ögonblickligen fortsätta resan till England.

Emellertid hade hon blifvit uppvaktad af flere litterära notabiliteter som tillhörde den nya skolan, och detta med så mycket större skäl som hon var inom sjelfva Frankrike den förkämpe som sökt bryta både förgudningen af Ludvig XIV:s tidsålder och den fördom man der hyste mot den tyska litteraturen. Hon hade äfven i religiöst-politiskt hänseende uppträdt till försvar af de idéer, den smak, de mönster som den tyska (romantiska) litteraturen uppställt, och hade i detta afseende utöfvat ett ganska stort inflytande. I Weimar, i Berlin, i Wien hade hon satt sig i beröring med hufvudmännen för den tyska litteraturen. Schlegel var hennes trogne följeslagare på detta nya område, och genom dessa mångfaldigt inverkande förhållanden hade hon kommit till det beslut att formligen bryta stafven öfver den fornfranska bildningens riktning. Hennes bok om Tyskland *)

var

*) Den fullbordades 1810, och blef indragen i Frankrike; trycktes 1813 i England och fru Staël medförde endast ett enda exemplar till Sverige.

var, jemte några skrifter af Villers och Ancillon, den första som med någon verklig kännedom var på franska skrifven om Tyskland.

Det var detta fru Staëls kända underskattande af den fornfranska litteraturen och hennes gynnande af den riktning som i Tyskland röjde sig, som gjorde att den svenska bildningens nestor Leopold, visade så ringa lust att egna henne sin hyllning. Han undandrog sig länge och envist att besöka henne tills han slutligen (som vi framdeles få se) besegrades af hennes smickrande enträgenhet.

Så snart kronprinsen återkom till Stockholm erfor han händelsen med det bref, general Suchtelen skrifvit till fru Staël. Den person, i hvars närvaro hon sönderrifvit detta bref och som uppsamlat bitarna deraf, skyndade att lägga dessa under prinsens ögon. Denne igenkände i detta drag af fru Staël en gnista af hennes beslutsamma karakter, och var ganska angelägen att förskaffa upprättelse för de orättvisa misstankar, som drabbat henne. Prinsen var öfvertygad, att detta uppträde uteslutande härflöt från franska agenter, som derigenom åsyftade att bereda hennes skyndsamma förvisning från Sverige. Hon blef genast presenterad på hofvet.

De som kände fru Staël genom hennes skrifter, trodde sig i henne finna en mild, känslofull och anspråkslös qvinna, med ett ord sådan som man föreställde sig den intressanta författarinnan af Corinna. Men hur besynnerligt blefvo ej dessa samma personer tagna ur sin förvillelse! De funno väl en qvinna, men som klädde sig illa och var i fullkomlig saknad af denna sorts blygsamhet och dessa yttre städade former, hvilka utgöra könets prydnad, och som snarare liknade en af forntidens ystra riddare förklädd till fruntimmer. Fru Staëls hy bar prägeln af söderns glöd, och hela hennes personlighet erbjöd isynnerhet anblicken af den yppersta helsa. Hennes stora svarta ögon, som lågade af snil-

lets eld, ingåfvo snarare fruktan än deltagande, och då hon talade, voro hennes vackra händer och armar i ständig rörelse. Hon var i sanning förvånande genom sin lätthet att tala, genom rikedom på blixtrande idéer, och det var lätt att se, att de endast af konvenansen förestafvade pligterna och bruken voro henne vedervärdiga. Allt detta gjorde, att fru Staëls uppträdande i Stockholm i anseende till de omdömen det framkallade, egde mycken likhet med drottning Christinas vid hofvet i Versailles.

Vid hennes presentation på hofvet, frågade henne drottningen med sin vanliga obundenhet, om hennes resa öfver Östersjön varit lycklig, eller om hon lidit af sjön, en fråga den Hennes Maj:t beledsagade med en åtbörd som skulle föreställa sjösjukans följder.

»Jag är af alltför god smak, E. M., för att ge öfver», inföll friherrinnan, »och för öfrigt är nämnde haf ett verkligt vigvatten (eau benite) för Sverige.» (Lycklig anspelning på det fördelaktiga läge, Östersjön gaf oss!)

Om aftonen samma dag vid drottningens souper såg fru Staël kronprinsen, som hon var ganska otålig att råka. Hon föreställde honom sin son och sin dotter som följde henne och yttrade: »Jag kommer med mina barn till E. K. H., lik dessa Arabiens herdar, som vid stormens annalkande taga sin tillflykt under lagerträdets skygd!»

»Om försynen är rättvis», svarade H. K. H. med en godhet, som röjde det nöje han erfor att återse en berömd väninna som hos honom närde dyrkan af det förflutna, »om försynen är rättvis, är den skyldig dem hopp och beskydd som lida och kämpa för en ädel sak. Var öfvertygad, att ni här i landet skall röna välvilja och vänskap!»

»Jag har räknat derpå», inföll fru Staël; »hvilket bittert lidande för en fransyska att vara skiljd ifrån sitt fädernesland! Och detta Frankrike, hvilket fädernesland var det ej, innan det sönderslets af partierna och för–

nedrades genom despotismen! Ack, huru oändligt lycklig är man icke att här uti behaget af E. K. H:s snille återfinna en skymt af Frankrike och sina minnens lycka ... Jag föreställer mig ännu detta sköna land med sin klara himmel, dessa vänner som bemötte mig med så mycken ömhet, dessa barndoms-minnen, dem vi påträffa vid hvarje steg ... Om lyckan att återse det icke är mig förbehållen, låtom oss åtminstone bedja Gud för detta Frankrike, som ej skall blifva lyckligt förrän det lärt sig att känna friheten!»

Som man lätt finner, spetsades alla öron, alla blickar liksom slukade bilden af denna besynnerliga qvinna, som var en typ af alldeles eget slag. Det var naturligt, att hennes första samtal med kronprinsen skulle egnas åt det förflutna, åt minnet af de särskilda tider, hvarunder likheten i politiska tänkesätt medfört en sorts likhet i deras ställning till Napoleon, synnerligen under konsulatet och första åren af kejsarriket. Hon erinrade om den mängd gemensamma vänner, prinsen så ofta sett i hennes salong. Då hon talade om madame Recamier glänste i hennes öga en tår, som vittnade om den lifliga vänskap hon hyste för detta sköna och älskvärda fruntimmer.

Kronprinsen, sjelf en beundrare af madame Recamier, återförde i sitt minne den tid då hennes och fru Staëls hus utgjorde en slags föreningspunkt för den opposition som efter tribunatets våldförande uppstod mot förste konsuln[7]... Med stort intresse frågade fru Staël

[7]) Den opposition som general Bernadotte sökte bringa i handling mot statskuppen den 18 Brumaire, hade i förening med hans rykte och grundsatser fästat ögonen på honom och Moreau såsom de enda omkring hvilka kunde samlas det motstånd hvarigenom man ville hejda Bonapartes vexande inkräktningar på friheten. Det var i fru Staëls och Mad:me Recamiers salonger som de första trådarne knötos till denna uppränning, om vintern 1802—3, hvilken är känd under namn af senatens sammansvärjning. Det var vid ett af dessa tillfällen som Bernadotte yttrade till den tvekande Moreau: »Ni är den ende som eger ett nog populärt namn för att vinna stöd hos folket. Låt se hvad vi

efter Josef Bonaparte, som alltid bemötte henne med godhet och deltagande, äfven då när hon var som svårast anskrifven hos konsuln. Kronprinsen erinrade sig att hafva sett henne på Morfontaine (Josefs landtgods) samma dag hon för alltid landsförvisades och hon erkände tacksamt att hon der varit föremål för de mest rörande aktnings-betygelser. Dessa samtal voro dyrbara för fru Staël. Hon hade behof af en själ som begrep henne och tröstade hennes hjerta under landsflyktens förfärliga tyngd. Omöjligen kunde någon bättre än kronprinsen i detta afseende tala till alla hennes minnen, till hennes känslor och hennes politiska sympatier ... Intagen, liksom sin far, af den engelska statsförfattningen, ämnade hon besöka den brittiska frihetens klassiska jord sedan despotismen och dess förföljelser *»förnedrat hennes fädernesland.»* Hennes af frihets-idéerna alltid eldade själ föreställde henne kronprinsen såsom denna sköna saks försvarare, och hon grundade till stor del på honom sitt hopp att en dag se Frankrike fritt. Hon intresserade sig med en ifver utan like för de stora händelser, hvari prinsen var kallad att på ett så ärorikt sätt deltaga, och hvilka omsider syntes erbjuda utsigter till framgång för den förtryckta verlden. Öfverallt och vid alla tillfällen sökte hon kronprinsen, ofta med en nog långt drifven enträgenhet som hos hvarje annan qvinna än fru Staël skulle väckt uppseende; men hon hade ställt sig så högt öfver konvenansen att ingenting i detta afseende förundrade och hon tycktes söka en ursäkt derför i hvad hon sjelf yttrade till kronprinsen, *»att hans eldblick hade blifvit hennes fädernesland.»*

---

kunna göra med och genom er.» Moreau svarade nu liksom ofta förut, »att han fruktade det borgerliga kriget.» »Nå väl», genmälte Bernadotte, liksom af en profetisk ingifvelse: »Ni vågar ej ikläda er frihetens sak. Bonaparte skall uppoffra både friheten och er: hon skall gå under och ni skall invecklas i hennes fall utan ära och utan strid.» (Chateaubriands memoires d'outre tombe).

Som bevis på denna mäktiga hvälfning, hvilken vid denna tid föregick i fru Staëls hela varelse och politiskt-filosofiska betraktelsesätt, vilja vi anföra följande drag. Uti sin skrift öfver »*passionernas inflytande*» hade hon försvarat — sjelfmordet! Nu deremot i Sverige och under inflytelsen af nylifvade förhoppningar författade hon sina »*Betraktelser öfver sjelfmordet*» (Reflexions sur le suicide), dem hon tillegnade kronprinsen. Hon sade, i det hon lemnade honom ett exemplar af denna brochyr:

»E. K. H. har lärt mig att ånyo hoppas och att älska lifvet. Värdigas mottaga denna bok, hvilken frisäger mig från en fasa, den der daterar sig från en tid, då lifvet var mig en börda. Jag gick då ända derhän att predika sjelfmordet!»

För öfrigt gaf fru Staëls närvaro nytt lif och nytt intresse åt hofvets och de förnämes vanliga sällskapskretsar. Ehuru hon af lätt begripliga skäl föga bevärdigade fruntimren med sin uppmärksamhet och de svenska damerna å sin sida funno henne alltför besynnerlig och nästan fruktade att befinna sig ansigte mot ansigte med denna öfverlägsenhet, funnos dock äfven bland dem individer med qvickhet och förmåga, om de äfven ej kunde lyfta sig till fru Staëls ståndpunkt. Hon erkände dock att hon i Stockholm funnit »*un agreable cercle*» [*]), ett återsken af den Gustavianska tiden, denna sista flägt, lånad från det parisiska sällskapslifvet före revolutionen, hvilket fru Staël sjelf prisat såsom qvickare och angenämare än någon tid förr eller senare egt att framvisa.

I öfrigt var fru Staëls vistande i Sveriges hufvudstad ej utan en viss vigt; ty hon gjorde verkligen kronprinsen betydliga tjenster genom det inflytande hon i *politiskt* hänseende utöfvade på snillena och de högt uppsatte i landet, hvadan man med skäl kan säga, att hon verksamt arbetade prinsen i händerna och kraftigt

---

*) Se fru Staëls bref till Ida Brun.

understödde hans åsigter om den allmänna ställningen och Napoleon.

Slutligen vilja vi här anföra ett par anekdoter, som äro temligen målande såväl för arten af fru Staëls känslor, som för det fina sätt, hvarpå hon förstod att smickra kronprinsen.

Med synnerlig förkärlek berättade hon, huru förvånad Napoleon blifvit, då han anländt till Moskwa och såg dess många kyrkor. »Huru», sade han, »vi äro icke mera i dessa århundraden, då folket är religiöst» ... »Jag ber om förlåtelse, sire», svarade grefve Segur som var närvarande, »ryska folket äfvensom det spanska äro det ännu!»

Napoleon teg och ledde samtalet på andra ämnen.

En annan gång yttrade kronprinsen till fru Staël:

»Som ni vet, sysselsätter sig Napoleon nu med att befästa Lübeck och der förlägga garnison. Jag fattar icke detta. För två månader sedan egde han der icke 300 man, och för närvarande ligga der 5000. Hvad fruktar han? Der finns ingen fiendtlig armé» . . .

»E. K. H. förgäter», inföll fru Staël, »att det finns namn, som uppväga hela arméer!»

Emellertid skredo händelserna på den stora krigsskådeplatsen i Ryssland allt närmare sitt mål. Den 5 Oktober inträffade på enskild väg i Stockholm nyheten om *franska härens intåg i Moskwa.* Denna nyhet, som föregicks och beledsagades af de mest öfverdrifna rykten, såsom att Napoleon låtit utropa sig till rysk kejsare, att han fortsatte sitt tåg till Petersburg, väckte bestörtning i alla sinnen och lät ana att czarernas rike nalkades sitt slut ... Äfven på hofvet gjorde densamma ett högst obehagligt intryck, synnerligen derföre att man trodde sig förd bakom ljuset genom kejsar Alexanders brefvexling, som framställt slaget vid Borodino såsom en rysk seger, en uttolkning, hvilken nog tydligt vederlades genom den nu ingångna underrättelsen. Drottningen tog sig den friheten att temligen skarpt klandra kejsar Alexander, och kronprinsen sjelf, ehuru han

trodde sig skyldig att försvara sin bundsförvandt och hålla god min, kunde likväl inom sig icke undertrycka en viss förundran och obelåtenhet. Han uttryckte dessa i en skrifvelse [*]), som han följande dagen affärdade till czaren.

Om aftonen sistnämnde dag (den 6 Oktober) var stor cirkel på hofvet. Den stora nyheten hade der spridt en sorts oredig förvåning. Man nalkas hvarandra med förlägenhet; man gör hvarandra frågor med låg röst. Frankrikes chargé d'affaires småler, liksom för att återupplifva förtroendet hos sina anhängare; deremot visar sig general Suchtelen med nedslagna ögon och uti en stämning af dyster tankfullhet. Ändtligen infinner sig kronprinsen, och allas blickar vända sig på honom ... Napoleons anhängare säga till hvarandra: »*skall han nu vara nog djerf för att hålla i sig?*» De andra hviska: »*skall det stå i hans makt att bli sina förbindelser trogen?*»

Man ansåg såsom öfverlagd den lugna hållning och det obesvärade utseende, kronprinsen under allt detta röjde. Otålig att tala med honom och höra hans omdömen, tränger sig fru Staël fram i hans närhet; hon fixerar honom med sina stora, sköna och uttrycksfulla ögon, hvari själen talar liksom i eldsdrag och tyckes begära svar på denna fråga, om framtiden skall bringa henne hopp eller död ... Nu nalkas prinsen det ställe af salen, der diplomaterna befinna sig; han vänder sig till general Suchtelen, som han sålunda tilltalar:

»Jag beklagar er andra hufvudstad, men jag lyckönskar kejsaren. Det är från denna stund jag föreser, att Napoleons stjerna bleknar. Om jag hade att välja mellan Napoleons och kejsar Alexanders belägenhet i detta ögonblick, skulle jag föredraga den sednares med sin förlorade hufvudstad och sin återtågande armé, ty kejsar Napoleons ställning är sådan, att hvarje steg han

---

[*]) Bil. N:o 4. Jfr utdrag af kronprinsens bref till grefve C. Löwenhielm, d. 6 Okt. 1812, hos Sarrans, I, 269 f.

tager på den väg han inslagit, för honom närmare sin undergång. Jag betraktar honom redan såsom förlorad.»

Suchtelen (med ett synbarligen lifvadt utseende). »Värdigas E. K. H. tillåta mig till kejsaren min herre öfverbringa en så tröstande åsigt?»

Kronprinsen. »Ja visserligen; jag ber er till och med att göra det (i det han vände sig till Österrikes chargé d'affaires, baron Binder). Javäl, min herre! Ehuru Napoleon nu är i Moskwa, anser jag honom förlorad. Ni kan, ni också, skrifva till ert hof, att sådan är min tanka om denna tilldragelse (ånyo vändande sig till general Suchtelen). Hurudana händelserna än månde blifva, skall Sverige begrafva sig midtibland sina klippor, hellre än ändra system. Ett ilbud som för tvenne timmar sedan afrest, bringar dessa försäkringar till kejsaren, jemte befallning till grefve Löwenhielm att ännu närmare tillknyta de band, som förena oss med Ryssland.»

Några dagar härefter (den 8 Oktober) inträffade i Stockholm den officiella underrättelsen om Moskwas intagande och brand, med kapten d'Orchimont, som återvände från Petersburg med bref från kejsar Alexander till kronprinsen [10]). Han insläpptes i sin nedstänkta kurirdrägt midt i natten till kronprinsen, som redan låg. Då prinsen öppnat depeschen och läst brefvet från kejsaren om katastrofen med Moskwa, yttrade han till d'Orchimont: »*Kom ihåg hvad jag säger: detta är begynnelsen till Napoleons olycka!*»

d'Orchimont medförde äfven depescher från grefve Löwenhielm. De innehöllo bland annat, att hofvet, storfurst Constantin och grefve Romanzow m. fl. förenat sig för att besvärja kejsaren att göra fred. General Armfelt, alltid verksam i motsatt riktning, hade härom underrättat grefve Löwenhielm, som sina order likmätigt ofördröjligen begifvit sig till kejsaren sjelf för att afråda alla dylika förslag. Alexander svarade honom:

---

[10]) Bil. N:o 5.

»Var öfvertygad, min grefve, att jag har ingen lust att sluta fred, och äfven om jag det hade, skulle jag ej våga göra det, till den grad är folket förbittradt emot angriparen. Säg kronprinsen, att jag är mera än någonsin bestämd att hålla ut, emedan hela nationen blott begär att slåss, och för ögonblicket skulle det vara svårare att tillbakahålla dessa 40 millioner menniskor, än att hetsa dem emot fienden.»

Emellertid var kejsar Alexanders belägenhet i sanning *ännu* ganska kritisk, och ingen kunde veta, hvart Napoleon ämnade sig från Moskwa. Den ryska hjelpkåren stod ännu på Düna för att betäcka Petersburg, och hoppet att före vintern se den förenad med vår styrka för att våga anfallet på Seland var under sådana förhållanden föga rimligt. Kronprinsen var ej heller (som vi sett) så synnerligen angelägen derom, förrän han fått sakerna på klar fot i London, och han syntes af *alla dessa skäl* verkligen också mindre öfverraskad än man kanske väntat, då kejsar Alexander nu underrättade honom, att han ej trodde sig *före nästkommande vår* kunna till kronprinsens förfogande ställa *hela* den lofvade ryska hjelpkåren. Detta i förening med det långa uteblifvandet af svar från England utgjorde giltiga orsaker nog för kronprinsen att *tillsvidare* inställa alla våra krigsföretag. Lägg härtill, *den långt framskridna årstiden*, hvilken snart lade oöfverstigliga hinder för alla operationer åtminstone till sjös; den i hela landet och äfven i Norge *felslagna skörden; konungens sjuklighet*, hvilken gick så långt att man snart sagdt hvarje ögonblick fruktade för hans lif och hvilken billigtvis tycktes fordra prinsens närvaro i Stockholm, m. m., m. m.: och ingen skall rimligtvis kunna klandra denna för det beslut, han fattade. Hans yttrande till en svensk herre vid denna tid visar dessutom, *att han ej ansåg sig fullkomligt säker för att kejsar Alexander trots alla sina försäkringar om motsatsen och under inflytelsen af sina olyckor slöt en brådstörtad fred med Napoleon.* Han yttrade nemligen: »Om Napoleon erhåller betydliga fördelar,

och om kejsar Alexander ser sig tvungen att sluta fred (hvilket han likväl lofvat mig genom de högtidligaste eder att icke göra), då måste man intaga en afvaktande ställning, förblifva stilla som snäckan i sitt skal och hoppas på en mera gynnsam tid. Våra rustningar och den ställning vi intagit hafva dock icke kunnat annat, än återupplyfta nationen och gifva hela Europa en fördelaktig tanka om denna krigiska och oberoende anda, hvilken i alla tider utmärkt svenska folket.»

Allt detta oaktadt svarade dock kronprinsen [1]) med fullt förtroende på kejsar Alexanders sista skrifvelse, och i sina bref till grefve Löwenhielm [2]) ingår han i en fullständig och tillfredsställande förklaring öfver de orsaker, hvilka hittills gemensamt lagt hinder i vägen för hans krigs-företag.

En följd af allt detta var således, att i början af Oktober månad alla truppförelser på kronprinsens befallning småningom och oförmärkt upphörde, flottan återvände i hamnarne och allt inom våra landamären för någon tid antog ett i det närmaste fredligt utseende.

Kort härefter (den 20 Oktober) återvände öfverste *Björnstjerna* från London. Hans beskickning hade haft den fullkomligaste framgång. Han medförde tvenne bref från prinsen-regenten, hvaraf det ena till konungen och det andra till kronprinsen [3]). Detta sista var isynner-

---

[1]) Bil. N:o 6.

[2]) Kronprinsens intressanta brefvexling med kejsar Alexander under denna skickelsedigra tid finnes (som vi nämnt) nästan fullständig i S. S. Man jemföre några af hans bref till G. Löwenhielm hos Sarrans, I, 396—401. — Jfr Gneisenaus och Münsters skrifvelser (af den 30 Okt. och 3 Nov. 1812) till Stein i dennes Leben, III, s. 186—196, samt bref från Gneisenau till Münster af den 13 Nov. s. år, infördt i Hormayrs skrift om M. Man ser af dessa skrifvelser, hvad intryck detta kronprinsens beslut att ytterligare uppskjuta sina företag gjorde och huru det bedömdes i London, hvilken stad Björnstjerna när dessa underrättelser ingingo från Sverige nyss lemnat, efter att der hafva erhållit allt hvad han begärt, såsom vi snart få se.

[3]) Bil. N:o 7.

het vigtigt för den vänliga och förekommande ton som deri rådde, och verkligen hade alla hufvudpunkterna af underhandlingen blifvit bifallna, sedan de utgjort föremål för granskning uti en enskild konselj; hvars protokoll meddelades genom lord Castlereagh.

Försedd med dessa vigtiga handlingar begaf sig kronprinsen om aftonen samma dag till konungen för att gifva honom del af desamma. H. M:t var ännu ganska svag och sängliggande, allt följder af de ytterst betänkliga symptomer af slag, hvarför han helt nyss varit blottställd. Dessa hade hos honom lemnat efter sig ett tillstånd af allmän kropps- och själsslapphet, hvilken nästan gränsade till medvetslöshet; men monarken var långtifrån att sjelf vilja tillstå höjden af sitt aftynande, hvaraf följden blef det temligen egna uppträde, vi nu vilja berätta.

Prinsen frågade honom vördnadsfullt, om det tilläts honom att i korthet göra reda för utgången af öfverste Björnstjernas beskickning till England. Härvid fixerade konungen prinsen med sina stora ögon, hvari elden nu var nästan slocknad, och han syntes anstränga sig för att begripa honom; hans förtorkade läppar rörde sig, och några afbrutna stafvelser, som undföllo honom, läto förmoda att han förstått prinsen, ehuru hans själsförmögenheter voro till den grad slöa, att han knappast var i stånd att riktigt uppfatta och fasthålla snart sagdt någonting. Derpå tryckte han prinsen hand, och sade till honom med en välvillig åtbörd: »*ja, låt oss se!*»

Prinsen drog sålunda icke i betänkande att berätta H. M. följande, sedan han anmodat grefve De la Gardie, hvilken befann sig hos konungen, qvarstanna, emedan han trodde sig kunna lita på grefvens tystlåtenhet:

»Engelska regeringen har bestämdt beslutat att garantera oss besittningen af Norge; anfallsplanen emot detta land, äfvensom den emot Seland, begge meddelade genom Björnstjerna, hafva blifvit gillade, och man är till och med böjd att gå ännu längre och garantera oss

besittningen af Seland, med vilkor att England erhåller någon fördel» [4]).

Under det prinsen sålunda talade, hade han sina ögon städse fästade på konungen för att erhålla ett tecken af bifall, och verkligen tryckte H. M. till och med ofta prinsens hand, i det han sade: »*ganska bra, min vän!*» Den sistnämnde fortfor alltså:

»Men antingen vi nu skulle hafva beslutat att rikta anfallet mot Seland eller mot Norge, har engelska flottan fått order att kraftigt understödja våra företag, och en engelsk officer har i detta ändamål varit Björnstjerna följaktig från London för att meddela amiral Saumarez nödiga order. En särskild sak är den, att vi nu funnit klokheten fordra att till våren uppskjuta alla våra krigsföretag; men detta minskar icke värdet af Englands eftergifter, på hvilka vi ändock genast skola söka att taga fasta. Dessutom vill England förse oss med nödiga subsidier, dem vi begärt i och för det tillämnade kriget på fasta landet. De skäl jag anfört och som hindra oss att begifva oss till kontinenten så länge vi hafva att frukta ett anfall från Norge, hafva blifvit erkände af prinsen-regenten, och jag skall hafva äran för E. M. uppläsa en öfversättning af hans bref.» Sedan detta skett, fortfor prinsen:

»Man har äfven förklarat för Björnstjerna, att England vill afträda en koloni till oss, och E. M. erinrar sig att det var fråga om St. Lucie o. a.; men lord Castlereagh har låtit förstå, att denna ö svårligen kunde afträdas i anseende till de fördelar, dess läge och dess hamn erbjuda Englands i dessa farvatten förlagda flottor. Då begärde Björnstjerna att en annan från Frankrike eröfrad koloni kom i fråga och föreslog Guadeloupe, hvilken genom sin storhet, sin fruktbarhet och sina rikedomar är ojemförligt att föredraga framför den magra St. Lucie. Efter några öfverläggningar med lord Castlereagh biföll engelska regeringen denna begäran,

[4]) Det var frågan om Kronoborg, hvilken ännu hölls ganska hemlig.

och jag hoppas att äfven E. M. lemnar deråt sitt samtycke.»

Under hela tiden prinsen så talade, såg konungen ut som hörde han honom med uppmärksamhet. Prinsen frågade honom derföre nu till slutet, om alla dessa punkter vunno H. M:s bifall. Härtill svarade konungen med en lätt böjning på hufvudet, hvilken tycktes uttrycka mycken förnöjelse, samt tryckte ånyo kronprinsens hand, hvarefter denne lemnade rummet.

Straxt derpå frågade konungen grefve De la Gardie: »*Men säg mig då, min vän, hvarom talade prinsen med mig?*» Billigtvis förvånad öfver denna fråga, besvarade grefven densamma med att i korthet upplysa monarken om hvad som utgjort föremål för prinsens framställning, med tillägg att H. M. täckts deråt lemna sitt samtycke. »*Visserligen*», inföll härvid konungen, »*har jag samtyckt till allt, ty sanningen att säga förstår han sig bättre derpå, än ni andra.*»

Då prinsen sedermera råkade grefve De la Gardie vid middagsmåltiden och frågade honom, hvad konungen sagt med anledning af deras samtal på f. m., blef han icke litet förvånad öfver de upplysningar, grefven i detta afseende lemnade, och befallde grefve Engeström taga afskrifter af alla de ifrågavarande artiklarne, för att ånyo lägga dem under H. M:s ögon och erhålla dess skriftliga bifall derå.

Till slutet vilja vi anföra ett yttrande af prinsen-regenten till öfverste Björnstjerna, som uttryckt den ledsnad kronprinsen erfor öfver underhandlingarnes långsamhet, och hvilket yttrande visar, huru välvilligt stämd den förstnämnde var emot Carl Johan personligen. »Ni har rätt i hvad ni velat säga», svarade prinsen-regenten, »men våra former göra denna långsamhet oundviklig, alldenstund allt måste underställas ministrarnes konselj. Detta oaktadt är kronprinsen berättigad att göra anspråk af utomordentlig beskaffenhet, det allmänna bästa tillåter intet dröjsmål, och allt som skall göra kronprinsen nöje, skall alltid vara mig angenämt. Allt

hvad jag hittills sagt er, för att framföras till kronprinsen, har jag sagt i min egenskap af prins-regent af England; men jag ber er nu säga honom å mina vägnar såsom Hanoveranare, att jag aldrig skall glömma hans ädla och aktningsvärda uppförande i mitt fädernesland den tid det innehades af fransmännen. Enär jag aldrig ämnar afstå från mina anspråk på Hannover, döljer jag ej för eder, att jag mycket räknar på kronprinsen för att återvinna mitt fäderneärf. Jag skall alltid erinra mig, att han i spetsen för en fiendtlig här uppfört sig med all denna ädelmodighet, som tillhör en upphöjd karakter. Jag ber er ännu en gång icke förgäta att derför betyga H. K. H. hela min tacksamhet.»

Georg III var långt ifrån att dela dessa välvilliga tänkesätt om kronprinsen. Då Preussen 1806 skickat prins Wittgenstein till London, hade kungen bland annat frågat honom, om han kände marskalk Bernadotte?

Wittgenstein. »Ganska väl, sire!»

Georg III. »Ah, jag borde mycket hata honom!»

Wittgenstein (öfverraskad och förvånad). »Men hvarföre, sire? Han är en utmärkt man.»

Georg III. »Jo ser ni, han har velat göra sig till konung af Hannover, och har bemött mina hannoverska undersåtare med så mycken behagsjuka, att jag tror de glömt sin gamle herrskare.»

ANDRA KAPITLET.

Vintern 1812 och 1813.

(*Oktober 1812 – April 1813.*)

Löjtnant Pålmans återkomst från Petersburg. — Prins Kosslowsky. — Bref från Alexander rörande Moskwas utrymmande. — Preussens konung i fara att tillfångatagas af Napoleon och kronprinsens varning. — Mallets sammansvärjning med deraf föranledda gissningar. — Grefven af Noailles och hertigen af Pienne. — Gustavianska sympatier. — Ryttmästar Strussenfelt och grefve De la Gardie. — Hemlig brefvexling mellan Stockholm och f. d. svenska hofvet i Carlsruhe. — Kongl. förordning emot umgänge med f. d. kongliga familjen, m. m. — Underhandlingar med Danmark rörande ett godvilligt afträdande af Norge. — Stedingk, Rosenkrantz och Blome. — Sveriges propositioner. — Grefve G. Löwenhielms beskickning till kejsar Alexander. — Ur de Cabres aflägsnande. — Grefve Engeströms berättelse till Kongl. Maj:t. — Hope och Pozzo di Borgo. — Den sednares samtal med kronprinsen och hans föregåenden. — Fördragen med England, Spanien och Preussen. — Ny operations-plan mot Danmark. — Grefve Neipperg. — Blick på danska kabinettets politik under Februari och Mars månader (1813). — Wessenberg och Bernstorff. — Den förnes missöden i Hamburg och Helsingborg — Englands trohet mot Sverige och Österrikes tvetydiga uppförande. — Napoleons tredje försök att skilja Sverige från koalitionen. — Signeul. — Bitter not-vexling mellan franska och svenska kabinetterna. — Krigsrustningarne och truppernes afsegling till Pomern. — Kronprinsens bref till Alexander rörande den nya operations-planen. — Grefve G. Löwenhielms återkomst från Wilna och nya beskickning till Alexander. — Nya försök att med godo vinna Danmark. — Prins Dolgoruckis sändning till Köpenhamn. — Grefve Moltke. — Obehagliga intryck. — Sveriges ultimatum till Danmark. — Hofnöjena. — Grefven och grefvinnan Liewen. — Fortsatta meddelanden rörande fru Staël och hennes förhållande till kronprinsen. — Anekdoter. — Fru Staël och skalden Leopold. — Prins Wilhelm af Oranien-Nassau. — Sarrazin, Gneisenau och Wallmoden, Mad:lle Georges, Bernhard Romberg och fru Händel-Schütz.

Den 22 Oktober (1812) återvände löjtnant Pålman från Petersburg, medförande detaljer rörande Moskwas brand och äfven andra underrättelser af en temligen oroande beskaffenhet, hvilka bekräftade dem som nyss förut ingått om det ryska fredspartiets ansträngningar för att förmå kejsar Alexander sluta fred. Med anledning häraf uttryckte sig kronprinsen i konungens förtroliga sällskapskrets på sätt som följer:

»Kejsar Alexander gör rätt illa som icke begifver sig till hären och anvisar sin familj att bo i någon by

eller liten stad långt ifrån alla hofkabalerna i Petersburg. Han är omgifven af oroliga och svaga menniskor, och Napoleon är icke nogräknad i fråga om medlen. Storfurst Constantin, grefve Romanzow och hela deras anhang vilja ha fred och plåga kejsaren med sina framställningar derom. Med en förträfflig, men något svag karakter skall det blifva svårt för honom att motstå hofvets och hans familjs förenade ansträngningar och larm. Det enda som lugnar mig är att nationens sinnesstämning är så afgjordt krigisk, att kejsaren svårligen skulle *kunna* göra fred, om han än ville. Jag kan försäkra E. M. att, om han framhärdar ännu trenne månader, skall kejsar Napoleon vara förlorad. Jag ber E. M. erinra sig, att jag för icke så längesedan föresagt detsamma. Men E. M. kan aldrig föreställa sig alla de ränker hvaraf man begagnar sig, alla de hemliga driffjedrar man sätter i rörelse för att nödga kejsaren att sluta fred. Han borde skicka herr de Romanzow och sjelfva furst Constantin till Siberien! Dessförinnan skall han aldrig få någon ro. Man har äfven gjort illa att i Hermitaget inpacka en mängd effekter. Sådant oroar invånarne i Petersburg och gör dem modfällda, isynnerhet som det icke skett på kejsarens befallning, utan af pur försigtighet eller måhända af en välgrundad beräkning af herr de Romanzow för att derigenom öka förskräckelsen. För öfrigt är ryska folket icke nöjdt dermed, att kejsaren ej befinner sig vid hären, och älskar framförallt att se monarken styra sjelf.»

I Polen har eländet nått sin höjd. I grunden händer polackarne ingenting annat än hvad de förtjena, emedan Polen ännu skulle utgjort en i hela Europa aktad monarki, om de varit eniga sins emellan och kraftigt understödt sin konung. Om jag vore kejsare af Ryssland, skulle jag inom trenne månader göra mig till konung af Polen. Jag har för mer än sex månader sedan gifvit kejsar Alexander detta råd; han ville

då icke lyssna dertill; men nu ångrar han sig att ej hafva följt det, och skall länge ångra det.»

Någon tid härefter inträffade prins *Kosslowsky* i Stockholm, stadd på resa från Petersburg till Sardinien, vid hvars hof han var utnämnd till Rysslands minister. Han var en fin och artig herre, som fått särskildt uppdrag af kejsar Alexander att taga vägen öfver Stockholm och London för att lugna dessa hof med nya försäkringar angående högstdensammes beslut att uthärda i den pågående kampen. Han yttrade till kronprinsen:

»Kejsaren min herre, ganska fast i sina grundsatser, har befallt mig försäkra E. K. H. och prinsen-regenten af England, att om fransoserna än lyckades framtränga ända till Petersburg och han ej vore i stånd att försvara denna hufvudstad, skulle han draga sig tillbaka alltid under strid, vore det också ända till Tobolsk; han skulle der underkasta sig soldatlifvets alla försakelser, och så länge han egde tvenne undersåtare villige att strida och dela hans lott, skulle han icke sluta fred på andra vilkor än de, hvarom Ryssland, Sverige och England kunde blifva ense.»

Efter att flere veckor hafva med otålighet afbidat nyheter från Petersburg, var kronprinsen så mycket mera belåten med dessa försäkringar, som det ju icke var utan att han fruktade några omkastningar på grund såväl af Moskwas intagande som de ränker, hvilka spunnos omkring kejsaren. Men prinsen blef snart på ett ännu fullkomligare sätt dragen ur denna ovisshet. Tre officerare anlända efter hvarandra på samma dag kort efter prins Kosslowsky. En bland dem, öfversten grefve Montrichard, f. d. emigrant och numera kronprinsens ordonnans-officer, medförde ett egenhändigt bref från kejsar Alexander [1]) till prinsen, innehållande den i hög grad tillfredsställande nyheten om

[1]) Dat. Petersburg d. 28 Okt. 1812. Montrichard anlände till Stockholm d. 4 November.

Moskwas utrymmande af fransoserna och begynnelsen af Napoleons återtåg på vägen åt Smolensk. Montrichard medförde äfven depescher från grefve Löwenhielm. De voro nyttiga att jemföra med kejsarens bref, som gerna framställde sakerna i en för ljus dager, hvarjemte H. K. H. vetat förskaffa sig andra hemliga kunskapare vid sidan af den vanliga diplomatien, så att det ej var lätt att bedraga honom.

Emellertid erbjöd sig vid samma tid för kronprinsen ett tillfälle att göra den goda saken en vigtig tjenst. Han kallade nemligen en dag preussiska ministern Tarrach, som han tilltalade på följande sätt:

»Har ni haft några nyheter från krigsskådeplatsen?»

Tarrach. »Inga af vigt på länge» [2])!

Kronprinsen. »Men jag har sådane, och de angå konungen eder herre.»

Tarrach. »Nåväl, nådige herre, skulle konungen vara sjuk?»

Kronprinsen. »Lyckligtvis icke; men det skulle kunna hända honom någonting ännu värre, om han icke tager sig till vara. Se här ett bref, som Napoleon låtit skrifva till marskalk Augereau!»

Detta bref, som Tarrach emottog ur prinsens händer, innehöll följande rader: »*Se väl till, att konungen af Preussen alltid befinner sig i franska arméens närhet, ty i händelse vi skulle tvingas att återgå öfver Oder och Elbe, behöfva vi en gisslan för preussiska härens trohet.*» Brefvet var underteckuadt: prinsen af Neuchatel.

Sedan Tarrach genomögnat detsamma, fortfor kronprinsen:

»Konungens fångenskap skulle vara en stor olycka under närvarande omständigheter. Förödmjukadt, styc–

---

[2]) Tarrach, ehuru gift med en svenska (fröken von Rosen), var dock under Preussens fortfarande förbund med Frankrike en slags agent, som försåg Napoleons kabinett med uppgifter om tillståndet i Sverige, och hans underrättelser om kronprinsen och hofvet voro icke särdeles gynnsamma för någondera. Man finner flere af hans depescher i utdrag hos Bignon.

kadt, ockuperadt af de franska trupperna, är Preussen på brädden af sin undergång, såvida er konung icke tager ett kraftigt beslut att strida på lif och död, och det är af denna orsak jag velat göra eder ifrågavarande meddelande, på det ni må begagna er deraf på sätt ni lämpligast finner.»

Man fattar Tarrachs förvåning och bedröfvelse! Han beslöt genast att genom ett säkert ilbud underrätta sitt hof om den fara som hotade, och ingen kan veta, hurudant konungens af Preussen öde blifvit, om han icke på sätt vi nu sett blifvit varnad i tid.

Den 10 November ingick nyheten om general *Mallets* beryktade sammansvärjning. Med anledning deraf anförde kronprinsen några dagar sednare hos konungen ganska egna detaljer, som visade att han egde väl underrättade agenter i Frankrike, och han tog en så utomordentligt liflig del i denna händelse, att han derigenom gaf de närvarande anledning till många gissningar. Man anmärkte nemligen såsom särdeles betecknande, att han tillstyrkt en expedition till Paris vid den tid Napoleon ockuperade Moskwa; att han i detta afseende varit beredd ikläda sig vissa eventuella förbindelser i Åbo; att han underhöll en liflig brefvexling med Paris [3]), samt att han inbjudit Moreau att återkomma till Europa. Man erinrade sig, att general Mallet varit invecklad i den s. k. senatens sammansvärjning, hvilken i så hög grad bidrog att öka spänningen mellan general Bernadotte och förste konsuln; att en af kronprinsens förtrogne, grefve Alexis de Noailles, äfvensom general Moreau, voro bestämde att deltaga i den provisoriska regeringen — kortligen allt gaf anledning tro, att kronprinsen var på förhand underrättad om hvad som skulle ske. Se här t. ex., huru historieskrifvaren Capefigue uttrycker sig om Mallets sammansvärjning: »Man skulle bilda en

---

[3]) Kronprinsen yttrade till engelska ombudet Thornton, »att han hade skäl tro att hans uppträdande med sin armé i striden mot Napoleon skulle gifva anledning till inre rörelser i Frankrike.» (Castlereaghs mémoirer).

provisorisk regering, liksom vore det ej fråga om någon arfföljd. Man skulle der insätta patrioter, oförvitliga generaler, vid sidan af rojalister, af chefer för det religiösa partiet, för att kalla alla missnöjda till stöd för sammansvärjningen. Man lemnade ett namn in blanco, en plats som var bestämd för den mysteriösa chefen, Bernadotte måhända, hertigen af Orleans, Ludvig XVIII, allt efter omständigheterna» . . .

Vi känna från föregående del grefve *Alexis de Noailles.* Han återkom till Stockholm den 19 November (1812) från Petersburg, dit han sednast begifvit sig från London. De underrättelser han medförde innehöllo bekräftelsen på Napoleons återtåg, äfvensom han förmälde att fransoserna blifvit slagne vid Wiasma, att Titschagoff i sträckmarscher ilade att förena sig med Wittgenstein, samt att denne sednare intagit Witepsk.

»Nåväl», frågade honom kronprinsen, sedan han anfört allt detta, som tycktes visa att Napoleons lyckliga stjerna redan var i nedgående, »hvad hopp har kejsaren gifvit er i fråga om de bourbonska prinsarne?»

Noailles. »Det allrabästa, E. K. H. H. M. kejsaren har täckts betyga de välvilligaste känslor för Ludvig XVIII och har lofvat honom att erhålla inträde såsom en integrerande del i koalitionen. Konungen min herre hoppas, att E. K. H. med sin röst understödjer denna kejsar Alexanders vänliga sinnesstämning, och om konungen en dag återkommer på sina fäders tron, blir det hans lifligaste önskan att ikläda sig de heligaste förbindelser mot den nya svenska dynastien, och det är öfverflödigt tillägga, hvad nöje det skulle göra mig, om det tillåts mig förena en försäkran om E. K. H:s gynnsamma tänkesätt med dem, jag bringar från Petersburg. Emellertid är det ledsamt, att kabinettet i Wien i detta hänseende verksamt skiljer sig från kejsar Alexander.»

Af flera skäl ansåg sig Carl Johan böra föra ungefär samma språk inför grefven af Noailles nu som

då denne förra gången hade äran samtala med prinsen [4]). Han ville alltså uppmuntra grefven att förblifva sin konungs sak trogen, och bad honom vid sin återkomst till England inberätta allt hvad som kunde i detta afseende befinnas vara af intresse. Dessutom lofvade han honom anställning i sin stab, på det grefven skulle sättas i tillfälle följa prinsen under fälttåget, som var nära att öppnas i Tyskland, med strängt förbud för honom att yppa gåtan af sin beskickning, hvilken borde förblifva dold ända tilldess omständigheterna annorlunda medgåfvo. För öfrigt ha vi redan antydt, att kronprinsen hvarken var eller nånsin blef någon vän af bourbonerna, och han ville i det längsta anse deras återvändande såsom ett bländverk, hvarmed de sjelfva smickrade sin egenkärlek, ehuru han å andra sidan var alltför skarpsinnig och hans förkänsla af framtiden i de flesta fall alltför säker, för att han skulle kunnat förneka möjligheten af en tid, då den så djupt kränkta legitimitetens sak åter skulle sättas i fråga. Dessutom borde han i sin så nya, så svåra ställning välvilligt bemöta alla partier, och icke ovarsamt tillbakavisa dem som ville närma sig honom och af hvilkas bevågenhet man kunde draga nytta. I detta afseende handlade han ungefärligen som Gustaf III, och som alla förutseende och försigtiga furstar förmodligen alltid skola komma att handla. Vi skola snart se, huru det befanns nödvändigt för prinsen att i fråga om bourbonerna intaga en alldeles ny ställning.

För öfrigt tillstod grefven af Noailles, på prinsens fråga huru han funnit furstarne af huset Bourbon, helt uppriktigt, att Ludvig XVIII var, på hufvudets vägnar, vuxen sin kallelse, men då han nämnde hertigarne af Artois och Angoulême m. fl. höjde han på axlarne och syntes icke ega särdeles hög tanka om deras egenskaper.

Vid samma tid emottog H. K. H. genom *hertigen af Pienne*, hvilken alltjemt uppehöll sig på Löfsta hos sin goda vän grefvinnan Piper, meddelanden af ena-

---

[4]) Jfr föreg. del, sid. 201 f.

handa natur med dem som nu ingått genom grefven af Noailles, och hvilka på samma välvilliga sätt af H. K. H. besvarades [5]).

Men medan Carl Johan icke drog i betänkande att på detta sätt uppmuntra bourbonerna och deras anhängare, såg han sig, besynnerligt nog, föranlåten att motverka de gustavianska ränker som man sökte spinna inom hans eget land.

Någon af de sista dagarne af November månad (1812) infinner sig en af kronprinsens hemliga agenter och anförtror honom, att generalen grefve *Jakob De la Gardie* emottagit ett högst besynnerligt bref från en viss ryttmästare *Strussenfelt*, som uppgafs vara handtlangare för en faktion i Skåne, och att detta bref starkt komprometterade grefve De la Gardie. Rapporter från landshöfdingen Klinteberg i Malmö antydde, att ställningen i nämnde provins ej var fullt tryggande, och på en gång återuppväcktes alla sedan bondupproret slumrande minnen. Strussenfelts bref till grefve De la Gardie gaf väckelsen. Han förebrår deruti grefven, att han bevistat riksdagen i Örebro utan att utmärka sig bland oppositionen. Han tillstår derpå, att grefve Ugglas anmodat honom (Strussenfelt) resa till Brüchsal för att säga f. d. drottningen, det Ugglas ej glömt hvad han lofvat då de sista gången taltes vid på Haga; att han (Strussenfelt) verkligen en gång varit på vägen, men blifvit tvungen att vända om, emedan man gjorde vissa svårigheter vid granskningen af hans pass, hvarefter han, med anledning af grefve Ugglas' död, som under tiden inträffat [6]), vänder sig till grefve De la Gardie för

[5]) Jfr härmed Sarrans, II, 1 ff. och 347 ff. De mellan hertigen af Pienne och Carl Johan i Dec. 1812 och Jan.—April 1813 vexlade bref finnas i afskrift i S. S. Man ser, att hertigen handlade enligt direkt uppdrag af konungen sin herre, hvars förhoppningar lifvades genom den bekanta olyckliga utgången af ryska fälttåget, som gaf anledning förmoda att Napoleon aldrig skulle med lif eller frihet återkomma från den stora sarmatiska bardaleken.

[6]) Den 6 April 1812.

att få veta, huru han bör handla. Slutligen innehöll brefvet en mängd vågade och dumdristiga uttryck rörande Sveriges vådliga ställning, nödvändigheten att förena sig med Napoleon, o. s. v.

Ehuru en lugnare tid icke torde tillmäta dessa tillstymmelser någon särdeles vigtig eller farlig karakter, kan man dock lätt föreställa sig, huru mycket de skulle misshaga och oroa kronprinsen. Han hade nyss förut haft några föga angenäma förklaringar med grefve De la Gardie, förnämligast på grund af grefvens förbindelser med grefve *Erik Ruuth*, en af den gustavianska fraktionens slugaste anhängare, hvilken ansågs stå i de närmaste förhållanden till *drottningen*, som i Augusti månad 1812, utan att på förhand derom underrätta prinsen, nämnt honom till sin öfverstemarskalk. Allt detta och åtskilligt annat [1]) hade väckt prinsens förtrytelse, men han ville undvika det uppseende som en formlig brytning skulle väckt, hvarföre han nöjde sig med att vänligen tillrättavisa grefve De la Gardie och aflägsna honom under den smickrande förevändningen af ambassadens emottagande i Spanien.

Kronprinsen hade vid samma tid blifvit underrättad om tillvaron af en oafbruten brefvexling mellan Stockholm och f. d. svenska hofvet i Carlsruhe, hvari man trodde sig upptäcka brottsliga förhoppningar och planer gömda under täckelset af ett ömt och lifligt intresse för dessa olyckliga höga landsflyktingar. Drottning Fredrikas namn var isynnerhet komprometteradt i

---

[1]) Jfr flere i S. S. befintliga utdrag af De la Gardies outgifna dagbok, som i detta afseende är mycket upplysande. Förhållandet mellan kronprinsen och drottningen var på grund häraf icke alltid det bästa, och i början af Nov. månad (1812), då prinsen med sin son några dagar vistades hos grefve Brahe på Rydboholm, brukade drottningen jemte grefve Ruuth och några andra misstänkta om aftnarne sällskapa med den gamle bräcklige monarken för att trösta och förströ honom. Dessa sammankomster utmålades vid prinsens återkomst såsom farliga och syftande att i tvetydiga afsigter minska den gamle Carls ömhet för sin adoptiv-son.

dessa dåraktiga stämplingar, hvilka grundade sig på kronprinsens afresa till Tyskland och de motgångar som förmodades komma att drabba honom under denna äfventyrliga expedition. Detta föranledde omsider utfärdandet af den kongl. författning (af d. 10 Dec. 1812), hvilken vid lifsstraff förbjöd hvar och en att vare sig skriftligen eller muntligen uppmuntra f. d. konungen, f. d. drottningen eller deras barn att återkomma till Sverige, eller dem dit införa, samt med landsflykt bestraffade den som skref till dem eller sökte att tala med dem. Detta förfogande bevisar bäst hvad som förevarit; också vidtogs denna åtgärd till en del på grund af 1810 års ständers uttryckliga önskan, som framkallades af de upplysningar Gustaf Adolfs bref till De la Gardie, Ruuth och Toll lemnat, och hvilka bref löjtnant G. fört till Örebro [8]). I följd häraf föranlätos äfven alla de hofdamer, som buro drottning Fredrikas porträtt, att aflägga detsamma. Och för att så vidt möjligt var utplåna allt, som kunde väcka gustavianska hågkomster, nedtog man ur slottsrummen de taflor, som föreställde denna familj, och bortflyttade ur ett af gallerierna de sista Gustavernas bröstbilder.

Vi hafva något utförligare redogjort för dessa förhållanden i ändamål att visa, huru det stod till i det inre under det kronprinsen beredde sig att lemna riket och sin trettonåriga son för att gå ovissa öden till mötes i Tyskland. Men det är tid, att vi från dessa föremål af en jemförelsevis underordnad vigt återgå till de stora angelägenheter, hvilka vintern 1812 och 1813 satte Europas kabinetter i rörelse och öppnade nya utsigter till framgång för kronprinsens och Sveriges planer.

Så snart England (på sätt vi sett [9])) förklarat sig beredvilligt att biträda Sveriges förbund med Ryssland, samt Carl Johan på grund häraf ansåg sig tillräckligt

---

[8]) Jfr femte delen, sid. 331 ff.
[9]) Se sid. 26 ff.

stark att kunna på förhand öppna underhandlingar med kabinettet i Köpenhamn utan att äfventyra sina krigsföretag, var det klart att han skulle vara synnerligen angelägen att i godo uppgöra sakerna med nämnde kabinett af nit för den gemensamma saken, hvars bästa kräfde att han sattes i tillfälle att om möjligt *med* Danmarks hjelp utan alla omvägar börja sina operationer i Tyskland. Af denna orsak vidtalte han redan i slutet af Oktober månad fältmarskalken grefve Stedingk att skrifva ett förtroligt bref till sin gamla vän, ministern för yttre angelägenheterna i Danmark, Rosenkrantz, hvari Stedingk tillstod Sveriges förslag att förvärfva Norge, ett förslag, tillade han, hvilket kunde verkställas med fördel för de begge länderna medelst en skadeersättning, som passade för Danmarks geografiska läge.

Vi böra tillstå, att det ej var första gången Danmark erhöll förtrolig del af de mellan Sverige och Ryssland träffade öfverenskommelser, hvarom grefve Romanzow redan i April månad 1812 varit nog oförsigtig att underrätta danska sändebudet i Petersburg, baron Blome[10]), och för öfrigt vittnade Danmarks rustningar nämnde år mer än tillräckligt, att det icke var oberedt på det slag som hotade. Emellertid fordrade den politiska anständigheten och statens ära, att Rosencrantz' svar affattades med värdighet. Han skref derföre till Stedingk, att »om en så oväntad proposition ej var ett diplomatiskt skämt, kunde han svårligen fatta, huru fältmarskalken kunde anse danska hofvet nog blottadt på sundt förstånd för att utbyta ett konungarike, hvilket det sedan århundraden innehade, emot besittningar hvilka icke tillhörde den, som erbjöd dem.» Men följande omständighet tyckes utvisa, att danska hofvet, förmodligen under inflytande af Napoleons olyckor i Ryssland, redan nu var betänkt på en omkastning i grundsatser, eller hade man endast för afsigt att förskaffa sig kännedom om de skadeersättningar, Sverige

---

[10]) Carl Johans bref till kejsar Alexander, Örebro den 26 Maj 1812.

erbjöd? Nogaf, då baron Blome kort härefter en dag förtroligt samtalade med grefve Löwenhielm, sade han till honom, liksom af sig sjelf, att ett medel till förlikning verkligen fanns och att han trodde sin monark hugad att ändra system och förena sig med Nordens öfriga makter, så framt man gjorde honom antagliga propositioner.

Naturligtvis kunde Sverige ingenting bättre begära, än denna inbjudning till en vänlig uppgörelse med sin granne. Grefve Löwenhielm hade fördenskull knapt hunnit meddela sin berättelse härom, förrän kabinettet i Stockholm med föranledning af Blomes ord tillkännagaf i Köpenhamn, att om konungen af Danmark beslutat afskaka det fransyska oket, var Sverige färdigt att komma till dess hjelp, med vilkor att Norge afträddes; i så fall skulle Sverige gifva Danmark svenska Pomern och dessutom förbinda sig att med biträde af sina bundsförvandter, England och Ryssland, så foga att Danmarks besittningar i Tyskland utsträcktes ända till vidden af en fullständig skadeersättning [1]), hvarjemte Sverige afstod från sina anspråk på åtminstone två millioner r:dr Hamb. banko, hvilka utgjorde värdet af de förluster, danska kaparne förorsakat vår handel. Slutligen förklarade man, att konungen af Sverige var hågad att genom nya familjeband befästa denna förening [2]), samt att kronprinsen af Sverige i så fall äfven nästkommande Januari månad ville i spetsen för 30 à 35,000 man svenskar och ryssar begifva sig till danska halfön, för att i förening med danska trupperna intränga i Tyskland och öppna fälttåget emot Napoleon [3]). Ryska

---

[1]) Jfr med dessa uppgifter Bignon, p. 107.

[2]) Man erinrar sig, huru kejsar Alexander i Åbo framkastat förslaget af en familje-förbindelse mellan prins Oskar och en dansk prinsessa, ett förslag som kejsaren under sina samtal med grefve Löwenhielm flera gånger förnyat. Tankan på en förbindelse med den preussiska konunga-familjen synes således för tillfället hafva blifvit satt åsido.

[3]) Not från svenska sändebudet i Köpenhamn, Oxenstjerna, till Rosenkrantz, d. 12 Dec. 1812.

sändebudet i Köpenhamn, Lisakewitz, inlemnade en not i samma syftning, och måhända hade man något skäl att hoppas, att Danmarks statsmän skulle genom eftergift i tid förstå att mildra de slag, hvarmed ett olyckligt öde hotade det; men ånyo uppmuntrad och tryggad genom kejsar Napoleons försäkringar, förklarade danska regeringen baron Blomes steg i Petersburg hafva tagits utan bemyndigande, hvadan man fann lämpligt att med en lika lydande förklaring affärda svenska sändebudets i Köpenhamn åtgöranden.

Emellertid hade den olyckliga utgången af Napoleons fälttåg i Ryssland, i förening med Frankrikes oerhörda krigsrustningar, hvilka tillkännagåfvo ett fast beslut att fortsätta kriget, i öfrigt icke underlåtit att gifva ökad fart åt Sveriges ansträngningar, och redan den 5 December hade kronprinsen skickat general-adjutanten grefve *Gustaf Löwenhielm* (Sveriges nuvarande sändebud i Paris) till Ryssland, för att med kejsar Alexander öfverlägga om följande årets fälttågs-plan.

Kort derefter, eller den 20 December, beslöt man ändtligen efter flere ledsamma förhandlingar med franska chargé d'affaires herr de Cabre och upprepade påminnelser af ryska och engelska sändebuden att *aflägsna* detta Napoleons ombud [4]), och i Januari månad följande

---

[4]) Jfr v. Engeströms berättelse till konungen, d. 7 Jan. 1813, samt Bignon, p. 102 ff. — Cabre som länge intrigerat med grefve Baudissin och ett kotteri af några förnäma damer, samt af denna orsak blifvit med uppmärksamhet följd af regeringen och redan en gång ådragit sig en allvarsam varning (bref från Rosenhane till v. Engeström, Stockholm den 13 Juni 1812), blef slutligen (i Aug. och Sept.) tvenne gånger anmodad upplysa, om »*han befann sig i Sverige som ombud för en vänskaplig eller fiendtlig makt*» och att hans vistande derstädes skulle blifva beroende på det svar man erhölle. Detta steg föranleddes närmast deraf, att general Morand nyss låtit bortföra svenska trupperne i Pomern till Stettin som krigsfångar. Då C. emellertid trenne hela månader iakttog en envis tystnad utan att insända något svar, och den stora europeiska krisen i öfrigt dagligen nalkades sin lösning, drog man ej längre i betänkande

år (1813) gjorde prinsen ett nytt försök att genom öfvertalande indraga Danmark i sina intressen. Denna gång var H. K. H. strängare än någonsin, och hotade till och med med förlusten af *Seland*, hvilken ö England ämnade tillegna sig, i händelse danska hofvet ej frivilligt afstod Norge emot skäliga skadeersättningar, och fåfängt föreslog general Suchtelen Danmarks chargé d'affaires, grefve Baudissin, förmå sitt hof att gifva Sverige åtminstone biskopsstiftet Trondhjem: ett förslag, som kronprinsen likväl bestämdt förkastade, emedan han sade sig numera endast kunna tillfredsställas genom afträdandet af *hela* Norge. I sammanhang med Cabres aflägsnande, och för att ytterligare verka på allmänna meningen till fördel för det nya system prinsen valt och göra den beredd på kommande tilldragelser, offentliggjordes den 7 Januari (1813) »*Berättelse till Kongl. M:t af dess statsminister för utrikes ärendena.*» Denna berättelse utvecklar ganska väl franska kabinettets hersk-

att tvert bortskicka Cabre. von Engeström antydde honom derföre (den 20 Dec.), att hans närvaro ej längre kunde tillåtas, och tillställde honom sina resepass. Härå svarade C. stolt (den 21 Dec.), att så länge kejsaren dess herre ej återkallade honom, ämnade han qvarblifva på sin post, och återsände sina respass med den förklaring, att han ej aflägsnade sig utan våld. Några dagar sednare (den 26) var bal på Amaranten, dit man visste att kronprinsen och arfprinsen ämnade sig. Det oaktadt vågade C. låta förstå, att han skulle besöka balen, och detta trots föranledde en befallning att polis skulle posteras vid dörren till salen för att bortvisa herr de C., och verkligen såg man också nämnde dag till alla balgästernas stora förvåning tvenne polisbetjenter posterade vid dörren. Emellertid hade C. redan några dagar förut emottagit E:s sista skrifvelse (af den 23 Dec.) med antydan, att »som en poliskommissarie fått befallning föra honom öfver gränsen, vore pass för honom öfverflödiga.» Då ändtligen fann C. skäligt att (som man säger) taga skeden i vackra hand och återbegärde samma dag sina pass, hvilka blefvo honom återställde jemte tillstånd att få dröja ännu tre dagar i Stockholm. Han befann sig således derstädes ännu d. 26 Dec., och blottställde sig naturligtvis ej för förödmjukelsen att bortvisas från Amaranten. Han afreste den 27 Dec., dock utan ovilja mot kronprinsen, som han gjorde all rättvisa, enligt hvad vi framdeles få se.

lystna uppförande emot Sverige alltsedan 1810, dess än försåtliga, än öfvermodiga propositioner, dess tyranniska statskonst, dess äregiriga förslager, o. s. v. Man återfinner deri franska styrelsens vanliga gång för att tvinga allt under sitt system: begäran om soldater och matroser; införande af den fransyska tulltaxan; anställande af franska tulltjenstemän; allians-fördrag, kortligen allt som i andra länder föregått införandet af code Napoleon och införlifvandet i det stora kejsarriket. Grefve Engeström hade icke skrifvit denna berättelse, hvartill första utkastet och idéerna härledde sig från kronprinsen, ehuru redaktionen deraf tillhörde baron Wetterstedts prydliga penna [*]).

Sådan var ställningen, då vi den 11 Februari (1813) på ett angenämt sätt öfverraskades af engelska generalen *Hopes* ankomst. Han infann sig för att med kronprinsen öfverenskomma om den blifvande fälttågsplanen, hvarefter han ämnade fortsätta resan till kejsar Alexanders högqvarter.

Kort härefter (eller den 16 Februari) inträffade dåvarande öfversten i rysk tjenst, *Pozzo di Borgo*, denne europeiskt ryktbare diplomat, hvilken kejsar Alexander

---

[*]) Sedan ifrågavarande berättelse var färdig, frågade prinsen grefve Engeström, om han ville underteckna densamma. »E. K. H. vet», genmälte E., »att då det gäller statens intressen, böra de personliga hänsigterna tiga; hjertligt tillgifven E. K. H. och öfvertygad att mitt fäderneslands räddning kräfver de mått och steg vi taga, bör jag icke tveka att underteckna en handling, som hedrar vår diplomati.» Märkligt yttrande af v. E., hvars gamla politiska sympatier stodo i strid med de grundsatser, hvilka uttalades i den skrift som erhöll hans underskrift! — I samma syftning som »*Berättelsen till Kongl. M:t etc.*» utgafs med tryckningsorten Hamburg i Januari 1813 i Stockholm den bekanta brochyren: »*Sur le système continental et sur ses rapports avec la Suède.*» Den skrefs på kronprinsens uppmaning af A. W. Schlegel, och hade till och med att tacka prinsen för några af sina mest lyckade sidor. Den öfversattes genast på svenska, engelska och tyska. Sedermera följde Schlegel i egenskap af handsekreterare prinsen till kontinenten, och utgaf i hans högqvarter ett blad som då var mycket kändt i Tyskland.

uppdragit att i London förklara sin afsigt att skicka sina härar utom Rysslands gränser för att befria Preussen o. s. v., samt vigten deraf, att Sverige sattes i tillfälle handla med sina krafter i Tyskland. Dessutom hade Pozzo befallning att under återresan till Ryssland genom Sverige på nära håll iakttaga detta lands ställning och kronprinsens afsigter, m. m.

Pozzo di Borgo var en af dessa militäriska agenter, som regenterna sinsemellan använde, oberoende af den vanliga diplomatien, för att mer obehindradt lära känna sina ömsesidiga afsigter, tillgångar och medel. Född Corsikanare liksom Napoleon, och dennes personliga fiende, röjde han sig genast genom denna den sydländska racen egna förslagenhet och finhet, hvilka hos korsikanaren äro förenade med en ihärdighet i förslager, och denna fruktansvärda »vendetta», hvilka till stor del uppenbara sig i Bonapartes skaplynne. Samma karakter af skicklig, beräknande verksamhet träffas hos Pozzo di Borgo, hvars bruna bronsartade hy, gnistrande och öfverallt forskande ögon, samt ännu smärta och magra kroppsställning gjorde honom till en alltid märkbar och för tiden skarpt framstående personlighet.

Kronprinsen hade nyss återkommit från sin vanliga middagspromenad, då man underrättade honom, att general Suchtelen med en från London anländ främling af betydenhet väntade i hans salong. Alldenstund prinsen till namnet kände Pozzo di Borgo såsom den der vid flere kabinetter utmärkt sig genom en för Napoleon förderflig verksamhet och nu var kejsar Alexanders förtrogne, beviljade han honom genast företräde och mottog honom med synnerlig uppmärksamhet. Onekligen var Pozzo också en af sin tids stora förmågor, på hvilken man i allt genast igenkände snillets prägel. Han anförtrodde prinsen, att han fått uppdrag af kejsaren sin herre att med kabinettet i St. James rådgöra om medlen att förena alla krafter för att bekämpa Napoleon i Tyskland; att Ryssland, hvars härar förmodligen redan öfverskridit sina

egna gränser, var sinnadt att befria Preussen och öfva inflytande på Österrike, samt ändtligen att kabinettet i London var ense med Ryssland angående nödvändigheten att sätta Sverige i stånd att så snart möjligt var uppträda med kraft i Tyskland. Derpå utlät sig Pozzo, det lord Castlereagh uppdragit honom säga prinsen, att om Sverige biföll att *först* strida i Tyskland emot den gemensamma fienden, ville England förbinda sig att *sedermera* förskaffa oss Norge, hvarförutan det lofvade oss de för kriget nödiga subsidier.

Under den öfverläggning, som med anledning af detta utlåtande egde rum, insåg prinsen lätt, att Pozzo di Borgo i utmärkt grad var i åtnjutande af kejsar Alexanders förtroende samt var fullkomligt underrättad om allt som blifvit öfverenskommet angående Sveriges medverkan. Pozzo meddelade äfven ganska noggranna underrättelser rörande brittiska styrelsens politik, de svårigheter ministrarne hade att besegra, äfvensom rörande de anledningar, hvilka voro af natur att ingifva dem farhågor och fruktan. Slutligen dolde han ej sin öfvertygelse, det omständigheterna nu ej tycktes medgifva att Sverige började sina operationer emot Danmark, och han tillade, att om engelska ministrarne medgåfvo giltigheten af de hinder hvilka nästlidet år anförts emot en direkt operation i Tyskland, funno de den allmänna ställningen nu åter hafva så förändrats, att den påkallade en annan grund för krigsrörelserna, o. s. v. Ehuru detta språk ej var prinsen fullkomligt angenämt, såtillvida som det utgick från den synpunkten att företaget emot Danmark borde uppskjutas, böra vi dock tillstå, att prinsen redan genom Hopes ankomst fått anledning betänka sig på att *till en viss grad modifiera* sin ursprungliga operationsplan. Han svarade derföre Pozzo di Borgo i temligen allmänna ordalag, och nöjde sig med att hänvisa afgörandet af den vigtiga frågan rörande sättet af Sveriges deltagande i kriget till de underhandlingar, som just då voro å bane med Hope.

Om aftonen samma dag vid drottningens souper berättade kronprinsen för det nyfikna hofvet Pozzo di Borgos vexlande lefnadsöden i närvaro af fältmarskalken Stedingk som kände honom sedan 1807, då han ofta sett honom hos dåvarande utrikesministern i Petersburg, Budberg. Han umgicks företrädesvis i de diplomatiska kretsarne och var en slags Armfelt i fronderi mot Bonaparte, men med vida mer takt och skarpsinne. Efter freden i Tilsit öfvergaf han Ryssland och verkade derpå någon tid i Wien, tills han genom freden i Schönbrunn fann sig föranlåten att öfvergifva äfven detta hof och öfver Konstantinopel begifva sig till England. Kronprinsen meddelade om orsakerna till hans tidiga och outsläckliga hat mot Napoleon, att det härledde sig från hvälfningarne på Corsika omkring år 1790, då ett nationelt och ett fransyskt parti bildade sig på ön. Det första, som hade general Paoli till chef, ville skilja Corsika från Frankrike och deraf upprätta en oberoende republik. Paolis vän, Pozzo di Borgo, och liksom han hörande till en af de äldsta familjer på ön, förklarade sig för en nitisk anhängare af detta parti. Deremot var familjen Bonaparte för Frankrike, och anklagade Paoli och Pozzo di Borgo inför national-konventet såsom beskyddare af ett system, hvilket gick ut på att skilja Corsika från Frankrike. Paoli och Pozzo di Borgo kallades att stå till rätta för sitt uppförande... »Se der», fortfor prinsen, »ett af fröen till Pozzo di Borgos djupa hat emot Bonaparterna; se der huru denna missämja föddes, hvilken förmodligen aldrig skall utplånas hos någon af dessa glödheta naturer!» För öfrigt erkände H. K. H. hos Pozzo di Borgo en sällsynt förmåga och förutsade att han en dag skulle göra Napoleon mycket ondt. Också se vi honom alltid lika hätsk och rastlös framstå såsom ett djerft och nitiskt verktyg i alla de koalitioner, som stiftades i ändamål att undergräfva denna eröfrares makt. Han ingick redan 1802 i rysk tjenst, och inträffade i Oktober

1810

1810 i London, hvarest han kraftigt bidrog att bereda närmandet mellan England och Ryssland. Han lemnade omkring den 20 Februari 1812 Stockholm, och träffade i medlet af följande månad kejsar Alexander i Kalisch.

Vi nämnde underhandlingarne med Hope. Dessa togo efter Pozzo di Borgos afresa och med anledning af Napoleons nya anbud genom Signeul [6]) en oväntad rask vändning, och redan den 3 Mars (1813) undertecknades i Stockholm *det fördrag med England*, hvilket oåterkalleligt band Sverige vid koalitionen. Alldenstund detta fördrag var bestämdt att läggas under engelska parlamentets ögon, undvek man att deri orda om det förutgående anfallet emot Danmark, utan inskränkte sig att hänvisa till de mellan Sverige och Ryssland bestående fördrag och upptog i en hemlig artikel detaljerna af dessa öfverenskommelser. I öfrigt finner man, att kronprinsen numera bifallit att börja sina operationer *direkt på kontinenten*, ehuru han derföre icke uppgifvit sin plan att aftvinga Danmark Norge, *innan* han vände sina vapen mot någon annan fiende. Man ledes till visshet derom mindre af sjelfva fördragets bokstaf, hvilket i detta afseende lemnar rum för skilda tolkningar, än af prinsens bref och den i samråd med Hope uppgjorda operationsplanen. Anledningarne till denna eftergift och denna förändring i den ursprungliga krigsplanen voro å prinsens sida flere, såsom: angelägenheten och vigten af att göra engelska ministrarne till viljes i en fråga, hvarpå deras bestånd och måhända fortfarandet af våra förbindelser med England sannolikt berodde; obehöfligheten att med landmakt anfalla Seland, hvilken ö kunde af engelska flottan blockeras och derigenom hållas i vanmakt [7]); sakernas förändrade ställning i Ryss-

---

[6]) Se sid. 56 ff.

[7]) Bref från lord Castlereagh till kronprinsen, London den 23 Mars 1813. Jfr bref från grefve Münster till Stein (London den 3 Mars s. år) i den sednares Leben, III, sid. 661.

land och äfven i Tyskland efter Napoleons återtåg och upplösningen af hans här, under ryssarnes fortsatta förföljande och framåttågande, samt den nytta den gemensamma saken borde draga af svenskarnes uppträdande i Pomern under dylika för en landstigning lofvande utsigter [8]); prinsens önskan att så vidt möjligt var förena Sveriges *enskilda* och sina bundsförvandters *gemensamma* intressen; den större beqvämligheten för kejsar Alexander att landvägen mellan Oder och Elbe förena den ryska hjelpkåren med svenskarne, sedan händelserna fortskredo med sådan hastighet, att ryssarne i slutet af Februari redan närmade sig Berlin [9]), hvartill slutligen bör läggas den omständigheten, att ett förenadt anfall af svenskar och ryssar m. fl. [10]) landvägen mot Holstein och danska kontinenten borde i samband med Selands och danska öarnes blockering samt ett anfall på Norge anses *kraftigare än hvarje annan operationsplan* bidraga att bringa Danmark till eftergift. Men vi skynda att redogöra för hufvudbestämmelserna af fördraget af den 3 Mars. De voro följande:

Sverige förbinder sig att använda en kår af 30,000 man till en direkt operation på kontinenten »*emot de gemensamma fienderna.*» Denna kår skall handla i samband med de under H. K. H. kronprinsens af Sverige befäl ställde ryska trupper i enlighet med de öfverenskommelser, hvilka i detta afseende redan träffats emellan hofven i Stockholm och Petersburg (art. I).

Då konungen af Sverige genom de i föregående artikel innehållna bestämmelser gifvit ett bevis på den

---

[8]) Bref från kronprinsen till kejsar Alexander, Stockholm den 19 Febr. 1813. Det heter häri: »Jag sysselsätter mig med att utrusta en expedition till Rügen. Om den lyckas, skall Norra Tyskland försättas i ny rörelse. Alla underrättelser som derifrån ingå ge mig anledning tro, att den minsta gnista är tillräcklig att i dessa länder antända en stor brand.»

[9]) Bref från kronprinsen till kejsar Alexander och grefve G. Löwenhielm, Stockholm d. 17 Mars 1813.

[10]) Se straxt nedanföre, sid. 52.

önskan som lifvar honom att äfven å sin sida bidraga till den gemensamma sakens framgång, förbinder sig H. Brittaniska M:t att biträda de mellan Sverige och Ryssland träffade öfverenskommelser, såtillvida som H. M:t icke allenast icke skall lägga något hinder i vägen för konungariket Norges beständiga förening med konungariket Sverige, utan äfven vill understödja H. svenska M:s anspråk i detta afseende, vare sig genom goda tjenster, eller genom att, i fall det blef nödvändigt, dervid använda sin flotta i samband med svenska och ryska trupperne. Man skall likväl icke vädja till styrkan för att verkställa Norges förening med Sverige, förrän konungen af Danmark på förhand vägrat förena sig med Nordiska alliansen på de vilkor som innehållas i de mellan hofven i Stockholm och Petersburg gällande fördrag, äfvensom Sverige förbinder sig att vid nämnde förenings uppgörande så långt möjligt är afse *norska folkets lycka och frihet* (art. II).

För att gifva mera kraft åt de förbindelser Sverige åtagit sig, och för att sätta H. svenska M:t i stånd att utan tidsförlust börja sina operationer så snart årstiden det tillåter, förbinder sig England att lemna Sverige en summa af *en million pund sterling* till bekostande af innevarande års fälttåg, äfvensom till utrustning, transport och underhåll af dess trupper (art. III).

Hans storbrittaniska M:t samtycker att afträda åt H. M. konungen af Sverige och åt dess efterträdare på svenska tronen, enligt den successions-ordning som blifvit den 26 September 1810 af H. svenska M:t och Sveriges rikes ständer upprättad, *besittningen af ön Guadeloupe uti Westindien* (art. V) [1].

---

[1] Denna artikel har varit föremål för en tolkningsfejd, uti hvilken vi ingalunda ämna inlåta oss, nemligen huruvida kolonien afträddes till *riket* eller till *dynastien*. Vi erinra blott om kronprinsens föreskrift till öfverste Björnstjerna då denne fick uppdrag att underhandla derom i London (se härofvan, sid. 12 f.), och det var i följe af denna föreskrift som ordalydelsen i traktaten innehöll, icke det vanliga uttrycket *kronan Sverige* utan

Såsom en följd af hvad i förenämnde artikel blifvit beslutadt, förbinder sig H. M. konungen af Sverige att förunna under loppet af tjugo år åt H. storbrittaniska M:ts undersåter nederlagsfrihet uti Göteborgs, Carlshamns och Stralsunds hamnar för alla produkter och handelsvaror antingen från Storbrittanien eller dess kolonier, lastade på svenska eller engelska skepp (art. VI). Slutligen lofva de begge kontraherande delarne hvarandra att icke särskildt underhandla med deras gemensamma fiender till mehn för sina ömsesidiga intressen.

Uti en af de *hemliga artiklar* hvilka åtföljde fördraget bestämdes, att man skulle på underhandlingens väg söka så bedrifva sakerna, att en *preussisk* kår af 30,000 man jemte 15,000 *hannoveranare* i Englands sold kunde förena sig med *svenskarne* och *ryssarne* i Tyskland, hvilka samtliga trupper skulle ställas under kronprinsens befäl för att verksamt operera i Norra Tyskland.

I sammanhang härmed böra vi nämna, att prinsen vid samma tid öfverenskom med amiral Hope om *den blifvande fälttågsplanen*, hvilken renskrefs af nämnde general och gillades af brittiska regeringen. Enligt densamma borde prinsen *först* operera emot Danmark, om denna makt ej föredrog att godvilligt gifva vika; anfallet borde riktas samtidigt från trenne håll, nemligen från *danska kontinenten* (hvartill fördragets bokstaf äfven berättigade), mot *Seland* och *Norge*, o. s. v.

Några dagar efter fördragets undertecknande med England (eller den 19 Mars 1813) afslöt kronprinsen ett dylikt med *Spanien*, hvari han erkände Ferdinand VII och juntan i Cadix och sålunda med uppoffring af

---

konungen och dess efterträdare enligt successions-ordningen af d. 26 Sept. 1810. Vi hänvisa i öfrigt till det år 1843 utkomna arbetet: *Historisk återblick på Sveriges yttre och inre förhållanden under de sista trettio åren* (sid. 113 ff.), der denna fråga finnes bäst utredd. Dynastiens rätt att förfoga öfver kolonien och det värdiga bruk den deraf gjorde blef med all tacksamhet af ständerna erkändt vid riksdagen 1815.

sina enskilda känslor öfvergaf sin svåger, Josef Bonaparte, då konung af Spanien.

Kort härefter biträdde *Preussen*, som numera egde så stort intresse deri att Sveriges medverkan på kontinenten skedde så snart som möjligt [2]), våra konventioner med Ryssland och England och uti anfalls- och skyddsförbundet som slöts i Stockholm den 23 April 1813 garanterade Sverige besittningen af Norge samt förband sig att ställa en kår preussiska trupper under kronprinsens befäl i och för den öfverenskomna diversionen i Norra Tyskland.

Äfven *Österrike* ville under dessa dagar så rika på en storartad framtid ånyo närma sig Sverige och återsände i slutet af Januari 1813 grefve *Neipperg* till Stockholm för att derstädes verka i enlighet med sitt hofs dåvarande system.

Emellertid hade *Danmark* under inflytelsen af de faror som hotade från snart sagdt alla håll samt med föranledning af Österrikes bemedlings-försök till en del med Napoleons vetskap och goda minne förgäfves bemödat sig att nalkas England och Ryssland i ändamål att frälsa Norge, under det *Napoleon* gjorde ett tredje försök att afväpna kronprinsen och skilja Sverige från koalitionen. Dessa ämnen erbjuda några detaljer af ett allmännare intresse, hvadan vi se oss föranlåtne att något utförligare beröra desamma.

Första dagarne af Februari månad (1813) befallde konungen af Danmark sin förste minister Rosenkrantz tillskrifva lord Castlereagh och erbjuda fred med England på billiga och med Danmarks ära öfverensstämmande vilkor, samt under förutsättning att sistnämnde rike tillerkändes rättigheten intaga en neutral ställning, i händelse Europas öde var att ännu icke välsignas med en allmän fred [3]). Samtidigt sökte äfven Danmark till

[2]) Genom fördraget i Kalisch (d. 28 Febr. 1813) hade Preussen redan förbundit sig med Ryssland emot Napoleon.

[3]) Rapport från en hemlig agent i Köpenhamn (odat., men från Febr. eller Mars 1813). Jfr Wegener, sid. 415.

sin fördel begagna sig af den nya riktning händelserna tycktes vilja taga på grund af det tillstånd Napoleon gifvit Österrike att uppträda som fredsmedlare mellan Frankrike och England, och verkligen förstod danska ministern i Wien lägga sina ord så väl, att furst Metternich lofvade göra hvad han kunde för att verka på kejsar Alexander och kabinettet i St. James. En Österrikisk agent, baron *Wessemberg*, blef i följe häraf den 8 Februari affärdad från Wien till London, och var verkligen bemyndigad der föra ett språk i fullkomlig motsats till de förbindelser, som förenade Nordens makter i fråga om Norge [4]), o. s. v.

Så långt tycktes allt vilja arta sig väl för Danmark, så mycket hellre som Napoleon af omtanka för sitt eget välförstådda intresse kort härefter så godt som fritog det från sina förbindelser emot Frankrike [5]). Baron Wessemberg, som efter den bekanta olycka som händt honom i Hamburg passerade Köpenhamn första dagarne af Mars, hade derföre ej svårt att komma öfverens med danska ministrarne, och för att i Danmarks särskilda intresse understödja och bevaka det österrikiska sändebudet, skickade Fredrik VI samtidigt grefve *Bernstorff* till London, försedd med ett bref till prinsenregenten. I sjelfva verket lifvades konungens förhoppningar af allt detta i en grad, att han befallde sin

---

[4]) Bref från kronprinsen till G: Löwenhielm, d. 17 Mars 1813, samt från densamme till kejsar Alexander, d. 6 April s. år.

[5]) Se Bignon, s. 108 f. och 151. — Af nyssnämnde hemliga rapport (se föreg. not 2) ser man, att Napoleon i händelse Danmark kunde lyckas erhålla stillestånd eller fred med England, fordrar att en kår af 25,000 man danska trupper bibehållas i Holstein, för att genom sin blotta närvaro oroa de svenska och ryska trupper, som skulle landstiga i Pomern. För öfrigt låg det uppenbart i kejsarens dåvarande intresse att göra danska staterna neutrala, emedan han fruktade att en svensk-rysk-engelsk armé eljest skulle landstiga på Fyen och gå på Hamburg, hvarigenom han skulle tvingas utrymma Östersjöns kuster, återpassera nedra och mellersta Elbe, således öfverlemna Stettin, Magdeburg, Cüstrin och Glogau åt sina egna krafter och uthärda kriget mellan Rhen, Weser, Main och öfre Elbe.

chargé d'affaires i Stockholm, Baudissin, officielt förklara för hela diplomatiska kåren, att han (konungen) numera hade anledning ej hysa någon fruktan för Norge [6]), m. m.; men det skulle snart visa sig, huru bedrägliga dessa förhoppningar voro, samt huru bräcklig den grund var, hvarpå de voro byggda.

Trogen sina förbindelser och det system brittiska regeringen valt, svarade lord Castlereagh Rosenkrantz, att underhandlingarne om fred med Danmark m. m. endast kunde föras i Stockholm. I samma föga trösterika anda utlät sig Castlereagh till grefve Bernstorff, med tillägg, »*att man oåterkalleligt beslutat fortfarande hålla ihop med Sverige och Ryssland, samt att om Danmark icke kunde uppgöra sakerna med dessa begge hof, det hade intet att hoppas af England.*» Lorden tillstyrkte af denna orsak grefven anmoda sitt hof skicka en person till Stockholm för att der underhandla i samråd med Thornton och Suchtelen, och man tillät sig *slutligen* den ohöfligheten att låta Bernstorff resa, utan att hafva gifvit honom tillfälle framlemna det bref, han medförde till prinsen-regenten. Men ett ännu värre missöde hade långt förut träffat Wessemberg, som under åtskilliga förevändningar arresterades i Skåne [7]), emedan man blifvit underrättad om föremålet för hans beskickning och

[6]) Bref från kronprinsen till Alexander, d. 6 April 1813.

[7]) Den 3 Mars. Under afbidan på återkomsten af den staffet svenska kommendanten i Helsingborg sände till Stockholm för att granska Wessembergs pass o. s. v., vände sig denne till fältmarskalken Toll med anhållan, det han ville häfva de hinder man lade i vägen för hans resa; men T. svarade att han ingenting förmådde, alldenstund kommendanten hade order att vända sig direkt till ministern för utrikes ärendena. Underrättad om dessa nya vedervärdigheter som mött W., och angelägen att se honom framkomma till sin bestämmelseort för att jemte Bernstorff verka i Danmarks intresse, lät konungen af Danmark i hast utrusta en kutter för att föra honom till England; men W. betackade sig för att gå under dansk flagg, hvilket stötte den danske monarken Ändtligen anlände passen d. 16 Mars från Stockholm och W. fortsatte resan till Göteborg, hvarest han d. 19 gick ombord till England.

var angelägen vinna tid att på förhand motverka framgången af densamma. Detta gjorde att då Wessemberg efter flera veckors qvarhållande i Helsingborg ändtligen anlände till London, fann han engelska ministrarne fullkomligt underrättade om hvad han hade att säga och hans beskickning misslyckades.

Det är öfverflödigt tillägga, huru öfverraskande detta Österrikes steg skulle förefalla kronprinsen, som ständigt bemödat sig att genom löften och smickrande förespeglingar draga denna makt öfver på de förbundnes sida. Han hade följaktligen knapt hunnit blifva derom underrättad, förrän han beklagade sig deröfver för grefve Neipperg, som alltid utmärkte sig såsom prinsens enskilda vän och af sitt hof bemyndigades att förklara förhållandet med Wessembergs beskickning på ett sätt, som visserligen icke var af natur att lugna vederbörande [8]).

Vi nämnde, att Napoleon gjorde ännu ett försök att draga kronprinsen öfver på Frankrikes sida. Närmaste anledningen härtill synes hafva varit den not, d'Ohsson den 20 Januari (1813) inlemnade till franska ministéren, hvari han enligt sin regerings befallning anhåller om sina pass. Man dröjde af denna orsak flera dagar att svara d'Ohsson, som trenne gånger förgäfves förnyade sin begäran, då hertigen af Bassano ändtligen den 5 Februari förklarade, att man hade vissa meddelanden att göra honom. Under tiden hade hertigen tillkallat *Signeul*, hvilken han enligt kejsarens befallning tilltalade på följande sätt:

»Oaktadt herr de Cabres återskickande och det sårande uppförande, hvarmed ni i öfrigt bemöter oss, vill kejsaren gerna tro, att Europas närvarande utseende lärt svenska kabinettet inse sitt eget bästa. H. M. vill icke kriget. Tvertom han har befallt mig anmoda er ännu en gång resa till Sverige för att förklara för svenska hofvet, att H. M. är högst ledsen (au désespoir)

---

[8]) Bil. N:o 8.

öfver att vara oense med Sverige; att kejsaren betraktar ett krig mellan Sverige och Frankrike såsom ett inbördes krig; att han lifligt önskar en förlikning; att han väl ej kan räcka handen åt Norges förening med Sverige, men att han vill icke allenast återlemna svenska Pomern, utan dessutom öka svenska besittningarne i Norra Tyskland genom ansenliga landvinningar emellan Elbe och Östersjön, hvilka till och med skulle kunna utsträckas ännu längre än hvarom fråga var vid Signeuls första beskickning; att kejsaren är beredd att lemna rätt betydliga subsidier, för att sätta Sverige i stånd att uppträda med värdighet och kraft i Tyskland; att H. K. M. måhända endast helt kort skulle uppehålla sig vid sina arméer; att han önskar freden, men först sedan han vunnit några fördelar, och att änskönt kronprinsens af Sverige politik gjort honom mycket ondt, han emellertid egde nog förtroende till denne furstes karakter, för att vilja lemna honom befälet öfver de fransyska härarne i händelse af en förlikning.»

Med dessa uppdrag afreste Signeul till Stockholm, dit han anlände den 28 Februari. Men huru föreställa sig, att han skulle lyckas i ett ögonblick sådant som det närvarande, då Frankrikes härar voro besegrade och England stod i begrepp att lofva oss Norge, m. m.? Han återvände derföre till Paris med oförrättade ärender, och knappt hade underrättelsen om den misslyckade utgången af hans beskickning dit anländt, förrän hertigen af Bassano jemte hans pass till d'Ohsson aflemnade *den bekanta noten af den 13 Februari* *), hvilken utgjorde ett svar å d'Ohssons not af den 20 Maj förlidet år, och hvari Napoleon bittert anklagade kronprinsen att genom våldsamma lidelser och en illa riktad ärelystnad förleda Sverige till ett af de största politiska misstag som någonsin blifvit begångna och ohöljdt blottar sin afsigt att göra honom förhatlig i konungens och

*) Finnes tryckt hos Bignon, p. 106. Kronprinsen hade redan långt förut hemligt skaffat sig afskrift af denna not.

Sveriges ögon såsom följande ett förderfligt system, o. s. v. Denna not affärdades ofördröjligen till Stockholm, hvarest den förorsakade det elakaste intryck, isynnerhet på kronprinsen, hvars länge undertryckta harm gaf sig luft i *hans skrifvelse* [10]) *till Napoleon af den 23 Mars* (1813). Denna skrifvelse upplästes i statsrådet och trycktes på fru Staëls inrådan i tusentals exemplar, hvilka spredos i Frankrike och Tyskland. Det är bekant hvad verkan den gjorde på kejsaren, som under utbrottet af sitt raseri trampade den under sina fötter och tillät sig de gröfsta förebråelser emot författaren, hvilken nöjde sig med att le deråt under det han yttrade: »*Je suis à l'abri de ses coups.*»

Straxt efter förbundets afslutande med England började de sedan någon tid hvilande *krigsrustningarne* jemte förberedelserna till det väntade fälttåget mot Danmark eller den gemensamma fienden i Tyskland bedrifvas med ny ifver. Den 24 Mars afseglade generallöjtnanten friherre Sandels från Carlskrona till Stralsund med de 5,000 man landttrupper, som voro bestämda att utgöra kärnan utaf första fördelningen af de trupper som utsågos att afgå till Tyskland. Dessa trupper anslogos till omkring 30,000 man och fördelades i trenne divisioner, hvaraf den första (som sagdt) kommenderades af Sandels, den andra af generalmajoren friherre Posse, och den tredje af generallöjtnanten Skjöldebrand. Kort efter Sandels afreste general Adlercreutz till Pomern, för att i egenskap af chef för H. K. H. kronprinsens generalstab emottaga befälet öfver alla dit ankomna och efter hand ankómmande trupper. Fältmarskalken Stedingk utnämndes till högste befälhafvare, näst efter kronprinsen, öfver den till Týskland öfvergående arméen, generalmajoren Björnstjerna till chef för hans stab. I medlet af April månad ämnade H. K. H. sjelf, åtföljd af Wetterstedt, Suchtelen, Thornton m. fl., begifva sig af för att personligen leda operationerna mot danskarne

---

10) Flerstädes tryckt.

i Holstein eller mot fransoserna, och han hoppades att de enligt traktat lofvade ryssar och möjligen äfven preussarne skulle vid denna tid hinna vara honom till möte i Mecklenburg. Dessutom samlades tvenne härar i Sverige under fältmarskalkarne Tolls och Essens befäl, bestämda att efter omständigheterna gå antingen förrsvarsvis eller ock anfallsvis tillväga, hvarjemte flottan erhöll order att jemte den engelska bidraga till Köpenhamns bombardering och kommunikationernas afskärande mellan Seland, Norge och kontinenten, i händelse nemligen Danmark ej beslöt sig för att tillfredsställa de förbundnes fordringar [1]).

I den mån kronprinsen hann blifva ense med sig sjelf rörande grunddragen af denna förändrade plan för sina operationer, var han angelägen att meddela kejsar Alexander underrättelse derom, på det de ryska hjelptrupperne skulle kunna röra sig uti en dermed öfverensstämmande riktning, och han hade ännu intet skäl att misstro redligheten af kejsarens afsigter att ställa sig traktaternas bokstaf till efterrättelse. Detta bevisas till en början genom den gynnsamma utgången af grefve Gustaf Löwenhielms beskickning till ryska högqvarteret på en tid då fråga ännu endast var att börja operationerna mot Seland.

Löwenhielm återvände till Stockholm den 29 Januari (1813), sedan han träffat kejsaren i Wilna. Han medförde ett bref till kronprinsen, hvari Alexander lofvar att de 35,000 ryssarne skulle vara färdiga att afsegla under loppet af April månad [2]). I öfrigt hade kejsaren bifallit allt hvad grefven å prinsens vägnar föreslagit honom rörande den ifrågavarande operationen. Han förklarade, att nu då han blifvit befriad från fransmännen, ville han, änskönt hans arméer lidit stora för–

[1]) Bref från kronprinsen till Alexander d. 17 Mars och 6 April 1813; från densamme till G. Lövenhielm d. 17 Mars s. år, samt ändtligen till Sandels d. 25 Mars och 6 April s. år. Några utdrag ur dessa skrifvelser meddelas i Bill. N:o 9—13.

[2]) Bref från kronprinsen till Alexander, d. 1 Febr. 1813.

luster och krigshändelserna ansenligt förminskat hans tillgångar, ej dröja ett ögonblick att till prinsens förfogande ställa de lofvade trupperna, hvilka enligt öfverenskommelse skulle embarkera i Curlands hamnar, som numera ej besvärades af fienden.

Vi hafva visat, att kronprinsens operationsplan efter Hopes och Pozzo di Borgos ankomst började vidkännas en betydlig förändring. Detta gaf till en del anledning till G. Löwenhielms andra beskickning till kejsar Alexander. Grefven afreste från Stockholm den 18 Februari, medförande ett bref från kronprinsen till kejsaren af den 17 samma månad [3]). Kort derefter eller den 19 Februari skref prinsen ett nytt bref till Alexander [4]), som är märkvärdigt derföre, att förslaget angående *en expedition till Rügen* här första gången vidröres. Man finner [5]) dessutom, att Löwenhielms instruktioner innehöllo några uppgifter rörande samma fråga, ehuru planen *ännu* endast var att på Rügen landsätta 3 à 4,000 man svenska trupper, som der skulle förena sig med en mindre del af den ryska hjelpkåren för att återtaga Pomern o. s. v., medan det svenskt-ryska hufvudanfallet alltid borde riktas mot Seland. Hufvudföremålet för G. Löwenhielms beskickning gick alltså ännu alltid ut på att i samråd med kejsar Alexander lägga sista hand vid ordnandet af sistnämnde expedition, hvadan han borde påskynda de ryska truppernas embarkering och inhemta bestämda underrättelser rörande tiden, när man kunde påräkna deras ankomst, o. s. v. Sedermera afslöts i Stockholm, på sätt vi visat, den 3 Mars förbundet med England, *ingalunda åsyftande att uppskjuta anfallet mot Danmark*, utan *fastmer endast utgående från den nya bestämmelsen, att det i förening med ryssarne borde riktas landvägen ifrån emot danska konti-*

---

[3]) Bref, som jemte alla öfriga från kronprinsen till Alexander förvaras i afskrifter i S. S.

[4]) Jfr sid. 50, noten 7.

[5]) Apostill från C. Löwenhielm till Carl XIII, St. Petersburg d. 15 Mars 1813.

nenten, medan engelsmännen skulle blockera Seland och svenskarne samtidigt angripa Norge o. s. v., och för att aflägsna alla missförstånd, underlät kronprinsen icke att i sina skrifvelser af den 17 Mars och 6 April till kejsar Alexander och Gustaf Löwenhielm i denna syftning tolka fördraget och äska att de ryska hjelptruppernas rörelser i enlighet med den förändrade operationsplanen ställdes emot venstra Oder-stranden och Mecklenburg, för att der förena sig med svenskarne. Vi skola snart få se, huru detta oaktadt flera omständigheter bidrogo att rörande rätta tolkningen af Sveriges förbund med England föra kejsaren bakom ljuset på ett sätt, som alstrade de brydsammaste förvecklingar och var nära att alldeles rubba den lyckliga endrägt som dittills egt rum mellan kejsaren och kronprinsen.

I enlighet med egen önskan och traktatens med England tydliga föreskrift gjorde Carl Johan nu sitt sista försök före afresan till Tyskland att med godo vinna Danmark. Han kallade till den ändan den 31 Mars grefve Baudissin, som han i grefve Engeströms närvaro med lugn och nästan välvilja tilltalde som följer:

»Jag har velat underrätta eder, att de förbundne makterna ej kunna medgifva Danmarks neutralitet, samt att Sverige kommer att börja fiendtligheterna emot danska staterna emellan den 15 och 20 nästa månad, såframt konungen eder herre icke dessförinnan på ett för Sverige tillfredsställande sätt uttryckt sin vilja att handla i öfverensstämmelse med Nordiska koalitionens sak.» H. K. H. redogjorde derpå utförligt för, hurusom anfallet skulle göras på trenne särskilda punkter; att han skulle hafva till sitt förfogande 50,000 svenskar och 35,000 ryssar, utom de trupper som kunde samlas i Tyskland, samt att han med säkerhet kunda påräkna, att fördraget med England skulle ratificeras.

När prinsen på detta sätt tillkännagifvit sina afsigter, bemödade han sig att så vidt möjligt var mildra det obehagliga intryck, som detta bestämda tilltal var

egnadt att göra. Han tröttnade alltså icke att upprepa, att om konungen af Danmark önskade närma sig honom, funnos tusen utvägar att i godo komma öfverens. »Jag skulle i så fall», fortfor H. K. H., »göra mig en ära uti att troget uppfylla de löften och förbindelser, jag kunde komma att ikläda mig emot Danmark. Jag skulle anse för en lycka att få vara konungen eder herres första general och jag skulle ej hafva ett ögonblicks lugn, förrän jag sett honom varaktigt tryggad uti besittningen af sina nya landvinningar! Om man således bifölle att underhandla, skulle jag skicka baron Wetterstedt med fullmakt till Köpenhamn, såvida man icke der föredrog att skicka en person med dylikt uppdrag hit. Men huru som helst så eger jag ett behof att upprepa för er hvad jag nyss sagt, att jag aldrig skulle yrkat att Danmark öfvergaf sin neutralitet, derest jag ej finner mig alltmer och mer öfvertygad om den fullkomliga omöjligheten för mig att aflägsna mig med min armé, under det jag hade danska stridskrafterna i min rygg, och om den kris hvari hela verlden befinner sig vore mindre afgörande.» Prinsen uppräknade derpå samma skadeersättningar, som alltid varit i fråga, och försäkrade att man utan minsta förlägenhet skulle finna dylika åt hertigen af Mecklenburg. Ja han gick till och med ända derhän att yttra, att man nog skulle finna utväg att efter fälttågets slut blifva ense om södra Norges afstående, om Danmark nu blott ville afträda Trondhjems stift jemte fästningarne Kongsvinger och Fredrikshall, och lemna Sverige besittningen af skadeersättningarne i Tyskland. Slutligen uppdrog prinsen Baudissin att inför sitt hof redogöra för det samtal som egt rum och underrättade honom, att en svensk kurir följande dagen skulle afgå till Köpenhamn [6]). Så skedde ock. Den medförde en not från Engeström till Rosenkrantz daterad den 1 April, hvari den förre upp-

---

[6]) Baudissins rapport till Rosenkrantz, Stockholm den 1 April 1813 (S. S.)

fordrar Danmark inträda i koalitionen och ånyo angifver de å vår sida enda antagliga vilkoren, nemligen *Norges förvärfvande*, eller såsom noten uttrycker sig: *återställandet af de naturliga gränsorna* mellan de begge staterna medelst den skandinaviska halföns förening. I händelse det svar som komme att lemnas på dessa meddelanden ej var tillfredsställande, skulle fiendtligheterna omedelbart taga sin början och Sveriges chargé d'affaires i Köpenhamn erhålla befallning att genast lemna denna hufvudstad, sedan han afgifvit sitt hofs ultimatum och i fall detsamma ej inom en viss föreskrifven tid antogs.

På denna punkt befunno sig sakerna, när kronprinsen (i början af April månad) på ett högst obehagligt sätt öfverraskades af den oväntade och i sanning nedslående underrättelsen rörande furst *Dolgoruckis* ankomst till Köpenhamn och de uppdrag denne Rosenkrantz' nära slägtinge och vän sade sig hafva emottagit af kejsar Alexander att framföra till danska hofvet.

Man känner det ovärdiga, kejsar Alexanders karakter och löften kränkande språk detta något besynnerliga, föga väl anskrifna sändebud förde inför de maktegande i Danmark. Ja han gick ända derhän att inlemna en not af innehåll, att om kejsar Alexander för ett ögonblick lemnat sitt bifall till Sveriges förslag på Norge, härledde det sig från okunnighet om danska kabinettets bestämda beslut; men nu då han blifvit upplyst om konungens ovilja att utbyta Norge emot hvilka andra besittningar som helst, *hade han öfverenskommit med kabinettet i Stockholm att till en lägligare tid uppskjuta frågan om Norges afträdande till Sverige*, hvarmedelst kejsaren hoppades att konungen af Danmark skulle bifalla att genast förena sina krafter med koalitionens. Dolgorucki föreslog följaktligen, att danska arméerna skulle marschera på Rhen och taga besittning af hansestäderna och af hela f. d. konungariket Holland, vare sig under titel af beständig besittning eller såsom utgörande borgen för de fördelar, Danmark vid allmänna freden kunde anse sig berättigadt erhålla. Slutligen

förklarade han i kejsarens namn, att om konungen genast bestämde sig, skulle kejsaren gifva honom sitt hedersord att icke nedlägga vapnen, förrän han beredt Danmark fördelarne af en makt af första ordningen och gjort det till en stat af öfvervägande inflytande.

Hvar och en inser, huru välljudande detta språk skulle klinga i danska hofvets och statsmännens öron. Dolgorucki hade derföre icke svårt att komma öfverens med Rosenkrantz, som i *en hemlig konvention* förband sig att med danska trupper besätta Hamburg, Lübeck och Travemünde samt efter freden med England göra gemensam sak med Ryssland, hvaremot kejsaren garanterade Danmark Norge och lofvade sin bemedling i freden med England. I öfrigt förbehöll sig Danmark ofantliga fördelar i Norra Tyskland ända till Ostfrisland, uttryckte anspråk på Hollands tron för prins Christian och lofvade att under dessa vilkor ställa 25,000 man till Rysslands förfogande.

Under sådana utsigter var det klart, att danska hofvets svar å Sveriges sednaste framställningar skulle utfalla i en stolt och dristigt afböjande ton. Samtidigt uppdrog äfven Rosenkrantz grefve Baudissin anmoda Thornton infinna sig i Köpenhamn för att underhandla *på grundvalen af H. M. konungen af Danmarks staters integritet*, en anmodan den Thornton bestämdt afslog och i och för hvilken Baudissin i öfrigt förgäfves utvecklade mycken verksamhet. Ändtligen skickade Fredrik VI grefve Moltke i egenskap af utomordentligt sändebud till kejsar Alexander, på det han skulle lägga sista hand vid denna nya utveckling af Danmarks politik, den man trodde förestå, och till bevis hvad vigt man fäste vid dessa Alexanders föregifna löften, nämna vi endast, att danska trupperna erhöllo befallning motsätta sig fransosernas inträde i Hamburg och att en skärmytsling verkligen föreföll mellan danska och franska trupperna derstädes.

I den

I den mån dessa underrättelser kommo Carl Johan tillhanda [7]), väcktes hans misstankar emot kejsar Alexander på ett sätt som djupt oroade honom, och han skyndade att uti en skrifvelse till kejsaren [8]) uppriktigt utgjuta dessa sina bekymmer. Det högst obehagliga intryck denna händelse gjorde på konungen och de som närmast omgåfvo honom, var alltför väl egnadt att återväcka de smärtsamma minnen från 1808, som endast talade om brutna eder och plundringar under vänskapens mask. Kronprinsen ville gerna fritaga kejsaren och anklagade hans ministrar, isynnerhet grefve Romanzow, samt befallde emellertid grefve C. Löwenhielm [9]) anmoda kejsaren afbryta all diplomatisk förbindelse mellan Ryssland och Danmark såsom skadlig i ett ögonblick då Sverige stod färdigt angripa denna sistnämnda makt, och han yrkade tillika att Dolgoruckis steg i Köpenhamn skulle förklaras ogiltiga och mannen återkallas. Slutligen nämna vi, att prinsen, för att ej lemna rum för några vidare ränker eller någon ovisshet om sitt fasta beslut, befallde Sveriges ombud i Köpenhamn, Lorichs, till Rosenkrantz inlemna Sveriges *ultimatum.* Det var af följande lydelse:

»Sedan freden i Jönköping van att se svenska handeln blottställd för danska kapares rofferier, väntade sig konungen emellertid icke, att hofvet i Köpenhamn, oansedt sina kända tänkesätt mot Sverige, skulle begå direkta fiendtligheter emot H. M:ts beväpnade fartyg och kränka hans område. Så har dock nu skett, enligt hvad H. M. med visshet vet, genom tilldragelserna i Sundet den 1 och 6 innevarande April månad. En dansk krigsbåt har icke allenast dristat infinna sig vid svenska kusten för att

[7]) Jfr hemliga rapporter från kronprinsens agent i Köpenhamn; äfven Bignon, s. 152 f. och Wegener, s. 416 f.

[8]) Dat. den 7 April 1813. Ett utdrag derur meddelas af Sarrans, I, 299 f.

[9]) Bref från kronprinsen, d. 11 April s. år.

borttaga några svenska farkoster (ett försök, som emellertid misslyckats), utan Kroneborgs fästning har, under det en engelsk konvoj visade sig i svenska farvattnet, hela dagen den 6 dennes oupphörligt gifvit eld på de svenska kanonslupar, som voro förlagda i samma farvatten emellan danska kusten och konvojen. Denna oafbrutna eld skulle af konungen genast kunna anses som en krigsförklaring å Danmarks sida; men enär H. M:t ännu hoppas, det H. danska M:t vill gifva honom den upprättelse, han i detta hänseende är honom skyldig, har konungen för närvarande inskränkt sig befalla undertecknad officielt förklara för hans excellens baron Rosenkrantz, att H. M. fast beslutat försvara och beskydda de engelska konvojer som visa sig i dess farvatten på samma sätt som sina egna köpmansskepp och att, om undertecknad *efter tio dagars förlopp* ej på officiell väg blifvit underrättad att konungen af Danmark låtit draga den officer inför krigsrätt, som anbefallt skjutningen på de utmed svenska kusten kryssande svenska krigsfartygen och engelska skeppen, undertecknad erhållit uttrycklig befallning att begära sina pass och lemna Köpenhamn.»

Vid samma tillfälle öfverlemnades grunderna för den enda möjliga fredliga uppgörelsen ännu en gång till Rosenkrantz. De uppgåfvos nu vara följande: 1) Norges omedelbara afträdande till Sverige, hvaremot 2) Sverige afstår från alla sina anspråk på ersättningar för den skada, danska kapare tillfogat vår handel, och 3) förbinder sig att inom ett år till Danmark betala en summa af 2 millioner r:dr; 4) dessutom åtager sig Sverige att i fulltaligt skick underhålla på kontinenten en kår af minst 35,000 man, ända till dess Danmark erhållit emot Norges afträdande fullt svarande ersättningar, bland hvilka sistnämnde 5) Pomern kommer att innefattas.

Vi skola i ett följande kapitel vidröra Rosenkrantz' svar å denna Sveriges uppfordran, samt de mått och steg, den i öfrigt å ömse sidor föranledde.

Bland hågkomster tillhörande vintern 1812 och 1813 återstå ännu några drag och bilder förnämligast ur hofvet och det högre sällskapslifvet, dem vi gömt till sist såsom bildande en egen grupp af föremål och tjenande att förfullständiga målningen af denna minnesvärda vinter, måhända den i flera hänseenden mest lysande Sveriges hufvudstad någonsin upplefvat.

Hoffester, enskilda spektakler, dansnöjen och tillställningar af alla slag aflöste hvarandra oafbrutet, de ena gladare och präktigare än de andra, och hvilkas glans förhöjdes genom den mängd utmärkta fremlingar, som denna vinter besökte Stockholm. Isynnerhet voro de baler och fêter som gåfvos af grefvinnan Engeström på modet, och vanligen inställde sig der kronprinsen och arfprinsen, intagande alla genom sitt vänliga, nedlåtande och ytterst förbindliga sätt. Vid hofvet voro de små sammankomster, som nästan alla aftnar egde rum hos drottningen, framförallt i hög grad angenäma och underhållande genom den lediga, glada och qvicka sällskapston som der rådde, och hvarest man såg det gamla hofvets fina och utsökta hållning parad med den nyare tidens skick, belefvenhet och takt, som i kronprinsens person ej eftergaf föredömena från den tredje Gustafs tid.

Bland berömda utländningar, som denna vinter passerade genom Stockholm, nämna vi äfven Rysslands nya ambassadör vid hofvet i London, grefve *Liewen*. Han var åtföljd af sin fru, född Benkendorff, detta i flera afseenden så utmärkta fruntimmer, som följt sin man under dess ambassad till Berlin och som sedermera under sitt långa vistande i London förvärfvade en sådan skicklighet vid handläggning af statssaker, att man sade det ambassaden ej erbjöd någon fyndigare diplomat än hon. Man känner, huru hon sedermera efter sin makas död nästan oupphörligt vistades i Paris eller dess grannskap och under brydsamma och obehagliga tidskiften utgjorde en slags hemlig mellanlänk mellan Ryssland och Frank-

rike. Vid sin ankomst till Stockholm 1812 var hon ännu ung och vacker, samt utmärkt genom detta fosterlandskänslans mod, som mera sällan tillhör hennes kön. Hon skulle gerna önskat att blifva presenterad på hofvet, der man med nöje skulle mottagit henne; men den sköna grefvinnans vägran att underkasta sig ett gammalt bruk som hölls strängt i helgd vid hofvet i Stockholm, och i följd hvaraf hvarje fruntimmer som ville presenteras der skulle kyssa drottningens hand, stängde för henne det kungliga slottets salar. Detta erinrar om en dylik händelse under Gustaf III:s regering, då österrikiska sändebudet grefve Kagenecks fru af samma orsak utestängdes från hofnöjena, men då hon det oaktadt infann sig på en börs-assamblé, som hedrades af de kungliga personernas närvaro, af den för etiketten strängt ifrande Gustaf — utvisades från assambléen, ett förhållande som vållade, att den diplomatiska förbindelsen mellan Sverige och Österrike för någon tid afbröts [10]). Så menliga följder medförde icke grefvinnan Liewens stolthet. Tvertom kronprinsen var alltför artig kavaljer och beräknande statsman för att icke erbjuda den vackra ambassadrisen sin hyllning, och han infann sig alltså på en bal hos grefve Engeström, som var särskildt tillställd i ändamål att han der skulle få göra hennes bekantskap. Grefvinnan var i sanning förtjusande, och prinsen lyckades fullkomligt att intaga henne till sin fördel. Hon talade mycket om den förträffliga nationalandan i Ryssland. Grefve Liewen försäkrade, att bland de rikaste familjer i kejsardömet hade omkring 500 skänkt hälften, ja ända till tre fjerdedelar af sin förmögenhet till krigskostnadernas betäckande. När grefven derpå närmade sig en ny grupp af samtalande, tillade hans grefvinna: »Jag har ej velat säga det, då min man var närvarande, men han har sjelf gifvit mer än hälften af sin förmögenhet och han har sålt ett af sina vackraste gods för att med inkom-

---

[10]) Jfr första delen af detta arbete, sid. 362 f.

sten deraf förstärka krigskassan; javäl hatet mot fransmännen och nationalandan är i Ryssland för ögonblicket sådana, att ingen talar om de offer som äro nödvändiga för att bortjaga den gemensamma fienden.» Grefven och grefvinnan Liewen afreste från Stockholm den 22 November 1812.

Men hvad som mer än allt annat var egnadt att gifva sällskapsnöjena i Stockholm vintern 1812 och 1813 sin egna fysionomi, var *fru Staëls* fortsatta vistande derstädes. Hon fortfor att göra kronprinsen verkliga tjenster genom det inflytande hon utöfvade på tänkesätten i salongerna och de högre kretsarne, och verkligen bidrog hon genom sina lysande och snillrika föredrag samt sina pikanta meddelanden mäktigt att tillskapa en offentlig mening emot Napoleon och att skaffa insteg åt de politiska grundsatser, åt hvilka prinsen ännu icke lyckats vinna nationens allmännare sympatier. I öfrigt dolde hon alldeles icke sin öfvertygelse, att Napoleon borde störtas, och ehuru hon visst icke var revolutionär, var hon dock för upplyst och aningsrik att icke förese, det Frankrike då skulle undergå en stor förändring och att en fullkomlig pånyttfödelse var på väg att der försiggå; också grundade hon det största hopp på kronprinsen ... Bourbonerna voro henne vidriga och då någon talade om deras anspråk såsom fotade på den gudomliga rätten (som hon ogillade), lät hon äfven förstå att hon tyckte kronprinsens adoption af Carl XIII [1]) vara af ringa värde för den förres personliga ära. Det var i anledning deraf hon yttrade dessa vackra ord: »*La valeur et le génie descendent du ciel et ceux qui en sont doués n'ont pas besoin d'autres ancêtres*» (tapper-

---

[1]) Kronprinsen, som i denna adoption egentligen såg ett ömmare band af tillgifvenhet, sådan den uppstår emellan far och son, kunde dessutom med stolthet säga hvad han äfven vid ett sednare tillfälle yttrade: att han som utkorad af nationen och adopterad af konungen stödde sig på den dubbla rättigheten af folkvalet och den adoptiva legitimiteten (le double droit de l'election et celui de la légitimité adoptive).

heten och snillet härstamma från himmelen och de som dermed äro begåfvade behöfva inga andra förfäder). Hennes enda verkliga roll så i Stockholm som nyss förut i Petersburg och Wien var alltså ingen annan än den att lika mycket af öfvertygelse som enskild hämndkänsla predika *ett slags korståg emot Napoleon*, och hennes hat mot honom såsom frihetens och oberoendets förtryckare var så djupt rotadt, att det ingenstädes och vid intet tillfälle kunde dölja sig. Ofta gaf det sig luft i de osannolikaste anekdoter om honom, dem hon anförde såsom sanna. Så berättade hon t. ex. att Napoleon vid ett tillfälle yttrat till sin morbror, kardinal Fesch, hvilken föreställt honom hans uppförande mot påfven såsom en synd emot Gud: »*Hvad f-n säger ni? Det finnes ingen Gud; det är mig ensam man lyder*», o. s. v. En annan gång skulle kejsaren yttrat om innevånarne i Caën, som voro på väg att göra uppror men blifvit tvungne till lydnad: »*Hvarpå tänka dessa olyckliga? Tro de att jag skall låta behandla mig såsom min stackars onkel Ludvig XVI?*» Prinsen, som något bättre kände Napoleon, tycktes tvifla på noggrannheten af dessa detaljer, och anmärkte småleende vid den sistnämnda berättelsen: »*Napoleon är alltför högmodig att yttra sig så!*»

Detta oaktadt erfor kronprinsen alltid ett sällsamt och utomordentligt nöje af umgänget med fru Staël, som å sin sida vare sig under de stora högtidliga hoffesterna eller de små förtroliga aftonkretsarne hos konungen och drottningen o. a. knappast såg eller hörde någon annan än prinsen. Denna förkärlek gränsade dock ofta till — efterhängsenhet [2]), och gick understun-

[2]) Knappast gick någon dag förbi, då fru Staël icke såg prinsen, och sällan befann sig H. K. H. i samtal med diplomater eller andra personer af betydenhet, utan att hon kom och blandade sig deri. Detta besvärade ibland prinsen, som vid ett dylikt tillfälle under en större cirkel tog henne i handen och under det han artigt yttrade: »*on voit bien, madame, que les grandes reunions vous fatiguent*», förde henne till en fåtölj i ett annat hörn af salongen, hvarest han i en tredje persons närvaro bör-

dom nog långt, såsom man skall finna af följande tilldragelse, hvilken tillika visar, huru fru Staël i *politiskt* hänseende sökte göra sitt inflytande gällande hos prinsen.

En dag infinner hon sig på slottet och anmäler sig hos H. K. H.

»Men säg fru Staël», svarade prinsen till sin kammarherre, »att jag en timmas tid har att arbeta med grefve Engeström, och bed henne stiga ned till drottningen, der jag skall hafva nöjet råka henne.»

Hvilken annan qvinna än fru Staël skulle tillåtit sig besvara denna helsning dermed, att hon skulle vänta, tilldess grefve Engeström slutat sitt arbete!

Kronprinsen, som i det afseendet åtminstone *alltid* förblef fransman, att han bemötte damerna med utomordentlig höflighet och ridderlighet, utropade derföre: »*Men, min gud, om fru Staël dagligen kommer och plågar mig med statsangelägenheterna, skulle det vara lika så bra att hon inträdde i statsrådet.*»

Han afbröt derpå sitt arbete, afskedade Engeström och emottog fru Staël med sin vanliga älskvärdhet, förande henne till en soffa, der han bad henne taga plats. Sedan hon skyndsamt efterkommit denna inbjudning, utlät hon sig, vårdslöst lutande sig emot ett hörn af soffan och med benen i kors, riktande sina stora svarta ögon på prinsen:

»E. K. H. är alltför älskvärd för att icke ursäkta denna envishet hos en qvinna för det nöje, hon erfar af tillträdet till Er person.»

Carl Johan. »Ah tro mig min fru, att intet annat än mina talrika sysselsättningar kunnat beröfva mig nöjet att genast se er. Eder qvickhet och edert snille gifva mig rätt att blifva trodd på mitt ord.»

Fru Staël. »Döm om min oro. Man berättar mig ständigt från Köpenhamn, det man fruktar en landstig-

---

jade ett samtal med henne och straxt derpå drog sig tillbaka för att återbegynna det med diplomaterna.

ning af E. K. H. på Seland, och det är mer än åtta dagar vi äro utan nyheter. Jag eger behof att lugnas och tröstas af E. K. H.»

Carl Johan. »Men min fru, våra affärer äro in statu quo, och jag afbidar endast den ryska hjelpkåren för att afsluta räkningen med Danmark.»

Fru Staël. »E. K. H. är då fast besluten att börja med en operation, som aflägsnar edra krafter från det stora målet som är att falla på Napoleons rygg och räcka handen åt tyskarne?»

Carl Johan (skämtsamt och nästan förvånad att så plötsligt befinna sig i militärisk diskussion inför fru Staël). »Nå välan då, ni lägger er ut för tyskarne. Det är ädelt: ni har i edra skrifter gjort så mycken rättvisa åt deras karakter och deras själsodling. Ni säger, som jag tror, att jorden tillhör fransmännen, hafvet engelsmännen och luften tyskarne!»

Fru Staël. »E. K. H. vet nog, att de stackars tyskarne snart ej mer kunna andas den luft som förpestar deras jord. Ni har ofta sagt mig, att *Tyskland är Europas hjerta*, och ni vill låta detta arma hjerta förtorka och dö ... Ni håller i er hand den blixt, som den store Gustaf fordom slungade: när ämnar ni låta den utgå?»

Carl Johan. »Min fru, jag är icke tyskarnes Jupiter! Jag är endast Sveriges väpnare, och bör tänka på det i första rummet. Men trösta edra tyskar. Ni har emottagit martyrkronan för att göra dem rättvisa. Edra välönskningar ledsaga dem.»

Fru Staël (leende). »Ja i sanning, och när E. K. H. går att strida i Tyskland, skulle jag vara frestad taga hjelm och svärd för att följa er.»

Carl Johan. »Om jag vore i samma sällning som Carl VII, skulle jag måhända vilja blottställa er för att dela Johanna d'Arcs' öde; men bivuakens behag och slagfältets blodiga lekar äro icke gjorda för er.»

Fru Staël. »Tror E. K. H., att jag ej skulle kunna med kallblodighet trotsa döden?»

Carl Johan. »Ni har trotsat Napoleon. Gif mig eder penna till bundsförvandt, och jag skall ega 50,000 man mera att lägga i vågskålen.»

Fru Staël. »Min penna har redan sedan länge varit helgad åt E. K. H.: har jag då icke låtit landsförvisa mig, derför att jag ej velat berömma Napoleon? Han har mördat friheten, hvars enda hopp nu hvilar på E. K. H. Javäl, mitt hjerta klappar för eder framgång, såsom det fordom klappade för kärleken.»

Derpå anhöll fru Staël hos kronprinsen, att han åtminstone täcktes emottaga hennes son i sin »famille militaire», hvarför unga baron Albert Staël utnämndes till H. K. H:ts ordonnans-officer. Han dödades följande år under en duell i Tyskland» [3]).

För öfrigt gjorde fru Staël uppenbarligen sig ett nöje af att åtminstone för sin egen person bryta den gamla stela och isynnerhet för en person i hennes ställning och med hennes skaplynne olidliga hof-etiketten. Under de stora hofcirklarne och i de kungliga personernas närvaro, då det var vanligt att alla uppförde sig så stilla och afmätt, rörde hon sig obesväradt i alla riktningar, vände sig än till den ene än till den andra, språkade högt och frimodigt, ja gapskrattade emellanåt och försökte att tillämpa läran om *alla menniskors likhet.* Den i den gamla gustavianska hofetiketten alldeles förstenade öfver-ceremonimästaren, Haus-

---

[3]) Han hade i början af 1813 blifvit afsänd som kurir till Tyskland, vid den tid Tettenborn inryckte i Hamburg. Baron Staël var nog obetänksam att utan order ställa sig under generalens fanor, hvadan han skickades till Wismar att der uti en sorts landsförvisning försona sin förseelse. Om han ej varit fru Staëls son, hade han säkert blifvit straffad med tjenstens förlust. Från Wismar begaf han sig till Dobbran, der nu den olycka inträffade, hvarom en af badgästerna general Benkendorff som tagit den unge Staël under sitt beskydd genast underrättade H. K. H. Bil. N:o 14.

wolff, som redan icke kände sig synnerligen tillfredsställd med den företrädesvis militäriska anstrykningen vid kronprinsens hof, hvarest man måste bana sig väg emellan sporrar och sablar, fann detta i hög grad stötande. Han förklarade, att om fru Staël icke vore ett fruntimmer, skulle han tillrättavisa henne, om det ock vore med värjan i handen. Ett qvickhufvud svarade honom: »*Men hon skall emottaga utmaningen, var öfvertygad derom, och eftersom hon får välja vapen, skall hon döda er à coups d'epigramme.*»

Fru Staëls unga sköna dotter, fröken Albertina Staël (sedermera gift med hertigen af Broglie) egde mycket af modrens fria, obesvärade, något ystra älskvärdhet, ehuru hon långt ifrån egde hennes snille, och vi erinra i detta afseende endast om hennes bekanta äfventyr på amaranthen (den 26 December 1812). I sin oförsigtighet hade hon yttrat till en ung fransman (en son till markis de la Maisonfort och general Suchtelens adjutant), den hon föredrog framför svenskarne emedan han samtalade ledigare och var lifligare och qvickare än de: »*med svenskarne dansar jag endast i inbillningen*», dermed anspelande på tvenne unga kavaljerer (grefvarne Brahe och Essen), dem man allmänt berömde för deras goda ton. Detta yttrande spridde sig, och nu då fröken Staël glad och danslysten infinner sig på balen, ser hon sig till sin förvåning öfvergifven af alla beundrare: ingen talar med henne; ingen uppbjuder henne att dansa; man ordentligt flyr henne. Med möda återhållande sina tårar, beklagar hon sig för sin mor, som snart gör sig underrättad om orsaken till denna sammangaddning och på ögonblicket lemnar balen, för att icke blottställa sin stackars dotter för en längre förödmjukelse. Följande dagen gjorde fru Staël en präktig frukost för en stor del af de unga herrarne som voro på modet; hon smickrade skickligt den sårade svenska egenkärleken, och bad dem i sin unga oerfarna dotters namn om ursäkt. Allt glömdes, och fröken

Staël visade sig åter i sällskapskretsarne mera firad än någonsin [1]).

Friherrinnan Staëls förhållande till den både som menniska och författare utmärkte, då förkättrade ehuru ännu af mången högt uppburne statssekreteraren *Leopold*, förtjenar att här anföras. Länge hade hon förgäfves låtit gifva honom sina vinkar, att hon med största nöje skulle se honom i sitt hus. Då skickade hon honom sin bok »*om sjelfmordet*» åtföljd af en biljett, hvari hon bland annat säger: »Det förundrar mig, att ni med er öfverlägsenhet ej visat mera nyfikenhet att göra bekantskap med en så ryktbar qvinnna som mig, hvilken utan att smickra sig tror sig vara värdig att höra er och att förstå er.»

Leopold svarade genom en ganska artig, ja till och med utsökt biljett, men infann sig icke. Samma afton befann sig fru Staël närvarande på drottningens supé. Hon berättade sitt besynnerliga missöde för Hennes M:t, som skrattade deråt och föreslog att medlande uppträda för att förskaffa henne ett möte med Leopold. Verkligen adresserade drottningen ofördröjligen följande biljett till Leopold:

Stockholm den 17 November 1812.

»Drottningen skickar dessa få ord till herr Leopold för att fråga honom, om hans helsa tillåter honom i morgon onsdag intaga sin·middag hos henne i fru Staëls sällskap. Då drottningen lofvat den sistnämnda att låta henne bli bekant med en svensk, som i så många afseenden förtjenar att värderas, skall det göra henne ett verkligt nöje att få visa fru Staël, att det ej blott

---

[1]) Öfvertygad att afundsjuka och sqvaller till en god del vållat hela den obehagliga tilldragelsen, yttrade fru Staël: »*Le commerage n'est qu'un stérilité d'esprit, mais c'est le seul cas, où l'on peut dire que la stérilité est féconde.*» Då hon inför ungherrarne urskuldade sin dotter, använde hon bland annat följande poetiska ord: »*Ah, que voulez vous! C'est un enfant, c'est la fleur des champs, c'est la nature ellemême.*»

är i Frankrike och Tyskland man finner skriftställare och lärda af en hög och utmärkt förtjenst», o. s. v.

Hvem skulle väl trott, att Leopold nu längre kunde göra motstånd! Icke destomindre ursäktade han sig, sade sig vara sjuk och kom icke till drottningens middag.

Vi lemna åt läsaren att sjelf utgissa de bevekelsegrunder, som förmådde Leopold att så envist undvika den ryktbara fru Staël [*]). Hvad henne sjelf beträffar, så var Leopolds namn och den aktning hvarmed han dock ännu var omgifven en tillräcklig förklaringsgrund till den ifver hon lade i dagen att se äfven *honom* öka antalet af de många litterära och politiska notabiliteter som hvimlade i hennes salonger och der deltaga i hennes af de snillrikaste samtal kryddade middagar. Hon föresatte sig alltså att trots alla mannens invändningar hon skulle se Leopold, ty såsom ordspråket lyder: »*ce que femme veut, Dieu veut.*» Hon tillskref honom fördenskull ett oändligen qvickt och artigt bref, hvari hon slutligen hotar honom att, om ej andra medel ville hjelpa, sjelf infinna sig i Corinnas drägt och med våld bestorma hans bostad. Besegrad af så mycken ihärdighet, som i grunden borde vara honom smickrande, gaf Leopold efter och besökte fru Staël. Det intryck denne älskvärde och förtjenstfulle skalds personlighet gjorde på henne intygas genom följande hennes yttrande om honom, hvilket äfven visar i huru hög grad han motsvarat hennes väntan: »Leopold är en lärd af hög förträfflighet, men hvad som är ännu mer: han är en menniska, som icke allenast besitter konsten att vara

---

*) Måhända var (som vi förut antydt) fru Staëls anhängighet till tyska litteraturen och A. W. Schlegels åsigter om den fornfranska skolan hvilka hon insupit, en orsak till Leopolds motvilja. Som bekant var han den gamla franska smakens sakförare i Sverige i motsats till den s. k. nya skolan, som hyllade den tyska riktningen. Eller måhända ville han ej synas utgöra en del af den litterära svans, som alltid omgaf fru Staël och hvaruti Brinckman utgjorde kärnan såsom den tyska bildningens förkämpe.

tjusande i en salong, utan som ovilkorligen skulle göra sig bemärkt i alla länder och bland vetenskapens och konstens förnämsta prydnader.»

Den 7 April (1813) inträffade i Stockholm prins *Wilhelm af Oranien Nassau*, sedermera konung af Holland, stadd på resan från Petersburg till London. Han var en i flera afseenden utmärkt furste, med ett fördelaktigt yttre, lätthet att tala samt ett särdeles angenämt och förbindligt sätt att vara. Med kännedom om den stora roll som var förbehållen kronprinsen att spela i Norra Tyskland, fann han lätt, att prinsens operationer i denna del af Europa skulle komma att öfva ett betydligt inflytande på frågan om sitt återuppsättande på Hollands tron. Huru högt begrepp han än lärer hafva hyst om sin börd och sin värdighet, drog han alltså icke i betänkande, att på ett ytterst höfligt, ja nästan ödmjukt sätt söka ställa sig in hos kronprinsen, och under det första företräde som beviljades honom, sökte han erfara H. K. H:ts tankar om Hollands framtid. »Jag bör ej dölja (yttrade han), att jag erhållit uppdrag af kejsar Alexander och konungen af Preussen att fråga, om E. K. H. anser, att Holland borde återgå under huset Oraniens herravälde? Jag eger försäkran om dessa tvenne suveräners bifall dertill, och det återstår endast att söka vinna Sveriges och Englands bistånd.»

Kronprinsen, som redan kände prinsen af Oranien sedan dennes vistelse i Paris år 1801, då han nästan dagligen sett honom hos sin svåger Josef Bonaparte och äfven då varit ett föremål för hans bemödanden att vinna en med Napoleon befryndad krigare, mottog honom nu på det artigaste sätt och med ett intresse, som hans ställning helt naturligt ingaf. Han svarade honom derföre också välvilligt, att å Sveriges sida ingenting hindrade uppfyllandet af hans önskningar, *så framt nationen kallade honom att ånyo ikläda sig ståthållar-värdigheten;* i alla händelser torde Frankrike ej få bibehålla Holland såsom befintligt på andra sidan Rhen-linien; kronprinsen lofvade att i denna syftning skrifva till

prinsen-regenten af England och till lord Castlereagh, och äfven med konungen af Preussen ville han i detta afseende träffa en öfverenskommelse. H. K. H. höll ord, och dröjde ej att meddela baron Rehausen i enlighet härmed affattade order. Det var naturligt att prinsen af Oranien skulle känna sig uppfordrad till tacksamhet för denna välvilja, och han uttryckte jemväl den önskan att förena sig med kronprinsens högqvarter i Tyskland och att på detta sätt närma sig Holland: ett förtidigt hopp, hvilket prinsen väl ej ville afvisa, men som han var långt ifrån att med beredvillighet gå i möte, och hvars uppfyllande han hänskjöt till krigets eventualiteter. Anländ till London kort härefter, dröjde prinsen af Oranien icke att äfven skriftligen betyga H. K. H. [6]) sina känslor af aktning och tacksamhet, m. m.

Bland den mängd märkliga personer, som innevarande vinter ställde sin kosa till Sverige, men hvilken hade den oturen att der ej blifva emottagen, böra vi ändtligen nämna franska generalen *Sarrazin*, general Bernadottes f. d. stabschef. Han anlände från England öfver Helgoland, och fortsatte derifrån resan till Göteborg, på hvars redd han inträffade den 4 November 1812.

Sarrazins tvetydiga föregåenden [7]), hans vacklande och ränkfulla karakter, i förening med de intima för-

---

[6]) Bil. N:o 15.

[7]) Som bekant hade S., missnöjd öfver uteblifven befordran, i Juni 1810 deserterat från lägret i Boulogne och i landsförrädiska afsigter erbjudit engelska ministrarne sin tjenst. Detta uppförande hade från honom aflägsnat kronprinsen och alla hederligt tänkande menniskors aktning, och Napoleon dömde honom per contumaciam till döden och förklarade honom ärelös samt hafva upphört att vara ledamot af hederslegionen. Då engelska ministrarne ej hade lust att nog dyrt betala hans förräderi och de dokumenter han lemnat öfver Boulogner-lägret, stötte han sig med dem, och gjorde sig i England äfven bemärkt för sina besök hos Ludvig XVIII och sina bemödanden att återinsätta hans familj i dess förlorade tronrättigheter. Han aflade äfven besök hos Rehausen och sökte på ett besynnerligt sätt tilltrotsa sig svensk medborgarerätt på grund af sin dödsdom, o. s. v.

hållanden hvari han till följd af sin dåvarande tjenstebefattning stått till kronprinsen under fälttågen i Italien och vid Rhen, gjorde att detta oväntade besök var H. K. H. ganska okärt. Sarrazin hade emellertid redan från London underrättat om sina afsigter att göra ett besök i Sverige, men kronprinsen hade alltför mycken känsla af det värdiga och passande för att emottaga en person, som vanhedrat sig och hvars närvaro skulle sårat svenskarnes granlagenhet oeh skadat prinsen i det allmänna omdömet. Till förekommande alltså af alla de obehag ett dylikt besök skulle medföra, hade landshöfdingen i Göteborg, grefve Rosen, blifvit förständigad, att, om general Sarrazin dit anlände, man icke borde tillåta hans debarkering utan höfligt återförvisa honom ombord, i fall han redan skulle hafva landstigit.

Man dömer lätt till Sarrazins öfverraskning och vrede, då han genom grefve Rosen erhöll del af dessa order. Han skyndade då att tillskrifva Rosen ett bref, hvari han anhåller att få gå i land för att begifva sig till sin »*gamle vän kronprinsen af Sverige*», eller om detta ej skulle tillåtas, att han må få vare sig landvägen genom Sverige eller på svenska paketposten fortsätta resan till Köpenhamn. Men då Rosen ej kunde annat än höfligt afböja äfven denna framställning, vände sig Sarrazin direkt till kronprinsen och anhöll i ganska höfliga och lämpliga ordalag om hans beskydd jemte något penninge-understöd för att begifva sig till Danmark. Verkligen emottog han också penningar af H. K. H., och afseglade i slutet af November från Göteborg.

Men redan den 4 December finna vi honom åter på Göteborgs redd, der han funnit sig nödsakad att söka en tillflyktsort undan stormar och oväder. Han sökte nu förgäfves tilltrotsa sig tillåtelsen att fortsätta resan landvägen genom Sverige till Köpenhamn, och uppvaktade i detta ändamål såväl landshöfdinge-embetet i Göteborg som äfven kronprinsen och grefve Engeström

med häftiga skrifvelser [8]), men måste slutligen på grefve Rosens skarpa föreställningar beqväma sig afgå på ett köpmansfartyg, som var destineradt till en rysk hamn.

Innan han afreste, yttrade han till grefve Rosen, som funnit sig tvungen hota att med våld föra honom ombord på skeppet, i fall han längre tredskades att dit begifva sig: »Som författare skall jag icke glömma er och ni skall jemte flere andra svenskar figurera i en bok, den jag ämnar trycka i Danmark. Jag tänker förskaffa mig Alquiers vänskap genom att delgifva honom ett förslag att tillintetgöra England . . . I händelse jag ej blir emottagen i Köpenhamn, tänker jag återvända till England och der vara ovettig emot hela Europa.» Slutligen utmanade han grefven till envig, om denne ej lät arrestera sin adjutant, som han sade hafva illa uppfört sig emot honom.

Nu skulle man väl hafva trott, att de vidrigheter, hvarför han så länge varit blottställd, skulle hafva tagit en ända. Men långt derifrån. En storm dref honom ånyo tillbaka på kusterna af detta samma Sverige som nyss stött honom ifrån sig, och han anlände till Helsingborg den 1 Januari 1813. Han förklarades här af kommendanten (Geijer) vara i arrest och två hussarer sattes framför hans dörr. Emellertid hade hans plan att bosätta sig i Danmark stött på ohjelpliga svårigheter, hvadan han i en ny skrifvelse till kronprinsen anhöll att få återgå till Göteborg för att fortsätta resan öfver England till Amerika. Till följe häraf återfinna vi honom verkligen den 19 Januari för tredje gången på redden utanför nämnde stad. Han syntes nu något lugnare än tillförene [9]), afstod från sin plan att gå till

Amerika

---

8) Afskrifter deraf förvaras i S. S.

9) Hans garderob bestod endast af trenne rockar; deremot förde han med sig 12 stora kistor uppfyllda med böcker, dem han sade sig hafva oundgängligen behöft, om han lyckats i sin plan att blifva prins Oskars vice-guvernör. Detta förtrodde han Rosen i största hemlighet.

Amerika och ville blifva god engelsman, om man beviljade honom den pension han redan vägrat en gång, och hvarom han förut skrifvit till kronprinsen. För öfrigt förklarade han grefve Rosen, det han tillbad prinsen och att han skulle afgifva bevis derpå i det första verk, han ämnade utgifva på trycket. Några dagar härefter återreste han till England, hvarest han som bekant utgaf en periodisk skrift kallad: »*Filosofen*», deri han intog några biografiska uppgifter om svenska kronprinsen. Denne lemnade honom också något ytterligare penningeunderstöd, hvarom han anhållit, men undanbad sig äran af »Filosofens» dedikation.

Ett par andra personer, ehuru af en helt annan samt vida större och isynnerhet ädlare ryktbarhet än Sarrazin, hvilka innevarande vinter under resan från England till kontinenten passerade Sverige och derunder begagnade tillfället att förnya sin hågkomst hos H. K. H. kronprinsen [10]), voro den af oss redan bekante preussiske öfversten *Gneisenau* [1]), som på en fremmande jord afvaktat händelsernas utveckling i Preussen för att uppträda mot sitt fäderneslands förtryckare, samt hannoverska generalen i österrikisk tjenst, *Wallmoden*. Den sednare reste under lånadt namn af »Ludvig Weiler» genom Sverige, och befann sig (liksom Gneisenau) i förtrolig brefvexling med kronprinsen, som han lemnade ganska upplysande underrättelser om ställningen i England. Hans bref äro i flera afseenden intressanta och vittna om en djup och omfattande iakttagelseförmåga. Vi skola återfinna begge dessa män innan kort under de förbundnes fanor på Tysklands slätter.

---

[10]) Bil. N:o 16.

[1]) Man finner hos Stein (III, sid. 176—196) samt hos Hormayr några spridda uppgifter rörande gången af Gneisenaus underhandlingar i London för kronprinsens räkning. Jfr Stein, III, sid. 313 och 316, samt föreg. kap., sid. 11 ff.

Äfven i *konstnärligt* hänseende var denna vinter en af de mest lysande, och vi behöfva i detta hänseende endast erinra om den stora tragiska skådespelerskan m:lle *Georges*, violoncellisten *Bernhard Romberg*, den utmärkta mimiska talangen fru *Händel-Schütz* m. fl., hvilka alla med sin närvaro bidrogo att höja nöjenas glans och göra denna vinter till en af de mest omvexlande och karakteristiska, Sveriges sköna hufvudstad upplefvat.

TREDJE KAPITLET.

Kronprinsens afresa från Stockholm och ankomst till Tyskland.

(April—Maj 1813).

Den allmänna andan i Tyskland. — De hemliga sällskaperna. — Stein och hans planer. — Första idéen till det s. k. "förvaltningsrådet." — Grefve Münster. — Förslag till Tysklands kommande organisation, inskickadt till kronprinsen af grefve C. Löwenhielm. — Planen till ett "tyskt förbund" och en s. k. "kansler." — Sveriges betänkande i ämnet. — Förslaget till en s. k. "tysk liga" och en "provisorisk riksdag." — Tysklands nya kejsare. — Grefve Münsters betänkande. — Det nya s. k. welfiska riket. — Kronprinsen jemkar sina åsigter till ungefärlig öfverensstämmelse med nämnda Münsters betänkande. — Öfversigt af koalitions-kriget till April 1813. — Wangenheim, Kleist och Arnheim. — Stor afskedscirkel på hofvet. — Ord till grefvarne Engeström och C. Mörner. — Friherrinnan Staël. — Svenskarnes oro. — Hären. — Stedingk och Adlercreutz. — Prinsens afresa från Stockholm och besök hos Georg Adlersparre. — Allvarsamma samtal. — Anledningar till misstroende emot kejsar Alexander. — Prinsen och grefve Essen. — Besök vid Trollhättan. — Ledsamma nyheter. — G. Löwenhielm och kejsar Alexander i Kalisch. — Prinsens misstankar emot den sistnämnde få ny näring. — Nya mått och steg. — Bref till L. v. Engeström. — Afbrytandet af de diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Danmark. — Prins Christian Fredriks afresa till Norge. — Prins Fredrik af Hessen. — Kaas. — Märkligt samtal emellan Carl Johan och fältmarskalken Toll i Christianstad. — Obehagliga rykten. — Kronprinsens ankomst till Carlskrona och märkliga samtal med Pozzo di Borgo. — Stridiga åsigter och förebråelser. — Koalitionen botas af inre söndring. — Nyheten om slaget vid Lützen. — Afresa till Tyskland och rörande afsked. — Färden öfver hafvet. — Ankomst till Rügen.

Det var klart, att kronprinsen från det ögonblick då frågan om en *svensk-rysk landning* i Norra Tyskland allvarsamt bragtes å bane och förslaget derom syntes nära att verkställas, skulle vara synnerligen angelägen att med sina bundsförvandter träffa närmare öfverenskommelser om flera vigtiga punkter, beträffande så väl *sättet för krigets förande* på denna nya skådeplats för händelserna, som beskaffenheten af *Tysklands blifvande nya organisation*, m. m. Ställningen i detta sistnämnda

land, som prinsen brukade kalla »Europas hjerta», var nemligen vid denna tid sådan efter ett mångårigt Napoleonskt förtryck, att han af de kufvade furstarne, men isynnerhet af folken borde kunna påräkna det verksammaste och kraftigaste biträde vid sina planers utförande. Han ville derföre, *i fråga om Tysklands stora angelägenheter*, gå den allmänna rösten till mötes, och vi veta alla, huru denna röst klingade enhälligt från Östersjöns stränder till Alperna, från Weichseln till Rhen: *Tysklands befrielse undan Frankrikes förtryckande välde och återställandet af det stora gemensamma tyska fäderneslandets urgamla oberoende, ära, sjelfständighet, enighet och kraft.* Sådan var den röst, hvilken länge gifvit sig luft genom de talrika *hemliga sällskaperna*, sådan grundriktningen af de åsigter hvilka lifvade flere af Tysklands utmärktaste statsmän, krigare och skriftställare, en *Stein*, en *Hardenberg*, en *Blücher*, *Gneisenau* och *Scharnhorst*, en *Kotzebüe* och *Arndt*, m. fl., sådan med ett ord den anda som besjälade nästan hela tyska *ungdomen* och tyska *folket.*

Den förste, som vi hafva funnit på ett mera afgörande och ingripande sätt behandla dessa för den föreslagna svenska expeditionen särdeles maktpåliggande frågor rörande Tyskland, hvilka borde ingå i det manifest kronprinsen vid sin landstigning skulle utfärda och tjena till ledning vid befrielsekrigets gång i allmänhet, var den nyssnämnde förre preussiske statsministern *Stein.* Han hade redan i början af år 1812 blifvit af kejsar Alexander inbjuden att komma till Ryssland, der han sedan oafbrutet vistades hela året dels i ryska högqvarteret, dels i Petersburg och ifrigt och verksamt arbetade i en riktning, som noga öfverensstämde med hufvudsyftet af nämnde tyska folkets önskningar och planer. Han insåg (till en början åtminstone) riktigt nog, att Tysklands befrielse och framtid under förhandenvarande förhållanden i väsendtlig mon berodde äfven på *Sveriges* och *Englands* kraftiga ingripande i händelserna, och förelade till den ändan redan i Juni 1812 kejsar Alexander

planen till en svensk-engelsk landning vid Öster- och Nordsjön såsom befordringsmedel och stöd för en allmän resning och beväpning i Norra Tyskland [1]). Denna plan vann kejsarens bifall, och meddelades ofördröjligen engelska kabinettet. Under tiden sökte Stein genom *Arndt* och *Gruner* m. fl. kraftigt bearbeta det allmänna tänkesättet i sitt fädernesland och i hemlighet bereda grundelementerna till nämnde folkbeväpning, hvilken borde sättas i gång vid den tid då den Nordiska expeditionen landade. Dessa bemödanden kröntes i början med mycken framgång, och verkningarne deraf voro, som vi väl få se, länge synbara. Sednare (eller den 18 September) inlemnade han *ett formligt och fullständigare utveckladt betänkande i ämnet* [2]). Enligt detsamma borde de förbundna genast vid expeditionens begynnelse uttala sitt fasta beslut att återställa Tysklands oberoende, tillintetgöra Rhenförbundet och inbjuda alla tyskar att förena sig med dem till återeröfrande af sin frihet. Derpå skulle ett med oinskränkt myndighet utrustadt s. k. *förvaltnings-råd* tillsättas, hvilket skulle öfvertaga förvaltningen af de genom landnings-hären och upproret besatta länderna och öfva högsta ledningen vid alla anordningar som komme att träffas med afseende så väl på utskrifning af soldater, penningar, lifsmedel och transportmedel, som på ledningen af den offentliga meningen. Enligt Steins förslag borde till medlemmar af detta förvaltnings-råd nämnas å prinsen-regentens af England sida den bekante grefve *Münster* [3]), genom kronprinsen af Sverige förre svenska ministern i Berlin, kammarherre *Brinckman* [4]), hvarjemte kejsar Alexander

---

[1]) Se Steins Leben, III, s. 87 ff.
[2]) Dersammastädes, II, s. 140 ff.
[3]) Se om honom längre ned.
[4]) Med anledning af detta Steins förslag begärde grefve Münster att få veta öfverste Gneisenaus tanka om Brinckman, som G. mycket sett och känt under sin vistelse i Stockholm 1812 (se föreg. del, sid. 202), och i den af Hormayr nyligen utgifna grefve Münsters brefvexling (Lebensbilder) träffas G:s svar på

skulle nämna en ledamot (som ej namngafs, men hvartill Stein var att betrakta såsom sjelfskrifven) och de fördrifna tyska furstarne gemensamt en. Hvad åter angick Tysklands *blifvande författning*, så utlät sig Stein: »Europas lugn kräfver, att Tyskland så inrättas, att det kan motstå Frankrike, bibehålla sitt oberoende, lemna England tillträde till sina hamnar och förekomma möjligheten af fransmännens infall i Ryssland. Detta ändamål kan man vinna antingen 1) genom Tysklands förening i en monarki, eller 2) om man efter Mayns lopp delar det emellan Preussen och Österrike, eller 3) i fall man uti dessa begge stora delar vill låta några länder, såsom Hannover o. a., bestå under ett förbund med Österrike och Preussen. Hvarje af dessa inrättningar skulle skänka Tyskland mera kraft; deremot anser jag återställandet af den gamla tyska författningen omöjlig och föga önskvärd.» Slutligen nämna vi, att Stein med förvånande skärpa uttryckt sig om de *tyska furstarne*, hvilka »förrådt sina folk och sålt deras blod för att förlänga sin nesliga tillvaro», och med anledning häraf yttrade han några månader sednare till den i mer än ett hänseende med honom så olika tänkande vännen grefve Münster: »*För mig äro dynastierna i detta ögonblick af storartad utveckling fullkomligt likgiltiga, de äro blotta verktyg; min önskan är, att Tyskland blir stort och starkt för att återvinna sin sjelfständighet, sitt oberoende och sin nationalitet.*»

Sådant var hufvudinnehållet af Steins den 18 September (1812) ingifna vigtiga betänkande. Äfven det vann väl i början bifall af kejsar Alexander [5]), men under-

---

denna M:s förfrågan. Detta är ganska betecknande och förtjenar att lära kännas af svenska läsare. Bil. N:o 17.

[5]) Ryska kabinettet delade dock ej Steins idé att undanskjuta alla tyska dynastierna och då Alexander bland andra skäl för deras bibehållande anförde att han bland dem fann passande partier för ryska storfurstarne, svarade Stein kärft: »*Jag trodde ej att E. M. hade för afsigt att af Tyskland göra ett kejserligt ryskt stuteri.*»

gick sedan väsendtliga förändringar, hvarefter det blef genom grefve Münster likaledes meddeladt engelska kabinettet.

Kort härefter (eller i Oktober samma år) insände svenska sändebudet i Petersburg, grefve Carl Löwenhielm, till kronprinsen ett betänkande rörande sinnesstämningen i Tyskland jemte utvägarne och medlen att förmedelst den under prinsens ledning tillämnade Nordiska expeditionen, som borde verka i samband med en folkresning, förbereda det stora verket af Tysklands och Europas befrielse. Detta betänkande hvilade väl till stor del på samma grunder som det baron Stein nyligen inlemnat till kejsar Alexander, men skiljde sig äfven derifrån derigenom, att det föreslog idéen af ett s. k. *tyskt förbund* (»Ligue germanique»), hvilket i stället för det s. k. förvaltningsrådet skulle proklameras så snart som en beväpnad styrka satt sin fot på tyska landområdet. I spetsen för detta förbund skulle sättas en s. k. *kansler* (»chancelier de la ligue»), hvilken äfven skulle fungera i egenskap af ordförande vid den *provisoriska riksdag*, hvilken man icke skulle draga i betänkande att samtidigt sammankalla, och till hvilken hvarje furstendöme skulle skicka tvenne ombud, det ena valdt af fursten, det andra af ständerna. Detta utgjorde den s. k. central-styrelsen (»gouvernement central»), hvilken blott vore att betrakta som provisorisk och företrädesvis egde att sysselsätta sig med ordnandet af national-upproret. Till kansler föreslog författaren till betänkandet den förre ministern baron *Stein*, hvilken han ansåg såsom den dertill i alla afseenden lämpligaste. I afseende på Tysklands blifvande författning innehöll betänkandet ungefärligen desamma idéer angående ett *starkt och enigt rike*, hvilka påträffas i det förslag Stein ingifvit; man ville en *ärftlig kejsare*, som ensam utöfvade alla de egentliga suveränitets-rättigheterna öfver det stora gemensamma fäderneslandet, hvari alla furstarne numera endast borde betraktas såsom kejsarens vasaller och embetsmän eller såsom rikets första adelsmän. Dessutom

framkastade författaren förslaget angående *återupprättandet* (ehuru på en vida bredare och förändrad skala) *af det forna s. k. Hanse-förbundet*, till hvars provisoriska »chef och beskyddare» kronprinsen borde nämnas, tilldess han (eller någon annan) kunde hinna att i denna nya värdighet bekräftas af »den allmänna freds-kongress», hvilken man utan tvifvel skulle blifva föranlåten att i sinom tid sammankalla i och för det slutliga ordnandet af Europas gemensamma angelägenheter. Slutligen försummade han icke att på ett behändigt sätt framhålla möjligheten af *de nya lysande utsigter* som i händelse af Napoleons fall öppnade sig i Frankrike för Tysklands och Europas nye befriare. Författaren till betänkandet slutar detsamma med följande ord: »*Ändtligen skall äfven Frankrike återuppvakna och återvinna sin rätta storhet och makt, sedan det blifvit qvitt sina eröfringar, hvilka endast bidragit att ännu hårdare tilldraga dess fjettrar; det skall åter vilja blifva hvad det var vid statshvälfningens början, en konstitutionell monarki, och det skall hysa en oinskränkt tacksamhet emot den ädelmodige, uti dess eget sköte födde och uppammade hjelte, ur hvars hand det skulle fått emottaga befrielsens palm.*»

Vi känna icke, i hvad mån detta betänkande [6]) bör betraktas hafva utgått ifrån *ryska kabinettet* eller uttrycka dess åsigter; nogaf att kronprinsen så ansåg det [7]). Han hade vid samma tid äfven från andra håll inhändigat flera uppsatser som behandlade samma vigtiga föremål, men dem han förkastade såsom till sina grun-

[6]) Dess fullständiga titel är: »*Memoire sur l'état de l'Allemagne et sur les moyens d'y former une insurrection nationale*» (finnes i S. S.) Det är anmärkningsvärdt, att *Preussen* och *Österrike* i denna memoir icke anses vara att påräkna för den goda saken, emedan »de genom deras förbund med Bonaparte förlorat allt stöd i den offentliga meningen och inklämde som de äro mellan det underkufvade Tyskland och det återupprättade Polen ej skola våga röra sig.»

[7]) Bref från kronprinsen till grefve C. Löwenhielm, Stockholm d. 12 Nov. 1812.

der orättvisa och föga egnande sig för de för handen varande omständigheterna. Han skyndade alltså att sammanfatta sina egna åsigter i ämnet, och att meddela dem åt kejsar Alexander och prinsen-regenten af England, med uppmaning till den sistnämnde att så snart möjligt var träffa nödiga öfverenskommelser och anordningar med Ryssland, på det att vederbörande manifest måtte vara färdigt att utfärdas ofördröjligen så snart våra operationer toge sin början nästkommande vår [8]).

Detta *svenska betänkande* är särdeles märkvärdigt och har gjort stort uppseende i den diplomatiska verlden, hvarföre vi anse oss befogade att något utförligare här redogöra derför. Det röjer i öfrigt en förvånande så formell som inre likhet med det, hvarför vi sist redogjort; konceptet dertill är uppsatt af hofkansleren baron Wetterstedt, och flerstädes rättadt samt försedt med tillägg af kronprinsens egen hand; vi skola påpeka de förnämsta af dessa rättelser eller tillägg.

Enligt ifrågavarande betänkande borde de förbundna makterna söka att blifva ense om följande bestämmelser, hvilka dels borde inflyta som hufvudmomenter i det nämnda manifestet, hvilket skulle utfärdas så snart kronprinsen anländt till Tyskland och återkalla tyskarne till frihet och oberoende, dels utgöra ledning för flera åtgöranden, hvilka under den förenade härens fortsatta vistelse på denna händelsernas nya skådeplats ytterligare komme att vidtagas:

1) En del af de fördrifne furstarne återinsättas i sina rättigheter med vilkor, att de bidraga till sitt fäderneslands befrielse;

2) Rhenförbundet förklaras ofördröjligen upplöst, och i dess ställe bildas

[8]) Se föreg. not. — Tidpunkten var i hög grad kritisk och uppmuntrade till djerfva och kraftiga steg, sedan underrättelsen nyligen (d. 4 Nov.) ingått, att Napoleon utrymt Moskwa och begynt sitt återtåg emot Smolensk, o. s. v. Jfr kronprinsens bref till Alexander, af d. 25 Nov. och d. 17 Dec. 1812.

3) En s. k. tysk liga, hvari alla Tysklands furstar äfvensom deras undersåter inbjudas att deltaga; *hofven i London, Petersburg och Stockholm skola afgöra, om den furste som gifvit första föredömet till affall bör vinna inträde i ligan*[9]; de furstar som tveka att dermed förena sig, skola förlora sina stater, och det får bero på ligan, om någon af deras hus får inträda i dynastiens arfsrättigheter;

4) De städer, hvilka trots deras furstars vägran eller tveksamhet förklara sig för ligan, förunnas samma företrädes-rättigheter, dem de fria riksstäderna åtnjuta;

5) Emedan det skulle vara oklokt att genom skatter ytterligare nedtrycka ett folk, som lidit så mycket, bör och kan krigets tunga kastas på ligans motståndare, hvilka genom sin förmögenhet böra bidraga att försäkra dennas seger;

6) För att gifva ligan en moralisk makt öfver sinnena, oberoende af den makt, vapenstyrkan bör förläna den, föreslås att konungen af Sverige såsom hertig af Pomern, konungen af England såsom kurfurste af Hannover, hertigen af Braunschweig m. fl. genast vid dess bildande biträda den;

7) Efter de förenade härarnes första framgångar, sammankallas *en provisorisk riksdag*, hvartill ombud från Tysklands särskilda stater kallas. Denna riksdag skulle blifva centralpunkten för den germaniska ligan; den skulle ega att bestämma den kontingent af trupper och penningar, som hvarje stat skulle lemna; den skulle styra de besatta länderna och återställa deras inre förvaltning på den gamla foten, och vid denna riksdag bör den förenade härens högsta befälhafvare nödvändigt föra ordet. De i kriget deltagande makternas ministrar bevista och deltaga i öfverläggningarne, och intet beslut fattas rörande någon stats öde utan att de förbundna hofven dervid höras. Vid de tillfällen då krigstilldragelserna hindra högsta befälhafvaren närvara vid riks-

---

[9]) De kursiva orden äro ett tillägg af kronprinsens egen hand.

dagsorten, berättigas han utse en befullmäktigad, som der fungerar i hans ställe [10]).

Härefter förekomma följande märkliga strofer rörande den vigtiga frågan om *Tysklands kommande författning* och *den nya kejsarevärdigheten*, m. m. Vi afskrifva denna punkt ordagrannt, emedan den är af synnerligt intresse och blifvit så olika bedömd. Den lyder som följer:

8) »Men man måste icke inskränka sig att endast med vapnen bekämpa det fransyska herraväldet; det är lika trängande nödvändigt att återupprätta den eviga rättvisans grundsatser och afskaffa dem som nu upplöst alla samhälliga band; kortligen man måste genom en på varaktiga grunder stödd regering försäkra folkens moralitet, *och för att deruti lyckas blir det nödvändigt att gifva Tyskland en konstitution, som sätter folket i säkerhet emot furstarnes förtryck och som skänker rikets högsta styresman en moralisk och materiell makt tillräckligt stark för att bibehålla jemnvigten mellan de förbundna staterna, på samma gång den skall förläna honom medel att försvara dem emot allt utländskt anfall. Man bör sålunda icke tänka på att återställa den gamla författningen, som redan genom freden i Campo Formio, men ännu mer genom den i Lüneville upphörde att vara till* [1]). Det är således nödvändigt, att Tyskland blifver nog starkt i sig sjelf för att kunna bibehålla sin frihet, och detta mål skall icke vinnas, om suveränitets-rättigheterna delas mellan flere olika stater, hvilkas oberoende i så fall såsom alltjemt hittills endast skulle blifva af kort varaktighet. De förbundna makterna böra icke underlåta att förehålla Österrike en lysande utväg att med ära utgå ur sitt närvarande läge, och emedan detta rike kan, om det vill, genom sin betydenhet skydda och sammanhålla Tysklands spridda krafter, bör man inbjuda

---

[10]) Kronprinsen har här gjort, men straxt öfverkorsat det tillägget, att denna befullmäktige företrädesvis skulle väljas bland de representanter, konungen af England i egenskap af kurfurste af Hannover sändt till riksdagen.

[1]) De kursiva orden äro ett tillägg af kronprinsens egen hand.

österrikiska hofvet att förena sig med ligan, i det man försäkrar det om en direkt supremati öfver Tysklands särskilda stater.» Men i fall kejsaren af Österrike icke skulle vilja antaga kronan, sattes här till och med i fråga (utan att dock synas vara allvarsamt menadt), att antingen kejsar Alexander [1]) eller prinsen-regenten skulle ställas i spetsen för det tillämnade förbundet. Det heter slutligen: »*I den händelsen åter att dessa furstar skulle genom det ofantliga omfånget af sina göromål vara dertill förhindrade, borde högste befälhafvaren öfver den förenade arméen i egenskap af diktator samt med biträde af en bland ligan vald konselj fortfara att öfva högsta makten i Tyskland* (le commandant en chef de l'armée combinée devait continuer d'exercer le pouvoir de president en constituant la ligue en conseil de dictature germanique), *tilldess att statsförfattningen hunnit utarbetas och gillas af de förbundna hofven.*»

9) De förbundna hofven garantera gemensamt alla de tyska staternas företrädesrättigheter och enskilda friheter (les privilèges et la liberté individuelle de tous les etats de l'empire).

Vi hafva ej skäl antaga annat, än att denna statsskrift med välvilja och kanske äfven med bifall emottogs i Petersburg, änskönt den i några delar afvek från den, som utgått från ryska kabinettet. Så var åter icke förhållandet med dess emottagande i London. Detta kabinett, hvilket i fråga om Tysklands och Nordens angelägenheter nästan uteslutande leddes af den bekante hannoverska ministern och de begge Georgarnes förtrogne, grefve *Münster* [2]), bekämpade ifrigt idéen att

---

[1]) Kejsaren borde förklara sig för ligans omedelbara beskyddare och erkänna högste befälhafvaren för den förenade arméen som sin vikarie.

[2]) Se härom Steins Leben, III, s. 40 ff. och 236 ff. samt flerstädes. Grefve M:s egentliga roll bestod deruti, att han under den vigtiga verldsepoken från 1807 till 1815 var det synglas, hvarigenom de engelska ministrarne sågo kontinenten och hvari åter fastlandets stater trädde i förbindelse med England. För

afskaffa Tysklands gamla författning och att med uppoffring af de mindre staternas sjelfständighet tillskapa ett eller tvenne stora tyska riken, m. m. Detta inlyser genom engelska kabinettets af grefve Münster uppsatta och af regenten gillade svar på de ryska och svenska betänkandena, och hvilket svar enligt den sednares befallning meddelades dessa begge makters i London residerande sändebud.

Den ifrågavarande engelska statsskriften [4]) utgår från den grundåsigten, *att hurudana den tyska författningens brister än månde vara, så berättigade ingenting att förklara den för ogiltig.* Tvertom förordar man på det högsta, att kronprinsen vid sitt första uppträdande i Tyskland proklamerar den såsom ännu egande bestånd; att de furstar, som framhärda i att försvara Rhen-förbundet, förklaras hemfallne under bestraffning i enlighet med samma författnings föreskrifter, och bland *förändringar* som föreslås i syftning att stärka Tysklands makt, bibehålla jemnvigten mellan dess särskilda sta-

icke så längesedan utkom i Tyskland under titel: »*Lebensbilder von Baron Hormayr*» grefve Münsters lefverne med utdrag af dess brefvexling, ett värdefullt arbete, hvarpå vi redan varit i tillfälle att fästa läsarens uppmärksamhet. En svensk, som i Tyskland med särdeles ifver följt och studerat den der utkommande nyaste historiska litteraturen, yttrar om grefve M.: »Han var en förtrogen af Georg III och stod i ännu större förtroende hos Georg IV under den stormfulla tiden från 1806 till 1815. Engelska ministéren hade ej den kännedom om Tysklands och Nordens angelägenheter, som voro nödvändiga under en så stormfull tidpunkt och den grefve M. egde. Derför tog den sin tillflykt till hans erfarenhet. M. hade en längre tid varit minister för Hannover i St. Petersburg och kände det ryska rikets stora förhållanden och tillgångar i grund. Man kan säga, att ingenting tillgjordes i engelska kabinettet (från 1806 till Georg IV:s död) som rörde Tysklands och Nordens angelägenheter, hvarvid ej grefve M:s råd tillitades eller dess ingifvelser följdes. Han var en af de utmärktaste och gedignaste statsmän på sin tid.»

[4]) Den har till öfverskrift: »Memoire sur l'expedition en Allemagne et sur les mésures que les cours alliées pourraient adopter relativement a ce pays.» Den är daterad London d. 22 Dec. 1812 (S. S.)

ter och i allmänhet försäkra dess så inre som yttre oberoende och lugn (och hvarom man sedermera borde söka blifva ense), nämna vi: 1) *Tysklands förening i ett färre antal sjelfständiga stater med större utsträckning;* 2) *Preussens inskränkning till sina förra gränser emellan Weichseln och Elbe,* hvartill slutligen kommer 3) *bildningen af ett splitternytt s. k. Welfiskt rike emellan Elbe och Rhen,* hvilket skulle omfatta hela Nederländerna, Westfalen jemte huset Hannovers gamla besittningar. Gelfernas namn (heter det i den engelska statsskriften) är kärt för tyskarne, och det förekommer öfverallt i historien, när frågan varit att skydda och bibehålla den borgerliga friheten. Detta hus har obefläckadt genomgått våra olyckliga tider, och dess under bördan af fremmande herravälde så länge tryckta och i grund förstörda länder kunna omöjligen vinna en för deras bestånd oundgänglig fasthet med mindre de »*ansenligt förstoras*», o. s. v. Dessutom föreslår skriftens författare, att England, Ryssland och Sverige garantera tyska riket [*]); att en ständig riks-armé upprättas, jemte en befästnings-linie sådan som den hvilken fordom bildades af Kehl och Philipsburg. I öfrigt gillar man förslaget af ett s. k. »förvaltnings-råd» äfvensom idéen att sammankalla en »provisorisk riksdag», hvarvid högsta befälhafvaren öfver den förenade arméen i samråd med de förbundna makternas representanter skulle föra ordet, tilldess att den kejserliga värdigheten trädde i full kraft.

Naturligtvis hvarken borde ej heller kunde kronprinsen utan att blottställa sin egen ställning och Sveriges intressen alltför mycket motsätta sig dessa idéer, som började gro i de stora kabinetterna, änskönt de föga öfverensstämde med hans egna, dem han ofta varit i tillfälle uttrycka för de tyska patrioternas utskickade.

---

[*]) Denna garanti skulle vara af lika beskaffenhet med den, som bestämdes vid Westfaliska freden; Frankrike borde ej få del deraf; deremot (heter det) förtjenar Sverige att ånyo öfvertaga rollen af garanterande makt och Ryssland har alltsedan freden i Teschen gjort anspråk derpå.

Äfven måste man tillstå, att frågan om den tyska författnings-formen var af jemförelsevis underordnad vigt för Sverige, om också icke för möjligheten och framgången af det förestående stora befrielse-kriget, hvars verksammaste och mäktigaste driffjedrar man skulle förlama, om man alltför mycket ifrån sig aflägsnade national-sympatierna. Prinsen drog således föga i betänkande att jemka sina åsigter till ungefärlig öfverensstämmelse med dem, som förefinnas i grefve Münsters betänkande, och underlät icke att lugna kabinettet i St. James med underrättelsen om denna förändring, han ansett skäligt låta dessa samma sina åsigter vidkännas [6]).

Emellertid hade de stora verldshändelserna under intrycket och inflytelsen af Napoleons olyckor mot slutet af år 1812 framstörtat med en förvånande hastighet. På baron *Steins* inrådan [7]) beslöt kejsar Alexander att

---

[6]) Bil. N:o 18.

[7]) Det förtjenar här anmärkas, att lika ifrig Stein *före* fransmännens utrymmande af Moskwa och deras olyckor 1812 varit att Sverige deltog (jemte England) i kontinentens angelägenheter, lika hätskt och bittert yttrade han sig *efter* dessa tilldragelser deremot; *nu* är det endast med Ryssland, Österrike, Preussen och England som han vill ordna Tysklands och Europas angelägenheter. Å andra sidan unnar han Sverige ännu en stor tillökning i makt, i det han vill gifva det *danska öarne* och *Norge,* medan Jutland skulle tillfalla England och hertigdömena förenas med Nord-Tyskland; men denna eftergifvenhet härledde sig för ingen del från någon välvilja för kronprinsen och Sverige, utan den var *en naturlig följd* af hans planer för Tyskland, hvars gränser han ville utvidga till Vogeserna och Maas under det han ville dela det i tvenne stora riken, i följd hvaraf så väl Schweitz och Holland som Danmark borde *förlora sitt oberoende* och ingå föreningar med de grannstater, dem de mest liknade i anseende till språk och stamförvandtskap, o. s. v. Dessa idéer utvecklade Stein isynnerhet under loppet af Nov. och Dec. månad 1812 och meddelade dem engelska kabinettet, äfvensom kejsar Alexander; men (såsom vi redan antydt) grefve Münster bestridde dem isynnerhet med mycken ifver, och hvad angår Steins åsigter rörande Sveriges *uteslutande* från den europeiska striden, så yttrade sig grefve Münster med en sådan skärpa, värdighet och statsmannablick, att vi tro lämpligt meddela våra läsare den

fortsätta kriget på andra sidan Rysslands gränser, att befria Tyskland och öfvertaga Europas ledning. Redan i Januari månad 1813 gingo ryssarne öfver Niemen och utbredde sig derefter med temlig lätthet öfver hela Norra Tyskland ända till Hamburg. Under tiden hade konungen af Preussen, Fredrik Wilhelm III genom fördraget i Kalisch den 28 Februari 1813 på det närmaste och förtroligaste förenat sig med kejsar Alexander, som i *början af April* med ryska hufvudstyrkan passerade schlesiska gränsen. Samtidigt framryckte de förenade ryska och preussiska härarne [8]) i nästan alla riktningar ända till Elbe, hvilken flod de under Wittgenstein och Blücher stående kårer till och med öfvergingo, Wittgenstein på linien mellan Magdeburg och Wittenberg och Blücher vid Dresden.

Å

af hans skrifvelser, hvari samtliga dessa egenskaper bjertast framträda. Bil. N:o 19. För öfrigt härflöto *Steins fiendtliga tänkesätt emot kronprinsen och Sverige* från flera bevekelsegrunder, hvaribland följande voro de förnämsta: 1) fruktan för alltför mycket *fremmande* inflytelse i Tysklands angelägenheter, helst Sverige föreslagit, att Danmarks skadeersättning för Norge skulle tagas på *Tysklands* kust emellan Elbe och Oder; 2) hätskhet i anledning af Sveriges *icke-uppträdande* i Tyskland sommaren 1812, då Stein så ifrigt önskade detta uppträdande; 3) misstroende till den *fransyskt* sinnade svenska nationen och adeln; 4) underskattande af Sveriges vigt på grund af dess ringa folkmängd och makt, hvartill slutligen bör 5) läggas personligt hat emot kronprinsen, hvars *fransyska* ursprung och på *tysk* bekostnad beräknade rent *svenska* politik jemte *det stora inflytande* han förstått tillvinna sig hos kejsar Alexander tillsammantaget ej voro afsedde att väcka synnerlig välvilja och förtroende hos en (sina alla stora egenskaper oaktadt) så häftig, bitter och *ensidigt* tyskt sinnad man som Stein onekligen var. Han för sin del bidrog sålunda åtminstone icke att stärka förtroendet mellan kronprinsen och kejsar Alexander; men (såsom vi få se) *han* var ej den ende, som i denna riktning utvecklade mycken, ehuru öfverhufvud taget alltid fåfängt spilld verksamhet (jfr Steins Leben, III, s. 202—244).

[8]) General York gjorde början till Preussens förening med Ryssland genom den beryktade *konventionen i Tauroggen* (den 30 December 1812), hvarjemte han jemte sin kår tillsvidare förklarade sig neutral, men beviljade ryssarne fullkomligt fritt genomtåg genom preussiska landet.

Å andra sidan syntes *England* nu ändtligen hafva beslutat att verksamt ingripa i kontinentens angelägenheter och skickade till en början (som vi berättat) general Hope i detta ändamål till Stockholm. En följd af denna (och i viss grad äfven af Pozzo di Borgos) beskickning var förbundets af den 3 Mars afslutande mellan Sverige och England jemte kronprinsens af Sverige beslut att i spetsen för en mäktig här ofördröjligen uppträda i Norra Tyskland, för att der i samband med de förbundne makterna handla i Sveriges och den Europeiska frihetens gemensamma intresse. Deremot hade ingenting ännu hunnit afslutas mellan England å ena sidan samt Ryssland och Preussen å den andra, och ännu mindre hade det lyckats de förbundne att ännu vinna *Österrike.* Väl tycktes befrielsens hopp vinka *Tysklands förtryckta folk*, ehuru man icke kunde dölja för sig, att segern ännu en gång skulle kunna återvända under Napoleons örnar, enär hans *oerhörda rustningar* läto åtminstone de skarpsinnigare förese faran af de förbundnes, i anseende till otillräckligheten af deras krafter, alltför långt framryckta ställning.

Under sådana förhållanden nylifvades intresset för *de hemliga sällskaperna* och alla slag af *patriotiska föreningar* isynnerhet i det nordliga Tyskland uti en oerhörd grad, och nästan alla samhälls-klasser, intagne af det djupaste hat emot fransmännen, afbidade endast kronprinsens ankomst för att höja upprors-fanan. Ombud från dessa hemliga sällskap och föreningar anlände i April månad till Stockholm. Bland sådane nämna vi baron *Wangenheim*, som var skickad af hannoverska ministern grefve Decken, preussiska statsministern baron *Kleist*, kammarherren baron *Arnim*, m. fl. Wangenheim meddelade prinsen flera insurrektions-planer och yttrade bland annat, att den i Norra Tyskland rådande andan var allmänt för ett uppror: det vore nu fråga om att

draga Preussen med sig [*]), och man väntade endast kronprinsens ankomst med svenska arméen för att gripa verket an, o. s. v. Härtill svarade prinsen, att man för att ej blottställa sig för en major Schills, en hertigens af Braunschweig-Oels öde borde gå tillväga med stor försigtighet, alldenstund de svaga ryska detachementer som korsade hvarandra i Norra Tyskland ännu icke voro i stånd att skydda en resning. Han tillade, att Napoleon skulle inom kort åter uppträda med en talrik här i Tyskland, och han dolde icke sin fruktan det man var nära en andra och förskräcklig strid och att de krafter, de förbundne kastat på andra sidan Oder, voro otillräckliga att motstå denna nya fransyska här. En alltför tidig resning vore alltså i dubbel mon farlig för den goda saken. Deremot påyrkade prinsen kraftigt, att man i hemlighet beredde alla motståndets elementer för att kunna framdeles betjena sig deraf såsom en sista afgörande tillgång, hvilken med säkerhet vore att påräkna. »Uppmuntra edra landsmän», yttrade han, »bibehåll den krigiska andan, hatet emot det fremmande förtrycket; må oberoendets och frihetens eld upptända alla tyska hjertan, och detta folk skall vara Europas föredöme och ledbloss.»

Wangenheim framkastade äfven några vinkar angående en fullkomlig omskapning af Tyskland så i anseende till författning som land-indelning; han talade om bildandet af tvenne stora riken i Tyskland, ett Nord- och ett Syd-Tyskland, ett echo af Steins idéer, och alldenstund *han* ej hyste något förtroende till huset Hohenzollern och Carl Johans minne var kärt för nordtyskarne, förespeglade man kronprinsen utsigten till en ny krona . . . Men hvad kunde väl prinsen svara på dessa och alla dylika vidtutseende förslag, då de stodo i fullkomlig strid med hans hemliga öfverenskommelser

---

[*]) Wangenheim kände således ännu icke fördraget i Kalisch, hvilket i början hölls hemligt; Yorks affall skedde d. 30 Dec. 1812; Preussens krigsförklaring emot Frankrike följde först d. 16 Mars året derpå.

med Ryssland och England? Han genmälte fördenskull alla dessa frågor *numera* med en förbehållsamhet, som hans läge kräfde, och under det han fortfarande eggade de tyska patrioternas nit och uppmuntrade dem till ansträngningar för oberoendet, halkade han försigtigt förbi frågan om Tysklands kommande inrättning såsom den der uteslutande vore beroende af riksdagen.

Efter denna *inledning*, som var behöflig för en riktig uppfattning af åtskilligt som förekommer i det följande, öfvergå vi till ämnen, dem vi egentligen utsett till föremål för vår framställning i förevarande kapitel.

Ändtligen (den 26 April) var kronprinsen färdig att afresa till kriget, och få voro de som icke med ängslan emotsågo den framtid, han gick att bereda oss. Dittills hade man utan någon oro sett honom hvarje gång aflägsna sig, jemväl till Åbo; nu deremot när han gick att mäta sig med Napoleon, blef känslan af den våda som förestod lika allmän och liflig, som förtroendet förut varit djupt.

Dagen före afresan var middag hos konungen, och derefter stor cirkel på hofvet, hvarvid kronprinsen tog afsked af en och hvar. Samlingen var ovanligt talrik och lysande. Vi skulle fåfängt bjuda till att skildra alla dessa hemliga aningar, tankar och känslor som bestormade dem, hvilka nu sågo sina ofta käraste anförvandter och vänner afgå till kriget! När alla infunnit sig, visade sig prinsen med sin son vid sidan af sig. Med sin vanliga artighet helsade han alla, och man trängdes framför honom liksom för att uppfånga hvarje ord, hvarje tanka som kunde läsas i hans åtbörd och blick. Han närmade sig grefve Engeström, hvars rörelse var synbar och som syntes betrakta honom liksom för att få öfvertyga sig i detta sista ögonblick i hvad grad hans nya förvånande skickelse var honom fullt uppdagad. Grefven ber honom med tårar i ögonen att skona våra tappres blod. »*E. K. H.*», sade han, »*för med sig Sveriges sista tillgångar; gifve Gud att vi måtte få behålla dem för en ännu oviss framtid!*»

»*Var lugn, min grefve*», genmälte prinsen, som väl visste, att vapenlyckan var föränderlig och att Sveriges öde likaväl som hans krona hängde på de svenska bajonetternas spets; »*jag betraktar svenska arméen såsom mitt garde: den skall endast användas i yttersta nödfall.*»

Derpå fortsatte han sin rund, till utseendet alltid lika lugn och förtröstansfull, änskönt de allvarsammaste tankar borde sysselsätta honom. Han höll den unge arfprinsen vid handen och sade sig med full tillförsigt anbefalla honom åt den allmänna troheten och välviljan, af hvilka han sjelf rönt så många smickrande vedermälen och hvaraf han hoppades att denna unga furste skulle söka göra sig förtjent. Han talade om framtiden utan skryt, samt med denna anspråkslöshet, som anstår öfvertygelsen om en rättvis sak, snarare än med denna tillförsigt, hvars främsta afsigt är att göra intryck på lättrogenheten. Han vände sig till den nye öfverståthållaren [10]) i Stockholm, grefve *Carl Mörner* (en för sina hederliga och loyala tänkesätt lika mycket som för sin tillgifvenhet och trohet emot prinsen särdeles utmärkt man), och yttrade några ord, åsyftande ett öfvervakande af Napoleons anhängare och deras verktyg. »*Hufvudstadens och vår egen säkerhet* (så utlät han sig) *ligger i edra händer; jag har anvisat nödiga medel, som ni vet, och ni eger oinskränkt fullmakt i afseende på deras användande.*»

Mörner svarade på ett sätt, som skulle anstått sjelfva Bayard. Han sade: »*Det är Sveriges säkerhet som hvilar på E. K. H:s hufvud; nationens heder och tacksamhet skola utgöra E. K. H:s bästa skyddsvakt*» [1]).

---

[10]) M. efterträdde i Aug. 1812 Skjöldebrand, som begärt afsked från öfverståthållare-embetet af skäl, hvarför utförligt redogöres i Biogr. Lex., art. Skjöldebrand, XIV, 353 ff.

[1]) Vid kronprinsens återkomst från kriget återställde grefve M. honom de 60,000 r:dr orörde han nu erhöll i uppgifne ändamål med försäkran, att han ej behöft använda dem. Detta är ett drag af ädelhet och oegennytta, hvilket ej bör gå förloradt för historien. Som öfverståthållare var M. lika allmänt afhållen, som

Derpå fullföljde prinsen samtalet, under det hans djupt vältaliga blickar rörde sig omkring den uppmärksamma mängden, som icke utan oro och rörelse emotsåg den framtid han gick till möte.

Midti den allmänna förstämningen som spordes på alla håll, anmärkte man isynnerhet *friherrinnan Staëls* lifliga rörelse. Hon som ända till denna dag förvånat alla med sin ståndaktighet, började nu att erfara sin svaghet. Uti den förhoppningen att se prinsen vara nyttig för Europas frihet hade hon nästan förgätit smärtan att skiljas ifrån honom; men nu då detta ögonblick var inne tyckte hon att allt liksom försvann ur hennes synkrets; hennes hjerta sammanpressades, hennes knän svigtade och hon, som trotsat Napoleon och alla landsflyktens lidanden, kände sig liksom tillintetgjord. Man såg, huru mycket hon led och i sjelfva verket borde lida af den isolering hvari hon efter prinsens aflägsnande skulle befinna sig, han, som denna tid utgjort, som hon sjelf yttrade: »*le charme de sa vie.*»

När prinsen nalkades för att taga afsked af henne, snyftade hon med beklämdt hjerta och under det tårarne tilrade nedför hennes kinder.

»Ni tager med er», sade hon, »allt hvad som gifver värde åt mitt lif; men Europas frihet kallar E. K. H., och himmelen skall icke tillåta, att den förgås. Aldrig hade själen och sinnet mera behof af en framtid än i dag, och dock har det måhända aldrig varit svårare att göra någon beräkning i detta afseende, än just nu.»

Under det hon så talade med tårfyllda ögon, höll prinsen länge hennes darrande hand i sina händer, och med en blick som uttryckte medlidande mera än hvarje annan känsla sade han till henne, att han med en nästan sorglig förvåning tänkte på sina öden, hvilka förde

han var för staden nyttig och i sin egenskap af dess högsta styresman välvillig, kraftig och klok. Hans minne framträder vanligen i Stockholm, då goda öfverståthållare nämnas, näst Carl Sparre.

honom att bekämpa Napoleon på samma jord, hvarest han nyligen så ofta bidragit till hans triumfer.

Svenskarne å sin sida öfverraskades åter af en annan. tanka, den nemligen som erinrade dem, att prinsen följde samma bana som den siste Gustaf, hvilken under striden för samma sak förlorat sin krona. Hvilket ämne för eftertankan hos mången som såg i svart och som tyckte prinsens läge ej vara mycket olikt den konungens från Bearn, som visade sin sönderrifna mantel sägande: »*Mitt rike är under mitt tält och midt ibland mina trogna!*»

Öfverhufvudtaget kan man säga, att *svenska hären* med glädje och belåtenhet gick ut i kriget. Då prinsen dagen före afresan mönstrade en afdelning deraf och (dervid betjenande sig af sin son som tolk) med sitt tal eldade och hänförde dessa tappre, hade han rikligt tillfälle att öfvertyga sig derom. Många bland dem, förtrogne med farorna och döden, hade sett Finlands jord färgas af sina kamraters blod, och sådana minnen talade till deras högmod. Nu gingo de att trampa samma mark, som varit skådeplatsen för den store Gustafs bedrifter, och de skattade sig lyckliga att under en högsta befälhafvare, värdig att efterträda honom, utplåna minnet af detta dåraktiga pomerska fälttåg, hvilket tillfogat arméens egenkärlek så bittra sår. De voro således värdige de förhoppningar man fästade vid dem, och längtade efter utmärkelserna på slagfältet. Kronprinsen åter, som egde den tunga ansvarigheten af Sveriges framtid hvilken ytterst hvilade på denna armé, ville ej och borde ej för tillfredsställandet af en falsk ära blottställa krigets väsendtliga syfte, hvilket han också aldrig förlorade ur sigte. Om prinsen ej haft dessa stora intressen att iakttaga, skulle arméen ej haft att beklaga de tillfällen som gingo för henne förlorade att visa sin tapperhet och sitt hjeltemod. Men huru begära, att prinsen som insats i den blodiga dram som uppfördes skulle våga denna här, af hvilken i sista hand dock fosterlandets och till och med prinsens eget öde berodde?

En stor del af det högre *armé-befälet* utgjordes af jemförelsevis ungt folk, som befordrats till generalsgraden sedan många af de äldre som voro olämpliga för kriget tagit afsked. Arméens *utrustning*, *beklädnad* och *materiel* m. m. var i ett ganska förträffligt tillstånd, och dess *moral* sådan den borde vara under ingifvelsen af en sådan chef som Carl Johan. Sålunda hade prinsen (i följd af sina omsorger och sina oaflåtna bemödanden) en i alla hänseenden ypperlig här att sätta i fält, och i sanning den var mycket olika dessa svenska hjelptrupper, som uppträdde i Pomern åren 1805—1807.

Vi hafva nämnt, att arméens nestor, den nära 70-årige fältmarskalken *Stedingk* blifvit nämnd till högste befälhafvare öfver den till Tyskland afgående hären, en utnämning hvilken tillkännagaf att kronprinsen förbehöll sig sjelf det verkliga befälet. Stedingks utnämnande synes då endast hafva inneburit en hyllning åt ancienniteten. Till chef för kronprinsens general-stab hade general *Adlercreutz* blifvit utsedd, mindre som det vill synas af enskild böjelse hos kronprinsen, än emedan man svårligen kunde förbigå honom utan att väcka missnöje hos arméen, hvilken sett honom på ett så äro- och förtjenstfullt sätt dela dess ära, dess försakelser och faror. Ingen kunde bättre än Adlercreutz känna denna honom så tillgifna armé, dess personal, organisation och duglighet. Men hans sätt, af naturen kärft och skärande, egde ingenting af denna förbindlighet och eftergifvenhet i former, hvilka ofta mycket säkrare bereda insteg åt en motsatt åsigt. Kronprinsen tyckte sig derjemte alltid hos honom hafva funnit en viss grad af inbilskhet och sjelftillräcklighet, ehuru han gjorde rättvisa åt den dristighet, hvarmed han ständigt talade enligt sitt samvetes öfvertygelse. Hans yttre erinrade på ett i ögonen fallande sätt prinsen om en af sina höga personliga fiender i Frankrike, nemligen marskalk Davoust.

Den 26 April (1813) afreste alltså kronprinsen åtföljd af sin son arfprinsen från Stockholm. Han tog en omväg åt rikets vestra landskap för att inspektera

den under fältmarskalken Essens befäl stående och derstädes förlagde hären, samt aflade till en början ett kort besök hos landshöfding *Georg Adlersparre* i Mariestad å dess vackra boställe Marieholm.

Kronprinsen hade (såsom vi redan antydt) alltid sett denna vår statshvälfnings gamla koryfé med ett i viss grad misstroget öga. Utan tvifvel bemötte han honom ständigt med mycken höflighet och uppmärksamhet, och gaf honom till och med förtroliga meddelanden och uppdrag i följd af den del han haft i våra planer på Norge och det nit han lagt i dagen för detta rikes förening med Sverige; men han kände med sig, att Adlersparre aldrig erfarit hvarken denna varma tillgifvenhet för hans person ej heller för hans politiska system, hvilken varit oundgänglig, för att något *fullkomligt* förtroende dem emellan skulle hafva kunnat uppstå. Sålunda dolde Adlersparre lika litet nu som vid föregående tillfällen de stora betänkligheter han hyste med anledning af *Sveriges uppträdande vid sidan af Ryssland uti koalitionen emot Napoleon.* Intagen af sitt gamla ryss-hat och sin otvifvelaktigt grundade misstro till kejsar Alexanders personliga karakter, lemnar han fritt lopp åt den oro och de bekymmer som plåga honom. Han låter prinsen förstå, huru då ingen bättre än H. K. H. erfarit framgångens makt, han också borde öfvertyga sig om motgångarnes inflytande. Kan och bör prinsen i händelse af olycka räkna på trohet och tillgifvenhet hos dem, hvilkas förklaringar endast torde hafva afsett medgången? Han erinrar om eder, så ofta förrådda, om vänskaps-försäkringar, hvilka kostat oss länder, skatter och blod, och han försummar ingenting för att skaka prinsens förtroende till sin lycka och att i hans själ utså misstroendets frö.

Detta oaktadt skulle Adlersparre ej hafva i någon grad lyckats i dessa sina bemödanden, så framt de olyckligtvis icke sammanträffat med vissa ledsamma underrättelser som nyligen ingått, och de der erhöllo en dubbel vigt genom den ännu helt färska hågkomsten af

furst Dolgoruckis beskickning till Köpenhamn. Kronprinsen hade nemligen kort förut genom underrättelser som anländt [2]) så öfver Petersburg som direkt från grefve Gustaf Löwenhielm [3]), hvilken i Kalisch råkat kejsar Alexander, *fått anledning hysa tvifvelsmål rörande kejsarens beredvillighet att uppfylla traktaternas bokstaf och på öfverenskommen tid ställa de utlofvade ryska hjelptrupperna till prinsens förfogande för att användas till det gemensamma företaget emot Danmark.* Vi skola straxt redogöra för det närmare sammanhanget härmed. Under dylika förhållanden kan man emellertid lätt döma till det intryck, Adlersparres nämnde förespeglingar skulle göra på prinsen. Icke destomindre talar han ännu med förtroende till honom om sin lycka och vägrar att i sitt sinne misstro kejsar Alexander; han förordar isynnerhet till Adlersparres varma och verksamma behjertande våra planer på Norge (denna hörnsten till Sveriges dåvarande politik och inseglet till Nordens framtida sjelfständighet!), uppmuntrade honom att underhålla sina gamla förbindelser i detta land, särdeles de med grefve Wedel, och för att egga hans nit och ifver upprepar han ett löfte, han redan förut gifvit Adlersparre, nemligen att nämna honom till Norges förste ståthållare.

Allt detta verkade dock icke på Adlersparres öfvertygelse. Han afstod väl numera ifrån att göra några invändningar, men hans slutenhet och talande ansigtsuttryck blottade tillräckligt hans tänkesätt. Prinsen sade derföre slutligen till honom:

»Min baron, er tystnad talar mera än ord; ni har ifrån början ogillat operationerna mot Frankrike, ni har rent ut sagt mig edra skäl, och jag respekterar dem, såsom varande en hederlig mans öfvertygelse. Ni har mer än en gång varnat mig för kejsar Alexander, ni har temligen oförståldt låtit påskina, att man så lätt

---

[2]) Bil. N:o 20.

[3]) Bref från kronprinsen till G. Löwenhielm, Stockholm d. 11 April 1813, samt Bil. N:o 21.

kunde råka i beroende af rysk vänskap, som blott gick ut på att befrämja egna fördelar, och jag tackar er oförställdt för denna uppriktighet. Se här ett bevis, att jag icke misskänner eller bär något agg till er. *Jag går nu ett ovisst öde till möte. Återkommer jag som segrare eller besegrad, i hvilket fall som helst, låt mig återfinna er densamma i tänkesätt mot mig och det allmänna! Faller jag på slagfältet — så blif min sons stöd!*»

Från Mariestad fortsatte H. K. H. resan till grefve Essens högqvarter, Wenersborg, der han inträffade aftonen den 29 April.

Grefve Essen fann prinsen vid sin ankomst temligen nedstämd till lynnet. Han upptäckte snart orsaken dertill. Det var samma oro vi nyss sågo honom hysa i fråga om kejsar Alexanders afsigter beträffande de ryska hjelptruppernes traktatsenliga tillhandahållande och användande, och han dolde dessutom icke sin öfvertygelse, att han ansåg koalitionen nära en kris.

Man dömer lätt till grefve Essens förvåning, han som dittills aldrig hört från prinsens mun annat än uttryck af vänskap och förtroende för Alexander! Huru många oväntade uppslag kunde ej dessa i hög grad allvarsamma förvecklingar medföra, så mycket mer som de sammanföllo med företeelser hvilka tydde på en fruktansvärd sammanstötning i Saxen. Med ett ord prinsens språk röjde nu ett lika bestämdt, som för Essen oväntadt misstroende till kejsaren. Men ej nog dermed. Han syntes till och med föga lugnad rörande sinnesstämningen i Sverige. »De faror», sade han, »dem jag går till möte på Tysklands jord äro måhända mindre allvarsamma, än dem man söker bereda mig här. Jag lemnar Sverige till utseendet lugnt, men jag känner elden som glöder under askan, och jag skall icke lemna de personer ur sigte, som afbida min första motgång för att handla» [4]).

[4]) Detta uttryck var riktadt mot fältmarskalken Toll. Grefve De la Gardie hade redan fått anvisning att som svenskt sändebud afgå till Spanien.

Detta språk öfverraskade obehagligt grefve Essen, som, af naturen lugn och kall, vägrade att tro på några inre stämplingar och såg med bekymmer att man bibringat Carl Johan dessa mörka tankar. Han beklagade att prinsens lifliga inbillning ofta förde honom utöfver det sannolika; att han trodde sig känna den svenska jorden darra under dessa dofva anläggningar, som han i Frankrike sett föregå de revolutionära utbrotten, och att föreställningen derom skulle oroa detta annars så djerfva mod. Grefve Essens ord, uttalade af en man af heder, som var kronprinsens verkliga vän, aflägsnade väl för ett ögonblick dessa tankar, hvilka dessutom utträngts af de vidt utseende förvecklingar, som inträdt i prinsens förhållande till kejsar Alexander och koalitionen.

Följande dagen gjorde han i grefve Essens sällskap en kort utflykt för att se de beryktade fallen vid Trollhättan; men äfven denna förströelse var icke i stånd att skingra vecken på hans bekymrade panna. Vi närmade oss fallet; vi hörde vattenhvirflarnes rytande och vi sågo ett litet för tillfället inrättadt brädhus rulla från afgrund till afgrund och krossas i stycken . . . »*Se der bilden af alla våra ansträngningar*», sade prinsen; »*hvartill tjena de?*» Han stannade ett ögonblick, liksom oemotståndligt dragen emot denna syn, och syntes försänkt i de djupaste och allvarligaste betraktelser...

Vid återkomsten från denna utflykt fann prinsen sin salong full af besökande; men då han fick veta, att en kurir anländt, egnade han dem blott ett flyktigt emottagande och inslöt sig i sitt kabinett, der öfverstelöjtnant von Holst öfverlemnade honom en länge väntad depesch från grefve Gustaf Löwenhielm.

Vi erinra oss, att grefve Löwenhielm i Februari månad 1813 afreste från Stockholm i det vigtiga uppdrag att med kejsar Alexander träffa de slutliga öfverenskommelserna rörande anfallsplanen emot Danmark [*]).

---

[*]) Se sid. 60.

Han inträffade i medlet af Mars i Kalisch, hvarest han råkade kejsaren. Vid ett af de företräden grefven erhöll yttrade Alexander med anledning af frågan angående det tjenligaste sättet att anfalla Seland: »Ni har sjelf kunnat öfvertyga er, att jag hade allt i ordning för att förena mina trupper med kronprinsens och att i förening med er anfalla Seland. Men låtom oss hoppas», tillade han vänligt småleende, »att detta anfall ej skall blifva nödvändigt. Jag förmodar, att kronprinsen numera skall börja med att begifva sig till tyska kontinenten för att genast kombinera sina operationer med våra och att anfallet emot Danmark skall blifva uppskjutet.»

Naturligtvis skulle detta språk i hög grad förvåna grefve Löwenhielm, som ännu ingenting egde sig bekant om vårt fördrag med England af den 3 Mars och som var öfvertygad, att om kronprinsen för att kunna raskare gagna den gemensamma saken än kunde hafva af egen drift beslutit sig för att begifva sig direkt till Pomern, afsigten dermed ej kunde vara någon annan än den att först anfalla *danska kontinenten*, i den händelsen nemligen att hofvet i Köpenhamn framhärdade i sin vägran att afträda Norge. I denna mening hade general Suchtelen alltid bort skrifva till grefve Romanzow och kejsar Alexander, när han för dem redogjorde för de i Stockholm förda underhandlingarne med general Hope; men det befanns sedermera, att han »*af fruktan för de vid ryska kansliet anställde embetsmännens indiskretion*» vid omförmälandet af prinsens förslag att börja operationerna på »*kontinenten*» städse underlåtit att vidfoga ordet »*danska*» och upplysa vederbörande om rätta syftningen med detta frivilliga afvikande från den ursprungliga anfallsplanen. Härigenom, äfvensom genom det inflytande Pozzo di Borgo vetat förskaffa sig och det språk han förde, leddes Alexander fullkomligt bakom ljuset rörande kronprinsens rätta afsigter, och förgäfves åberopade grefve Löwenhielm häremot fördragens ordalydelse jemte sina instruktioner, alldenstund man föregaf att sedan dessa sista utfärdats, sakerna så i Sverige

som på krigsfältet tagit en annan vändning och att prinsen modifierat sina beslut, o. s. v. Allt detta gjorde emellertid, att kejsaren som redan såg de nya franska härmassorna anrycka mot Elben, drog i betänkande att låta de ryska hjelptrupperna användas till det föregående anfallet emot Danmark, innan han hunnit göra sig förvissad om kronprinsens verkliga afsigter, så mycket mer som hans egen militäriska ställning var sådan att han, utan att sjelf löpa stora faror, icke kunde för tillfället afstå en kår af 35,000 man till ett företag, hvars direkta nytta för koalitionen åtminstone för tillfället ville synas honom sjelf ganska tvetydig. Under intrycket af dessa åsigter och tvingande förhållanden nödgades han gifva sistnämnde kår en deremot svarande ny marsch-riktning, och smickrade sig med det bedrägliga hoppet, att Danmark skulle frivilligt bifalla att förena sig med koalitionen [6]).

Sådane voro de underrättelser, hvilka till en del innehöllos i den från grefve Löwenhielm ingående depeschen. De gjorde ett i högsta grad obehagligt intryck på kronprinsen. Den ena nedslående reflexionen undanträngde den andra i hans hufvud. Hans förtroende till kejsar Alexander fick ånyo en ganska betänklig stöt, och minnet af furst Dolgoruckis uppförande i Köpenhamn framträdde åter hos honom under den mest förhatliga dager.

Emellertid framhärdade han icke destomindre i sitt beslut att gå ombord till kontinenten, med föresats att spara sin armé, att endast hålla sig till våra traktaters bokstaf, samt att blott räkna på sig sjelf och på den vigt, hans svärd skulle lägga i den vågskål, hvari han kunde blifva tvungen att kasta det i händelse han förråddes.

---

[6]) Jfr Bil. N:o 22, samt kejsar Alexanders bref till kronprinsen, dat. Kalisch d. 22 Mars 1813. Vi meddela detta bref i Bil. N:o 23.

Hvilken besynnerlig och sorglig belägenhet i ett ögonblick då vi voro färdiga att öppna ett så vidt utseende fälttåg! Långt ifrån att dölja det intryck han erfor af detta uppförande hos en bundsförvandt, för hvilken han redan gjort så stora uppoffringar, lät prinsen hänföra sig till utgjutelser, hvilka förvånade och bekymrade. En fullständig och plötslig omhvälfning synes hafva försiggått i hans tillförene alltid så varma och så förtroendefulla tänkesätt emot kejsar Alexander. Alla dessa häftiga beskyllningar, i förening med tvifvelsmålen rörande de ryska truppernas inträffande, förorsakade svenskarne, som åhörde prinsen, en verklig förskräckelse.

Flera af de åtgärder, han nu vidtog, vittna också, att han icke ansåg sig böra vara oberedd på en möjlig omkastning af det politiska system, Sverige dittills följt. »Just derför», så yttrade han, »om jag bedrages af Ryssland, är det så mycket vigtigare, att kännedomen derom delas af Sverige och hela Europa.» I denna syftning skref han till grefve Engeström och anmodade honom låta sina vänner i Finland och Polen, äfvensom kabinettet i Constantinopel förstå, hurusom Sverige ännu en gång skulle kunna blifva dem nyttigt och få anledning föra sina härar till en punkt som man minst förmodade. »Allt hvad jag nu sagt er», tillägger han, »är endast föranledt af en nödvändig och oundgänglig försigtighet, förestafvad af ryska ministérens vacklande politik, och jag kan till och med säga dess oärlighet. Jag gör emellertid en åtskilnad mellan denna ministér och den ridderliga och lojala andan hos kejsar Alexander; men denne suverän kan icke alltid hvad han vill och emedan han ofta misskänt de heligaste fördrag, höfves det mig att vara på min vakt, så att jag också icke faller ett offer för hans bedrägliga ministrar. Så länge kejsar Alexander håller sina förbindelser emot Sverige, skall jag vara hans vän och hans försvarare; men om han för andra gången bedrager denna tappra och ädla nation, anser jag mig icke

hafva betalt min skuld till svenskarne, förrän jag hämnats deras skymf och lidna oförrätter.»

Prinsen uppläste detta bref [7]) för några generaler, som deröfver blefvo högst bestörta. Var det hans afsigt att dymedelst hota Alexander och förbereda sinnena på en politisk omkastning, den omständigheterna skulle kunna tvinga honom att göra? Umgicks han allvarsamt med en sådan tanka? Vi tro det.

Emellertid fortsatte han sin resa till Göteborg. Härifrån affärdade han tvenne märkliga skrifvelser, den ena till kanslern baron Hardenberg, den andra till konungen af Preussen. I den förra af dessa skrifvelser [8]) yttrar han bland annat den tröstande tillförsigten, att Preussen bör segra, om det är ihärdigt, men (tillägger han med en varnande hänsyftning på Ryssland) »*det bör icke triumfera för att ombyta ok.*» I den sednare skrifvelsen (till Fredrik Wilhelm) öfverraskas man åter af följande betecknande mening: »Jag ber E. M. vara betänkt på att städse hafva nära sin person en kår af 25 à 30,000 man. Det är på sina egna krafter, E. M. bör räkna, och ej på något fremmande stöd. E. M:s stater hafva på ett alltför känbart sätt fått erfara följderna af vår tids omhvälfningar, för att E. M. ej skulle söka sätta sig i säkerhet mot farorna af en politisk förändring.»

Emellertid syntes händelserna i Tyskland vilja gestalta sig i en nästan med hvar dag alltmer för koalitionen hotande ställning. Enligt underrättelser, hvilka regelmessigt kommo prinsen tillhanda, öfversvämmades redan norra och mellersta Tyskland af massor utaf friska trupper, dem Napoleon framkastade från det inre af Frankrike och hvilka bebådade en ny kamp, måhända lika mördande som den vid Moskwa. I hög grad upptagen af dessa nyheter, lemnade prinsen Göteborg, anande att Europa nalkades en förskräcklig kris och

---

[7]) Bil. N:o 24.
[8]) Begge äro daterade d. 3 Maj.

inseende att hans eget äfvensom Sveriges öde berodde på utgången af de strider som förestodo.

Vid ankomsten till Halmstad (den 5 Maj) möttes H. K. H. af något mera lugnande underrättelser. Genom sina tvenne adjutanter Essen och Adlercreutz som ankommo från Alexanders högqvarter erhöll H. K. H. bref från kejsaren, som beslutit sig att skicka öfversten *Pozzo di Borgo* till prinsen för att med honom ingå i ytterst vigtiga öfverläggningar, och hvad mera var, kejsaren hade äfven återkallat *Dolgorucki* från Köpenhamn under uttryckande af starkt ogillande af hans förhållande derstädes [9]). Vid framkomsten till Helsingborg erhöll H. K. H. bekräftelse på denna nyhet, i det han fick veta, att Dolgorucki dagen förut (eller den 4 Maj) verkligen lemnat Köpenhamn [10]).

Vid denna tid inhändigade äfven prinsen *danska kabinettets svar på Sveriges ultimatum.* Det innehöll ett nytt rättfärdigande af Danmarks politik, åtföljdt af en bestämd vägran att tillfredsställa Sverige. Danmarks chargé d'affaires erhöll då befallning att lemna Stockholm, och svenska sändebudet i Köpenhamn, som redan begärt sina pass, afreste från denna hufvudstad den 2 Maj. I sammanhang härmed nämna vi, att konungen

af

---

9) Bil. N:o 25.

10) Bref från kronprinsen till grefve Engeström, Helsingborg den 5 Maj 1813. — Vi hafva intet skäl att misstänka kejsar Alexanders redlighet i afseende på Dolgoruckis sändning, emedan han under det första företräde han beviljade grefve Moltke förklarat, *att om D. garanterat Norge, han öfverskridit sina instruktioner.* Jfr derom Bignon, p. 152. Alexander gjorde således ingen svårighet vid att bevilja kronprinsens begäran och återkalla D., som föll i onåd och sedermera aldrig förmådde återvinna sin suveräns gunst. Dennes enda afsigt med D:s sändning var således att förmå Danmark att godvilligt biträda koalitionen och tillfredsställa Sverige. För att urskulda sig hade D. bland annat anfört, att han i grefve L:s närvaro emottagit sina föregifna instruktioner, dem L. skulle hafva skänkt sitt bifall, men emot denna försäkran protesterade grefve L. i en skrifvelse till D., som ännu lärer finnas i behåll.

af Danmark, som numera föreåg de faror hvarför hans norska stater komme att blottställas, beslöt sig för att dit skicka arfprinsen *Christian Fredrik* för att i egenskap af ståthållare öfvertaga högsta ledningen af Norges civila och militära förvaltning. Denna unga prins, som med alla sina vackra egenskaper neppeligen var vuxen den svåra och farliga roll som anvisades honom, anträdde i en båt samt endast ledsagad af tvenne officerare, jemte prinsen förklädda till matroser, den äfventyrliga resan från Jutland och landade på Norges kuster morgonen den 21 Maj. Kort derefter lemnade vice-ståthållaren, prins *Fredrik af Hessen*, Norge för att öfvertaga befälet öfver danska arméen i Holstein. Dessutom beslöt Fredrik VI, såsom det bästa parti han numera trodde sig kunna taga, att helt och hållet öfvergifva det vacklande politiska system, han alltsedan Februari 1813 följt, och uppriktigt kasta sig i det då nyss segrande Frankrikes armar. Han befallde fördenskull efter derom med Alquier träffad öfverenskommelse danska generalerna förena sig med franska trupperna af första militär-fördelningen, och skickade presidenten *Kaas* till Napoleon med uppdrag att underhandla om ett förbund, som nära sammanband Danmarks och Frankrikes intressen.

Från Helsingborg tog kronprinsen vägen åt Christianstad, dit han anlände aftonen den 6 Maj och der emottogs af befälhafvaren öfver den i södra Sverige sammandragna hären, fältmarskalken *Toll*. Han hade nu med denne ett högst märkligt samtal, hvilket vi här återgifva utur ganska autentik källa.

Det är öfverflödigt här upprepa hvad vi så ofta varit i tillfälle nämna rörande kronprinsens tänkesätt emot Toll och de misstankar han ständigt hyste till honom på grund så väl af Tolls politiska känslor som de förhållanden hvari han stått till de sista Gustaverna. När kronprinsen emottog Tolls lyckönskningar till fram-

gång i sina vigtiga företag, sade han till honom under inflytelsen af sina gamla intryck:

»Jag tror gerna på er uppriktighet, och återkommer icke till det förflutna, emedan framtiden gifver mig tillräckligt att tänka på. Om lyckan förunnar mig seger, skall eder trohet icke ha några prof att utstå; men i motsatt fall, handla icke förrän jag förlorat tre bataljer. Vid nyheten om den första skall ni måhända stanna i en afvaktande ställning; den andra skall föranleda er att ytterligare väga alla utsigterna för eller emot; men när underrättelsen om den tredje förlorade slagtningen kommer er tillhanda, fritager jag er från edra eder och då kan ni höja er fana!»

Ett dylikt med allvarets åtbörd och blick framsagdt yttrande skulle hafva bragt hvarje annan än fältmarskalken Toll i förlägenhet. Men alltid bibehållande sin orubbliga kallblodighet, svarade han endast genom en vältalig och vördnadsbjudande tystnad, och hans småleende syntes vilja säga: »E. K. H. gör mig alltför stor ära genom att tillägga mig en revolutionär betydenhet, den jag hvarken eger eller eftersträfvar».

Då samtalet derefter tog en lugnare vändning och Toll försäkrade om sin tillgifvenhet, återtog prinsen:

»Ja, herr fältmarskalk: det finnes förvillelser, som anklaga förståndet snarare än hjertat, och om edra försäkringar utgå från djupet af er själ, kan ni vara öfvertygad, att det förflutna är utplånadt ur mitt minne».

Hvad skall man tänka om prinsens belägenhet och de åsigter man lyckats ingifva honom [1]), när han trodde

---

[1]) För att förklara det öfverraskande i dessa afskedsord till Toll, böra vi anmärka följande. Man trodde sig i Skåne ännu förspörja vissa dyningar efter det s. k. bondupproret, som kostat menniskoblod, och tonen i provinsen berättades ej vara den bästa. Landshöfdingen i Malmö, Klinteberg, mera fjeskig än sansad inberättar (Dec. 1811) att symptomer förspordes, som antydde någon väntan på nya oroligheter, och ansåg ställningen i Skåne betänklig. Emellertid hade kronprinsen fått nya anledningar att misstänka Toll, och skickade den i dylika värf alltid ni-

sig befogad föra ett dylikt språk till en af arméens högsta befälhafvare? och i hvilket ögonblick? Det röjer åtminstone hvarken fruktan att säga sanningen eller att bibehålla den misstänkte i befälet.

Emellertid hade den med Ryssland inträffade missämjan redan transpirerat, och besynnerliga rykten började löpa i arméen. Man frågade hvarandra med oro, huru allt detta skulle sluta. Har prinsen låtit bedraga sig af det fina ryska kabinettet? Hvarföre har han låtit tillfället gå sig ur händerna att taga Norge nästlidne höst? Var det endast derföre som han i Åbo gaf vika för Alexanders böner och uppskjöt sina planer emot Norge, att han skulle gå miste om belöningen för sin redlighet och sin allians? Kortligen allt syntes tillkännagifva en väldig brytning, och de hemliga fienderna till kronprinsens politik bidrogo att gifva fart åt dessa rykten och uppskrämma sinnena.

Middagstiden den 7 Maj afreste H. K. H. från Christianstad och emottogs vid ankomsten till Carlskrona af fältmarskalken Stedingk, general-amiral Puke och hofkanslern Wetterstedt, hvilka alla blefvo högeligen bedröfvade då de fingo del af de nya farliga förvecklingar, som inträffat med våra bundsförvandter.

Det var nu redan ganska sent, och när prinsen sett de i Carlskrona befintliga trupperne defilera, kände han sig ganska trött och nedstämd samt befallde inemot midnatten ett bad. Han hade jemt och nätt hunnit

---

tiska baron Otto Mörner till Skåne för att observera ställningen och söka utleta hvad som förehades. Men allt synes hafva inskränkt sig till sqvaller och lättsinnigt prat af dem, som nu misstänktes. I denna anda rapporterade Toll sjelf derom till kronprinsen, som likväl aldrig kunde frigöra sig från ett visst misstroende till den gamla fältmarskalken, hvars fina förslagna och djerfva hufvud han alltid trodde stå till Gustavianska partiets tjenst. Detta lilla uppträde hade således passerat endast några månader före kronprinsens ankomst till Christianstad. Icke destomindre fortfor Toll i sitt befäl, ty som vanligt hos prinsen, följde solsken på stormen och han lemnade Toll till utseende lugn och förtroendefull.

nedstiga i detsamma, då en rysk officer infinner sig och anhåller att bli anmäld hos H. K. H. Det var öfversten *Pozzo di Borgo*, denne kejsar Alexanders beryktade envoyé, densamma som vi sett trenne månader förut i Stockholm. Han hade lemnat Alexanders högqvarter i Bautzen den 23 April och anländt den 1 Maj till Carlskrona, hvarest han sedermera uppehållit sig i afbidan på kronprinsens ankomst.

Knapt hade denne hört Pozzo di Borgos namn nämnas, innan han gaf befallning att han genast insläpptes. »Jag ber er ursäkta», sade prinsen, »att jag emottager er på detta sätt; men angelägen som jag är att erhålla nyheter från kejsar Alexander, har jag lemnat etiketten åsido». Derpå lät prinsen anbringa en stol vid sidan af badkaret; en matt lysande lampa spred ett slags skymning i rummet, och en skärm skilde prinsen från Pozzo.

Denne började det i hög grad märkliga samtal som nu följde med att bekräfta de ledsamma nyheter prinsen erhållit rörande de franska stridskrafternas hopande i Tyskland och de förbundnas oförmögenhet att hålla dem stången. Koalitionens ställning vore till den grad kritisk, att kejsaren omöjligen kunde lemna oss de lofvade trupperna för att *genast* användas emot Danmark, och Pozzo uppbjuder hela sin förmåga för att förmå prinsen afstå från sin plan att anfalla Danmark först, och yrkade i stället att han skulle hasta att understödja de allierade på Elbe. Han medförde tvenne bref från kejsaren af den 23 och 29 April, uppfyllde med försäkringar om vänskap och redlighet samt bedyrande att Norges förvärfvande var en oåterkalleligt afgjord sak; derföre hade Dolgorucki genast blifvit återkallad från Köpenhamn, så snart man fått veta att han talat emot sina instruktioner; slutligen besvor kejsaren prinsen att af nit och välvilja för den gemensamma saken, hvars intressen eljest blottställdes, uppskjuta frågan om Norge, att påskynda sina truppers landstigning i

Tyskland, att rikta sina rörelser på Elben och Saxen samt att utan dröjsmål operera emot Napoleon.

Man finner lätt, hvad intryck dessa nyheter skulle göra på prinsen. I samma mån koalitionens faror ökades, blir han mera försigtig, mera betänklig, emedan han hade allt att förlora, om Napoleon under loppet af nya segrar skulle lyckas att förestafva de allierade en fred. Ett dylikt resultat var verkligen att frukta, och inverkade mäktigt på prinsens rörliga sinne. Han ville icke obetänksamt och isolerad inlåta sig i fälttåget, utan invänta stöd och biträde af sina lofvade hjelptrupper. Han skulle i annat fall hafva gjort sig skyldig till samma oklokhet som österrikarne vid Ulm, då de ensamt blottställde sig för franska härens första slag och för Napoleons lysande taktik; han skulle eljest hafva förnyat händelserne vid Jena, då preussarne kastade sig emot Napoleon utan att invänta ryssarnes ankomst till Weischel och Oder för att understödja och skydda dem: kortligen prinsen skulle, i fall han valt ett motsatt handlingssätt, måhända endast lyckats åstadkomma en ny upplaga af Gustaf IV Adolfs dåraktiga fälttåg.

Emellertid gaf allt detta anledning till en lång och obehaglig öfverläggning mellan prinsen och Pozzo di Borgo hvilken öfverläggning vi här återgifva i anseende till dess högst intressanta detaljer.

»Jag har förutsett (så utlät sig prinsen) dessa faror hvarom ni ordar, alltifrån det ögonblick då jag fick veta, att man verkställt den otidiga öfvergången öfver Elbe. De motgångar ni fruktar bekymra mig, men göra mig icke modfälld. Jag har rätt att beklaga mig, men för ögonblicket måste man endast vara betänkt på att bota de begångna felen. Jag är färdig att kasta mitt svärd i vågskålen, men det är nödvändigt att jag dessförinnan uppgör sakerna med Danmark. Sådan är andan i mina fördrag med Ryssland, Preussen och England, och ui vet det nog, min herre, Sverige eger ingen förbindelse att slåss för Ryssland, förrän det förvärfvat Norge. Jag säger ännu mer: ryska ministérens

trolösa uppförande [1]) ger mig en rättmätig anledning att icke afvika från denna stråt».

Detta språk öfverraskade *synbarligen* Pozzo di Borgo. Emellertid fortfor H. K. H.:

»Detta furst Dolgoruckis bedrägliga åtgörande i Köpenhamn är en varning, som varit påkostande för den tillgifvenhet och det förtroende, jag i alla skiften velat egna kejsaren».

Pozzo. »Men han har redan blifvit återkallad och desavouerad».

Kronprinsen. »Ganska bra; men han har många bröder i lifvet. Hvad gör denne grefve Moltke i kejsar Alexanders högqvarter? Öfverallt varseblifver jag dubbelhet och ränker».

Då Pozzo vid dessa uttryck tillkännagaf en rörelse af oro och ogillande, återtog H. K. H.:

»Men hvilket annat namn kan man då gifva åt misskännandet af dessa samma fördrag, i förtröstan på hvilkas helgd jag inlåtit mig i denna kamp? Hvad skall man slutligen säga om denna inbilskhet (présomption), hvilken med förakt för alla klokhetens och erfarenhetens råd kanske i detta ögonblick redan ohjelpligt blottställt den allmänna saken. Och midt uppe i dessa förvecklingar är det nu som ni kommer för att begära, att jag skall kasta mina 25,000 Svenskar fram mot Elbe utan stöd, utan hjelptrupper, utan att veta hvartill jag bör hålla mig hvarken i politiskt eller militäriskt afseende!.... Nej min herre, jag har hittills handlat i noga öfverensstämmelse med våra fördrag, och viker icke derifrån. Låtom oss sluta sakerna med Danmark först, och bekämpa Napoleon sedan!»

Pozzo. »Men E. K. H. måste väl också göra något afseende på omständigheternas bjudande makt och på de oförutsedda händelser, som kastat oss i denna förlägenhet. Våra otillräckliga arméer sammandraga sig

[1]) Hänsyftning på Dolgoruckis beskickning.

förmodligen i närvarande ögonblick [3]) i trakten framom Leipzig; en god del af våra förstärkningar befinner sig ännu på andra sidan Niemen; Österrike drager ut på tiden; Preussen har föga mer än börjat sina rustningar, och de 30,000 svenskar, vi påräknade att erhålla af E. K. H., äro till en del ännu qvarhållne i Sveriges hamnar. Under tiden har Napoleon i hast samlat en talrik armé och har måhända redan i detta ögonblick tvert fallit öfver oss, och jag fruktar mycket att vi icke varit i stånd hålla honom stången på Elbe».

Kronprinsen. »Nåväl, detta har jag väntat mig. Ni har tilltrott er att öfvergå denna flod, förrän våra krafter hunnit förenas, och ni föraktade mina råd; öfvergången öfver Elbe verkställdes utan reservlinie (sans-seconde ligne) och utan att man ens brydde sig om att iakttaga hvad en skyldig försigtighet bort förestafva. Och nu, midt i farans ögonblick, vill ni göra mig till den hand, som skall draga kastanjerna ur elden. Jag känner ej de ledande förmågorna (les faiseurs) i det kejserliga högqvarteret, men fakta tala, och jag vet, att edra förhastade mått och steg blifvit vidtagne tvertemot den klokaste bland edra fältherrar, fältmarskalken Kutusows råd» [4]).

---

[3]) Detta samtal egde rum den 7 Maj, således fem dagar efter slaget vid Lützen, hvars olyckliga utgång ännu ej var känd, men som likväl kunde anas.

[4]) Så var också förhållandet Se Stein, a. st., III, 211 och Müfflings: Aus meinem Leben, s. 31 f. Men läsaren vet nu (se sid. 95 f.), att Alexander redan i Nov. 1812 på Steins inrådan beslutat öfvertaga rollen af Tysklands befriare och Europas räddare. I den nogaste öfverensstämmelse med andan af detta beslut afslöts sedermera (i Febr. 1813) förbundet i Kalisch (hvarom Alexander skyndade att underrätta Carl Johan; se Bil. N:o 26) och framryckte de numera förenade preussiska och ryska härarne emot Oder och Elbe. *Så långt* synes kronprinsen hafva gillat deras företag (se hans bref till Alexander af den 25 Nov. och 17 Dec. 1812 och isynnerhet det af den 17 Febr. 1813); men då de ej nöjde med denna dem anvisade roll att stanna i Schlesien och Saxen och imponera på Österrike dristigt öfvergingo Elbe och blottställde sig för en *isolerad strid* med

Pozzo. »Österrike var ännu icke rustadt; vi öfvergingo Elbe för att draga denna makt öfver på vår sida».

Kronprinsen. »Men om ni grundar edra militäriska operationer på dåliga politiska beräkningar, bör jag derför umgälla följderna»?

Pozzo. »Österrike hade lofvat förklara sig i Maj månad så snart våra arméer hunnit framrycka till Böhmens gränsor».

Kronprinsen. »Nå väl! då är det Österrike som äfven bör drabbas af straffet för alla de begångna misstagen. Hvad räkning gör ni er på denna makt? Hvad mig beträffar, så vet jag hvad jag håller mig till. Furst Metternich må bäst han gitter tjena Frankrikes intressen och motarbeta våra förslager på Norge, det begriper jag väl; men det bekymrar mig djupt att i kejsar Alexanders konselj skola finnas män, nog dåliga att söka förmå honom svika sina löften emot mig och beröfva Sverige belöningen för dess ansträngningar».

Pozzo (öfverraskad och nedslagen). »Jag beklagar att E. H. tror sig hafva skäl till dessa förebråelser. Kejsar Alexanders ädla karakter borde dock trygga

---

Napoleons nyskapade armée, *innan* svenskarne hunnit i förening med de lofvade ryska och preussiska hjelptrupperna operera i franska härens rygg och dela dennes krafter, föreslog han farorna af en så vågsam plan. Han beklagade dem så mycket bittrare som de föranledde ett afvikande från traktaternas bokstaf och tvingade honom att uppskjuta sina operationer mot Danmark. Egentligen synes Carl Johan från början hafva eftersträfvat att *ensam* öfvertaga rollen af Tysklands befriare och att i detta ändamål erhålla *högsta befälet* öfver alla i Tyskland opererande härar (jfr hans trenne sistnämnde bref till Alexander, Bil. N:o 22, samt det sid. 89 ff. vidrörde svenska kabinettets betänkande rörande Tysklands blifvande författning, m. m.); men i den mån händelserna brådstörtade under de förbundnes ledning utan att man inväntat Carl Johans ankomst, biträde och råd, beslöt han att handla på ett så tillvida sjelfständigt sätt, att han ej blottställdes, att ej Sveriges intressen sattes på spel genom de öfverilade beslut, som åter föranledde de traktatsvidriga handlingar, hvaröfver han beklagade sig.

E. K. H. och kejsarn skall veta att uppfylla sina åtagna förbindelser; jag är derom fullt öfvertygad. Men om den gemensamma saken går förlorad under inre söndringar och genom brist på enhet och förtroende, hvilket är det enskilda syftemål som då skall hafva framgång? Skall Norge i så fall blifva en säker besittning för Sverige?»

Kronprinsen. »Jag tror att det så skall blifva i hvad fall som helst och till och med en mera säker besittning än Finland för närvarande är för eder herre!»

Pozzo di Borgo teg, men hans tätt ihopknipna läppar och en talande åtbörd tolkade tillräckligt hans tankar. Derefter fortfor prinsen:

»För öfrigt äro mina förbindelser med brittiska regeringen fullkomligt oberoende af dem, jag ingått med er. Jag har öfverenskommit med general Hope att anfalla Danmark. Jag har en orörd armé, skepp för att transportera den och enligt mitt fördrag med England har jag rättighet att föra den öfverallt hvarest »gemensamma fiender» finnas. Må man gäckas med förbindelser, med pligter och eder, — — jag är beredd på allt; men tro ej, att jag snart sagdt som en sjelfspilling skall äfventyra mig i Tyskland och göra mig till ett offer för edra fel och de följder de skola medföra».

I denna skarpa syftning fullföljdes samtalet länge, tills ändtligen H. K. H. inföll:

»I få ord sagdt således: Jag fortfar att yrka traktaternas uppfyllande och att blifva dem trogen, samt tänker fördenskull visserligen icke att öfvergå Elbe, förrän hofvet i Köpenhamn beslutit sig för att afträda Norge och förena sig med koalitionen eller också att förklara oss krig. I hvilket af dessa begge fall som helst tager jag ej ett steg framåt, förrän de ryska trupperna förenat sig med min armé. Detta är mitt sista ord!»

Pozzo (synbarligen bekymrad). »Detta E. K. H:ts sätt att se och bedöma ställningen och att handla skall medföra följder af så allvarsam beskaffenhet, att icke

allenast den gemensamma saken utan äfven' Sveriges enskilda intressen skola ohjelpligt blottställas. Om kejsaren trott sig böra biträda Norges förening med Sverige, har det säkert skett i den öfvertygelsen, att föreningen skulle utgöra belöningen för de tjenster, E. K. H. förut skulle hafva gjort samma sak».

Kronprinsen: »Nå väl, har Sverige då ingenting gjort? Har det ej tagit försteget framför alla andra makter i bildandet af denna koalition? Har det ej genom sitt exempel och sitt mod väckt de slumrande folken till oberoende? Har det ej visat kejsaren vägen och medlen att besegra Napoleon? Har det ej tryggat hans hufvudstad genom uppoffringen af den till Seland bestämda hjelpkåren? Har det ej varit föreningslänken för ert närmande med England? Har det ej mäklat freden med Turkiet, hållit danska stridskraften i schack och qvarhållit en betydlig fransk armée i Norra Tyskland? Har det ej i kejsarens och den allmänna sakens intresse uppoffrat hvad traktaterna tillförsäkrade oss nemligen förvärfvandet af Norge innan vi uppträdde i Tyskland? Ni räknar ej detta för något»?

Pozzo di Borgo: »Kejsaren erkänner villigt hvad Sverige gjort; och H. K. M:t skall helt visst också hålla hvad han lofvat E. H.; men å andra sidan skall han djupt bekymras, när han får höra huru E. K. H., i ett ögonblick då koalitionen står på spel, endast bemödar sig att framkasta svårigheter och vägra sin medverkan. Det blir då kejsarens pligt att ensam framhärda i striden för Europas frihet, och han skall så göra utan afseende på sina bundsförvandters uppförande. Det är nu icke längre fråga om att kifvas med hvarandra öfver den och den punkten af ett fördrag, utan om en beslutsam och enig samverkan af alla krafter med fara att vi eljest gå förlorade allesamman. Jag besvär fördenskull E. H. i Europas intresse och för Dess äras skull att till en lägligare tidpunkt uppskjuta den Norska frågan. E. K. H. kan vara öfvertygad, att kejsaren min herre ej skall nedlägga vapnen, förrän

Sverige erhållit en rättmätig skadeersättning för de offer, det bringat och som man vill hoppas skall bringa den gemensamma saken».

Här uppstod ett ögonblicks tystnad, hvarefter Pozzo fortfor:

»Om ett personligt möte mellan E. H. och kejsaren skulle kunna utjemna svårigheterna och vända sig till nytta för den gemensamma saken, vågar jag föreslå E. K. H. ett dylikt möte. Kejsaren skulle med största nöje antaga detsamma».

Kronprinsen (något lugnare). »Jag älskar och jag högaktar kejsaren; jag anser honom för både lojal, uppriktig och ädelmodig, men han är omgifven af fiender till vår sak. Jag tror mig ej i ett ögonblick sådant, som det närvarande böra aflägsna mig från min armé; när jag en gång väl anländt till kontinenten, får man se hvad som kan blifva att göra».

När Pozzo di Borgo sålunda nogsamt tyckte sig hafva funnit, att det svårligen skulle kunna lyckas honom öfvertala prinsen att vika från den bana han en gång sagt sig vara sinnad följa, reste han sig ändtligen upp och hemställde, huruvida prinsen ej hade något annat svar att låta honom öfverlemna till kejsaren. Prinsen svarade att han skulle skrifva till kejsaren, och att han hoppades, att H. M:t skulle göra honom rättvisa. Derpå följde några förbindliga uttryck för Pozzo di Borgo som afskedades hvarefter denne bugade sig och utgick. Hans företräde hade varat ända till kl. half 3 på morgonen. Följande dagen (den 9 Maj) afreste Pozzo från Carlskrona, medförande ett bref från kronprinsen till kejsar Alexander [*]), och den förra uttryckte i få ord sin tanka om denna officer, i det han yttrade till baron Wetterstedt: »*Pozzo di Borgo är helt visst ett af de tio yppersta hufvuden i Europa, men fullkomlig korsikan till karakteren*».

---

*) Bil. N:o 27.

Emellertid hindrade dessa vidrigheter och den ovisshet, hvari angelägenheterna på grund deraf befunno sig, icke kronprinsen att beslutsamt framgå på den öppnade banan och ännu tydligare än som hittills kunnat ske antyda för nationen riktningen af den politik han valt och upplysa henne om de national-intressen, han gick att med svenska vapen upprätthålla och befordra. Detta var syftningen med den *proklamation till sina vapenbröder inom riket* han i egenskap af svenska krigsmaktens generalissimus utfärdade från Carlskrona den 8 Maj (1813); sådan afsigten med den märkliga *tidnings-artikel*, som dagarne efter prinsens afresa från Stockholm blef synlig i den halfofficiella veckoskriften »Nya Skandinaven».

Kronprinsen stannade ännu fyra dagar i Carlskrona efter Pozzo di Borgos afresa, och under denna mellantid inlopp (d. 12 Maj) underrättelsen om de allierades nederlag vid Lützen d. 2, och deras tillbakakastande mot Elben. Det var hvad han både fruktat och förutsett. Icke destomindre framhärdade han i sin föresats att fullfölja resan till kontinenten och der invänta alla sina trupper, samt att i afbidan på de ryska och preussiska hjelptrupperna och händelsernas vidare utveckling strängt hålla sig till traktaternes bokstaf och att bakom Stralsunds bastioner afvakta dessa traktaters uppfyllande [6]).

Emellertid var den ton som herrskade i högqvarteret i Carlskrona minst sagdt ganska besynnerlig, och man skulle neppeligen deraf kunnat blifva rätt slug på, huruvida vi gingo åstad att bekämpa Napoleon eller de förbundna, antingen vi skulle falla på Norge eller på Petersburg. Kronprinsen brydde sig till och med icke om att dölja de skäl han egde till missnöje med kejsar Alexander, och censurerade skarpt hans ministrar och fältherrar, men tycktes ännu vilja fritaga kejsaren från förebråelser för hvad som händt.

---

6) Bil. N:o 28.

Den 14 Maj e. m. hade H. K. H. ändtligen blifvit färdig att embarkera. Ögonblicket förut inkallade han i sin salong alla de officerare, som voro anställde vid hans person. »Hittills», sade han till dem, »har ni endast varit i angenäma förhållanden med mig. Ni har ej sett mig i kriget. Ni finner, mina vänner, huru många bekymmer och omsorger, hvilken oerhörd ansvarighet som tynger på en högsta befälhafvare! Ni skolen derföre icke sällan finna mig bekymrad, häftig, uppbragt och vid dåligt lynne. Ni skolen ofta få uppbära hårda ord, ni skolen finna mig obillig, ofta förfärlig: jag vet det; men det är just derföre jag på förhand ber er förlåta det. Mitt hjerta har ingen del deri, det omfattar eder alla med en faders känslor»[1])!

Dessa sista ord utsades med ett rörande uttryck, och H. K. H. omfamnade alla sina officerare med tecken af en verklig tillgifvenhet.

Prins Oskar var närvarande. Hans fader sluter honom i sin famn: »Jag skall då ändtligen lemna dig, min son! Glöm aldrig, hvad vi äro skyldiga konungen! Bemöt honom vördnadsfullt och egna honom dina omsorger. Hans helsotillstånd oroar mig. Emellertid måste man så mycket möjligt är aflägsna alla olycksspådomar för att ej ytterligare öka den oerhörda tyngden af vår bestämmelse. Farväl mitt älskade barn! Jag trycker dig med dubbel ömhet emot mitt hjerta vid tanken på denna långa skilsmessa, hvarunder så mycket kan hända; skulle jag dö vid sidan af mitt svärd förrän jag återsett hvad jag håller kärast i verlden, så ber jag himlen beskydda och välsigna dig»!

När H. K. K. uttalat dessa ord, utgick han beledsagad af alla de närvarande, som följde honom till embarkeringsstället.

---

[1]) H. K. H. yttrade skämtsamt, vändande sig till sina adjutanter: »Mina herrar, ni ären mina ögon! (och till sina ordonansofficerare) Ni ären mina ben!»

Följande dagen, *den 15 Maj* kl. 3 om morgonen, gick örlogsfregatten Euridice (på hvilken H. K. H. befann sig) med god vind och vackert väder till segels, åtföljd af fregatten Chapman, på hvilken general Suchtelen och Thornton m. fl. befunno sig. Vinden fortfor att vara gynnande och luften klar till mot aftonen, då fregatten blef tvungen att för stiltje lägga till under Bornholm. Hafvet låg nu som ytan af en ofantlig spegel; ingen vindfläkt rörde seglen. Hvilken förvånande motsats erbjöd ej detta tröstlösa lugn till den otålighet, som rådde ombord på fregatten! Helt nära varseblefs Bornholms hvita kritkust, hvarifrån de danska kanonsluparne lätt skulle kunnat våga ett anfall på fregatten [8]).... Sedan kronprinsen promenerat några hvarf på däcket, till utseende ganska tankfull, nedgick han i sitt rum för att återtaga läsningen af några bref han erhållit kort före afresan. Ibland dem sysselsatte honom särdeles en skrifvelse från ett utmärkt fruntimmer som från längre tid egnat honom sin tillgifvenhet och som lifvades af en sällsynt enthusiasm för hans framgångar, nemligen *grefvinnan Pappenheim* [9]), en dotter af preussiska statsministern baron Hardenberg. Prinsen hade gjort hennes bekantskap i Hamburg 1808. Hennes sällsynt väl skrifna bref äro i mera än ett afseende märkvärdiga och betecknande [10]) för sinnesstämningen i Tyskland vid denna tid, samt blotta den ifver och hänförelse hvarmed man väntade kronprinsens ditkomst, de stora förhoppningar man grundade på honom, äfvensom den öfverraskning, ja snart sagdt förtviflan man erfor vid nyheten om hans beslut att vända sig emot Danmark, *innan* han invigt sin fana och sitt svärd åt Tysk-

---

[8]) De anföllo verkligen några veckor sednare en svensk korvett kommenderad af grefve Cronstedt och som endast räddades genom en bris, den der just i en lycklig stund inträffade.

[9]) Sedermera gift med furst Pückler-Muskou, hvars stora stamgods i Schlesien nu (1855) eges af Prins Fredrik af Oranien, far till vår kronprinsessa.

[10]) Vi meddela några af dessa bref i Bill. N:o 29—31.

lands befrielse, o. s. v. Genom sina nära slägtskapsband med den man, som vid Fredrik Wilhelms sida nu ledde Preussens öden i den nogaste öfverensstämmelse med kejsar Alexander, skulle man vara frestad tro att grefvinnan Pappenheim, när hon nedskref dessa bref till kronprinsen, *äfven* tolkade en röst ur *det preussiska kabinettet.*

Den 17 Maj kl. 1 e. m. gick fregatten Euridice till ankars vid Perth på Rügens nordliga kust. Sluparne gjordes genast i ordning för landstigningen; men prinsen beslöt att först intaga sin middagsmåltid ombord. Under tiden infinner sig ombord å fregatten preussiska öfversten baron Kalkreuth (en son till fältmarskalken af samma namn), skickad å konungens af Preussen vägnar. Då man anmälde honom sade prinsen småleende: »i stället för 27,000 man, sänder man mig en kammarherre». Emellertid bad prinsen honom stanna qvar till middagen, eftersom man, när han anlände, just var färdig att sätta sig till bords. Under måltiden blef samtalet allvarsamt och då Preussen lika litet som Ryssland uppfyllt sina förbindelser fick Kalkreuth uppbära kronprinsens missmod, ehuru denna officer var långt ifrån att ega Pozzo di Borgos förmåga att urskulda de begångna misstagen. H. K. H. ställde på honom den ena obehagliga frågan efter den andra, och då han som oftast var ur stånd att derpå afgifva nöjaktiga svar, förlorade han på en gång både fattningen och matlusten.

Kort derefter (eller kl. half fem e. m.) landsteg H. K. H., och afreste genast med sin svit till furst Putbus' slott, beläget på södra kusten af ön i en leende nejd. Vid nedstigandet ur vagnen emottogs han af egaren till detta ståtliga, med lika mycken smak som lyx prydda slott. En talrik mängd nyfikne hade samlat sig i granskapet och gåfvo genom högljudda glädjerop tillkänna sin förtjusning öfver H. K. H:s efterlängtade närvaro; men denne hade endast ett ögon-

blicks uppmärksamhet att egna åt dessa bifallsyttringar, äfvensom åt den mängd gäster af högre eller lägre rang som trängde sig i de präktiga slottssalarne, utan inneslöt sig genast med generalerna Adlercreutz och Sandels (hvilka kommit H. K. H. här till möte) för att med dem rådgöra om ställningar och förhållanden med arméen samt för att inhändiga nyheter om de stora händelser i Saxen som hotade att gifva hela kriget en olycklig vändning.

FJERDE

FJERDE KAPITLET.

Från kronprinsens ankomst till Tyskland till mötet i Trachenberg.

(*Maj - Juli 1813.*)

Kronprinsens vistelse på Rügen. — Ledsamma nyheter. — Ankomsten till Stralsund. — Festligt emottagande. — Svikna förhoppningar. — Salviati och Alopæus. — Det s. k. förvaltningsrådet. — Hope och Suchtelen. — Tilldragelser i Hamburg. — General Döbeln. — Pozzo di Borgo. — Nya eftergifter å H. K. H:s sida. — Peyrons beskickning till kronprinsen och grefve G. Löwenhielms till kejsar Alexander. — Utveckling af kronprinsens politik i frågan rörande Hamburgs undsättning med svenska vapnen. — Döbeln och Lagerbring. — Svenska trupperne lemna Hamburg, som åter besättes af fransmännen. — Slaget vid Bautzen. — Nya meddelanden från kejsar Alexander och konungen af Preussen. — Kronprinsens försigtighetsmått. — Signeuls beskickning till kejsar Napoleon. — Suchtelens, Thorntons, Hopes och Wetterstedts resa till Kögebugt. — Militäriska anordningar. — Wallmoden och Woronzoff, m. m. — Grefve Neipperg. — Underhandlingar med Österrike. — Stilleståndet i Plesswitz. — Förslaget angående en allmän fredskongress. — Kronprinsens tvifvelsmål och fruktan. — Märklig politisk konferens med Thornton och Hope. — Plan att bombardera Köpenhamn och stycka Danmark, m. m. — Grefve G. Löwenhielm och kejsar Alexander. — Pozzo di Borgos tredje beskickning till kronprinsen. — Bref från kejsaren till den sistnämnde.

Vi lemnade H. K. H. sednast i Putbus (å Rügen) den 17 Maj. De nyheter, hvilka här kommo honom tillhanda, voro fortfarande af en rätt oroande beskaffenhet. På den stora krigsskådeplatsen i *Saxen* gingo sakerna allt sämre och sämre. Efter slaget vid Lützen hade de förbundne sett sig nödgade att draga sig tillbaka på andra sidan Elbe, och redan den 8 Maj hade Napoleon uppslagit sitt högqvarter i Dresden. Dessutom inberättade prinsens hemliga agenter i de begge suveränernas högqvarter, att ryska arméerna lidit så ofantliga förluster, att Alexander icke mera kunde lemna någon hjelpkår, att Österrike, genom furst Metternichs inflytande, förblef Napoleon tillgifvet och ej mer vore att påräkna; att Preussens uppförande berodde af krigs-

lyckan; att de allierade voro fortfarande i fullt återtåg för de med stor öfverlägsenhet påträngande fransmännen, äfvensom att prinsen hade föga godt att hoppas af ryska ministéren, helst kejsar Alexander sjelf i dessa omständigheter ej vore att lita på. Man uppgaf också, att i Preussen ett parti började bilda sig för freden samt att de förbundnes sak sålunda på alla håll äfventyrades. Allt antydde således på möjligheten att fredsunderhandlingar kunde förestå, och af dem hade kronprinsen allt att befara. Å andra sidan hotades det vigtiga *Hamburg* allvarsamt af fransoserna under Vandamme och Davoust, under det man dagligen väntade, att *danska trupperna* skulle få order lemna staden, hvilken under sådana utsigter ansågs omöjligen kunna bibehållas, med mindre den erhöll understöd af *svenska trupperna*, hvaraf emellertid föga mer än hälften af de till Tyskland bestämda ännu hunnit dit anlända. Slutligen ingingo rapporter från *Frankrike*, hvilka på ett öfverdrifvet sätt skildrade franska folkets krigiska hänförelse och de tillgångar, hvaröfver Napoleon kunde förfoga.

Man kan lätt föreställa sig kronprinsens känslor vid inhändigandet af alla dessa nyheter! De gjorde ett djupt och betänkligt intryck på honom. Möjligheten af en för de förbundnes sak förderflig upplösning syntes honom öfverhängande, och han mätte med ett oroligt öga alla de farliga utsigter, hvilka erbjödo sig för Sverige i händelse af en brådstörtad fred.

Under inflytelsen af sådana intryck lemnade han e. m. den 18 Maj Rügen och inträffade kort derefter i Stralsund. Hans emottagande här var festligt. Men ej nog dermed. Snart sagdt hela det förtryckta Tyskland helsade honom som sin befriare. Allas hjertan flyga honom till möte, och man vill i honom se den nye Gustaf Adolf, som försynen sändt i svåra tider för att frigöra Tyskland ur tyranniet. Man är färdig att göra de största offer. Man tror sig ändtligen hafva funnit detta mäktiga svärd, under hvilket de trogne kunna samla sig med hopp att

föras till segren. Man väntar, att kronprinsen uttalar sig för Tysklands allmänna sak, för dess utlofvade frihet, på det han skall omkring sig förena alla dem, som endast begära ett namn och en fana för att försätta hela Germaniens jord i brand och under vapen...

Huru bedrog man sig! Huru hade icke allt förändrat sig, sedan kronprinsen i slutet af nästlidet år uppgjort sin plan [1]) till detta samma Tysklands frigörelse och framtid! Nu återhölls han icke mindre af de förbundnes redan fattade beslut om detta lands öde, än af sina pligter emot Sverige, som bjödo honom att afsluta sin räkning med Danmark, *innan* han invigde sin arm åt några andra värf. Men äfven denna plan mötte oöfverstigliga svårigheter, så länge hans bundsförvandters ouppfyllda löften om trupper och de svenska stridskrafternas fördröjda ankomst dömde honom till overksamhet. Huru många i Tyskland voro väl de, som då insågo eller ens gjorde sig mödan att söka intränga i denna kronprinsens så grannlaga, svåra och invecklade belägenhet! I stället hängaf man sig åt gissningar och ogillande utgjutelser, hurusom den gemensamma saken uppoffrades för enskilda intressen, liksom ej Ryssland, Preussen, Österrike, England, med ett ord alla de stora makterna (genom hemliga traktater) satt sina egna statsintressen i första rummet och det stackars Tysklands i det andra, oaktadt alla prunkande proklamationer och ståtliga löften till de folk, hvilkas medverkan man behöfde. Hvad kunde kronprinsen under sådana omständigheter göra? Borde man begära, att han skulle uppträda isolerad för en ännu omogen sak, i strid med sina egna allierade och derigenom blottställa sitt nya fäderneslands intressen genom en söndring med bundsförvandterna, lika onyttig som säkerligen skadlig för den gemensamma saken?

Han beklagade Tysklands öde i afseende på den politiska pånyttfödelse hvarom de germaniska patrioterne

[1]) Se tredje kapitlet.

drömde, men det var ej hans kallelse att uppträda såsom sakförare för denna dröm.

Emellertid hade han knapt hunnit sätta sin fot på Tysklands jord, förrän han möttes af städse nya obehagligheter. Samma afton han anlände till Stralsund, infinner sig en rysk envojé (herr Salviati) och lemnar honom ett bref från förra ryska ministern i Stockholm, geheime-rådet *Alopæus* [2]), hvilken angifver sig såsom af de förbundna suveränerna nämnd general-guvernör öfver en del af Norra Tyskland, med anhållan att de svenska trupperna skyndsamt beordras att undsätta det betryckta Hamburg.

Denna utnämning, företagen på grund af ett fördrag [3]) hvaruti Sverige ej blifvit anmodadt deltaga, var sårande både för rikets värdighet och för den inflytelse, kronprinsen som generalissimus skulle utöfva i norra Tyskland. Han föresåg derigenom förvecklingar svåra att undvika och trodde sig deruti se ett misstroende till den makt han ansåg sig befogad utöfva på den krigsteater han gick att intaga. Denna åtgärd stod dessutom i strid med de åsigter han långt förut delgifvit hofven i Petersburg och London rörande de tyska angelägenheterna. Han dolde ej det missnöje han häröfver erfor och det delades af engelska regeringen som gjorde honom full rättvisa. Lord Castlereagh beklagade Sveriges uteslutande från Breslau-konventionen, och hans uppförande mot kronprinsen i dessa obehagliga omständigheter var lika ädelt som värdigt ledaren af en stor nations politik. Castlereagh uttalade sig med ovilja öfver Dolgoruckis falska uppförande i Köpenhamn och uppdrog lord Cathcart att inför kejsar Alexander beklaga ett sådant förfarande och förmå honom godtgöra det. Han erkänner vigten af Sveriges medverkan för den allmänna saken och säger »*att hvarken Ryssland eller*

---

[2]) Bil. N:o 32.

[3]) Konventionen i Breslau d. 19 Mars 1813 mellan Ryssland och Preussen, under baron Steins inflytelse, rörande fördelningen och förvaltningen af de länder som befriades från franska öfverväldet.

England kunna numera bryta med Sverige utan att vanära sig.» (Se Castlereaghs bref till lord Cathcart, London d. 28 April 1813, Bil. N:o 33).

Ryssland och Preussen hade, *utan att på förhand derom underrätta hvarken Sverige eller England*, tillsatt i samband med det s. k. »*förvaltningsrådet*» (hvari Stein var själen) denna nya myndighet, och kronprinsen förtörnades icke litet öfver att Alopæus i denna egenskap trodde sig befogad tillråda honom militära åtgärder. Hans förtrytelse och dåliga lynne gaf sig derföre luft i nya förebråelser, dem den stackars Salviati var nödsakad afhöra, och Alopæi skrifvelse besvarades med ett kort, ehuru i värdiga fastän tillbörligt afvägda ordalag affattadt afslag på den deri gjorda begäran rörande Hamburgs undsättning.

Samma dag Salviati afreste med denna skrifvelse (eller den 19 Maj) anmälde man hos H. K. H. engelska generalen *Hope*, som af prinsen-regenten blifvit utsedd [4]) att jemte Thornton följa prinsens högqvarter. Hope var en tapper officer, som alltid uppförde sig med lika ädelhet och frimodighet, och derjemte var en stor beundrare af kronprinsen [5]). Han dolde ej sin förundran öfver den brådska och ovarsamhet hvarmed de förbundnes svaga stridskrafter blifvit framkastade i hjertat af Tyskland; han beklagade, att kejsar Alexander genom denna oförsigtighet blifvit tvungen svika sina löften och derigenom fortfarande tvingade kronprinsen till overksamhet. Men han tvekade icke att lemna kronprinsen de mest tryggande försäkringar om brittiska

---

[4]) Bref från lord Castlereagh till kronprinsen, London den 30 April 1813.

[5]) Då Hope under sitt vistande i Stockholm (Febr. och Mars 1813) ofta hört kronprinsen med beröm och vänskap yttra sig om general Kleber, gjorde han sig artig och skänkte honom Klebers mameluck-sabel (bref från general Hope till prinsen, London d. 23 Mars 1813). Denna gåfva (som H. fått af sin bror) gjorde H. K. H. stort nöje och han ökade dermed sin samling af kuriositeter och andra saker, som finnes på hans älsklingsslott Rosersberg.

regeringens trohet i uppfyllandet af sina förbindelser, och den bevisas bäst af lord Castlereaghs ogillande af de förbundnes sätt att gå till väga med afseende på Sveriges intresse i den danska frågan [6]. General *Suchtelen* följde äfven städse svenska högqvarteret. Hans hållning syntes något besvärad, men han var dock på det hela taget samt isynnerhet för sin person alltid väl sedd af prinsen.

Emellertid afbidades med en beständig, nästan ängslig oro några afgörande underrättelser från de stora härarne i *Saxen*, och isynnerhet från kejsar Alexanders högqvarter. Under tiden gestaltade sig sakerna på vestra sidan åt *Hamburg* till i ett alltmera hotande skick. Den 19 Maj lemnade danskarne denna stad [7] för att betäcka hertigdömena och förena sig med prinsens af Eckmüls trupper. Redan dagen förut hade Hamburgarne förklarat för svenska generalen Döbeln, som hade sitt högqvarter i Wismar, att om han icke sände någon hjelp kunde ej Hamburg försvaras längre än på sin höjd tvenne dagar efter danskarnes aftågande. Döbeln, tapper men obetänksam samt utan kännedom om ögonblickets politiska förvecklingar och kronprinsens syften, trodde sig böra gifva vika för dessa Hamburgarnes äfvensom generalerna Tettenborns och Wallmodens föreställningar för att betäcka en så vigtig punkt som Hamburg onekligen var. Han gaf dem derföre sitt beslut tillkänna att medverka till stadens försvar utan att afbida kronprinsens order; general Boye beordrades att med fyra bataljoner och något artilleri

---

[6] Se Castlereaghs bref till lord Cathcart, London d. 28 April 1813. Bil. N:o 33.

[7] Som vi erinra oss, hade Danmark, medan ryska ströfkåren under Tettenborn ockuperade Hamburg, erbjudit sig att göra gemensam sak med de allierade i hopp att undslippa förlusten af Norge, hvarmed Dolgorucki smickrat hofvet i Köpenhamn. En följd deraf hade äfven varit, att danskarne i förening med de förbundne besatt Hamburg; men då bladet vände sig, aftågade de derifrån (se texten.)

afmarschera till Hamburg, och den 21 Maj om aftonen framkom Boye med en del af dessa trupper till staden. Hvad angår de öfriga svenska trupperna så hade kronprinsen i den mån de hunno anlända låtit dem intaga ställningar i Pomern och Mecklenburg för att sålunda invänta de ryska och preussiska truppernas ankomst, och Stralsunds gamla fästningsverk upphjelptes och bestyckades för att i händelse af ett tvunget återtåg och återinskeppning tjena arméen till stödjepunkt.

Men innan nyheten om detta Döbelns godtyckliga och mot prinsens afsigter så högt stridande aftåg hunnit anlända till högqvarteret i Stralsund, hade under tiden tilldragelser der timat, hvilka gjorde denna nyhet i dubbelt afseende betänklig. Den 20 Maj hade nemligen *Pozzo di Borgo* dit återvändt från ryska högqvarteret medförande nya depescher från kejsar Alexander samt jemte Suchtelen infunnit sig för att med mera ifver än någonsin förnya de framställningar, han redan gjort i Carlskrona.

Detta andra sammanträde var, som man kunde vänta, likaså stormigt som det föregående. Pozzo di Borgo yrkade i kejsarens namn och bestämdare än förut på prinsens skyndsamma framryckande mot Elben, emedan de förbundnes trångmål med hvarje ögonblick förvärrades. (Man märke, att samma dag han talade vid kronprinsen levererades den blodiga slagtningen vid Bautzen). Kronprinsen deremot hemtade af de förbundnes vexande faror en dubbel anledning till försigtighet. Vi känna redan hans bevekelsegrunder dertill, och han dolde dem ej. Han rekapitulerade alla sina gamla klagopunkter, hvartill nu kom Sveriges förbigående vid afslutandet af konventionen i Breslau, och Alopæi utnämning glömdes ej heller, hvilket allt gaf anledning till vidlyftiga deklamationer. Förtörnad öfver den enträgenhet, hvarmed Pozzo di Borgo sökte försvara kejsarens handlingssätt genom den bjudande nödvändighetens kraf, förifrade sig prinsen ända derhän att tillåta sig några uttryck, dem vi ej tro oss böra här återgifva

och hvilka han utan tvifvel ångrade. De syntes anspela på en för Alexanders minne menlig händelse och hvilken vi vidrört på ett annat ställe af detta arbete [8]).

Vid denna vändning samtalet tog förstummades Pozzo di Borgo, och en lätt rodnad flög öfver hans kinder; men Suchtelen, som kände prinsens häftiga blod och som var en både fin och kallblodig diplomat, iakttog ett uppförande alltid lika hederligt som grannlaga; han låtsade ingenting begripa, och som det vanligen hände prinsen när han fått gifva luft åt sitt dåliga lynne att han plötsligt ändrade ton och blef blidare, så äfven nu, och emedan han ändtligen kände sig öfvertygad att den växande faran syntes kräfva några eftergifter, yttrade han till de begge ryska sändebuden:

»Nåväl, om kejsaren är ur stånd att uppfylla sina förbindelser, skall jag dock, så vidt jag förmår, söka uppfylla mina emot honom! Jag antager hans bemedling mellan Sverige och Danmark. Jag vill i så fall för ögonblicket nöja mig med att erhålla Trondhjems stift och en af Norges fästningar, med vilkor att inträda i besittning af den öfriga delen af landet vid den allmänna freden samt när Danmark fått sina skadeersättningar.»

Prinsen lofvade till och med att, i händelse Danmark antog dessa propositioner, ofördröjligen gå anfallsvis tillväga emot fransmännen och bidraga att drifva dem tillbaka på venstra Elbe-stranden, med vilkor likväl, *att de utlofvade ryska och preussiska trupperna blifvit till fullt antal ställde till hans förfogande och hunnit förena sig med de svenska i Pomern och Mecklenburg förlagda trupperna.*

---

[8]) Jfr fjerde delen, s. 121 ff. — Detaljerna af detta och föregående samtal mellan kronprinsen och Pozzo di Borgo äro hemtade ur de depescher som baron Wetterstedt på H K. H:s befallning afgaf till konungen och regeringen i Stockholm, jemförde med en enskild brefvexling och baron Wetterstedts särdeles rika och noggranna minne (S. S.)

Dessa eftergifter voro de enda, prinsen med nödig omtanka på Sveriges bästa synes rimligen kunnat göra under sakernas dåvarande ännu oafgjorda skick (på den stora krigsskådeplatsen i Saxen). Faran af en brådstörtad fred, i följd hvaraf han kunnat offras, stod alltjemt för hans inbillning, och hvarunder han således borde göra sig synnerligen angelägen att icke utan tillräckliga garantier äfventyra att både militäriskt och politiskt kompromettera sig med fransmännen. Men Pozzo di Borgo, långt ifrån att sätta sig i prinsens ställning, hade endast för ögonen kejsar Alexanders trångmål och den allmänna ställningens vådor. Om de eftergifter prinsen gjort skulle lända till någon fromma för den allmänna saken, berodde i öfrigt dels på det svar Danmark kunde komma att lemna på den ryska bemedlingen, dels på möjligheten att ställa till prinsens förfogande de trupper, han äskade. Man var således ännu alltid blott i en *afvaktande* ställning. Pozzo di Borgo kände det med ledsnad. Sårad till sitt högmod deraf att han ej lyckats förmå oss handla efter sitt behag, afreste han i en föga vänlig sinnesstämning från Stralsund om morgonen d. 21 Maj, troende sig befogad att inför kejsaren antyda att kronprinsen anländt till kontinenten snarare som fiende än som bundsförvandt, hvars enda syfte var Norge till hvad pris som helst, äfven om han derföre skulle blifva föranlåten att öfvergifva den gemensamma saken; att händelsen med Dolgorucki var honom en förevändning att söka sak med kejsaren för att under den kris han föresåg och fruktade, kunna i det längsta fördröja sin ankomst; att han ville invänta utvecklingen af denna kris för att efter omständigheterna taga sitt parti och att han icke ville röra sig ur stället innan den ryska och preussiska hjelpkåren stodo fulltaliga under hans fanor, hvarföre det kunde vara äfventyrligt lemna en så stor styrka i hans händer, då hans enskilda syften synbart underordnades koalitionens,

helst det hviskades att han underhöll hemliga förbindelser med Napoleon [9]).

Besynnerliga sammanträffande! Samma dag Pozzo di Borgo afreste, ankom verkligen en svensk generalsperson, *Peyron*, till Stralsund stadd på resa från Paris samt skickad med ett uppdrag från Napoleon till kronprinsen. Denne officer, som blifvit *per contumaciam* dömd till döden för sitt förhållande i Pomern år 1812, hade sedan dess uppehållit sig som fånge i Frankrike. Hans ankomst till högqvarteret väckte i hög grad nyfikenheten, och han anhöll genast om företräde hos H. K. H. Det beviljades i fältmarskalken Stedingks och baron Wetterstedts närvaro.

För att förklara det sällsamma öde som fört honom till Stralsund och redogöra för det uppdrag som blifvit honom anförtrodt, aflade Peyron följande berättelse för prinsen:

»Jag hade redan vistats öfver ett år i Blois som krigsfånge, när jag i början af nästlidne April erhöll besök af herr de Cabre, f. d. fransk chargé d'affaires i Stockholm. Han lemnade mig en af krigsministern, hertigen af Feltre utfärdad fullmakt att genast begifva mig till Paris. Cabre ålade mig att iakttaga den sorgfälligaste tystnad öfver ändamålet med min resa, som var att öfvertaga en beskickning från kejsar Napoleon till E. K. H.»

»Vid ankomsten till Paris den 17 April förde mig Cabre till hertigen af Bassano, som sade mig, att kronprinsessan ville tala med mig och att han önskade att jag genast begaf mig till henne. H. K. H. emottog mig med utmärkt godhet, och sade mig, att E. K. H. stod färdig att landstiga i Stralsund i spetsen för en svensk armé, att man hoppades det E. K. H. ej skulle begå några fiendtligheter emot Frankrike samt att kejsaren erbjöd Sverige betydliga fördelar. H. K. H. befallde mig återkomma, när jag blifvit presenterad för

[9]) Enskilda rapporter från stora högqvarteret i Reichenbach.

kejsaren som också ville tala med mig i samma ämne, samt tillade att hon då skulle lemna mig ett bref till E. K. H. och hvilket bref jag nu torde få öfverlemna.»

»Den 18 om aftonen kallades jag åter till hertigen af Bassano och följde honom omedelbart till Tuillerierna. Vi afstego i pavillon de Flore och jag infördes till kejsaren, som kom temligen tvert emot mig men med ett nådigt utseende och en mild röst sade mig, att han fått veta, det jag önskade återvända till mitt fäderneslând; att H. M:t ville visa mig sin välvilja genom att uppdraga mig en beskickning till konungen af Sverige, samt att denna borde gå ut på att betyga de vänliga känslor han hyste emot konungen och E. K. H.»

»Derpå genomgick kejsaren i korthet alla de klagomål, han trodde sig kunna ega emot Sverige, såsom icke-iakttagandet af kontinental-systemet; de emot franska kaparne utförde våldsamheter, m. m. Å andra sidan glömde han ej de förebråelser, kungen kunde rikta emot franska styrelsen i och för infallet i Pomern, med tillägg att han ogillat de mått och steg hans generaler der vidtagit och hvilka icke öfverensstämde med hans politik, men att hans värdighet icke tillät honom att desavuera sina marskalkar, o. s. v. Slutligen öfvergick han till hufvudsaken, i det han sade, att han ej betraktade en svensk armés landstigning i Pomern såsom en fiendtlighet, så länge den inskränkte sig att ockupera en provins som tillhörde Sverige, samt att när de franska hörarne, öfver hvilka kejsaren redan tagit sjelf befälet, framryckte för att drifva fienden tillbaka på andra sidan Elbe och Oder och hvilket ej kunde dröja länge, de ej skulle inträuga på Pomerns landområde äfvensom att nämnde provins liksom Sverige skulle under tiden vara i ett fredligt åtnjutande af sin handel; alla i Frankrike befintliga svenska krigsfångar skulle äfvenså återskickas, så snart besättningen å kaparen Merkurius blifvit satt på fri fot. H. M. befallde nu hertigen af Bassano uppläsa den not, som i Februari 1813 öfverlemnades till herr d'Ohsson, och som utgjorde

svar på den, hvari denne begärde sina pass. Härvid begagnade hertigen af Bassano tillfället att äfven å sin sida inlägga några ord, och han fästade mycken vigt vid den måtta, kejsaren lagt i dagen, då han underlåtit att vidröra eller besvara flera noter och proklamationer som nyss utgått från Sverige [10]). Derefter återtog kejsaren ordet och sade med en sträng röst: »Inom två eller tre månader skola vi få se oväntade händelser, och Sverige likasom kronprinsen skola under så beskaffade omständigheter vinna på att icke hafva framkallat ett krig, som jag gjort allt för att undvika; jag menar att *Sverige skall återfå Finland* och erhålla ny garanti för Pomern.» Kejsaren tillade, att kronprinsessan, som förstått att tillvinna sig franska styrelsens högaktning, gjort sig sjelf stor möda att återknyta de vänliga förhållandena mellan de begge regeringarne, samt att hon säkerligen äfven nu vore böjd att med sitt förord understödja föremålet för min beskickning till E. K. H. Derpå afskedade mig kejsaren.»

»Vid mitt afskedsbesök hos hertigen af Bassano (d. 24 April) yttrade han ånyo att kejsaren betraktade Sverige som sin naturliga bundsförvandt samt att han med ledsnad sett, huru ögonblickliga intressen förmått Sverige att aflägsna sig från sin gamla politik. Hans exellens tillade, att kejsaren befallt honom underrätta mig, det en dödsdom väntade mig i Sverige och att, om jag tvekade att återvända, skulle kejsaren icke begära det. Jag svarade, att jag hvarken gjort mig skyldig till feghet eller förräderi, utan endast var ett politiskt offer, och med kännedom om huru rättvis och ädelmodig den prins var, som för närvarande länkade Sveriges öden, kunde jag med lugn gå mitt öde till mötes. Då jag derpå tog afsked af hertigen af Bas-

---

[10]) Engeströms berättelse till konungen af d. 7 Jan. 1813; Schlegels skrift öfver kontinental-systemet, samt ändtligen kronprinsens bref till kejsaren, dat. den 24 Mars 1813, och hvilket kejsaren inhändigat kort före sitt samtal med P.

sano, befallde han mig å kejsarens vägnar att icke taga vägen genom franska arméens operationslinier i Tyskland, men att passera genom Holland och gå ombord i någon hamn vid Elbe. För att underlätta min resa [1]) emottog jag af Hans exellens (utom nödiga respenningar) bref och order till amiral Verhuel och polisministern i Holland, Dreiller. Jag gick ombord på en jakt för att färdas öfver Zuyder See och anlände öfver Gaden, Glückstadt och Hamburg till Stralsund.»

När Peyron slutat sin berättelse, anropade han H. K. H:s öfverseende med hans förmenta förbrytelse. Prinsen svarade honom: »Ni är mera olycklig än brottslig; men det är nödvändigt att lagen bestämmer öfver eder förseelse; och jag skall i värsta fall hos konungen utverka er benådning.» Peyron afskedades [2]).

Nu vände sig prinsen till fältmarskalken Stedingk och baron Wetterstedt med förfrågan, hvad de tänkte om detta besynnerliga steg. De ansågo att det ej borde inverka på våra redan ingångna förbindelser, men att man skulle kunna betjena sig deraf för den händelse, att bedrägliga fredsunderhandlingar inleddes, uti hvilka Sveriges intressen måhända åsidosattes.

Efter hvad som förefallit med Signeuls tvenne förutgångna beskickningar är det föga sannolikt, att prinsen någonsin tänkt att i annan än angifne mening låna örat åt detta Napoleons tredje meddelande; men redan nödtvunget invigd i tidens diplomatiska lönngångar, trodde han sig kunna draga nytta af denna händelse för att ej oberedd öfverrumplas af händelsernas störtflod, om den toge en oväntad riktning. Vi skola snart se, till hvilka ytterligare mått och steg dessa prinsens

---

[1]) P. emottog af hertigen af Bassano å kejsarens vägnar en summa af 4000 francs till bestridande af resekostnader.

[2]) Uppgifterna om detta Peyrons företräde hos Napoleon och beskickning till kronprinsen äro lemnade af P. sjelf under titel: »*extrait de mon journal*» (original i S. S.). Konung Carl Johan trodde sig dock minnas, att P. ej personligen talat med kejsaren, utan att uppdraget lemnades genom hertigen af Bassano.

betänkligheter ledde honom och huru han besvarade Peyrons beskickning.

Emellertid hade Pozzo di Borgo (som vi minnas) f. m. samma dag (den 21 Maj) lemnat Stralsund i en föga gynsam sinnesstämning, och det var högeligen att befara, det han skulle bibringa kejsaren tankar och intryck, som kunde skadligt inverka på förhandenvarande förhållanden. Det var af denna anledning, och för att bättre utveckla alla de skäl, som borde tala för prinsens handlingssätt, som H. K. H. beslöt att natten till den 22 Maj skicka grefve *Gustaf Löwenhielm* (som nyss återvändt från ryska högqvarteret och i Stralsund ånyo sammanträffat med H. K. H.) till kejsar Alexander, försedd med ett märkligt bref till kejsaren [3]), hvari prinsen gör sig angelägen att i korthet sammanfatta och ytterligare utveckla resultatet af sitt sista samtal med Pozzo di Borgo, å ena sidan icke döljande de oundvikliga följderna deraf, om Ryssland lemnade Sverige åt sitt öde utan att tillfredsställa dess anspråk på Norge, samt å den andra skarpt och vältaligt framhållande alla de skäl, som syntes böra förmå kejsar Alexander att uppoffra Danmark och sätta kronprinsen i stånd att snarast möjligt uppträda till förmån på en gång för Sverige och den gemensamma saken. I det prinsen öfverlemnade detta bref till Löwenhielm, sade han till honom:

»Om kejsaren fortfar att misskänna våra traktater, skall ni låta honom förstå, att jag å min sida icke heller anser mig bunden af dem; men att jag omedelbart lemnar kontinenten, och att mina vapen kunna föras till den mest oväntade punkt». Det var att erinra om Gustaf III och året 1788; det var att liksom visa på afstånd den brandfackla som kunde inkastas i det nyförvärfvade ännu osäkra Finland.

---

[3]) Bil. N:o 34.

Här torde nu vara stället att redogöra för de vigtiga skäl och betänkligheter, hvilka förestafvade kronprinsens politik i frågan rörande *Hamburgs* undsättning genom svenska vapnen, och vi hoppas i detta afseende kunna såsom obehöriga afvisa de beskyllningar, okunnigheten och illviljan icke upphört att tillvita honom för den å hans sida visserligen oförskylda del han haft i denna stads fall.

Frågan kan betraktas ur tvenne synpunkter, en *militärisk* och en *politisk.*

I förra hänseendet anmärka vi först, att då Döbeln utan tvifvel i de bästa afsigter anbefallde nämnde godtyckliga tåg emot Hamburg på ett afstånd af närmare tjugo svenska mil från arméens stödjepunkt, hade föga mera än hälften af de till kontinenten bestämda svenska trupper hunnit anlända till Stralsund. Kronprinsens i Pomern och Mecklenburg spridda totala styrka torde följaktligen vid denna tid föga hafva öfverstigit 15,000 man. Deremot bestego sig de under Vandamme och Davoust stående fransoserna, hvilka redan befunno sig vid Hamburgs portar och i dess granskap, till minst 30,000 man, och det var dagligen att förmoda att de 11,000 man starka danskarne, som den 19 Maj utrymt Hamburg, skulle förklara sig för Frankrike och förena sig med Davoust. Emot samtliga dessa trupper, understödda af mer än 140 kanoner, hade Hamburgarne ej att uppställa mera än omkring 5,000 man borgargarde och lika mycket reguliera trupper under Tettenborn, och från Wallmoden var ingen hjelp att påräkna, emedan han med möda förmådde försvara de angelägnaste öfvergångspunkterna vid Elbe. Således var det, ur militärisk synpunkt sedt, föga rimligt antaga, att Döbeln med fyra bataljoner, 30 husarer och ett batteri artilleri med tvenne haubitser skulle kunna häfva det stora missförhållandet mellan de begge fiendtliga krafterna eller i någon betydlig mån bidraga till Hamburgs försvar. Fastmera kan man taga för gifvet, att om ej kronprinsen annorlunda bestämt och Döbeln fått för-

svara sin ställning, han skulle blifvit innesluten och en dyrbar del af svenska arméen gått förlorad. På detta sätt skulle således kronprinsen, i stället att i spetsen för en förenad armé från 80 till 100,000 man med hopp om framgång operera antingen mot Danmark eller också mera direkt i samband med sina bundsförvandter och såmedelst klokt och beräknande gagnat så Sveriges som den gemensamma saken, *endast blottställt sig för att blifva slagen i detalj och att dymedelst se krigets stora syften gå sig ur händerna till förmån för Napoleon.* Och man kunde, med Adlercreutz och Björnstjerna, allvarsamt begära något dylikt af en sådan härförare som Carl Johan? Att dessa herrar ej kände *politikens* vindkast och de beräkningar, dem den allmänna ställningen tvang prinsen att ej lemna ur sigte, må ej förtänkas dem; men att de förbisågo de *militära* skäl, som afrådde derifrån, är oväntadt. Dock kunna vi säga, att de visserligen äfven funnos, som insågo faran och delade kronprinsens åsigt af sakerna, och bland dessa erinra vi särskildt om den sedermera hos honom anställde engelske generalen Stewart, som fördomsfritt och riktigt bedömde ifrågavarande tvisteämne [1]).

Men af ännu större vigt torde de *politiska* betänkligheter varit, som förestafvade kronprinsens uppförande. Under sakernas dåvarande ännu oafgjorda skick i Saxen, hvarest de begge arméerna redan stodo midt emot hvarandra och man dagligen väntade nyheten om en mördande slagtning, kunde väl, som vi redan sagt, grundade anledningar förefinnas till en stor försigtighet. Men vi

[1]) Narrative of the war in Germany and France in 1813 ond 1814 by Lieut. Gen. Marquis de Londonderry, p. 63. — General Dumouriez bedömde kronprinsens förhållande på lika sätt, och, märkvärdigt nog, han yrkade på samma plan, som kronprinsen framkastat i Åbo, att genom svenska arméens landstigning i Normandie och marsch på Paris gifva Napoleons makt en hjertstöt. Se Bil. N:o 35.

vi gå ännu längre. Emedan kronprinsen framför allt annat fruktade, att danskarne (på sätt Dolgorucki lofvat) skulle erhålla tillträde till koalitionen, *innan de bifallit Norges afträdande*, såg han dem till och med icke ogerna i fiendens led [5]) intilldess detta vilkor blifvit uppfyldt; ty om de fått förena sig med koalitionen, utan att hafva förut underskrifvit Norges afträdande till Sverige, kunde man befara, att de skulle lyckas bedraga Sverige på denna nya besittning, så mycket hellre som de förbundna hofvens, isynnerhet Österrikes och Preussens, afundsjuka emot oss var lika uppenbar som deras sympatier för Danmark. Derföre hade kronprinsen också i sin sista skrifvelse till kejsar Alexander klart och riktigt betecknat en dylik efterlåtenhet mot Danmark såsom en krigsförklaring emot Sverige.

Vi tro oss härmed hafva gifvit läsaren nyckeln till det enda riktiga bedömandet af kronprinsens politik i förhållande till Hamburg. Han hade fördenskull ej väl hunnit underrättas om Döbelns obetänksamma och orderstridiga aftåg, hvilket för öfrigt blifvit kraftigt understödt af general Björnstjerna och till en del äfven af Adlercreutz, förrän han skickade en af sina adjutanter med order till Döbeln att hejda trupperna i deras marsch. Döbeln befordrade väl denna prinsens order till Boye, som genast ställde densamma sig till efterrättelse; men deremot gaf han icke Boye någon egen order och ådrog sig derigenom beskyllningen att hafva vägrat lyda kronprinsens befallning. Hans handlingssätt förestafvades förmodligen i främsta rummet af den betänkligheten, att han icke ansåg sig kunna svika sitt Hamburgarne obetänksamt gifna hedersord. Han inställdes fördenskull för en krigsrätt och återsändes till Sverige för att med ett års fästning å Waxholm försona sin förseelse, och befälet öfver den af Döbeln kom-

[5]) Vi skola snart få se bekräftelsen på denna åsigt vid tillfälle af general Skjöldebrands beskickning till kejsar Alexander.

menderade divisionen anförtroddes till en början åt general Boye, som anbefalldes utrymma Hamburg och afbida kronprinsens ytterligare order.

Sedermera afsändes general *Lagerbring*, försedd med särskilda instruktioner [6]), för att öfvertaga ledningen af denna afdelning af arméen och med det granlaga uppdraget att draga trupperna tillbaka. Detta bestyr var ett af de mest kinkiga för honom att utföra, emedan han egde att lotsa sig fram emellan hamburgarnes böner, ryssarnes förnyade uppfordringar, svenskarnes önskan att slås, danskarnes bedrägliga anbud och ett anfall af fransmännen. Dessutom föreskref kronprinsen Lagerbring att gifva sitt återtåg utseendet af en militärisk manöver och icke af ett fullkomligt öfvergifvande af Hamburg, emedan det var nödvändigt att så mycket som möjligt skona hamburgarne och tyskarne, och mildra anloppet af de beskyllningar, prinsen föresåg skola komma att uppstämmas emot sig i de stora kabinetterna och mångenstädes. Lagerbring lyckades väl i det honom anförtrodda värfvet. De svenska trupperna lemnade morgonen den 26 Maj Hamburg utan att hafva förlorat en enda man, änskönt de haft några skärmytslingar med fransmännen. Den 30 Maj inryckte dessa i staden.

Sådan var den allmänna ställningen, när vi den 25 Maj öfverraskades af nyheten om den mördande sammanträffningen vid *Bautzen* den 20 och 21 samma månad. Följande dagen (den 26) inträffade i Stralsund med ytterligare detaljer derom kronprinsens adjutanter, *Stjerncrona* och *Adlercreutz*, som bevistat slaget och medförde ett nytt bref från kejsar Alexander till kronprinsen [7]). Detta bref blottar den förlägenhet, hvari de förbundne suveränerna befunno sig, och är isynnerhet märkvärdigt derföre, att kejsar Alexander här för för-

[6]) Dessa instruktioner (se Bill. N:o 36—39) äro märkliga och utgöra hufvudbeviset för hvad vi ofvan sagt rörande kronprinsens uppfattning af förhållandena med Hamburg.

[7]) Bil. N:o 40.

sta gången allvarsamt sätter i fråga att gifva Danmark tillträde till koalitionen *utan att på förhand betinga sig några bestämda löften rörande Norges öfverlåtande till Sverige*, äfvensom kejsaren numera synes göra detta öfverlåtande å sin sida beroende deraf, att Sverige *förut* medverkade till den gemensamma sakens framgång. Det är öfverflödigt nämna, huru snörrätt stridande mot de bestående fördragen dessa eftergifter åt Danmark voro, äfvensom man finner såväl deraf som af åtskilligt annat, hvarföre vi nedanföre skola redogöra, att Sveriges hemliga fiender [8]), i förening med de ytterst svåra omständigheterna, *i sjelfva verket redan förstått att tillkämpa sig ett icke ringa insteg hos kejsar Alexander till Sveriges skada*. Vid samma tid tillskref äfven konungen af Preussen kronprinsen och besvor honom ifrigt att hasta till Berlins försvar [9]).

Emellertid dröjde det ej, innan de befarade resultaterna af de tvenne blodiga dagarne vid Bautzen (den 20 och 21 Maj) började blifva äfven oss bekanta. De allierade som af Napoleons segrande skaror blifvit kastade tillbaka djupt in i Schlesien voro redan betänkte på stillestånd och underhandlingar. Å andra sidan hotade från vester Davoust och danskarne svenskarnes i Pomern och Mecklenburg spridda svaga krafter. Under sådana förhållanden trodde sig kronprinsen hafva mer än någonsin förut skäl att frukta, att under en möjligen brådstörtad fred *Sveriges stora mål skulle kunna gå förloradt;* att han i sin svaga och isolerade ställning kunde blifva tvungen att *koncentrera sig i Stralsund* och *lemna kontinenten* vare sig för att *ensam* eller *med Eng-*

---

[8]) De förnämste bland dessa, som vid denna tid följde de begge suveränernas högqvarter, voro onekligen (utom Pozzo di Borgo) danska ombudet grefve Moltke samt den förutnämnde statsministern Stein, som (enligt skrifvelse till grefve Münster af d. 19 Maj 1813) fortfarande håller Sveriges deltagande i de tyska angelägenheterna skadligt och numera äfven uppträder till försvar för Danmarks neutralitet och integritet, m. m.

[9]) Bil. N:o 41.

lands biträde anfalla Danmark, eller ock för att *återvända till Sverige*. De föregående koalitionernas historia egnade sig väl att varna honom för hvad som *kunnat* inträffa, om han ej var på sin vakt. General-adjutanten Peyrons beskickning gaf honom anledning att vidtaga följande försigtighetsmått för att vara beredd på hvad uppslag som helst.

Den 28 Maj kallade han *Signeul*, som ifrån Hamburg nyss inträffat i högqvarteret, och tilltalade honom på sätt som följer:

»Ni skall resa till Dresden. Er beskickning bör anses vara ett svar på den, Peyron nyligen haft till mig. Ni eger att vända er till hertigen af Bassano, och i händelse man skulle börja underhandlingar om en allmän fred, skall ni genast underrätta mig, om de allierade undvika att bestämma något angående Norges förening med Sverige.»

Vi hafva ej varit i tillfälle att få se Signeuls instruktioner, men en trovärdig historieskrifvare (Bignon) har sagt, »att kronprinsen afsände denne agent till Dresden för att i förtroende underrätta franska styrelsen att Ryssland erbjöd honom Finland, hurudan utgång kriget än måtte få, samt för att förnya begäran om Norge, i utbyte hvaremot Sverige skulle hafva afträdt Pomern till Danmark. För detta pris skulle prinsen lofvat att låta 50,000 man marschera emot Ryssland och att blifva kejsarens löjtnant i Norden» Vi lemna dessa uppgifter åt sitt värde, och tillägga endast, att Signeul verkligen den 28 Maj afreste från Stralsund till Dresden i uppdrag att inhemta underrättelser och göra några sådana meddelanden, som kunde tjena att hålla underhandlingens väg öppen, tills man fick se, huru de förbundna betedde sig i denna kris. För öfrigt hafva vi i det föregående ofta varit i tillfälle redogöra för det enda sanna sätt, hvarpå dessa besynnerliga underhandlingar kunna och böra bedömas; de begge delarne gingo i detta hänseende visserligen å ingendera sidan tillväga med fullkomlig uppriktighet, utan åsyftade huf-

vudsakligen endast att vinna tid för att handla alltefter som händelserna utvecklade sig.

Bästa beviset för antagligheten af denna åsigt är att prinsen några dagar härefter (eller den 30 Maj), till följe af det löfte han lemnat under sitt sista sammanträde med Pozzo di Borgo, lät företaga det beramade ryska bemedlingsförsöket i Köpenhamn. Han affärdade till den ändan ryska, engelska och svenska kommissarier till nämnde hufvudstad. De voro Suchtelen, Thornton, Hope och Wetterstedt. Man bör dessutom härvid äfven ihågkomma följande. Då Kaas under resan till Dresden anländt till Altona, hade han låtit säga de i Hamburg kommenderande generalerna Tettenborn och Boye, att om Sverige biföll att låta frågan rörande Norge hvila till den allmänna freden; ville konungen af Danmark ställa 25,000 man till kronprinsens förfogande för att användas emot Napoleon. Detta Kaas' ord visar, att hans instruktioner ännu ej voro fullt bestämda rörande en allians med Napoleon, samt att han hade order att till en viss grad ännu rätta sig efter händelserna, och nyheten om slaget vid Bauzen hade då han gjorde Sverige dessa propositioner ej ännu hunnit blifva honom bekant. Följaktligen afreste sistnämnde dag (den 30 Maj) i en utomordentlig beskickning till Köpenhamn nyssnämnde herrar. De gingo alla ombord på ett engelskt linieskepp, som den 31 Maj ankrade i Köge bugt. Enligt öfverenskommelse borde Wetterstedt och Thornton skrifva till Rosenkrantz och anhålla om pass för att jemte Suchtelen och Hope få fortsätta resan till Köpenhamn i afsigt att der underhandla om en vänlig uppgörelse, hvars grunder de skulle på förhand tillkännagifva uti sina bref. De voro följande: 1) Danmark erkänner som grund för hvarje uppgörelse Norges afträdande; 2) Sverige åtnöjer sig för ögonblicket med afträdandet af Trondhjems stift, och förbehåller sig att erhålla den öfriga delen af landet vid den allmänna freden och när Danmark fått fullt motsvarande skadeersättningar derför; 3) Danmark

får hafva valet fritt emellan att emottaga dessa skadeersättningar eller att afstå dem, i hvilket sednare fall det 4) väl vore möjligt att Sverige förbehöll sig dem sjelf och i stället uppgaf sina anspråk på den öfriga delen af Norge; slutligen borde 5) konungen af Danmark förena en kår af 25,000 à 30,000 man med kronprinsens armé, äfvensom Thornton lofvade erbjuda Danmark återställandet af alla dess kolonier med undantag af Helgoland. Man finner, att dessa vilkor voro ungefär desamma, kronprinsen i sin sednaste skrifvelse till kejsar Alexander framställt såsom grunder för en förlikning. Vid framkomsten till Köge afsände Wetterstedt en parlamentär med dessa meddelanden till Köpenhamn, hvarest han var anbefalld att under 48 timmar invänta svar. Vi få straxt se, huru detsamma utföll.

Vid denna tid skref äfven kronprinsen till generalerna *Wallmoden* och *Woronzoff* (hvilken sistnämnde befann sig framför Magdeburg) för att inbjuda dem att förena sig med svenskarne. Så länge den förstnämnde kunde innehafva Stecknitz-linien, och så länge svenskarne ockuperade Wismar och trakten omkring Schwerin, var prinsen i tillfälle att kommunicera med Woronzoff; men om denna linea forcerades och om svenskarne blefvo tvungne att koncentrera sig på Peene, kunde Woronzoff intet bättre göra än i ilmarscher gå på Demmin för att förena sig med kronprinsen och med Tauenzien, som blockerade Stettin. Wallmoden, Woronzoff och Tauenzien kunde i förening med svenskarne uppställa en här af 40,000 man. Om dessa verkade gemensamt och med kraft, hoppades man kunna draga sig tillbaka med fördel, så vida man ej skulle kunna drifva fienden tillbaka på venstra Elbe-stranden; men i hvad fall som helst var det nödvändigt att gå tillväga med en utomordentlig försigtighet och icke äfventyra sig uti aflägsna expeditioner.

På den närvarande ställningen voro äfven följande anordningar beräknade. General-intendenten öfver ar-

méen, baron Wirsén, förständigades att på Rügen upprätta magasiner för underhållet af 30,000 man under en tid af tvenne månader. Denna befallning väckte knot för den ofantliga kostnadens skull; men prinsen föreställde sig, att han en vacker dag kunde tillbakakastas på Östersjöns stränder eller också att han kunde blifva föranlåten att ensam anfalla Norge eller Seland [10]). Han skref i sammanhang härmed (den 30 Maj 1813) till grefve Axel Rosen: »Man måste skyndsamt sätta flottan i slagfärdigt stånd; arméens operationer, kunna blifva sådana, att vi oundgängligt behöfva den; jag vill derföre städse hafva henne under mitt omedelbara befäl samt färdig att när som helst föra 25,000 man vare sig till Christiania, till Füen eller på danska kontinenten. Sveriges existens beror nu på den beredvillighet, hvarmed man verkställer mina befallningar.»

I detta invecklade, brydsamma och utomordentligt kritiska läge befunno sig sakerna under en tid, då kronprinsen med ängslan dagligen inväntade svar på sin sednaste skrifvelse till kejsar Alexander. Denna hans oro var så mycket mera grundad, som det icke var honom obekant, *att de allierade straxt efter slaget vid Bautzen under Österrikes bemedling öppnat underhandlingar med Napoleon rörande ett vapenstillestånd och en allmän fred*, och det var omöjligt förutsäga, huruvida de icke skulle underlåta att dervid stipulera någonting angående Norge.

Å en annan sida lemnade Signeuls beskickning till kejsar Napoleon ringa utsigter. Han hade väl blifvit välvilligt emottagen af hertigen af Bassano, som icke dröjde att göra kejsaren reda för föremålet af dess sändning; men det berättas att kejsaren, med förvåning seende att prinsen gjorde anspråk på både Finland och Norge, betänkligt skakande hufvudet samt efter att un-

---

[10]) Dessa magasiner, som bildades i Juni och Juli 1813, förblefvo orörde ända till norska kriget. De transporterades då till Strömstad och Göteborg.

der tystnad slagit några slag på golfvet dervid yttrat till hertigen af Bassano: »Hvad kronprinsen föreslår mig är en oblyghet, då jag redan står segrande midt i Schlesien: må han först infinna sig och ställa sig under mina fanor, och vi skola sedan få se hvad som kan blifva att göra.»

Emellertid synas underhandlingarne ej varit afbrutne, ty Signeul stannade öfver tre veckor i Dresden, hvarifrån han först den 26 Juni återvände och inträffade i Greifswald den 3 Juli om aftonen. Då hade redan bladet vändt sig, som vi snart få se, hvarföre han afreste från kronprinsens högqvarter der hans närvaro dåmera ej befanns behaglig. Baron Wetterstedt som ansåg Signeul kunna blifva nyttig i Paris, hade rådt prinsen att återsända honom dit såsom anställd i kronprinsessans svit; men prinsen befarade att det skulle göra ond blod hos de allierade och väcka misstankar hvarföre det afböjdes. Signeul stannade i Altona för att sedermera blifva minister-resident i Hamburg, då denna stad blef befriad.

Den 4 Juni återvände de fyra plenipotentiärerna från sin färd till Köge-bugt. Äfven deras bemödanden hade varit fruktlösa. Den 2 Juni hade parlamentären återkommit från Köpenhamn, medförande danska hofvets svar, hvari de allierade makternas propositioner förkastades såsom ansedda oförenliga med monarkens värdighet och kronans intressen. Detta resultat var icke oväntadt, så mycket mer som nyheten om striden vid Bautzen nyss förut anländt till Köpenhamn. »Om engelska ministéren (skref Rosenkrantz till Thornton) velat inskränka sig till att begära afträdandet af de besittningar, England redan fråntagit Danmark, skulle konungen kunnat besluta sig till att afstå derifrån; men han är skyldig sitt folk och sin egen värdighet att icke underhandla på en grund, som går ut på att beröfva honom hälften af hans stater.» Det svar, som meddelades Wetterstedt, var affattadt i ännu kortare och bestämdare ordalag.

Under tiden hade kronprinsen nöjet emottaga i sitt högqvarter generalen grefve *Neipperg*, som från Stockholm blifvit återkallad för att öfvertaga befälet öfver en fördelning af österrikiska hären. Det var en angenäm antydan att Österrike skulle uppträda med kraft och troligen sluta sig till de allierade. Grefve Neipperg inträffade den 7 Juni i Stralsund och anhöll genast om företräde hos H. K. H. Prinsen emottog honom med denna intagande och förbindliga hjertlighet som voro honom egna och dem han isynnerhet i så rikt mått egnade dem han i likhet med Neipperg höll mycket af. Derpå inlät han sig med honom i samtal om Österrikes politik, om angelägenheternas allmänna ställning. »Ni känner (sade han), huru händelserna vid Lützen och Bautzen hafva hoptrasslat våra angelägenheter. Man har skött dem mycket illa. Kejsar Napoleon har lyckats neutralisera de förbundnes talrika kavalleri; detta hade bort falla öfver hans venstra flygel, afskära hans kommunikationer och under natten kasta sig detachementsvis midt bland de marscherande kolonnerna. Kejsar Alexander hade sina reserver orörda, och emellertid har han icke vågat förnya anfallet dagen efter slaget.»

»I händelse af underhandlingar, skall det bero på edert hof att afgöra öfver kriget eller freden, och om Österrike biträder vårt fördrag i Petersburg i afseende på Norge, kan ni fullkomligt räkna på Sverige. Jag har nyligen härom skrifvit till kejsaren eder herre ett bref, hvilket baron Binder [1]) lofvade mig att framlemna. För öfrigt om Österrike förenar sig med Ryssland,

---

[1]) Österrikes chargé d'affaires i Stockholm, baron Binder, som d. 21 Maj landstigit i Stralsund, samtalade följande dagen länge med kronprinsen, som var angelägen att upplysa honom om våra fördrag, om de öfverenskomna operationerna jemte de hinder, hvilka för ögonblicket lade sig emot deras fullföljande. Prinsen uppdrog honom derjemte att till kejsaren af Österrike framlemna ett bref (af d. 23 Maj), hvari han anbåller om kejsarens biträde till våra fördrag och Norges förvärfvande. Bil. N:o 42.

England och Preussen om att uppfordra Danmark att emottaga de erbjudna skadeersättningarne, är jag öfvertygad att vi skola få se detta hof öfvergå på vår sida. Derigenom befriad från all oro för min flank och min rygg, skall jag ega 25,000 man att insätta i linien, hvilket i den allmänna vågskålen skulle vara detsamma som 50,000 man.»

Neipperg. »Jag skall gerna åtaga mig att till kejsaren min herre framföra dessa idéer, så vida E. H. täckes upplysa mig om vilkoren och de ifrågavarande skadeersättningarne.»

Kronprinsen. »Jag håller eder räkning derför, min general. Om en kongress kommer att samlas, skall Sverige derstädes blifva representeradt endast så vida man aktar våra fördrag, och det skall göra mig nöje att få lemna er en not, hvaruti mina åsigter skola troget framställas. Jag ber er hafva godheten gifva kejsaren och prins Metternich del deraf. Under en konjunktur sådan som den närvarande kunna Sverige och Österrike vara hvarandra utomordentligt nyttiga. Om vi äro eniga, skola vi vara herrar öfver händelserna, och helt visst skall jag icke underlåta att understödja edra intressen, om ni med välvilja omfattar mina.»

Neipperg. »Jag är öfvertygad, att mitt hof skall förstå att fullkomligt uppskatta dessa E. K: H:s åsigter; men huru bör jag förklara de svårigheter, som hindrat E. K. H. att hittills med sina krafter bidraga till den gemensamma sakens bästa.»

Kronprinsen. »Jag vill låta eder sjelf döma deröfver; ni är militär och i stånd att fatta mig. Den inbilskhet och brist på enhet i rådslagen som vållade olyckorna vid Lützen och Bautzen hade till följd att jag blef bedragen på ankomsten af de ryska och preussiska trupperna som skulle förena sig med mig. I följd häraf lemnad i en isolerad ställning, måste jag för att undvika att blifva slagen i detalj och afskäras från mina förbindelser, noga akta mig att med delade krafter aflägsna mig vare sig åt Hamburg till eller emot

mellersta Elbe, med Davoust på min flank, och i ett ögonblick då Napoleon umgicks med ett förslag att öfver Wittenberg och Torgau gå på Berlin. Emellertid eger jag nu en krigisk och ännu orörd armé, som dock först helt nyligen blifvit fulltalig, och mitt fasta beslut är att stanna här i sigte af mina skepp och af Stralsunds bastioner i afbidan på att mina bundsförvandter uppfylla sina förbindelser. Sådana äro de bevekelsegrunder, hvilka bestämt mitt handlingssätt, och min önskan är, att ert hof ville till hela deras värde uppskatta desamma.»

Grefve Neipperg, som i likhet med engelska generalen Stewart, gjorde rättvisa åt kronprinsens handlingssätt, afreste följande dagen medförande den diplomatiska not [2]), hvarom kronprinsen nämnt. Han råkade kejsar Frans i Gitschin, och dröjde icke att göra kronprinsen reda för det sätt, hvarpå österrikiska kabinettet emottog de politiska meddelanden, han medbragte [3]).

Samma dag (den 8 Juni) blef kronprinsen genom en kurir underrättad om *stilleståndet i Plesswitz* den 5 samma månad, hvarjemte han erhöll ännu bestämdare uppgifter rörande förslaget att *samla en kongress* för att underhandla om en allmän fred.

Sålunda hade Ryssland och Preussen afslutat ett stillestånd, förelöpare till en fredskongress, utan att gifva kronprinsen del deraf, änskönt han befann sig på krigsskådeplatsen och änskönt det var hans ankomst på kontinenten som i betydlig mån bidrog att bestämma Napoleon att gå in på vapenhvilan. Denna nyhet, ännu obehagligare än den om Breslau-konventionen,

---

[2]) Bil. N:o 43.

[3]) Bil. N:o 44. — Då Neipperg i Stralsund lemnade kronprinsen ett bref från fru Staël (se Bil. N:o 45), som är betecknande för ställningen i hufvudstaden och landet under prinsens frånvaro, betjenade han sig af följande ordalag beträffande fru Staël: »Hela hennes lif hemtar sitt innehåll ifrån den hänförelse, E. K. H. ingifvit henne, och ifrån de förhoppningar, Er stjerna lofvar Europa.»

styrkte kronprinsen i beslutet att vara på sin vakt och beredd på hvad han hade att göra, i händelse de förbundne skulle misskänna sina förbindelser och Sverige, vid det förestående fredsverket, blifva sviket i sina förhoppningar. Han tviflade icke på att Napoleon skulle uppkalla alla hämndens makter och motsätta sig vårt förvärfvande af Norge; och lika antagligt var att Österrike i egenskap af medlande makt *skulle uppträda afgjordt till Danmarks fördel.* Kronprinsen visste dessutom att ett danskt sändebud, grefve Moltke, ständigt följde kejsar Alexanders person, under det denne, besynnerligt nog, *ännu under nära tre veckors tid underlåtit att låta höra något af sig* alltsedan Pozzo di Borgos och grefve Gustaf Löwenhielms afresa till det kejserliga högqvarteret.

Under sådana förhållanden trodde sig kronprinsen böra bereda sig på att kunna i fall af behof vara i tillfälle att tillgripa det yttersta medlet, som numera syntes återstå för honom, åsyftande att hålla Sverige skadeslöst för sina oerhörda uppoffringar och ansträngningar samt att försäkra dess framtid. I denna afsigt kallade han samma dag (den 8 Juni) engelska ministern *Thornton* och general *Hope*, dem han efter en lämplig inledning rörande den förhandenvarande politiska och militära ställningen tilltalade på sätt som följer:

»Om de allierade sluta fred utan vårt deltagande, blir det nödvändigt att genast lemna kontinenten och falla öfver Seland så länge Danmark fortfar att vara den allmänna sakens fiende. Jag skall taga med mig de i Englands sold stående kårer, hvilka i förening med mina svenskar utgöra 50,000 man, och jag faller öfver Danmark. Sedan Seland väl en gång kommit i våra händer, skall icke någon makt i verlden jaga mig derifrån. Jag skall i nödfall bombardera Köpenhamn, och om konungen vägrar att afträda Norge skall plogen skrida fram öfver den jord, hvarest Danmarks konungaborg stått, jag skall fullborda hvad Carl X begynt och om till följe deraf Fredrik VI:s monarki styckas, skall

Holstein införlifvas med tyska riket; Slesvig och Jutland skola bilda en oberoende stat, genom intressen och stamförvandtskap förbunden med Sverige; Seland, Füen och alla öarne skola tillhöra er såsom en underpant för kurfurstendömet, och Sverige skall förvärfva Norge utan att behöfva anfalla det.»

Vi skola ej bjuda till att skildra Thorntons och Hopes förvåning vid åhörandet af detta djerfva språk, som bragte dem begge i stor förlägenhet. De trodde i början att det var mera ögonblickets häftiga ingifvelse än resultatet af en redan bestämdt förutfattad plan. Men prinsen fortfor: »Ni bör således finna, att vill man målet, måste man vilja medlen, och jag har fast beslutit att ej mera blanda mig i koalitionen, om man låter danskarne få tillträde till densamma, innan Norge blifvit mig på förhand öfverlemnadt. Jag håller mig vid traktaternas bokstaf och jag vet att England ej bryter sitt ord och sin tro . . . Jag öfvergifver utan svårighet en skådeplats, hvarest jag endast mött egoism och dubbelhet! Emellertid betraktar jag derföre icke den gemensamma saken ännu förlorad, ehuru jag beklagar följderna af dessa söndringar. Deremot anser jag numera inga andra bundsförvandter vara att påräkna, än den tyska friheten och detta ståndaktiga England, som i sitt sköte gömmer kontinentens sista förhoppningar» [1]).

Emedan denna medverkan, kronprinsen sålunda äskade af England, låg alldeles utom de förhållanden, hvarpå Thorntons och Hopes instruktioner hade afseende, kunde de ej annorlunda än ad referendum emottaga förtroendet derom. Thornton trodde, att kronprinsens farhågor för en seperat-fred voro för tidiga, och ehuru lockelsen att få taga Seland mycket behagade honom,

---

[1]) Utdrag af kronprinsens enskilda brefvexling och baron Wetterstedts depescher till konungen och till baron Rehausen i London (S. S.) Ett samtal i samma syftning hade prinsen något sednare med grefve Wallmoden, i närvaro af Thornton och engelska generalen Lyons. Se Thorntons bref till lord Castlereagh, Stralsund d. 21 Juni 1813. Bil. N:o 46.

tycktes han dock beherrskad af en viss tveksamhet och rädsla i anseende till planens djerfhet. Han strök sig med handen öfver pannan, liksom för att försäkra sig att han rätt begripit. Deremot skulle Hope, som var mera förtrolig med faran och äran, och som förstod att uppskatta det mod som kände sig kalladt att utföra vågstycket, gerna följt prinsen på den äfventyrliga bana, som stod färdig att öppna sig för honom, i händelse det stora dramat i Saxen tog den oförmodade vändning man befarade. Då Hope lemnat prinsen efter detta samtal, sade han till Thornton: »*Kronprinsen vet icke af någon fara, för hvilken hans mod ryggar!*»

På detta sätt syntes spänningen mellan Carl Johan och bundsförvandterna hafva nått sin höjd, och ingen kan veta, hvilka följderna blifvit för Europas frihet och den gemensamma saken, om han bedragen i sina förhoppningar nu öfvergifvit densamma och dragit sig tillbaka från kontinenten. Måhända hade *Österrike* då också snart skaffat sig en förevändning för att ånyo sticka sitt halfdragna svärd tillbaka i skidan, och Ryssland och Preussen sett sig nödsakade att ingå *enskilda freder*, hvarigenom koalitionen sålunda skulle blifvit upplöst.

Innan vi införa våra läsare i upplösningen af denna vidt utseende kris, nödgas vi för tidsordningens skull redogöra för några tilldragelser, hvilka skola i betydlig mån underlätta vår uppfattning af det följande.

Vi minnas, under inflytelsen af hvilka åsigter och känslor Pozzo di Borgo den 21 Maj lemnat Stralsund. Endast några timmar efter hans återkomst till det kejserliga ryska högqvarteret i Schlesien inträffade grefve Gustaf Löwenhielm derstädes i ett ögonblick, då de allierade makternas förlägenhet synes hafva nått sin största höjd och då de voro som bäst sysselsatta med att under Österrikes bemedling underhandla om ett stillestånd, som var fara värdt skulle bana vägen till en förhastad fred. Då grefve Löwenhielm framlemnade kronprinsens märkvärdiga skrifvelse af den 21 Maj, ut-

tryckte sig kejsaren utan att röja något misshag, utan tvertom med det största förtroende. Han började med att tillkännagifva den ledsnad han erfor att i denna svåra kris vara af olika tanke med kronprinsen, som han velat anförtro ledningen af hela koalitionen. Han upprepade, att han ej skulle underskrifva någon fred som icke betryggade Europas oberoende och Sveriges förvärfvande af Norge, m. m.

»När våra intressen äro desamma», sade han, »hvarföre skola våra åsigter då vara så olika? Vi syfta ju åt samma mål? (med en beveklig stämma). Har prinsen upphört att vara uppriktig emot mig och att förtro sig till min karakter, mina löften, min heder? Denna tanka oroar mig. Man tröstar sig lätt öfver ett förståndets felsteg, men icke så öfver en hjertats förvillelse. Jag besvär er då vid Sveriges egna intressen och vid den vänskap jag aldrig upphört att hysa för kronprinsen att kraftigt väcka hans uppmärksamhet på den brytning, hvari angelägenheterna för närvarande befinna sig. Koalitionen är vid branten af en afgrund. Endast den orubbligaste enighet kan rädda oss och leda så väl våra som edra egna förhoppningar i verkställighet.»

Grefve Löwenhielm medgaf, att kejsarens anförande i detta fall var grundadt, men ansåg sig böra tillägga: »Om prinsen ej kan hoppas på verkställigheten af de vilkor i fördraget, hvarpå han grundat sin medverkan, skall han kanske se sig tvungen att lemna kontinenten.»

»Men hvarthän vill han då gå», frågade kejsaren hastigt.

»Jag vet det icke», återtog Löwenhielm; »det enda jag tror mig känna är, att han hvarken torde gå till Danmark eller till Sverige» [5]).

---

[5]) General Stewart skrifver (den 31 Maj) till lord Castlereagh: »Kronprinsen är ej så skonsamt behandlad af Ryssland som han bort vara, och om kejsaren ej nedstämmer sin ton, skall prinsen troligen ännu taga Finland.» (Memoirs and Correspondance).

Härvid fixerade Alexander ett ögonblick generalen, men fortfor genast att i sin städse förbindliga ton tala om det förtroende han alltid hyst till prinsens karakter, hvarjemte han upprepade sina försäkringar att aldrig nedlägga vapen förr än han uppfyllt sina förbindelser emot Sverige, o. s. v. [6]).

Emellertid fortskredo underhandlingarne rörande stilleståndet, och första dagarne af Juni återsände kejsar Alexander *Pozzo di Borgo* för tredje gången till kronprinsen. Han ankom d. 9 Juni, dagen efter kronprinsens märkbara samtal med Thornton och Hope. Pozzo medförde tvenne bref från kejsaren till H. K. H., hvaraf det ena utgör svar å dennes skrifvelse med grefve Gustaf Löwenhielm, och det andra upptager *en redogörelse för de bevekelsegrunder*, som förmått de allierade att inlåta sig i stillestånds-underhandlingar. I det förstnämnda brefvet [7]) föreslår Alexander (som nu mera än tillförene tillstår sig oförmögen att lemna de 35,000 man ryssarne) med konungens af Preussen goda minne *att under prinsens befäl ställa generalerna Bülows, Woronzoffs och Wallmodens kårer*, tillsammans utgörande omkring 34,000 man, samt under förutsättning att deras förening verkställdes medelst en rörelse utaf den svenska kåren på Elbe. Ur den andra skrifvelsen införa vi följande framställning af den allmänna ställningen på den stora krigsskådeplatsen, hvarvid vi öfverraskas af de vinkar här lemnas rörande den föga fredliga anda, hvarmed man åtminstone å de allierades sida underhandlade med fienden. Kejsaren yttrar sig i följande ordalag:

»Napoleon var på väg att ånyo uppträda på Polens gränser; alla fästningarne på Elbe, Oder och Weich- sel

---

[6]) Depescher, bref och mundtliga meddelanden af grefve G. Löwenhielm (S. S.)

[7]) Bil. N:o 47. Dessa begge skrifvelser åtföljdes snart af en tredje skrifvelse från Alexander till kronprinsen; äfven den är märklig och förtjenar införas. Se Bil. N:o 48.

sel voro ännu i hans makt, och Rhenförbundet befästadt i sin trohet emot honom. Österrike, som beräknat sin politik på koalitionens säkra framgång och som icke förutsett någon motgång, hade ännu icke hunnit fullborda sina rustningar. Det vågade följaktligen icke kompromettera sig med delade krafter, ej heller föra det afgörande språk, som höfdes det i egenskap af medlande makt. I följd häraf kunde de allierades plan, som var beräknad på Österrikes medverkan inom utsatt tid, ej mera fullföljas. Vi måste således ettdera aflägsna oss från Böhmens gränser (hvilket Österrike mest fruktade) för att återförena oss med våra förstärkningar och åter gå anfallsvis tillväga, eller också bibehålla vår intagna ställning förmedelst ett stillestånd. De ryska förstärkningarne voro ännu på väg, och de preussiska rustningarne jemte de nyvärfvade trupperna voro spridda och qvarhållna i Schlesien, Pomern och Markerna i följd af de fältslag man förlorat. Det var emellertid nödvändigt att bibehålla Schweidnitz och alla på denna sidan belägna utgångarne ur Böhmen. Vi behöfde tre veckor för att draga till oss en förstärkning af 100,000 man, betydliga ammunitions-förråder samt lifsmedel för 20 dagar. Vi behöfde slutligen tid för att vinna Österrike. Se der de förnämsta skälen som förmått mig att underhandla om ett stillestånd», o. s. v.

Då Pozzo di Borgo anlände med dessa skrifvelser till Stralsund, hade nyheten om stilleståndet i Pleisswitz redan dagen förut der inträffat. Pozzos språk var nu ganska försonligt. Han yttrade, att kejsaren vid underhandlingen om stilleståndet ej hade ansett sig berättigad att deruti upptaga några bestämmelser rörande svenska arméen utan att dertill ega kronprinsens förutgående bifall, som i anseende till tiden var omöjligt att infordra. »Af denna anledning», sade han, har kejsaren emellertid fastställt nedre Elbe såsom demarkations-linia, och tror att han dymedelst dragit försorg om Nord-arméens säkerhet, utan att alltför mycket binda händerna på E.

K. H. För öfrigt önska suveränerna lifligt att lära känna E. K. H:s tanka om angelägenheternas ställning och att rådgöra med E. H. om det sätt, hvarpå operationerna hädanefter böra ledas, ty på någon antaglig fred är ej att hoppas.»

Då de allierade således syntes beslutne att fortsätta kriget i trots af underhandlingarne och kronprinsen sålunda ej kunde hoppas att draga med sig England i en aflägsen kampanj på Seland; då dessutom allmänna ställningen numera så förändrat sig, att de allierade monarkerna omöjligen kunde uppfylla traktaternas bokstaf och lemna Sverige de lofvade trupperna, och sedan kejsar Alexander redan låtit förstå, att det endast varit under förutsättningen af en svensk medverkan emot den gemensamma fienden som han lofvat understödja Sveriges anspråk på Norge, en åsigt som alla bundsförvandterna delade, så syntes icke någon annan förnuftig utväg återstå för kronprinsen än att ännu en gång bifalla att uppskjuta sina anspråk på Norge och ånyo förtro sig till monarkernas löften och förbindelser, under det han ifrigt yrkade på krigets fortsättning såsom den enda utväg, i kraft hvaraf han kunde hoppas att återvinna sitt inflytande genom den afgörande vigt hans svärd skulle lägga i den militäriska vågskålen. Föga hopp var att England, om äfven koalitionen förolyckades, skulle bifalla att ensamt biträda Sverige vid ett företag mot Danmark, och att våga det ensamt med svenska krafter under full brytning med de förbundne hade varit oförväget. Det enda alternativ som i denna ledsamma ställning återstod var att foga sig efter en bjudande nödvändighet och antaga monarkernas inbjudning till ett personligt sammanträde för att utjemna alla svårigheter, återställa enigheten och öfverenskomma om sättet för krigets fortsättning.

Obehaget qvarstod visserligen i alla fall att nödgas för tredje gången uppoffra hvad traktaternas bokstaf tillförsäkrade oss; men bättre var att göra af nödvän-

digheten en dygd och visa ett förtroende, som monarkernas heder borde veta uppskatta.

Sedan kronprinsen följaktligen i denna syftning svarat Pozzo di Borgo, och underrättat honom om sitt sätt att nu se den allmänna ställningen med tillägg, att han ofördröjligen skulle underställa H. M:t sina åsigter om krigs-operationerna, beslöt han att afskicka general *Skjöldebrand* till kejsar Alexanders och konungens af Preussen högqvarter för att med dem öfverenskomma om ett personligt sammanträffande. Skjöldebrand afreste från Stralsund den 11 Juni, medförande ett bref från kronprinsen till kejsar Alexander [8]), samt råkade de begge suveränerna den 14 samma månad i den lilla staden Reichenbach i öfre Schlesien.

Kejsar Alexander mottog Skjöldebrand med stort intresse, såsom man ej annat kunde vänta så väl till följe af föremålet för hans beskickning som den svåra och granlaga belägenhet, hvari kejsaren sjelf för tillfället befann sig. Sedan Skjöldebrand inledt samtalet med några lämpliga ord om kronprinsens tillgifvenhet och förtroende till kejsaren jemte hans önskan att fast och uppriktigt bidraga till den allmänna sakens framgång, svarade Alexander med ett uttryck af fullkomlig hängifvenhet samt utan att återgå till det förflutna eller deröfver röja någon ovilja:

»Ni kan icke säga mig någonting behagligare. Några moln hade uppstigit mellan oss, och jag skulle deraf mindre oroats om det varit fråga om någon annan än kronprinsen; men det skulle smärta mig om han kunde hysa det minsta tvifvel, att jag med honom handlat och alltid skall handla uppriktigt och lojalt. Jag vill genast fastställa en grund för alla våra räsonnementer. Jag är skyldig att bringa Sveriges förvärfvande af Norge i verkställighet. Detta är en hedersskuld, en helig skuld, och ganska visst skall jag ej sluta kriget, förrän ni inträdt i besittning deraf.»

---

[8]) Bil. N:o 49.

Samtalet fullföljdes i denna å kejsarens sida om välvilja och förtroende vittnande riktning, och under dèt Alexander satte sig och gaf Skjöldebrand en vink att taga plats jemte sig, fortfor han alltid i samma ton af förtrolighet, hvadan Skjöldebrand ansåg försigtigheten kräfva att vara strängt på sin vakt för att icke insöfvas af dessa förföriska manér, af dessa ljufva, smickrande och inställsamma ord:

»Låtom oss fördenskull tala uppriktigt, som soldater höfves, och utan alla diplomatiska omvägar. Säg mig då, ni som besitter prinsens förtroende: hvarföre vill han ej, att danskarne skola få tillträde till koalitionen? Våra krafter skulle derigenom ökas med 35,000 man, i stället för att vi utan dem förskaffa oss lika många fiender.»

Skjöldebrand. »Men helt visst, sire, önskar prinsen att se dem i våra leder, likvisst endast med vilkor att de förut beqväma sig till att afträda Norge. Men enär de envist vägrat detta, återstår oss endast att bekämpa dem. För öfrigt är danska hofvets politik känd från uråldriga tider. Det skulle vara med oss så länge allt gick väl; men vid första motgång skulle vi hafva dem som fiender i vår rygg. Derföre är bäst att veta hvar man har dem, och att taga sina mått och steg derefter.»

Alexander (seende småslugt på Skjöldebrand). »Nå-väl, ni har besvarat min fråga, och jag vill ej vidare forska! Kronprinsen vill att danskarne förblifva uteslutna från koalitionen, och det skall ske! Grefve *Moltke* skall derföre få resa i denna dag, och i morgon tar ni in i hans qvarter.»

På detta sätt bemödade sig kejsaren numera endast om att genom eftergifvenhet och foglighet vinna förtroende, utjemna alla svårigheter och tillfredsställa kronprinsen. Då Skjöldebrand vidrörde det egentliga föremålet för sin sändning, möttes han om möjligt af ännu större beredvillighet. Till en början framställde

han för Alexander *de trenne utkast till fälttågs-planer* [*]) *för Nord-arméen*, dem kronprinsen anförtrott honom, och mellan hvilka prinsen önskade att kejsaren bestämde sitt val. Med anledning häraf yttrade Alexander:

»Ni har sett, att våra bulletiner talat om fördelar dem vi skulle vunnit; men vi ha blifvit slagna, dugtigt slagna, och Napoleon är en förfärlig general. Dock tillskrifver jag våra motgångar till stor del de misstag som blifvit begångna vid våra planers uppgörande. Jag tror t. ex., att om jag följt min första ingifvelse och anfallit fienden dagen efter slaget vid Bauzen, skulle vi gått segrande derur. Men jag gaf efter för mina generalers åsigter. Mina trupper äro vackra och härdade. Jag eger förträffliga brigad- och fördelnings-generaler, men icke en man duglig att sätta i spetsen för det hela. Gifve Gud att kronprinsen ville bifalla att öfvertaga högsta ledningen af operationerna. Jag känner att konungen af Preussen äfven i detta afseende är af fullkomligt lika tanka med mig.»

Alldenstund Skjöldebrands instruktioner ej bemyndigade honom att besvara en proposition af denna vigt, undvek han att deröfver yttra sig, samt anmärkte i stället, att den förenade Norra tyska arméen, hvaröfver befälet blifvit kronprinsen anförtrodt, ej skulle komma att utgöra mer än på sin höjd 60,000 man i linien och att H. K. H. önskade, att den måtte ökas till minst 70,000 man. »Detta har jag redan tänkt på», svarade kejsaren; »men det är ändå för litet. Den bör vara minst 100,000 man, och fyllnaden skall jag utvälja bland mina bästa trupper.» Och derpå började kejsaren sjelf att ur minnet uppräkna de kårer, som skulle bilda denna armé, och detta med en detalj- och sakkunskap som förundrade Skjöldebrand.

Emellertid fortgick öfverläggningen rörande de nämnde trenne fälttågs-planerna. Kejsaren förde generalen framför en på väggen upphängd karta. Denne,

---

[*]) Bil. N:o 50.

i ena handen hållande ett vaxljus, utmärkte med den andra de punkter å kartan hvaröfver operationerna skulle framgå och egde den lyckan att göra sig begriplig för kejsaren, som fattade lätt och hastigt. Efter en stunds öfvervägande sade kejsaren sig vara mest böjd för den andra planen, men uttryckte derjemte sin önskan att äfven för *den gemensamma operations-planen* få anlita kronprinsens krigserfarenhet och militäriska snille.

»Mig är uppdraget», anmärkte härvid Skjöldebrand, »att föreslå E. M:t ett personligt möte med kronprinsen, då detta och mycket annat bättre kunde öfvervägas och mer på en timma afgöras, än som med skriftvexling under en månad kan vinnas.»

»Nåväl», svarade kejsaren, »detta har länge varit min önskan, och jag har flere gånger föreslagit det; men kronprinsen lär ha varit mycket hindrad» [10]).

I sjelfva verket finna vi, att konungen af Preussen redan den 23 Maj [1]) föreslagit ett möte mellan sig, kejsar Alexander och kronprinsen, och förmodligen var det med anledning deraf, som den sistnämnde den 6 Juni uppdragit arfprinsen Fredrik Ludvig af Mecklenburg att skrifva och föreslå ett dylikt i Colberg eller på ett engelskt linieskepp i närheten af denna stad [2]). Men innan kronprinsen bryddc sig om att afbida svar å detta meddelande, hade han (på sätt vi nu sett) skickat Skjöldebrand till kejsaren, som med nöje biföll hans förslag och kort härefter tillskref honom ett vänligt bref, hvilket general Suchtelen lemnade prinsen i Greifswald den 2 Juli. Kejsaren uttrycker deri den lifligaste tillfredsställelse öfver det återställda förtroendet med kronprinsen och föreslår honom att sammanträffa med suveränerna i Trachenberg [3]) den 9 Juli. »De ope-

---

[10]) Ur Skjöldebrands otryckta anteckningar enligt utdrag i S. S.

[1]) Bil. N:o 42.

[2]) Bref från arfprinsen Fredrik Ludvig af Mecklenburg till herr Alopæus, Stralsund d. 6 Juni 1813.

[3]) Lustslott i Schlesien 12 mil norr om Breslau, tillhörande generalen prins Hatzfeld, sedermera preussisk minister vid hofvet i Wien.

rationer, E. K. H. föreslår», säger han, »bära prägeln af Edert militäriska snille. General Skjöldebrand skall säga E. H., huru högt värde jag sätter på dem. Det första förslaget [4]) synes mig mest lämpadt efter de närvarande omständigheterna, och jag vill föreslå E. K. H. att låta sina trupper framrycka ända till höjden af Berlin.»

Kort härefter underrättar statskanslern baron Hardenberg prinsen, att konungen af Preussen ämnar följa kejsaren till Trachenberg, äfvensom att H. M. sjelf skulle derom hafva underrättat prinsen, om han icke aflägsnat sig på några dagar, och af denna orsak helt och hållet öfverlemnat åt kejsar Alexander att bestämma tid och ställe för ifrågavarande möte.

Med anledning häraf utsatte kronprinsen dagen för sin afresa till Trachenberg till den 6 Juli, och uppdrog Pozzo di Borgo, som afreste den 3 om aftonen, att öfverbringa sitt svar till kejsaren.

Innan vi följa kronprinsen till Trachenberg, är här stället att anföra några drag och fakta, hvilka tillhöra det tidskifte hvarinom vi nu befinna oss, och hvilka man nödvändigt måste känna för att förstå mycket af det, som förekommer i det följande.

Vi erinra oss de förhållanden, hvari prinsen hittills stått till Bourbonerna, jemte de bevekelsegrunder, hvilka förmådde honom att med en viss uppmärksamhet följa deras syften. Detta var orsaken, hvarföre *grefven af Noailles* enligt prinsens inbjudning infunnit sig i Stralsund och der blifvit anställd vid H. K. H:s stab i egenskap af ordonans-officer. Men få voro de som fattade skälen till denna mystiska persons närvaro, under hvilkens svenska uniform ett hjerta klappade helt och hållet tillgifvet Ludvig XVIII. Detta oaktadt var hr de Noailles alltid mycket hängifven kronprinsen, äfven då när hos denne en märkbar förändring föregått uti hans tänkesätt beträffande Bourbonerna.

---

[4]) Man hade således ändrat åsigt, emedan det var det andra förslaget kejsaren enligt sitt yttrande till Skjöldebrand då gaf företrädet.

Vi hafva redan sett, i hvilken märklig grad denna olyckliga konungafamiljs förhoppningar nylifvades i slutet af 1812 och början af det derpå följande året efter Napoleons oerhörda olyckor i Ryssland och i den mån koalitionskriget fortskred. Detta bevisas till en del äfven af Ludvig XVIII:s proklamation från Hartwell (af den 1 Februari 1813), hvari han säger sig hoppas att återuppstiga på Frankrikes tron, och af hans manifest (af den 12 Mars samma år), hvilket af engelska kryssare spriddes på Frankrikes kuster. Naturligtvis kunde denna bourbonernas rörelse icke vara kronprinsen angenäm, emedan den i fransmännens ögon skulle hafva antydt ett mål för det pågående koalitionskriget som ingalunda låg i kronprinsens plan. Det var att sätta traditionernas rätt emot folkväldets, och som representant af det senare kunde han icke med likgiltighet emotse de aflägsna men gifna följderna deraf. Vi behöfva icke ingå i utvecklingen af de skäl som i detta afseende bestämde hans innersta tanka och manade honom att i sin granlaga ställning gå tillväga med mycken förbehållsamhet äfven i denna fråga. Men vida betänkligare blef förhållandet, när det visade sig, att bourbonernas anhängare i England spredo ryktet, att kronprinsens afsigt var att i Tyskland strida för deras sak. Med anledning häraf yttrar en af Englands mot Napoleon mest förbittrade tidningar vid namn l'Ambigu den 20 Mars 1813 följande:

»Må prinsarne af huset Bourbon befinna sig i kronprinsens af Sverige högqvarter och derifrån ärorikt bestiga en tron, alltför länge neddragen i smutsen. Den roll, Sverige går att spela under dessa förhållanden, är alltför skön, för att vi ej skulle på förhand dertill lyckönska både dess konung, dess folk och dess kronprins. Vi drista tro, att det snart skall heta om denne sistnämnde som det heter om en af det stora århundradets hjeltar:

»Si Bernadotte obtint un rang parmi les Rois,
C'est le fruit glorieux de ses loyaux exploits.

On a voulu par là couronner sa vaillance,
Afin qu'aux siècles à venir
On ne fit point de différence
De porter la couronne ou de la soutenir.»

Denna artighet var ej i kronprinsens smak. Han tillbakavisade den med ovilja, sägande att det icke tillhörde någon fremmande makt att taga initiativet i en dylik fråga, allraminst honom, som var vald af folket. Man kan deraf bedöma det intryck, följande tilldragelse skulle göra på honom.

Morgonen den 23 Juni (1813) anmäler man fältmarskalken Stedingk till företräde hos H. K. H., som just var sysselsatt med att kläda sig, och alldenstund han alltid gerna såg denna arméens vördnadsvärde Nestor, emottog han honom genast och frågade honom, under det han bestänkte honom med eau de cologne:

»Har ni någon nyhet att meddela mig, min käre fältmarskalk?»

Stedingk. »Javäl, och en ganska oväntad. Jag kommer för att föra till E. H. en förnäm volontär, som önskar tjena under E. K. H.»

Kronprinsen. »Och hvilken, om ni behagar?»

Stedingk. »Grefven af Artois.»

Kronprinsen. »Ni skämtar, hoppas jag.»

Stedingk. »Tvertom. Jag har just nu fått besök af tvenne hans utskickade, grefvarne d'Escars och de Crussol. De komma från Perth, hvarest grefven af Artois befinner sig ombord å ett engelskt skepp. Han önskar ett samtal med E. K. H.»

Vid dessa ord kastade sig prinsen ur sin länstol och under det han häftigt promenerade från ena ändan af rummet till den andra yttrade:

»Hvad tänker ni på, fältmarskalk? Bourbonerna här? Hvad hafva vi otaldt med dem? Hvad vilja de? Är ej min ställning redan tillräckligt intrasslad? För allt i verlden, jag ber er, förmå grefven af Artois att genast resa. Jag kan ej se honom.»

Sedan H. K. H. på detta sätt gifvit luft åt känslan af det första obehagliga intrycket, återtog Stedingk:

»Jag har icke kunnat vägra emottaga grefvens af Artois utskickade. De hafva lemnat mig ett bref från honom, hvilket jag skall hafva äran uppläsa.»

Kronprinsen (otåligt). »Men hvad skall allt detta betyda? jag vill ej höra någonting.»

Detta afbrott afskräckte icke Stedingk, som skickligt begagnade sig af några ögonblicks inträdande lugn, hvarunder han uppläste nämnde skrifvelse så lydande:

»Jag vänder mig till en gammal vån. Jag vet, att ni kommenderar svenska arméen, och jag önskar att tjena under dess ärofulla fanor: en plats, som ger mig tillstånd att i egenskap af frivillig åtfölja arméen, är allt hvad jag begär. Var af den godheten och förskaffa mig ett möte med kronprinsen vare sig på Rügen eller i Stralsund.»

Allt eftersom fältmarskalken läste, rynkades kronprinsens panna och hans ansigte antog ett uttryck af ovilja och förtret. Ändtligen inföll han:

»Men tror man då, herr fältmarskalk, att jag krigar för att skymfa franska nationen genom att ge mitt stöd åt löjliga anspråk? Jag har sannerligen nog att sköta med mina egna angelägenheter för att åtaga mig bourbonernas. Jag ber er derföre, laga att grefven af Artois reser härifrån på ögonblicket. Han får icke gå i land på Rügen.»

Stedingk (bevekligt). »Men jag har bjudit grefvens begge officerare qvar till middagen.»

Kronprinsen. »Nåväl, gif dem middag, om ni så vill, men laga så att de resa ögonblicket derefter.»

Detta grefvens af Artois missöde öfverraskade och bedröfvade den ädelsinnade Stedingk som förbisåg de politiska betänkligheter som ledde kronprinsen. Fästad vid Frankrike genom sina ungdoms-minnen, hade hans hjerta alltid tillhört denna olyckliga konungafamilj, i hvars krets han åtnjutit så mycken godhet och upplefvat så glada dagar; han var derföre alltför böjd att

lyssna till sitt hjertas röst och yttrade några bevekliga ord syftande på det deltagande man vore skyldig dessa höga personers olycka.

»Hvad, herr fältmarskalk?» svarade kronprinsen något förvånad, »vill ni omgifva mig med emigrerade prinsar, för att det i Europas och Sveriges ögon skall se ut, som jag förde kriget i afsigt att återgifva Frankrikes tron åt en af nationen utstött familj? Vill ni att jag sålunda förolämpar dem, hvilka genom sitt val kallat mig till Sveriges tron, och att jag dymedelst liksom drager er revolution inför rätta? Jag misskänner ej till denna grad min egen och eder ställning. Jag har sagt och upprepat för grefven af Noilles: Om i följd af krigshändelserna Frankrikes tron blir ledig, tillhör det nationen att förfoga deröfver; om fransmännen återkalla bourbonerna, skall jag för ingen del sätta mig deremot; men tilldess bör jag undvika ända till skuggan af ett stöd åt deras sak.»

Dessa skäl voro grundade, hvadan då Stedingk slutligen uttryckte sin öfvertygelse, att prinsen fästade alltför mycken vigt vid en i sig sjelf enkel sak, han erhöll till svar:

»Edert goda hjerta förvillar er ända derhän att vilja inleda mig på en stråt, som bragt eder siste Gustaf i förderfvet. Jag är icke emigrationens Don Qvixotte. Må man inse sin villfarelse! Hr Rehausen hade bort hindra detta upptåg. För öfrigt är intresset för dessa höga olyckliga en känsla som hedrar er; jag är ej heller fremmande derför, men den närvarande ställningen ålägger mig pligter som jag ej får misskänna.»

När Stedingk sålunda nogsamt funnit, att han ingenting kunde uträtta, drog han sig tillbaka och sökte så godt sig göra lät trösta grefvens af Artois begge utskickade. Det var ej deras första motgång och de fogade sig i sitt öde, synnerligen sedan fältmarskalken lofvat att genom kronprinsens medverkan förskaffa dem nödiga lifsmedel, hvaraf de sade sig vara i behof, äfvensom ett engelskt linieskepp, hvarpå de samtlige kunde

utan fara för danskarne (som under ditresan lurat på dem) återvända till England [5]).

Vid Stedingks återkomst till kronprinsen fann han hos honom församlade Pozzo di Borgo, Suchtelen, m. fl. utländningar, i hvilkas närvaro H. K. H. var som bäst sysselsatt att dugtigt skrapa upp en af sina adjutanter, major *Forsell*, hvilken liksom H. Ex. Stedingk mottagit ett bref [6]) från grefven af Artois, hvari denne ber honom underlätta det uppdrag, han gifvit d'Escars att uträtta hos kronprinsen. Fåfängt anförde Forsell till sin ursäkt, att han för att slippa blanda sig i denna sak bedt hr d'Escars vända sig till baron Wetterstedt, o. s. v. Nu hjelpte inga invändningar, hvilka tvert afklipptes, medan H. K. H. gaf fritt lopp åt sin förtrytelse: »Hvem har bemyndigat er att blanda er i politiken? och hvad har ni att göra med de bourbonska prinsarne? Jag borde straffa er för detta ofog, ty man bör veta att jag har ingenting att skaffa med emigranterne. Man skall icke gifva detta krig samma syftemål som koalitionen af år 1792. Jag strider för eder, för

---

[5]) Meddeladt af fältmarskalken grefve Stedingk enligt anteckning i S. S.

[6]) Detta bref hade följande lydelse: »Perths redd (å ön Rügen) d. 23 Juni 1813. Jag har uppdragit franska grefven d'Escars, som lemnar er detta bref, att underrätta er om de saker, jag önskar ni ville uträtta åt mig. Jag ber er derföre skänka honom samma förtroende som om jag sjelf talade med er. Jag begagnar mig med nöje af detta tillfälle för att försäkra er, min herre, om mina känslor och om min högaktning.

Charles Philippe,
Comte d'Artois.»

Anledningen till F:s bekantskap med grefven af Artois var den, att då F. i början af 1813 afgått till London med ett uppdrag till lord Castlereagh från kronprinsen, hade F. blifvit inbjuden att aflägga ett besök hos Ludvig XVIII, som talat med honom om kronprinsens planer och om de emigrerade prinsarnes önskan att begifva sig till kontinenten. Vid sin återkomst redogjorde F. sanningsenligt för detta förhållande, hvilket redan hunnit glömmas, när grefven af Artois nu betjenade sig deraf för att tillskrifva F.

Sverige, för nationernas oberoende, och icke för att antasta folkens rättigheter till förmån för hvem det vara må.»

Under det H. K. H. så talade, anmärkte man att han ofta fixerade Pozzo di Borgo, och synbarligen var detta utfall emot Forsell riktadt emot denne kejsar Alexanders envojé, hvilken af personligt hat emot Napoleon var en af de förste, som dristat tala om hans störtande från tronen för att ditsätta bourbonerna. Denna Pozzo di Borgos åsigt hade understundom framträdt i hans tal, och han hade icke dolt den för de engelska ministrarne under sin vistelse i London 1813. Tydligen ville kronprinsen begagna detta tillfälle för att yppa äfven sina politiska tänkesätt och låta förstå, att fransmännens vilja och icke börds-anspråken borde bestämma de allierades uppförande, i händelse Frankrikes tron blef ledig i följd af krigstilldragelserna.

Dessa vidrigheter voro dock ej de enda, som då mötte prinsen. Till sin ledsnad måste han äfven förnimma, hurusom *olydnaden* och *partiandan* syntes vilja innästla sig i arméen. Sålunda hade han redan straxt efter sin ankomst till Stralsund haft en ganska liflig förklaring med general *Adlercreutz*, som man sade hafva handlat på ett sätt föga enligt en chefs pligter och försigtighet. Ledsen att hafva händerna bundna, när han skulle velat hasta till Hamburgs försvar, hade generalen vid en middag åt Stralsunds myndigheter lemnat fritt lopp åt sitt missnöje, och efter att hafva beklagat ett lojalt folks öde att offras åt politikens nycker, utropade han: »*De redlige Hamburgarnes skål!*» Skålen dracks med en allmän hänförelse.

Underrättad om händelsen, bannade kronprinsen upp Adlercreutz, som fann sig sårad; häftigheten tilltog å ömse sidor, och slutligen fann sig prinsen föranlåten att vädja till krigslagarne med förklaring, att han skulle återskicka generalen till Sverige, om han ej var nöjd med att tjena. Adlercreutz lemnade rummet, sade sig vara sjuk och visade sig ej mer i högqvarteret. På

detta sätt förflöto flera dagar, hvarunder fältmarskalken Stedingk, som emellertid anländt, öfvertog befälet öfver arméen.

Detta missöde var lika obehagligt för prinsen som för hären till följe af det anseende, hvaraf Adlercreutz med rätta var i åtnjutande. Emellertid åvägabragtes väl några dagar sednare en förlikning, men man trodde sig, å prinsens sida, bemärka att han hade lättare för att förlåta än att glömma. Hvad åter angår general Adlercreutz, så, ehuru han ansåg sig vara lika god fältherre som prinsen sjelf, hade han dock svårt att fatta eller förlika sig med alla de politiska förvecklingar som inverkade på prinsens första uppträdande i Tyskland. Han hade till och med den oförsigtigheten yttra i ett bref till fältmarskalken Toll, med anledning af lord Wellingtons segrar i Spanien: »*Gifve Gud vi här hade en Wellington, som kunde sammanbinda våra operationer och utföra dem med kraft!*»

Otvifvelaktigt var en dylik brist på aktning och förtroende betänklig nog. Det språk, general Adlercreutz förde med det högre armé-befälet, var dessutom icke alltid försigtigt, hvilket icke underlät att inverka på förtroendet.

Ett ännu betänkligare exempel på denna sjelfsvåldsanda gafs af fördelnings-generalen *Döbeln*, hvilken (som vi nu veta) till trots för prinsens uttryckliga befallning skickar sina soldater som sjelfspillingar för att strida på ett afstånd af 15 mil från arméen: ett ledsamt föredöme för disciplinen och isynnerhet i högsta grad brydsamt i och för ögonblickets politiska förveckling.

Som vi redan nämnt, var general *Björnstjerna*, dåvarande chefen för svenska arméens stab, en af dem, som vågat i ett bref till prinsen, öppet försvara [1]) general Döbelns tilltag såsom en så i *militäriskt* som *poli-*

---

[1]) Bil. N:o 51.

tiskt afseende nyttig åtgärd [8]). Denna obetänksamhet ådrog Björnstjerna allvarliga skrapor och en förvisning till Rügen; men han erkände sitt fel, blef återkallad och bemöttes sedermera med om möjligt ännu mera godhet än tillförne af kronprinsen. Denna skonsamhet härflöt så väl af den ädla bevekelsegrund som förestafvat Björnstjernas handlingssätt (han hade nemligen anklagat sig sjelf såsom den der egentligen öfvertalat Döbeln att ehuru utan order skynda till Hamburgs undsättning), som de höfviska ordalag, hvari han tillstod sin förvillelse, hvilken således lika fort förläts och glömdes.

Annorlunda blef förhållandet med en annan af arméens chefer, öfversten baron C. H. Ankarsvärd. Vi anmärka på förhand, att denne officer, som vi redan känna från revolutionsåret 1809 (se femte delen af vårt arbete), allt dittills veterligen stått i de bästa förhållanden till Carl Johan, som 1811 öfvertalat honom afstå från sin då tillkännagifna önskan att *lemna krigstjensten* [9]) och året derpå gifvit honom ett brigad-befäl under det då tillämnade fälttåget emot Norge.

Då kronprinsen den 27 Juni anlände till Rostock, inställde sig hos H. K. H. alla vid den der förlagde fördelningen tjenstgörande generaler och öfverstar med undantag af — Anckarsvärd. Följande dagen vid fördelningens manöver, som skedde under prinsens ögon, var Anckarsvärd synlig i spetsen för Nerikes regemente. Derunder tyckte sig prinsen likväl i hans anletsdrag upptäcka, att han var ett rof för en häftig själsskakning... Efter slutad manöver lät H. K. H. efter vanligheten inbjuda det högre armé-befälet att hos sig intaga middagsmåltid. Alla infunno sig med undantag af

---

[8]) Då kronprinsen läste detta bref och kom till det ställe som skulle bevisa att åtgärden var *politiskt* riktig, kastade han med hånlöje och ovilja ifrån sig brefvet. »*Ces polissons pretendent me donner des leçons de politique, c'est par trop impertinent*», uttryck fällda af prinsen inför en vid tillfället närvarande officer.

[9]) Bil. N:o 52.

öfverste Anckarsvärd, som man sade vara förhindrad af ett plötsligt illamående. De bättre underrättade uppgåfvo orsaken vara ogillande af kronprinsens politiska systém som plågade öfversten, hvars mörka inbillning grämde sig i fruktan att se fäderneslandets framtid gå mot en afgrund. Enligt andra utsagor skulle öfversten öppet hafva tillåtit sig politiska reflexioner i denna riktning, hvilka skulle leda till ingenting mindre, än att undergräfva arméens moral och kanske förnya händelserna i Finland under 1788 års krig. Dessa, jemte åtskilliga andra omständigheter, hvilka redan fästat prinsens uppmärksamhet på Anckarsvärd, föranledde den förre att genom generalen baron Posse betyga Anckarsvärd sitt missnöje och tillkännagifva för honom, att om han ville begagna den rastetid stilleståndet gaf för att se om sina enskilda angelägenheter och besöka sin hustru, egde han dertill tillstånd. Då Posse till följd häraf infann sig hos Anckarsvärd, fann han honom sängliggande, efter allt utseende olycklig, nedslagen och djupt bedröfvad samt beklagande sig att allt ej gick såsom han skulle önskat, o. s. v.; han kände sig derjemte förolämpad, ja skymfad till sin heder genom den helsning Posse öfverbragte från kronprinsen, och rördes ända till tårar, under det han härom samtalade med Posse.

Emellertid fortsatte prinsen sin resetur. Men vid återkomsten till Rostock första dagarne af Juli öfverraskas H. K. H. sent en afton af det bekanta, numera tryckta brefvet från Anckarsvärd [10]), *hvari denne fullkomligt blottar sina tänkesätt och uttalar ett bestämdt ogillande öfver det politiska system, prinsen följde*, o. s. v. Detta Anckarsvärds förfaringssätt, att om än i enskild skrifvelse under brinnande krig oroa arméens frejdade chef med uttalandet af en dylik öfvertygelse,

var

---

[10]) Dat. Bornsdorff d. 4 Juli 1813. Trycktes först i C. H. Anckarsvärds Politiska Trosbekännelse, s. 57 ff.

var lindrigast sagdt *obetänksamt*, och äfven i anseende till föredömet farligt inom en armé, som med minnena från Anjala-förbundet dessutom räknade många af 1809 års revolutions-verktyg inom de högre graderna. De lätt insedda följderna af ett så beskaffadt steg dröjde icke heller att infinna sig. Genast efter det H. K. H. inhändigat ifrågavarande skrifvelse, dikterade han order »till alla i staden varande generalspersoner» att *genast* inställa sig hos H. K. H. till krigskonselj. De infunno sig ögonblickligen och sammanträdet hölls midt i natten. Närvarande dervid voro fältmarskalken Stedingk, generalerna Adlercreutz, Posse, Vegesach, Brändström, hofkanslern baron Wetterstedt och amiral Cederström.

H. K. H. öppnade öfverläggningen med att förelägga dem det bref han nyss emottagit och att i få ord framställa de faror som skulle uppstå om regements-cheferne började genom politiska öfverläggningar och klander sprida missnöje och oro inom hären; han visste, att man redan tillåtit sig häckla hans åtgörande med general Döbeln och framställa det som en slags skymf mot arméen; att denna ton anslogs af de många revolutionshjeltar från 1809 som trodde sig tillständigt att mästra hans statskonst och krigsledning; men att han ej ämnade i dessa ämnen emottaga lexor hvarken af välmeningen eller inbilskheten; att han ej vore någon Gustaf III som man genom militär-konspirationer skulle tvinga att rymma från arméen; att han länge af godhet sökt upplysa Anckarsvärd om ställningen, men att denna välvilja varit förspilld; att hans bref vore ett flagrant brott mot krigslydnaden och de pligter den ålade samt att ett exempel måste statueras för att stäfja detta ofog. Derpå förklarade han Anckarsvärd suspenderad från tjensten, och anmodade samtlige de närvarande yttra sig öfver frågan, antingen öfversten borde genast dömas af en krigsrätt, eller det vore lämpligare i förhållande dertill att hans förseelse var af så väl civil som mili-

tärisk natur att återsända honom till Sverige för att der dömas i vanlig rättegångsväg.

Adlercreutz medgaf Anckarsvärds brottslighet, men anhöll att slippa yttra sig i den framställda frågan på grund af den tillgifvenhet, han hyste för honom. Deremot röstade Cederström och Vegesach för den strängare meningen, förebärande nödvändigheten att genast statuera ett exempel till krigstuktens tryggande o. s. v. Posse talade för det andra alternativet, och stödde sin åsigt derpå, att enär öfverste Anckarsvärd saknade inflytande i arméen, man kunde utan olägenhet återskicka honom till Sverige för att der undergå sin dom. Då slutligen Stedingk, Wetterstedt och Brändström voro af samma mening, biträdde prinsen den, hvadan anstalt genast fogades att föra den anklagade till Stockholm och öfverlemna honom till general-adjutanten för arméen grefve C. Mörners förfogande.

När Anckarsvärd hunnit underrättas om det öde, som sålunda väntade honom, skref han ett bref till general Adlercreutz för att betyga honom sin ledsnad öfver det felsteg han begått. Han vände sig till och med till kronprinsen [1]) för att förklara sitt uppförande och urskulda sig. Prinsen, alltid böjd till mildhet, syntes röras till medlidande öfver Anckarsvärds lott, och lät på nytt sammankalla generalerna Adlercreutz, Stedingk, Schultzenheim äfvensom baron Wetterstedt och statssekreteraren Wirsén. I följd af denna öfverläggning skref prinsen till kungen och bad honom icke draga Anckarsvärd till rätta inför någon krigs-konselj eller annan domstol, utan åtnöja sig med att han dömdes till någon tids arrest å sina egendomar.

Vid återkomsten till Sverige kände sig Anckarsvärd djupt sårad öfver det missöde som träffat honom och öfver det förödmjukande sätt, hvarpå han blifvit skild från hären och tvungen att utbyta den storartade krigiska bana som öppnade sig för honom mot en onyttig vistelse

---

[1]) Bil. N:o 53.

på landet. Hans gamle fader, f. d. landshöfdingen och landtmarskalken grefve Michaël Anckarsvärd led deraf lika mycket som sonen, och vände sig alltså till kronprinsen med begäran om glömska och förskoning för den felande samt att han måtte rehabiliteras [2]). Så äfven general Adlercreutz, som mycket lade sig ut för Anckarsvärd. Deremot bedömde honom Carl XIII med, såsom det vill synas, mycken stränghet [3]), och yrkade på vidtagandet af kraftiga mått och steg till dämpandet af alla vidare följder af den högt fruktade sjelfsvåldsandan. På detta sätt vägde ännu Anckarsvärds öde, tills ändtligen i Oktober månad (1813) sedan han blifvit frikänd, han ansåg sig ega att förfoga öfver sin person och beslöt att ånyo begifva sig till Pomern i afsigt att anhålla om kronprinsens fullkomliga tillgift och i hopp att få återinträda i sitt befäl vid arméen. Men härvid begick han den oförsigtigheten att ej på förhand underrätta konungen om denna sin resa, hvaraf denne ånyo blef honom i hög grad ogunstig [4]). Varningar kommo äfven kronprinsen tillhanda öfver faran att efter hvad som skett åter anställa en person af detta skaplynne. När Anckarsvärd fördenskull den 1 November anländt till Stralsund och derifrån för tredje gången skriftligen vändt sig till prinsen och anhållit om sin rehabilitation m. m., hade han den oturen, som bort kunna förutses, att H. K. H. lät antyda honom att återvända till Sverige och ställa sin ansökning till konungen. Att denna antydan å prinsens sida gjordes i en ädel afsigt, bevisar Carl XIII:s svar [5]) på den skrifvelse, hvari prinsen underrättar H. M:t om denna Anckarsvärds sednaste framställning med förklaring, att han (prinsen) för sin del är villig att förlåta honom och glömma hans fel samt rehabilitera honom, men önskade att hänskjuta det slutliga afgörandet till konungens för–

---

[2]) Bil. N:o 54.
[3]) Bil. N:o 55.
[4]) Bil. N:o 56.
[5]) Bil. N:o 57.

godtfinnande. På grund håraf beslöt denne att anförtro Anckarsvärd ett befäl vid norska gränsen, men vägrade att låta honom tjena vid hären i Tyskland, der arten af hans politiska tänkesätt och det uppseende hans affär gjort syntes afråda från att använda honom. Vi veta, att äfven beslutet om ett befäl vid norska gränsen icke gick i verkställighet, och vi undvika för det närvarande helst att anställa ytterligare efterforskningar öfver de skäl, som å ömse sidor alstrade denna skilsmessa mellan styrelsen och en man, hvilken genom ovanliga anlag, godt hufvud, manlig talegåfva samt brinnande äregirighet och fosterlandskänsla visserligen var ämnad till en högre ståndpunkt inom samhället, och den han äfven efter sin olycka sökte intaga ehuru i en riktning som kunde väntas af en man hvilken varit en af de verksammaste driffjedrarne till den statshvälfning, som infört det nya samhällsskicket.

FEMTE KAPITLET.

Mötet i Trachenberg.

(*Juli 1813*).

General Adlercreutz och grefve G. Löwenhielm. — H. K. H:s svit. — Sammanträffande med prins Wittgenstein i Prentzlau. — Obehaglig sinnesstämning. — Ankomst till Trachenberg och artigt emottagande. — Första aftonens samtal mellan kronprinsen och de begge suveränerne af Ryssland och Preussen. — Svenskarnes oro. — Grefve G. Löwenhielm och St. Anna ordens storkors. — Följande dagens öfverläggningar. — Österrikes ställning. — Märkligt politiskt samtal med grefve Stadion. — Bref från kejsaren af Österrike till kronprinsen. — Nytt samtal med Stadion. — Diskussionen rörande den gemensamma nya operations-planen. — Det stora inflytande, kronprinsen dervid utöfvade. — Det s. k. konferens-protokollet i Trachenberg. — Utnämningen till högste befälhafvare öfver de förenades hufvudhärar. — Kronprinsen, Blücher och prins Schwartzenberg. — Kejsar Alexander och Moreau. — Kronprinsens förslag rörande koalitionens slut-mål. — Hans omtanka att försäkra Sveriges intressen vid kongressen i Prag. — Frågan om stilleståndets förlängning till den 10 Augusti. — Yttrande af fältmarskalken Stedingk. — Prinsens afsked från suveränerne och märkliga ord till kejsar Alexander. — Afresa och återkomst.

Före sin afresa till Trachenberg anförtrodde kronprinsen högsta befälet öfver svenska hären åt general *Adlercreutz*. Generalen skulle gerna velat vara prinsen följaktig för att i egenskap af general-adjutant bevista öfverläggningarne, och ingen skulle visserligen satt i fråga att bestrida honom denna heder, hvartill han genom sitt innehafvande embete bort vara sjelfskrifven, så framt ej det föga granlaga sätt, hvarpå han blifvit emottagen i Åbo, syntes tillförbinda prinsen att icke ånyo blottställa sig för suveränernas så naturliga ovilja. Dylika betänkligheter tycktes dock icke besvära Adlercreutz, hvadan H. K. H. såg sig föranlåten att till afböjande af alla vidare invändningar förebära nödvändigheten att under sin frånvaro anförtro arméen åt en

man med hufvud och mod och att ingen i detta afseende erbjöd mera trygghet än Adlercreutz, o. s. v. I hans ställe utsågs till tjenstgörande general-adjutant under konferenserna i Trachenberg grefve *Gustaf Löwenhielm*, som från Reichenbach dit följde de begge suveränerna.

H. K. H. afreste om morgonen den 6 Juli under namn af »*grefve af Uppland*» från Greifswald. I hans svit befunno sig fältmarskalken grefve Stedingk, baron Wetterstedt, furst Putbus, kabinetts-kammarherren grefve Brahe jemte några adjutanter. Ryska generalen Suchtelen och engelska ministern Thornton afreste äfven för att med H. K. H. inträffa i Trachenberg.

Vid ankomsten till Prentzlau emottogs H. K. H. af sin gamle vän, *fursten af Salyn Wittgenstein*, hvilken i egenskap af konungens af Preussen öfverkammarherre blifvit skickad för att komplimentera honom och öfverlemna honom ett bref från sin suverän, hvari denne bland annat säger: »Vi äro för närvarande fullkomligt ense om de grundsatser, som böra bestämma vårt handlingssätt, och jag lyckönskar mig att snart se ett hopp fullbordas, hvilket jag sedan länge hyst, nemligen att få göra personlig bekantskap med en prins, som jag högaktade, innan jag genom slägtskapsband blef förenad med hans familj», o. s. v.

Denna sista mening, afseende Brandenburgska husets skyldskap med Carl XIII som var kronprinsens adoptiva far, syntes äfven innefatta en anspelning på ett förslag, hvarom Wittgenstein förut samtalat med H. K. H. Han sade derföre till prinsen: »Konungen vidhåller alltjemt idéen af en familje-allians med Sverige. Skulle ej det närvarande ögonblicket, när allt blifvit så väl bilagdt, vara lämpligt dertill? Tala derom med kungen, jag ber E. H. derom, vore det också endast för att bevisa, det jag afbördat mig mitt uppdrag.»

H. K. H. svarade: »Min son är ännu mycket ung; den närvarande konjunkturen är också endast frikostig på förhoppningar; jag tror derföre klokheten fordra, att

vi vänta, tilldess våra förhållanden hunnit något reda sig.» I sjelfva verket var ställningen sådan för ögonblicket, att prinsen svårligen kunde afgifva något annat svar på denna framställning, så mycket hellre som det endast var några få månader sedan han föreslagit konungen af Danmark en förbindelse mellan konungens yngsta dotter och prins Oskar, och som vi få se, trodde sig H. K. H. icke ega skäl att under sammanträdet i Trachenberg med Preussens monark återföra detta ämne till tals.

I Landsberg möttes H. K. H. af general Sköldebrand, som öfverlemnade honom ett bref från kejsar Alexander, hvilken otåligt väntade hans ankomst. För öfrigt anmärkte så väl Sköldebrand som isynnerhet de personer, hvilka beledsagade prinsen under resan, att de eftergifvanden, han varit nödsakad göra för att godtgöra sina bundsförvandters fel, på ett obehagligt sätt inverkade på hans sinnesstämning och känslor. Detta röjde sig också af hans tal.

Under inflytelsen af sådana intryck anlände prinsen sent om aftonen den 9 Juli till Trachenberg. Han hade varit väntad till middag, men kom ej förrän ganska sent, nyss efter solens nedgång. Trappan till slottet hvimlade af en talrik och lysande skara, hvaribland man främst bemärkte kejsaren af Ryssland och konungen af Preussen. Begge togo emot honom vid nedstigandet ur vagnen. Kejsar Alexander, alltid densamme, alltid lika uppmärksam och förbindlig, hastade förut och gaf prinsen knapt tid att nedstiga ur vagnen, innan han på det mest förekommande och vänskapliga sätt mottagit honom i sina armar under uttryckandet af sin stora tillfredsställelse öfver att nu ändtligen få se H. K. H. under ett så afgörande och brydsamt ögonblick. »*E. K. H.*», fortfor kejsaren, »*tillför oss en moralisk förstärkning, hvars frånvaro vi på ett grymt sätt fått erfara.*» Derpå fattade han prinsens hand och förde honom hastigt emot en ganska enkelt klädd person, hvars allvarliga och något dystra utseende syntes gömma en

själ, som mycket kämpat emot motgången. »*Tillåt mig*», sade kejsaren, »*att jag för E. K. H. presenterar konungen af Preussen!*» — »*Sire*», inföll prinsen bugande sig för konungen, »*E. M. är herre öfver det land, der jag nu befinner mig; om jag haft den äran personligen känna Eder, skulle jag icke hafva underlåtit att först erbjuda min hyllning åt E. M.*»

Bland personer, hvilka varit de begge monarkerna följaktige till Trachenberg, nämna vi å kejsar Alexanders sida: generalerna furst *Wolkonsky* (i egenskap af tjenstgörande general-adjutant), *Toll* och *Newerowsky*, *Lanskoi* och *Nesselrode* (Romanzows efterträdare); i konungens af Preussen följe: statskansleren baron *Hardenberg*, general *Knesebeck* (i egenskap af konungens general-adjutant) och grefve *Henckel* [1]). Dessutom hade der infunnit sig engelska sändebuden lord *Cathcart* och *Thornton*, ryska generalen *Suchtelen* (de begge sistnämnde, som vi sett, kommande från Stralsund); den redan mycket inflytelserika *Pozzo di Borgo*, österrikiska ministrarne grefve *Stadion*, baron *Lebzeltern*, m. fl.

Det samtal, som föreföll första aftonen emellan kronprinsen och de båda monarkerna, var ingalunda af natur att ingifva dem som voro i tillfälle att åhöra detsamma några förhoppningar om ett gynsamt resultat af detta sammanträde. Kronprinsens beteende var naturligtvis ganska vördnadsfullt: han iakttog så väl emot kejsaren som konungen af Preussen allt hvad han i egenskap af tronföljare var dem skyldig; men detta var också allt, och hela hans hållning äfvensom uttrycket i hans anletsdrag tillkännagåfvo synbarligen en person, som känner sig i det inre sårad. Han besvarade derföre endast med en vördnadsfull förbehållsamhet de höfligheter, man slösade på honom.

Å andra sidan var kejsar Alexanders oro i ögonen fallande, och hans sinnesstämning erinrade mycket om

---

[1]) Den 10 Juli inträffade äfven kronprinsen af Preussen, åtföljd af förre statsministern Ancillon.

den han egde då han begaf sig till det ryktbara sammanträdet i Åbo. Då var det hans rikes bestånd som var satt i fråga: nu är det tankan på att tillkämpa sig och betrygga Europas oberoende som ger honom bekymmer. Otålig att få med full frihet samtala om dessa stora angelägenheter, gjorde han derföre allt för att hos kronprinsen väcka öppenhet och förtroende; han visade sig så älskvärd, intagande och uppriktig som möjligt (och vi veta, att kejsar Alexanders förmåga i dessa hänseenden var ovanlig!); han erinrade om de lyckliga ögonblick de upplefvat i Åbo, och önskade ingenting högre än att äfven nu få upplefva lika angenäma. Men han blef (åtminstone till en början) bedragen i denna förväntan, och detta dessvärre på ett sätt som ingaf farhåga, att kejsarens stolthet deraf skulle förnärmas och hans förekommande välvilja förbytas i köld. När kejsaren anfört de nederlag hans arméer lidit såsom tjenande till ursäkt att han omöjligen kunnat på utsatt tid lemna den ryska hjelpkåren, svarade prinsen: »Men, sire, min tanka har alltid varit, att man måste undvika en slagtning och icke våga öfvergången öfver Elbe, förrän vi hunnit förena oss. E. M. var vid fälttågets början i Lützen, och nu är E. M. här.»

Här uppstod ett ögonblicks tystnad, hvarefter då kejsaren försökte att återupptaga öfverläggningen, prinsen utan att vika från sin vördnadsfulla hållning, anspråkslöst genmälte, att han anländt för att få veta Deras Maj:ters tanka om sättet för krigsföringen, på det han måtte underrättas om sina egna pligter; att han för öfrigt anförtrodde sig åt deras upplysning och erfarenhet och skulle med nöje rätta sig efter deras vilja.

Denna försakelse låg långt ifrån i monarkernas plan, hvadan kejsar Alexander med liflighet återtog: »E. K. H. vet ganska väl, att vi ega behof att stödja oss på *Edra* råd och *Eder* erfarenhet, och de skola säkert bereda oss bättre resultater, än dem vi nyss upplefvat.» Naturligtvis besvarade prinsen denna höflighet på sätt som sig borde, men han tillade, att

resans besvärligheter ådragit honom en hufvudvärk, hvilken gjorde det omöjligt för honom att för ögonblicket inlåta sig på kapitlet om krigsangelägenheterna, hvarföre han bad D.D. M.M. tillåta att han drog sig tillbaka för att hvila sig.

Emellertid voro svenskarne, som åtföljde H. K. H., och ibland dem isynnerhet Stedingk [2]), Wetterstedt och Löwenhielm, verkligt bekymrade öfver den ton och hållning, han antagit. Han som annars var så af naturen artig och vänlig och som i så hög grad egde förmågan att äfven i småsaker behaga, nyttjade nu endast de svenska ordensdekorationerna, under det suveränerna visade sig med serafimer-orden [3]).

Å sin sida lät Alexander ingenting inverka på sitt uppförande. Tvertom han visade sig om möjligt ännu mera uppmärksam och förbindlig än vanligt, och han dref denna honom egna granlagenhet och välvilja ända

---

[2]) När Stedingk, som den 10 Juli upphann prinsen i Trachenberg, samma dag inställde sig i kejsar Alexanders salong, kom denne emot honom och kastade sig i hans armar under det han med förvåning yttrade: »*Det är ännu icke fem år! Se der, huru eder spådom gått i fullbordan.*» Sammanhanget och betydelsen af dessa ord återfinnes, om läsaren erinrar sig Stedingks märkvärdiga yttrande till kejsar Alexander i Februari 1808: »*Kanske inom mindre än fem år skall E. M. blifva tvungen att värja Er egen krona, kanske Ert lif.*» Derom se fjerde delen, sid. 265. Fältmarskalken, som genast ganska väl erinrade sig dessa ord, gaf derföre med en åtbörd tillkänna den smärtsamma känsla de hos honom framkallade, och då kejsaren så väl häraf som af Stedingks tystnad kunde sluta till de sorgliga minnen de hos honom väckte, skakade han med ömhet hans hand och bytte plötsligt om samtalsämne.

[3]) Grefve Gustaf Löwenhielm, hvilken nyss förut af Alexander erhållit St. Anna-orden, hemställde derföre samma afton prinsen anländt, huruvida det tilläts honom att få bära den. Denna hemställan besvarades af H. K. H. med ett kärft: »Nej!» Och då Löwenhielm tog sig den friheten ännu en gång anhålla derom med tillägg, att kejsaren skulle förundra sig, om han morgondagen fick se Löwenhielm utan sin ryska orden, ådrog han sig endast samma korta och bestämda afslag som nyss förut. »Vi få se i morgon» var det slutliga svaret.

derhän, att man tydligen såg, att han föredrog att visa sig som menniska snarare än som suverän. Som bevis härpå vilja vi anföra följande eljest i sig sjelf temligen obetydliga drag.

De furstliga gästerna å slottet Trachenberg voro sålunda inqvarterade, att kejsaren af Ryssland och kronprinsen af Sverige bebodde hufvudbyggnaden och konungen af Preussen en af flyglarne. Alexander steg tidigt upp påföljande morgon (den 10 Juli), klädde sig och gick helt ensam åt den sida af slottet, der kronprinsens våning var belägen. Han öppnar sakta dörren till den salong, hvari prinsens uppvaktning befinner sig, och inträder på tåspetsarne för att icke förorsaka buller. H. K. H. sof ännu. Grefve Brahe hastar emot kejsaren, som säger att han infunnit sig för att göra sig underrättad om H. K. H:s helsotillstånd, hvarvid grefven ger tillkänna att han vill anmäla för prinsen kejsarens närvaro. Men Alexander fattar honom vänligt om armen och håller honom tillbaka, i det han yttrar: »*För all del min grefve, stör icke prinsens hvila. Sömnen är så välgörande för honom efter den tröttsamma resan.*» Derpå yttrade kejsaren några förbindliga ord till de uppvaktande officerarne utan den ringaste etikett och aflägsnade sig i det han sade: »*Det skulle vara mig angenämt få höra, att hvilan skingrat prinsens hufvudvärk.*»

Äfven denna dag (den 10 Juli) såg man hvarandra, man talade om de stora allmänna angelägenheterna, men emellertid beslöts ingenting rörande den blifvande gemensamma operations-planen. I stället ansåg kronprinsen af vigt att på ett lämpligt sätt påminna sina bundsförvandter om de tjenster, Sverige sedan tvenne år gjort så väl Ryssland som det öfriga Europa, och han erinrade icke utan sanning kejsaren derom, att det nu var tredje gången han gifvit efter i anseende till vitalpunkten af de fördrag som bundo honom vid Ryssland, i det han bifallit att till en ännu oviss tid uppskjuta frågan om Norge. Denna uppoffring var påkostande, emedan den blottställde honom för svenskarnes

missnöje, hvilka skulle anse honom äfventyra de förbindelser han åtagit sig mot sitt nya fädernesland innan han beslöt att inkasta sig i denna kamp. Dessutom bemödade sig prinsen att rätt lifligt förehålla monarkerna hela den fara, alla de olycksbådande följder utaf de begångna felstegen, de ännu hade att frukta, och han öfverskattade till och med de tillgångar, som ännu återstodo Napoleon, som det vill synas, för att sjelf hafva så mycket bättre spel. Han yrkade dock på uthållighet med kriget och varnade för underhandlingar med Napoleon. Han var lifligt genomträngd af sin höga bestämmelse och förde i känslan deraf ett språk, som var i hög grad egnadt att göra intryck.

I allmänhet tyckte han sig hos suveränerna finna en bestämd håg att fortsätta kriget, men det beroende hvari de satt sig i förhållande till *Österrike*, tvang dem att med mycken skonsamhet behandla detta hof. Emellertid hoppades kronprinsen att man genom att gifva efter för dess förslager om underhandlingar och uppskof skulle draga det in i kampen.

Med anledning häraf frågade kronprinsen kejsar Alexander, på hvad punkt underhandlingarne med Österrike stodo. Kejsaren svarade: »Denna makt lofvar allt, men vågar ännu ej öppet förklara sig. Dess rustningar fortfara och vi ega bästa hopp. Österrike hade bort förklara sig redan i slutet af April och det var i följd af detta löfte vi framryckte inemot Böhmens gränser. Men — man var ej färdig, och vi fingo dyrt umgälla det.»

Detta svar, äfvensom det samtal kronprinsen samma dag (den 10 Juli) hade med grefve *Stadion*, visar att ryska och preussiska hofven, bundne af Österrikes ytterliga försigtighet, varit förhindrade att öppet meddela honom *de hemliga förbindelser* de kort förut ingått [1]) rörande så väl beskaffenheten af de vilkor, de ämnade förelägga Napoleon vid den blifvande fredskongressen, som det mål hvarföre kriget skulle föras, i händelse det

med Österrikes biträde komme att fortsättas efter det Napoleon skulle hafva förkastat dessa vilkor. Nämnde samtal med Stadion är märkligt, hvarföre vi här anföra det.

Vi känna Stadion, denne Napoleons förbittrade fiende, som blifvit aflägsnad ur kabinettet i Wien genom dennes inflytande, och hvars återinträdande i gunsten var ett uppenbart bevis på detta kabinetts fiendtliga afsigter. Hans närvaro i Trachenberg var särskildt angenämt för svenskarne, som kände honom från den tid han var österrikisk minister i Stockholm.

Under detta första samtal gaf Stadion H. K. H. ännu icke några bestämda förhoppningar om sitt hofs medverkan [5]). Han ordade fastmera om kejsar Frans' ovilja för kriget efter alla de bedröfliga erfarenheter han deraf gjort med tillägg, att Österrike ej var så rustadt som höfdes; att fruktan för en vidrig utgång af kriget jemte flere andra betänkligheter uteslutande bestämde österrikiska kabinettets dröjande och försigtiga statskonst.

Detta uppfattningssätt sökte H. K. H. bestrida derigenom, att han i det fördelaktigaste ljus framställde de tillgångar och krafter, hvilka koalitionen ännu borde kunna bereda sig; han afrådde på det kraftigaste hvarje förbindelse med Napoleon, som väl gjorde stora löften,

---

[4]) Genom den under den 27 Juni 1813 af Stadion, Nesselrode och Hardenberg undertecknade konventionen i Reichenbach. Den innehöll storhertigdömet Warschaus delning mellan de tre makterna, Illyriens återställande till Österrike, Hannovers till England, återtagande af allt det område som utgjorde den 32:dra franska militär-divisionen, och af alla de länder som i Tyskland beherrskades af franska prinsar; ett oberoende Tyskland mellan Rhen och Alperna, samt slutligen Österrikes och Preussens gränsor återställde till hvad de voro 1805. (Art. II och VI). Se Bignon, pag. 177 ff.

[5]) Man bör erinra att konventionen i Reichenbach då ännu icke var ratificerad, och att Österrike förbehållit sig dess förhemligande. Ratifikationen skedde först d. 27 Juli (Bignon, pag. 186).

men endast för att svika och bedraga, när han åter hunnit blifva den mäktigaste; fastmera (så mente H. K. H.) borde Österrike begagna sig af en inskränkning i Napoleons makt för att återvinna sina förluster och icke irra sig i fråga om de farliga följderna af ett längre tvekande, o. s. v. (Det var alldeles i Reichenbachska konventionens anda). H. K. H. slöt med följande ord:

»Om ni är med oss, behöfs det endast ett enda fälttåg för att kasta Napoleon tillbaka på venstra Rhenstranden; om ni ären neutrala, behöfs dertill två fälttåg, och om ni är emot oss, behöfvas trenne fälttåg för att besegra honom och för att taga Böhmen och Mähren ifrån eder.»

Vi böra göra Stadion den rättvisan erkänna, att han, som undertecknat den hemliga konventionen i Reichenbach, medgaf att hans hof redan gått för långt för att icke inse den fara hvarför det skulle blifva blottställdt genom Napoleons hämnd, om man ej lyckades erhålla en för framtiden betryggande fred. Han tillade: »Jag bör ej dölja för E. K. H., att sedan Österrike redan tagit så många steg in i det motsatta lägret måste det af dessa orsaker uppbjuda hela sin förmåga för att på underhandlingarnes väg erhålla freden, men äfven under tiden kraftigt rusta sig och icke gifva vika vid någon enda af de punkter man ämnar förelägga Napoleon såsom grunden för freden, så mycket hellre som Österrike redan ofta och bestämdt tillbakavisat hans anbud att gifva oss tillbaka Illyriska provinserna, Venedig och Schlesien. I öfrigt må E. K. H. vara öfvertygad, att Österrike fäster den största vigt vid Sveriges medverkan, och att det emellan E. K. H. och monarkerna återställda förtroendet icke skall underlåta att öfva ett mäktigt inflytande på vårt beslut.»

På H. K. H:s fråga förklarade slutligen Stadion, att Österrike ej skulle tveka att *med vissa vilkor* biträda Norges förening med Sverige, och afsåg härmed hufvudsakligen vårt kraftiga deltagande i kriget och utfin-

nande af en lämplig skadeersättning som kunde tilldelas Danmark.

Påföljande morgon (den 11 Juli) väcktes H. K. H:s uppmärksamhet af ett posthorn, som han hörde ljuda på borggården. Han sade genast till grefve Gustaf Löwenhielm: »Gå och se efter hvad det har att betyda!» Grefven återkom snart med förmälan, att det var en österrikisk kurir, som medförde en depesch till grefve Stadion, hvari borde befinnas inneslutet ett bref från kejsar Frans till kronprinsen, men för öfrigt ingenting till de begge monarkerna.

En stund sednare anmälte man verkligen grefve Stadion, som bekräftade de uppgifter, Löwenhielm nyss förut lemnat, hvarjemte han vid öfverlemnande af det ifrågavarande brefvet [6]) anmärkte, att det borde ingifva H. K. H. grundade förhoppningar rörande Österrikes kraftiga uppträdande, och lyckönskade med anledning deraf såväl H. K. H. som den goda saken. Kejsaren yttrar bland annat i denna skrifvelse:

»De sednaste underrättelser, som kommit mig tillhanda från D.D. M.M:r kejsarens af Ryssland och konungens af Preussen högqvarter, hafva gjort mig det största nöje, i det de gifva mig hopp, att de hinder, som syntes motsätta sig medverkan af de under E. K. H:s order ställde krafter, befinnas undanröjda. Jag anser denna medverkan såsom en af de starkaste stöden för den sak, hvilken makterna kunna ånyo finna sig kallade att försvara genom ett krig, som svårligen skulle hafva någon framgång, utan såvida det föres med den största enighet och samlade kraft. E. K. H:s talanger och hängifvenhet för den gemensamma saken skola i utmärkt grad tjena de förenade ansträngningarne af Europas förnämsta makter.»

Denna för kronprinsen lika smickrande som för mången oförmodade nyhet [7]) om en medverkan, hvilken

---

[6]) Bil. N:o 58.
[7]) Se föregående not.

lade 200,000 man i de förenades vågskål, var af en ofantlig vigt i angelägenheternas dåvarande ställning, och visar äfven i hvilken märklig grad kronprinsens namn och fältherretalang bidragit att framkalla de beslut, Österrikiska kabinettet nyss förut fattat med afseende på denna medverkan. Detta oaktadt högmodades icke prinsen öfver en sådan medgång, tvertom han blef om möjligt ännu anspråkslösare än tillförene och från detta ögonblick märker man ej mera något spår af den dittills rådande kölden och tvånget. De obehag han rönt synas redan begrafne i glömska; han har blifvit förekommande, meddelsam, och man skulle hafva sagt, att han aldrig haft något att beklaga sig öfver.

Emellertid innehöll kejsar Frans' bref ingenting rörande Österrikes biträdande af våra fördrag med Ryssland och England (i afseende på Norge), en fråga som dock utgjort hufvudföremålet för kronprinsens med baron Binder sända skrifvelse till kejsaren. Denna förtegenhet härledde sig från flera begripliga skäl; dock hade grefve Stadion fått uppdrag muntligt förklara, att hans hof icke skulle draga i betänkande biträda de fördrag, som försäkrade oss Norge, med vilkor likväl att vi verksamt deltaga i kriget mot Frankrike.

När Stadion aflägsnat sig, inkallades ånyo grefve Löwenhielm. Kronprinsen var nu vid det förträffligaste lynne, yttrande i det han pekade på grefvens svenska ordensband: »*låt oss nu icke visa oss med det der inför suveränerna!*» Löwenhielm lät ej säga sig det två gånger, och en fjerdedels timma derefter följde han (beklädd med sin ryska orden) prinsen till monarkerna. Och nu var H. K. H. med dem ytterst älskvärd, och föreslog dem att genast företaga uppgörandet af fälttågsplanen, hvarom hans beteende dittills gifvit dem föga hopp.

Den vigtigaste fördelen i *militäriskt* hänseende, de allierade hemtade af vissheten om Österrikes medverkan, var otvifvelaktigt den, att de genom Böhmens alldeles

egen-

egendomliga läge kunde beröfva Napoleon *initiativet* till krigsrörelserna. Onekligen var det Napoleons förslagenhet att alltid tillvälla sig offensiven, han hittills haft att tacka för sina mest förvånande framgångar. Hittills alltid i besittning af denna segrarnes nyckel, hade han vant sig att förvirra sina fiender genom den djerfva och oväntade karakteren af sina rörelser och att lemna sina motståndare i ovisshet om den punkt, emot hvilken han måttade sina slag. Nu är det tvertom koalitionens krafter som äro på väg att så fogas vid hvarandra, att de allierade skola bekomma nämnde initiativ. Deras strategiska beräkningar borde följaktligen gå ut på att sätta Napoleon ur stånd att draga nytta af denna lyckliga djerfhet och att låta honom begå samma felsteg, som störtat hans fiender. Med ett ord de borde så uppgöra sina planer, att Napoleon om möjligt blef ur stånd att gå anfallsvis tillväga (ett krigssystem hvarför hans snille dock egentligen var danadt), och att han inskränktes till att följa det motsatta systemet, hvars faror blifvit tillräckligt uppdagade genom alla hans segrar. Det var följaktligen *i denna anda* man sysselsatte sig med att uppgöra fälttågsplanen.

I bakgrunden af rummet, der öfverläggningarne egde rum, hade man ställt ett stort bord, öfverhöljdt med kartor och papper. General Knesebeck meddelade förteckningar, som på det nogaste upptogo de fransyska stridskrafternas sammansättning, styrka och läge, m. m. Derpå begynte öfverläggningen i närvaro af de ryska, preussiska och svenska generalerna, samt grefve Stadion. Ehuru de fleste af kejsar Alexanders yttranden och anmärkningar vittnade om stor skarpsinnighet, vidsträckt sakkännedom, snabb och lycklig fattningsgåfva, jemte mycken verldserfarenhet, hade han dock den artigheten att underställa dem kronprinsens bedömande och egde den lyckan att af honom finna sig både riktigt uppskattad och fullt begripen. Deremot utlät sig konungen af

Preussen föga eller intet, utan öfverlemnade diskussionen åt kejsar Alexander som egde hans odelade förtroende.

Under det de sålunda samtalade, såg man ofta kronprinsen och kejsaren promenera från det ena hörnet af salongen till det andra, och vid dylika tillfällen hade den förre förundransvärda ögonblick. Utan tvifvel egde han ett lifligt medvetande af sin höga bestämmelse, men ännu mer af allt det storartade och afgörande, som låg i de kommande händelserna. Hela hans tankeförmåga var tagen i anspråk åt det så ojemförligt svåra men oundgängliga åliggandet att åt halfva Europas förenade stridskrafter gifva den ledning, den enhet i vilja och handling, som ensamt kunde bereda dem framgång. Historien skall säga, om han visat sig vuxen denna höga kallelse. Här bereddes sålunda Europas öden under öfverläggningar, hvilka skulle bilda liksom grundvalen för en framtid som erbjöd så många svårigheter att besegra; här skulle man förena intressen, åsigter och öfvertygelser, hvilka ännu icke blifvit ense om en gemensam plan, och som vi få se, hade prinsen den lyckan att genom sin erfarenhet och sin skarpblick upplysa och bringa dem i en öfverensstämmelse, hvars resultater icke länge uteblefvo.

Den första vigtiga punkt, som erbjöd sig för diskussionen, rörde frågan om *de allierade stridskrafternas fördelning* i två eller tre stora härar. De preussiska generalerna hade önskat det första alternativet eller endast tvenne hufvudhärar, en i Schlesien och en i Böhmen, troende en tredje på höjden af Berlin alltför mycket äfventyrad, och till prinsens stora förundran syntes man ej mer fästa någon vigt vid bibehållandet af denna hufvudstad. Konungen sjelf ansåg för omöjligt att försvara den, en mening den de preussiska generalerna sjelfva sökte göra gällande, i det de jemförde Berlin med en gammal lättfärdig qvinna, som blifvit så ofta våldförd, att hon ej förtjenade det man gjorde några ansträngningar för henne.

Dessa åsigter bestriddes kraftigt af kronprinsen ur följande grunder. För det första ansåg han af yttersta vigt, att de förenade så sammanbundo sina krafter, att det blef omöjligt för Napoleon att aflägsna sig från Elbe och närma sig det honom ännu tillgifna Polen utan att blottställa sina flanker och sina kommunikations-linier och med dem sin redan betydligt skakade makt öfver Rhenförbundet. Dessutom ansåg kronprinsen lika vigtigt att beskydda Brandenburg och Markerna jemte staden Berlin, som var medelpunkten för preussiska monarkiens materiella tillgångar och dess moraliska häfstång. Enligt hans åsigt var det från denna punkt försvaret för denna del af Tyskland borde utgå, och derifrån som impulsen till det öfriga Preussens och Tysklands rörelse och resning borde meddelas. Han såg snart sagdt hela preussiska monarkien i staden Berlin, hvars förlust skulle menligt inverka på folk-entusiasmen, hvilken då utgjorde Preussens styrka. Utan Berlin intet landtvärn! Hvad som för öfrigt ökade angelägenheten af att genom en framdragen ställning emot Saxens gränsor betäcka denna hufvudstad var nödvändigheten att skilja Napoleon från sina fästningar på Elbe och Oder och dymedelst hindra dessa talrika garnisoner vare sig att förena sig med fiendens leder eller undertrycka hela norra Tysklands krigiska lyftning och de pågående värfningarne. Dock hvad som mera än allt annat bestämde prinsen att ihärdigt bekämpa deras åsigt, som ville samla alla Norra Tysklands krafter i Schlesien och dit rikta hans operationer, var att han ville *hafva sin egen krigsskådeplats och bibehålla Stralsunds-linien utan att hvarken i militäriskt eller politiskt hänseende underordnas någon eho det vara må* [8]). I annat fall skulle han med sina 30,000

[8]) Det var den bestämdhet, hvarmed kronprinsen yrkade och förstod att genemdrifva denna åsigt, hvilken i främsta rummet vållade, att de preussiska generalerna ej med godt öga sågo det stora inflytande, han utöfvade på ledningen af krigsoperationerna. Det bör ur denna synpunkt icke vara utan intresse att höra general Müfflings yttrande om konferenserna i Trachenberg.

svenskar, neddragne djupt in i Schlesien och derigenom kanske beröfvad möjligheten att i nödfall återvända till Sverige, blifvit invecklad i Preussens öde och i händelse hans armé gått förlorad säkerligen bragt så väl sig sjelf som sitt nya fädernesland i förderfvet. I ett så brydsamt läge borde han sålunda låta bestämma sig icke ensamt af *militäriska*, utan äfven af *högre politiska* grunder, emedan han egde att skydda sina stora svenska intressen, och visserligen voro de händelser, som uppenbarade sig vid hans ankomst till kontinenten, af natur att i detta afseende erbjuda honom många nyttiga varningar.

Alla dessa förenade skäl bestämde kronprinsen att yrka att en stor nord-tysk här sammandrogs i trakten af Berlin, i ändamål att betäcka norra Tyskland och verka i samband med de härar, som bildades i Schlesien och Böhmen. Detta oaktadt gjorde han sig inga illusioner rörande alla de faror, som voro förknippade med den ställning, han sålunda gick att intaga, och

---

»Vid detta sammanträde (säger M.), dit kronprinsen af Sverige infördes af kejsar Alexander, spelade Carl Johan en betydande roll; — — hans inflytande sträckte sig icke blott till planen för operationerna, utan till sjelfva armé-befälet. Med kommandot af norra tyska arméen tillföll honom helt naturligt befälet öfver engelska, hanseatiska och nordtyska trupperna under Wallmoden, svenska arméen och de under Winzingerode och Bülow stående kårer. Dessutom fordrade han befälet icke blott öfver general Tauenziens kår (som användes till blokader af fästningarne), utan äfven öfver schlesiska arméen under general Blücher, så att han på detta sätt skulle ensam kommendera från danska gränsen ända till Böhmiska bergen, under det de tre förbundne monarkerna skulle blifvit inskränkte till venstra flygeln i Böhmen. Detta gick nog långt och kunde svårligen obetingadt bifallas af monarkerna. Likvisst önskade man att se honom tillfredsställd afresa från Trachenberg och medgaf derföre, att sådana fall kunde inträda, som gjorde nödvändigt att han äfven öfvertog befälet af schlesiska arméen och af grefve Tauenziens kår. Tillfredsställd genom dessa eftergifter afreste kronprinsen från Trachenberg», o. s. v. Carl Johan egde således att befalla öfver mer än 150,000 man, som vi få se af arméernas relativa styrka.

hvilka faror vi framdeles få tillfälle att ofta bevittna; men detta hindrade honom icke att vidblifva sin en gång uttalade tanka, hvilken efter lindrigt motstånd bifölls äfven af de preussiska generalerna och Fredrik Wilhelm sjelf, mest af eftergifvenhet för kejsar Alexander, som understödde kronprinsens åsigt.

Sedan man sålunda blifvit ense om principerna för hufvudhärarnes *fördelning*, och i sammanhang dermed äfven träffat aftal rörande desammas ungefärliga *sammansättning* och *styrka*, öfvergick man till *behandling af de grunder, hvarefter de borde operera.* Härom ordades vidt och bredt, hvarunder man anmärkte, att kronprinsen nästan ensam förde ordet under en tid af flera timmar, medan de öfrige närvarande med undantag af kejsar Alexander hufvudsakligen syntes vara åhörare. Slutligen vände sig prinsen till kejsaren med följande ord:

»Låtom oss nu i korthet sammanfatta hvad vi sagt. För att hinna målet måste man öfverallt antaga samma grundsatser och hålla fast dervid för att gifva enhet åt de särskilda krafternas verksamhet. Dessa grundsatser äro följande:

1) De trenne hårarne böra så operera, att fienden aldrig må kunna öfverfalla endera af dem med *alla* sina krafter.

2) Hufvudhärarne böra derföre aldrig vara för långt aflägsna från hvarandra, utan operera i en omkrets, tillräckligt trång för att vara i tillfälle att understödja hvarandra och för att icke äfventyra, att fienden öfverfaller den ena, medan han observerar den andra med en svag kår.

3) Om, som är troligt, Napoleon öppnar fälttåget genom ett djerft anfall med hela sin samlade styrka mot en af de förbundna arméerna, bör denna försigtigt draga sig tillbaka, medan de andra (för att befria henne) framtränga på fiendens kommunikations-linier, hvarigenom således den ena af hufvudhärarnes återtåg alltid

godtgöres genom de andras framryckande och fienden beständigt hotas i sina flanker och i sin rygg.

4) De förbundnes hufvudstyrka bör alltid dristigt agera i fiendens flanker och till och med på hans operations-linie, såmedelst afbryta hans kommunikationer och tvinga honom vare sig att skicka detachementer för att återställa dem, eller att rikta alla sina krafter på den af de allierade härarne hotade punkten.

5) Då man har att göra med ett krigare-snille, synes man böra omsorgsfullt undvika sådana händelser, som kunna gifva fienden tillfälle att mätta afgörande slag; sådana böra helst undvikas och kriget snarare föras genom manövrer, som harcellera och trötta fienden, hvars armé derigenom hopsmälter. Deremot må man våga en drabbning, när fienden delat sina krafter och när öfverlägsenheten afgjordt vore på vår sida, hvaraf följer att man tvertom måste undvika en drabbning, när fiendens krafter befinnas förenade och riktade till samma punkt.

6) För att så mycket som möjligt ersätta bristen på enhet i makt, en fördel som fienden i sin koncentrerade ställning eger framför de förbundne, och för att hålla härarne i en riktning motsvarande det gemensamma målet, böra de förenade makterna vid hvardera af de trenne stora högqvarteren anställa förtroende-officerare, hvilkas uppdrag skola vara att dem emellan underhålla en oafbruten brefvexling.

7) Alldenstund koalitionen är fienden öfverlägsen i antal och äfven eger framför honom fördelen att operera nära sina gränser, samt eger stöd af Tysklands alla folk, vill det synas som den skall kunna genom detacherade kårer hindra fienden att förstärka sin här och beröfva honom sina bundsförvandter i Rhenförbundet genom att besätta dessas länder. Man måste åtnöja sig att med observations-kårer innesluta fiendens fasta platser på Elbe och Oder, hvilka måste lemnas i vår rygg, utan att likväl afvika från grundprincipen som är att

hafva trenne stora härar jemte reserver i beredskap att omsluta fiendens stora armé.

8) Man bör i allmänhet försöka att inskränka fienden inom det minsta möjliga område för att såmedelst föranlåta honom att på en och samma gång göra front emot de särskilda armé-kårerna.

9) Om han besluter sig för att liktidigt göra front emot alla tre och följaktligen att försvaga sig, skola de allierades stora arméer i Böhmen försöka att slå honom; hvarom icke skola de så länge som möjligt undvika hvarje allmän sammanträffning och nöja sig med att låta fienden löpa från den ena af deras stora härar till den andra och att låta honom förlora terräng, tid och folk.

10) Vi böra följaktligen lägga oss vinn om att småningom förstöra fiendens krafter, att uttrötta hans armé genom att aldrig lemna den någon ro hvarken natt eller dag och genom att dagligen harcellera honom medelst lätta trupper.

11) De allierade böra foga sådana anstalter, att de oafbrutet kunna erhålla förstärkningar, att de aldrig sakna materiel och hafva mera lätta trupper än fienden. Dessutom böra depôterna för krigsbehofven, isynnerhet för ammunitionen, så anbringas och rikligt förses, att dylika aldrig tryta, äfven efter afgörande drabbningar.

12) På det fiendens centrala ställning ej må tillåta honom att efterhand rikta anfallet emot hvar och en af de punkter, hvarest han kommer att hotas, synes det slutligen vara högst nödvändigt, att alla de förenade arméerna genast samt på en gång begynna sina operationer.»

»På sådana grunder synas vi böra bygga våra rörelser och hela vårt strategiska system, så att de i tid förutsedda operationerna städse må kunna verkställas i magasinernas närhet och i allmänhet så ledas, att krigets allmänna mål vinnes. Det är nemligen af yttersta vigt, att man är fullkomligt ense om grunderna och att man samvetsgrant håller sig dervid, ty i motsatt fall, i

stället att afhjelpa bristen på enhet, skulle man endast öka förvirringen och blottställa den gemensamma saken.»

Vid den *tillämpning* af dessa allmänna reglor, kronprinsen härefter företog, föreslog han, att man borde så sammanbinda koalitionens krafter, att den fiendtliga hufvudstyrkan omringades och hopklämdes i Saxen, att de kårer, som voro bestämda att agera i fiendens flanker och i hans rygg, riktade sig rakt på fiendens operationslinia, samt ändtligen att de allierades hufvudstyrka borde intaga en ställning, hvarigenom den sattes i tillfälle att bjuda fienden spetsen, åt hvad håll den komme att vända sig. I sistnämnde hänseende syntes honom de Böhmiska bergens framskjutande bålverk erbjuda alla erforderliga fördelar.

Derpå fortfor man att ännu ytterligare i detalj tillämpa de antagna grunderna, hvarefter kronprinsen befallde grefve Löwenhielm aflägsna sig, för att i form af ett s. k. *konferens-protokoll* nedskrifva hvad som blifvit öfverenskommet. Efter en timmas förlopp återkom grefven med detta vigtiga dokument, som upplästes och gillades så väl af prinsen som af monarkerna, hvarpå det undertecknades af deras trenne närvarande generaladjutanter, prins Wolkonsky, grefve G. Löwenhielm och general Knesebeck. Med förbigående af inledningen, som innehåller några af de allmänna grunder vi redan känna, eger det följande lydelse:

»Före stilleståndets utlöpande böra de kombinerade härarne hafva begifvit sig till följande, här nedan angifne punkter, nemligen:

En del af den från 90 till 100,000 man starka schlesiska hären skall några dagar före stilleståndets slut på vägen öfver Landshut och Glatz gå på Jung-Buntzlau och Brandeis för att inom möjligast korta tid förena sig med österrikiska arméen, så att denna s. k. böhmiska här må komma att utgöra inalles från 200 till 220,000 man.

Af kronprinsens af Sverige armé böra 15 à 20,000 man qvarlemnas att observera danskarne och fransoserna

gentemot Lübeck och Hamburg och den öfriga hären omkring 70,000 man stark skall samlas vid Treuenbritzen för att när stilleståndet upphör omedelbart begifva sig emot Elbe och emellan Torgau och Magdeburg öfvergå denna flod, riktande sitt tåg på Leipzig.

Återstoden af den i Schlesien förlagda allierade arméen, 50,000 man stark, skall följa fienden emot Elbe. Denna armé skall undvika att inlåta sig i allmän drabbning, så framt den ej har alla utsigterna till framgång å sin sida. Vid ankomsten till Elbe skall den försöka att gå öfver denna flod mellan Torgau och Dresden och förena sig med kronprinsens af Sverige armé, hvilken derigenom skall bestiga sig till 120,000 man. Om emellertid omständigheterna kräfde, att den allierade hären i Böhmen förstärktes, förrän schlesiska arméen förenat sig med den under svenska kronprinsens befäl stående, skall schlesiska arméen utan uppskof gå in i Böhmen.

Den med den allierade arméen förenade österrikiska arméen skall efter omständigheterna rycka fram, antingen öfver Egar och Hoff, eller till Saxen, eller till Schlesien, eller åt Donau till. Om kejsar Napoleon med afsigt att gå i förväg för den allierade arméen i Böhmen gick emot den för att slå den, skall kronprinsens af Sverige här genom ilmarscher försöka att så snabbt som möjligt kasta sig i den fiendtliga härens rygg. Om tvertom kejsar Napoleon ställde sitt tåg emot kronprinsen af Sverige, skall böhmiska arméen häftigt anfalla och tåga emot fiendens kommunikationer för att leverera honom drabbning.

Alla de förbundna härarne skola gå anfallsvis tillväga och fiendens läger skall blifva deras mötesplats.

Ryska reserv-arméen under general Bennigsen skall ifrån Weichseln rycka fram öfver Kalisch emot Oder i riktningen åt Glogau till för att vara till hands att verka i öfverensstämmelse med samma grundsatser och vända sig emot fienden, om han qvarstannar i Schlesien, eller hindra honom att försöka ett infall i Polen.

Till blockeringen af fästningarne Danzig, Mudlin, Stettin, Custrin, Glogau äfvensom till iakttagande af Magdeburg, Wittenberg, Torgau och Dresden skall preussiska landtvärnet och ryska nyvärfvade trupperna användas.»

Sådana voro de på en gång enkla och djupa grunder, hvilka tjenat till ledning för koalitionens operationer. De märkvärdiga förutsägelser, som förekomma i denna operationsplan, slogo fullkomligt in, och detta derföre att prinsens beräkningar voro riktiga.

Till högsta befälhafvare öfver den s. k. förenade Norra Tyska arméen, hvilken skulle samlas i trakten af Berlin och beräknades komma att med blockad-kårerna utgöra omkring 150,000 man, ansågs kronprinsen af Sverige sjelfskrifven. Så äfven den preussiska generalen *Blücher* öfver den s. k. Schlesiska arméen, som upptogs till omkring 95,000 man, och hvilken äfvenledes för vissa fall blifvit ställd under kronprinsens order, så att han på detta sätt var ensam herre öfver hela norra Tyskland från Östersjön till Böhmen och Schlesien. Preussarne syntes särdeles obenägne att inrymma detta vidsträckta befäl åt kronprinsen; men kejsar Alexander (hvars rådslag voro öfvervägande hos Fredrik Wilhelm), yrkade på denna enhet i öfverbefälet, och det beslöts derföre, att Tauenzien genast skulle ställas under kronprinsens befäl, och likaledes Blücher, så snart denne, enligt den öfverenskomna planen, passerat Elbe.

Kronprinsen, i likhet med alla opartiskt tänkande, hade velat att kejsar Alexander erhöll högsta befälet öfver den stora hufvudhären i Böhmen (den från Amerika dagligen väntade *Moreau* var utsedd till hans första general-adjutant), men det österrikiska högmodet satte sig deremot, och kejsar Alexander yttrade med anledning deraf till kronprinsen: »*Jag förutser, att Österrike skall förära oss någon stympare ur det höga hofkrigsrådet* (quelque ganache aulique); *men hvad skall man göra? Vi måste med varsamhet bemöta alla partier.*» Snart förnam man, att den österrikiske fältmarskalken prins

Schwartzenberg blifvit hedrad med dettå utmärkta förtroende, hvilket man var temligen ense om att han ej var vuxen; men enär kejsar Alexander hade för afsigt att följa det stora högqvarteret i Böhmen och räknade på att få ega Moreau vid sin sida, hoppades man att han skulle veta förskaffa insteg åt de klokaste rådslagen och gifva dem verkställighet.

Vid den öfverläggning, som på kronprinsens föranledande uppstod om koalitionens slutliga mål, ville Österrike fortfarande insvepa sig i hemlighetens slöja. Monarkerna, af denna orsak förbehållsamma, yttrade sig ej eftersträfva annat än Europas befrielse, hvilket var långt ifrån sanna förhållandet. En del af deras ännu i mörker höljda öfverenskommelser hade redan kommit till kronprinsens kännedom, och de öfriga anade han. Han föreslog derföre, att koalitionens föresatta mål skulle bestämmas, och framkastade som ledning dervid följande idéer:

1) att eröfra och försäkra nationernas oberoende; 2) att för detta ändamål tillbakadrifva Napoleon inom Frankrikes gränsor, sådane de befunno sig, innan han anlände till makten *); 3) sedermera föreslå och afsluta en varaktig fred, hvilken med alla oberoendets vilkor återinsatte Ludvig på Hollands tron; Eugene på Italiens; Murat på Neapels; den afsatta piemontesiska konungafamiljens på Piemonts, hvarjemte konungariket Etrurien och republikerna Genua och Lucca skulle återupprättas, hertigen af Modena erhålla skadeersättningar i kyrko-staten och påfven åter försättas i frihet; 4) att upprätta ett starkt och så vidt möjligt enigt tyskt rike, hvarvid de illyriska provinserna borde tillfalla Österrike, och Preussen och Ryssland tillförsäkras förstoringar i öfverensstämmelse med bestämmelserna i Kalisch-fördraget och konventionen i Åbo; 5) slutligen skulle Dan-

*) Således satte kronprinsen aldrig i fråga att fördrifva Napoleonska dynastien.

mark erhålla skadeersättningar för Norges afträdande till Sverige.

Vi nämnde, att vidden af de anspråk, suveränerna enligt uppgift till kronprinsen sade sig hafva uppställt som koalitions-krigets mål, icke öfverensstämde med verkliga förhållandet, och så var äfven händelsen med deras uppgifter om *de grunder*, hvarpå de enligt Österrikes förslag ämnade erbjuda Napoleon freden vid den samtidigt sammanträdande kongressen i Prag. Dessa grunder [10]) sades nemligen vara: 1) Österrikiska monarkiens återställande i det skick, hvari den befann sig före 1805; 2) Preussens återbringande till det omfång det egde 1806; 3) Rhen-förbundets upplösning; 4) en ny oberoende existens för hertigdömet Warschau; 5) Hollands skiljande från Frankrike; 6) Spaniens restauration under den gamla dynastien, samt 7) Italiens oberoende under prins Eugene.

Det faller genast i ögonen, att vid dessa grunder ingenting förekommer rörande Sverige. Då kronprinsen anmärkte detta, svarade kejsar Alexander: »Men ni skall hafva en fullmäktig vid kongressen. Han skall taga del i underhandlingarne, hvarvid edra intressen

---

[10]) Se hos Bignon, p. 177 fl., hvari dessa grunder äfvensom koalitions-krigets syftemål *i verkligheten* bestodo. De finnas upptagne i den märkliga konventionen i Reichenbach af den 27 Juni 1813, hvilken hölls ytterst hemlig. Om suveränernas uppgifter till Carl Johan i Trachenberg finge antagas hafva utgjort deras innersta tankar och önskningar, skulle det bevisa, att deras öfverenskommelser med Österrike voro föga ärligt menade, helst dessa till ett minimum reducerade deras anspråk, och troligen underkastade de sig den österrikiska bemedlingen endast i syftning att genom densamma vinna Österrikes aktiva medverkan. De anspråk, hvarmed de *sedermera* (som vi få se) framkommo, tala för en dylik tolkning af koalitionens närvarande förbindelser. Det är också ganska sannolikt, att suveränerna af Carl Johans dristiga språk föranleddes att ställa sina fordringar högre, ehuru vi antaga, att de voro af olika tanka med honom i flera detaljer af hans europeiska restaurations-plan, den de dock ännu icke lära i någon väsendtlig del motsagt, enär dess verkställighet ytterst berodde på krigshändelserna.

skola ihågkommas.» Detta oaktadt afslog prinsen detta anbud af fruktan, att en dylik beskickning innebar ett åtminstone indirekt gillande af de grunder vi anfört och hvaribland ej ett ord nämnes om de landvinningar, Sverige borde erhålla. Deremot begärde han af kejsaren, att för den händelsen att Napoleon antoge nämnde grunder och fordrade att Danmark deltog i underhandlingarne, H. M:t i förening med konungen af Preussen äskade, det Norges förening med Sverige fastställdes i en af artiklarne utaf det fördrag, som komme att slutas med Frankrike [1].

»Detta skall jag fordra», återtog kejsaren lifligt, »såsom ett oåterkalleligt vilkor för freden. Jag skall aldrig skilja Edra intressen ifrån mina, och jag skall anmoda konungen i Preussen äfven för sin del bifalla E. H:s förslag. Javäl, Ni kan på förhand vara öfvertygad om ett tillfredsställande svar äfven å hans sida.»

Till följe häraf anhöll kejsaren om och emottog en till Ryssland och Preussen gemensamt adresserad formlig not, som affattades i syftning att tjena till stöd för ifrågavarande Sveriges reklamation [2].

---

[1] Ehuru de allierade i sitt fredsförslag ej upptagit Norges förening med Sverige, hade dock Napoleon i sitt svar derå ej kunnat återhålla sin harm mot Carl Johan. I det konfidentiella svar han den 9 Aug. öfversände till hertigen af Vicenza yttras: »*I hvad fall som helst bör Danmarks integritet bibehållas* — — *och Sverige beröfvas det pris det hoppas af sitt affälliga uppförande.*» Då Caulincourt inberättade, att Metternich förklarat att Österrike i intet fall skulle gilla de intriger som Moreau och kronprinsen kunde förehafva i det inre af Frankrike, befallde Napoleon honom svara: att hvad Moreaus intriger beträffar *borde han skratta deråt:* det är barnsligheter som endast kunna roa engelsmän och som förtjena lika liten uppmärksamhet som de fanfaronader man anför efter *»prinsen af Ponte-Corvo»*, hvilken i Frankrike anses ega mindre förtjenst än den tjugonde af våra divisions-generaler.» Man begriper denna harm och detta sätt att uppskatta betydenheten hos den, som besvarat förebråelsen genom de argumenter han hemtade från Trachenberg, Dennewitz och Leipzig.

[2] Not af baron Wetterstedt till herrar Nesselrode och Hardenberg, öfverlemnad i Trachenberg d. 11 Juli 1813.

På detta sätt hann kronprinsen knapt att uttrycka en önskan, innan kejsar Alexander skyndade att uppfylla den [*]), och verkligen gick denna eftergifvenhet för och artighet emot prinsen nu så långt, att de begge suveränerna vägrade besvara Österrikes förslag angående *stilleståndets förlängning till den 10 Augusti*, förrän de derom rådfört sig med honom. Med anledning af den fråga, man i detta hänseende ställde på honom, inskränkte han sig att förklara, att om Österrike ville väpnadt uppträda vid den nya stilleståndstidens utlöpande, ingen fara var att bifalla en dylik förlängning, med uttryckligt vilkor likväl, att någon ytterligare sådan icke kom i fråga. »Jag skulle alldeles afstyrkt den», sade prinsen till kejsar Alexander, »så vida man icke derigenom rättvist ådragit sig förebråelsen att hafva förlamat Österrikes goda vilja, ithy att man skulle tvungit denna makt att för tidigt aflyfta masken. Nu måste

---

[*]) Deremot var prinsens förhållande till *konungen af Preussen* mera förbehållsamt. Denne, kall och föga meddelsam, hade till och med icke den artigheten att sjelf bringa å bane den omtalade giftermåls-angelägenheten, en tystlåtenhet hvilken i hemlighet misshagade prinsen, emedan han förmodade, att om något verkligt allvar legat till grund för detta förslag, skulle Fredrik Wilhelm ej underlåtit att derom yttra sig. Måhända äfven, att kronprinsens temligen förbehållsamma svar i ämnet till furst Wittgenstein i Prentzlau misshagat Fredrik Wilhelm och gifvit anledning till hans tystnad. Dertill kom, att kejsar Alexander gjorde prinsen ett förtroende, som äfven bidrog att något stämma prinsen emot Fredrik Wilhelm. Denne hade nemligen visat kejsaren det prinsens bref af den 3 Maj 1813, hvari prinsen uppmanar konungen att städse omgifva sin person med en kår af 25 à 30,000 man, med tillägg att det var på sina egna krafter han borde räkna och icke på något fremmande stöd, som lätt kunde svika, o. s. v. Med anledning häraf hade Alexander under ett förtroligt ögonblick yttrat till prinsen: »*Jag trodde E. H. hysa något tvifvel emot mig.*» — Prinsen: »*Och hvarföre, sire?*» — Alexander: »*Jag hade fått anledning tro det af ett bref, Ni tillskrifvit konungen af Preussen.*» Nu sökte prinsen så vidt sig göra lät till kejsarens belåtenhet tolka ifrågavarande bref, och verkligen tycktes han, åtminstone att döma af dennes ord som voro de förbindligaste, hafva lyckats.

man bifalla den i hopp att deraf draga den dubbla fördelen att afgjordt vinna Österrike, bedrifva rustningarne med förökad ifver och lemna våra trupper tid att hinna den öfverenskomna operations-linien.»

Slutligen nämna vi, att det bästa förstånd *numera* syntes råda mellan kronprinsen och de begge suveränerna. Dessa röjde lika mycken belåtenhet med de lofvande resultaterna af detta sammanträde, som det i början visade sig under föga gynsamma auspicier. Å sin sida försummade kronprinsen nu också ingenting för att ur så väl sitt eget som monarkernas minne utplåna intrycket af de förflutna misshälligheterna. Och vi böra tillägga, att han isynnerhet hvad kejsar Alexander angår kunde med trygghet påräkna den största motsvarighet i känslor och tänkesätt. Alexander yttrade: »Mitt hjerta eger behof att ånyo hugnas af denna fullkomliga öfverensstämmelse, hvilken för tvenne år sedan förenade oss, och känner sig ej tillfreds, förrän alla tvifvel i detta fall försvunnit.»

Man kunde se, att kejsar Alexander hvars naturliga behag och älskvärdhet aldrig förnekade sig då fråga var om kronprinsen, satte en ära i att öppet visa värdet af de förbindelser han egde till honom; och kronprinsen kände sig å sin sida både lycklig och hedrad genom befästandet af de vänskapsband som förenade honom med en monark som det förtryckta Europa redan hyllade såsom sin kommande befriare.

Men det var ej endast kronprinsen, utan äfven alla de personer som tillhörde hans svit, hvilka fingo erfara prof på denna kejsarens upprymda sinnesstämning. Hans artiga beteende emot de officerare, som mest voro i åtnjutande af prinsens förtroende, var derpå ett bevis, och han förnöjde alla i öfrigt med en välvillig blick eller några smekande ord.

Emellertid påskyndade kronprinsen sin afresa allteftersom den forna öfverensstämmelsen syntes återställas. Detta föranledde fältmarskalken Stedingk att yttra: »Men

hvarför har E. H. så brådtom att lemna monarkerna, som tyckas med så mycket nöje se Er här?» »Just emedan man i dag visar mig denna utmärkta välvilja», genmälte H. K. H., »är det nyttigt att icke invänta morgondagen för att kanske se den förändras!»

Ändtligen nalkades timman för kronprinsens afresa. Vid sitt afskedsbesök hos de begge suveränerna yttrade han följande ord, som blifvit historiskt märkvärdiga: »*Om mina ögon läsit väl i framtiden, skall jag inom få månader återse Eder: vi skola åter sammanträffa med hvarandra i det fiendtliga lägret, och detta läger skall vara i Leipzig.*» Kort härefter, eller den 12 Juli e. m., afreste prinsen från Trachenberg, och vi veta, om hans profetiska ord gått i fullbordan!

De som voro fallna för vidskepelse anmärkte, att just som han lemnade Trachenberg betäcktes horisonten plötsligt af tjocka moln, som bebådade ett fruktansvärdt oväder liksom hade himmelen velat tillkännagifva att detta sammanträde skulle blifva förelöparen till stora stormar. Åskan mullrade redan på afstånd och snart hörde man vindens hvinande blanda sig med åskknallarne, och innan kort nedströmmade regnet i sådant öfvermått, att det efter få minuter öfversköljde vägarna. Blixtrarne korsade hvarandra framför prinsens vagn med sådan häftighet, att hästarne understundom tvärstannade af skräck och envisades att ej vilja gå fram. Under tiden sutto de resande tillbakadragne i ett hörn af vagnarne samt med alla utgångar så mycket möjligt var tilltäppta för att skydda sig emot de forsande vattenströmmarne.

Vid hvarje hästombyte väntade en eskort af 25 kossacker som omgåfvo prinsens vagn, helst de franska förposterna ofta endast befunno sig på halfannan mils afstånd och man ej kunde anse sig säker emot en öfverraskning eller en enlevering enligt norrmandisk sed.

Hvilken

Hvilken känsla för oss svenskar att på detta sätt rulla fram nästan med fågelns snabbhet under skydd af kossackerna, hvilkas lansar återglänste af de blixtrar, som plöjde horisonten! Då hästarne uppgifne af trötthet understundom knappt mera orkade springa, drefvo kossackerna dem fram med slag af sina lansar. Så färdades vi utan uppehåll ända till högqvarteret i Stralsund, dit ankomsten skedde den 16 Juli klockan half ellofva om aftonen.

SJETTE KAPITLET.

Från kronprinsens återkomst från mötet i Trachenberg till och med sammankomsterna i Leipzig.

(Juli – Oktober 1813.)

Kronprinsens resa till Berlin. — Festligt emottagande. — Besök på Schönhaus. — Furst Hatzfeld. — General Bülow. — Prinsessan Wilhelm af Preussen. — Resor och mönstringar. — Landtpresten Spicker. — Ankomsten till Strelitz. — Prinsessan Solms och hertigen af Cumberland. — Återkomst till Stralsund. — Märkligt samtal med Moreau. — Kronprinsen afreser till krigsskådeplatsen. — Öfverläggning med Bülow och Tauentzien. — Nordarméens militäriska ställning och sammansättning. — Dess uppställning vid fälttågets början. — Kronprinsens högqvarter. — De fremmande kommissarierna. — Nordarméens rörelser till och med slaget vid Grossbeeren. — Beskrifning öfver detta slag. — Carl Johan och de franska fångarne. — En besynnerlig spådom. — Utveckling af de skäl, som bestämde kronprinsens methodiska operationer. — Vigtiga meddelanden från den stora böhmiska arméen. — Nederlaget vid Dresden. — Furst Lichtenstein. — Slaget vid Dennewitz. — Nya betänkligheter som förestafvade kronprinsens försigtiga operationssätt. — Preussarnes anklagelser. — Krusemark och Thornton. — Plan att på förhand angripa Danmark. — Bref derom till konungen af Preussen. — De utländska kommissariernas m. fl. invändningar. — Planens uppgifvande. — Förhandlingar med Österrike. — Kronprinsens bemödanden att sätta den böhmiska och schlesiska arméen i rörelse och dymedelst bereda nordarméen utrymme att operera. — Hans betänkande af den 24 September. — Nya vigtiga meddelanden från kejsar Alexander och general Blücher. — Schlesiska och nordarméen öfvergå Elben. — Förhandlingar mellan kronprinsen och general Blücher. — Mötet i Mühlbeck. — Napoleons marsch mot Mulda, samt schlesiska och nordarméens rörelse på Saale. — Rühle von Liljenstern och grefve Alexis de Noailles. — Sammanträdet i Ziebick. — Napoleons rörelser. — Oro i svenska högqvarteret. — Krigskonseljen i Cöthen. — Nordarméens rörelser den 15, 16 och 17 Oktober. — Slaget vid Leipzig. — Carl Johan natten mellan den 18 och 19 Oktober. — Lifsfara. — Kronprinsens intåg i Leipzig. — Konungen af Saxen. — Sammanträffande med Alexander och Fredrik Wilhelm. — Alexander och general Skjöldebrand. — Kejsaren af Österrike. — Märkvärdigt samtal mellan kronprinsen och kejsar Alexander. — Frankrikes krona. — Storfurst Constantin. — Nya öfverläggningar. — Besök hos Fredrik Wilhelm. — Lysande middag. — Furst Metternich. — Uppgörelser rörande de kommande operationerna. — Afsked och afresa.

Efter återkomsten från Trachenberg syntes kronprinsen med mera lugn och med större förtroende än tillförne betrakta den allmänna ställningen, samt egnade sig med stor verksamhet åt beredelserna till det förestående fälttåget.

För att se och lära känna de trupper han skulle kommendera, afreste han den 23 Juli från Stralsund och

anlände aftonen samma dag till Prentzlau. Hans inträde på Preussens område liknade ett triumftåg. Öfverallt hvar han färdades fram äreportar, blomsterregn, hurrarop, kortligen allt som hos ett folk plägar beteckna uppriktig hänförelse, krigisk sinnesstämning.

Vid ankomsten till Berlin den 24 Juli om aftonen helsades H. K. H. såsom preussiska monarkiens hopp och stöd. På slottet, der präktiga rum för honom voro utsedda, emottogs han af prinsarne Wilhelm och Henrik af Preussen, åtföljde af regeringens ledamöter, generalitetet och staben.

Följande dagen mönstrade prinsen uti Djurgården 10,000 man af alla vapen tillhörande generallöjtnanten von Bülows trupper och lät dem manövrera i fyra timmars tid. Halfva Berlins befolkning hade infunnit sig för att se H. K. H., som öfverallt helsades med de lifligaste fröjderop. När kronprinsen anspråkslöst lät förstå, att han ansåg dessa vara ämnade åt konungens bröder, som ledsagade honom, sade prins Wilhelm till honom: »*Dessa fröjdebetygelser äro icke ämnade åt oss; det är vid E. H. i främsta rummet, som folket fästar sitt hopp om monarkiens räddning.*»

Den 28 Juli aflade prinsen ett besök hos konungens af Preussen tante, prinsessan af Oranien Nassau, på hennes slott Schönhaus helt nära Berlin. Prinsessan af Oranien var mor till arfståthållaren, sedermera konungen af Nederländerna, densamme som varit i Stockholm i April månad 1813. Hennes utseende var ganska eget. Hon var stor och tjock, med en stark manlig röst, stora svarta ögon och en mun skuggad af ett lätt skägg. Hon yttrade sig, liksom en god del af Berlins högre sällskapskretsar, icke utan en viss oro öfver denna stads öde. »Jag ber E. H.», sade hon till kronprinsen, »säga mig sanningen utan att dölja någonting. Tror Ni det vara möjligt för Preussen att göra motstånd och att vi kunna stanna qvar här? Man har i Berlin redan inpackat hvad man eger dyrbart, och gjort allt i ordning för ett skyndsamt utrymmande.»

»Må så vara, mad:e», genmälte prinsen, »krigshändelserna äro oberäkneliga och bedraga ofta vårt förutseende. Min ställning är utan tvifvel så beskaffad, att jag kan blifva besegrad (han tecknade nu i korthet den ställning hans här gick att intaga). Men i hvad fall som helst skall jag alltid blifva i tillfälle att underrätta E. H. nog tidigt, för att Ni må kunna undvika att blifva personligt blottställd.»

Från Schönhaus begaf sig H. K. H. om aftonen samma dag till svenska sändebudet i Berlin, baron Taube, som hade hos sig församlat en stor del af monarkiens notabiliteter. Bland dem befann sig äfven *furst Hatzfeld*, egaren af slottet Trachenberg, hvarest kronprinsen nyligen sammanträffat med suveränerna. Vi känna alla denne herres föregåenden jemte de flere orsaker som förenade sig för att stämma hans känslor i hög grad till förmån för kejsar Napoleon. Nog af sedan H. K. H. sagt honom några höfligheter med anledning af hans vackra slott o. s. v., inföll furst Hatzfeld: »Det vore önskligt om vi finge fred. Preussen är så uttömdt, att det ej skall kunna uthärda ett nytt fiendtligt infall. Om kejsar Napoleon segrar (och hans anfalls-medel äro förfärliga), skall han straffa det hårdt; jag fruktar att det skall duka under.»

Mera öfverraskad än bekymrad att höra ett dylikt språk från en af Preussens förnäma herrar, ansåg sig H. K. H. förbunden att något visa honom till rätta. Han yttrade derföre i flere personers närvaro som omgåfvo honom och med en röst tillräckligt hög att kunna förnimmas: *»Jag ber Er besinna, furst Hatzfeld, att ett folks största olycka är att misstro sina egna krafter»* [1]).

---

[1]) Den gamle general Rüchel, en af Fredrik II:s krigare, uppvaktade kronprinsen i Gross-Messeritz. »Preussen är förloradt», sade han, »om icke E. K. H. blir segervinnare.» Prinsen svarade blygsamt: »Vi äro lyckligtvis icke mera i den tid, då en enda förlorad slagtning medförde förlusten af en hel nation. Varom blott ihärdiga, så behöfva vi icke förtvifla om någonting.

En uttrycksfull blick, en af dessa blickar som säga mera än tusende ord, beledsagade detta yttrande. Dessutom lade H. K. H. hr v. Hatzfeld på hjertat att föra ett mera tillitsfullt språk, med anmärkning att det var från de högre klasserna som föredömet af mod och uppoffringar borde härflyta för att kraftigt nedtränga i folkets själ.

Bland gäster hos baron Taube nämna vi äfven general Bülow, hvilken var bestämd att under kronprinsen kommendera den s. k. 3:e preussiska armé-kåren. Bülow var en af dessa sjelfviska karakterer, som med hög tanka om egen ofelbarhet böja sig med svårighet under andras vilja; för öfrigt tapper, ihärdig, full af nit och fosterlandskänsla, men synbart lidande af en inre förödmjukelse att under en fransk fältherre strida för Preussens frihet. I likhet med de öfriga preussiska generalerna tilltrodde han ej kronprinsen nog preussiska syften, och syntes anse H. K. H:s intagna ställning och operations-linie nog mycket afpassad efter svenska förhållanden och intressen. Bülow skulle hafva föredragit att Preussens stridskrafter samlades i Schlesien under Blücher. Detta åskådningssätt inverkade, som vi få se, obehagligt på kronprinsens förhållande till preussarne och beredde H. K. H. många vidrigheter i sitt öfver-befäl. Men som det närvarande var enthusiasmens och förhoppningarnes tid, hördes ännu ej dessa missljud och kronprinsen som egde alltför vigtiga skäl att bestämma sig för Stralsunds-linien och försvaret af Berlin och Nord-Tyskland hade äfven fattat sitt beslut att i denna strid på preussisk jord låta preussarne taga försteget i farorna och äran. Han dolde ej hvad han i detta afseende tänkte, och sade vid ett sednare tillfälle rentut till Bülow: »*Så länge vi kämpa här för försvaret af eder jord och eder hufvudstad, tillhör det er preussare att i första hand kläda blodig skjorta och att dö på er post om det blir nödvändigt. Denna ära skolen J ej afstå åt någon! Jag är viss derpå*» [2]).

[2]) Kronprinsen tillade likväl ej då hvad han i djupet af sitt förutseende tänkte, och som han vid tillfälle af en skarp diskussion

Man ser, att dessa ord utgingo från en stor betänksamhet hos den blifvande chefen för en stat, som anförtrott honom sina sista tillgångar, en vacker här, på hvilken Sveriges öden i sista handen berodde. För öfrigt kan man antaga, att om någon af de förbundna makterna och namneligen Preussen led något stort nederlag, det skulle blifva tvunget att förena sig med Napoleon, och äfven i denna händelse blir det förklarligt, hvarföre Carl Johan valde en strategisk plan, genom hvilken han var säker att alltid hafva återtågsvägen till Stralsund för sig öppen och vara herre öfver sina beslut.

Dagen före afresan från Berlin befann han sig i en liten krets med kungliga familjen, hvarvid han hade tillfälle förnimma, att prins Wilhelms förtjusande gemål hyste ännu större fruktan än prinsessan af Oranien-Nassau. Kronprinsen sökte fördenskull att trösta henne, i det han skämtsamt yttrade till henne: »Javäl, mad:e, Ni kan få höra dundret af fiendens kanon, men jag ger Er mitt löfte, att ni skall ega 24 timmars tid till inpackningen af Edra dyrbarheter.»

Detta svar var dock långtifrån egnadt att skingra de moln, dem fruktan spridde öfver prinsessans sköna drag. H. K. H. tillade derföre, i det han fattade hennes hand: »Jag ber E. H. lugna sig. Berlin skall, som jag hoppas, tagas i skydd emot ett fiendtligt infall, och jag vill se till, att jag må kunna hålla detta löfte som en redlig soldat.»

Emellertid fullföljde H. K. H. oförtrutet sin resetur. Den 27 Juli besökte han Bellevue och Charlottenburg och beság förskansningarne utanför Berlin. Den 29 mönstrade han i Mittenwalde på endast en mils af-

---

med Bülow sedermera öppet yttrade: »*Jag har ställt eder på min venstra flygel, emedan det blir den som Napoleon skall anfalla. Det är rättvist; det öfverensstämmer också fullkomligt med min politik äfvensom med min strategi, icke som skulle jag hysa någon misstanke emot eder, men ni ären hemfallne under händelsernas okufliga makt* (vous êtes sous la force des circonstances)!»

stånd från de fiendtliga förposterna en del af general Borstells fördelning. Vid återkomsten till Berlin den 30 öfverlade han med magistraten och andra om hvad som var att göra i högsta nödfall och tillkännagaf frimodigt sitt beslut att försvara Berlin i det yttersta.

Följande dagen afreste han för att i Potsdam bese en annan preussisk kår och general Woronzoffs fördelning i Brandenburg. Derifrån vände han sig emot norden och anlände först till Nauen, hvarest han mönstrade Lützows kår.

Vid ankomsten till byn Pevesin i granskapet af Nauen påminte han sig, att han här haft sitt högqvarter, när han 1806 förföljde svenskarne och Blücher, och att han då bott hos den gamla hederliga kyrkoherden i byn vid namn Spicker. H. K. H. tillsporde derföre någon af de närmast stående, om den gamle mannen ännu lefde, och knapt hade han hunnit att erhålla ett jakande svar på denna fråga, förrän han får se en åttioårig gubbe framträda ur hopen och nalkas för att erfara om han var igenkänd.

»Ah, se der har jag er, min gode vän», utropade H. K. H., så snart han blef varse den gamle vördnadsvärde landtpresten och i det han räckte honom sin hand; »huru mår ni? Är ni lycklig? Säg mig, om jag kan göra något för er. Jag erinrar mig alltid med nöje den gästvänlighet, jag för sju år sedan rönte i eder låga hydda.»

På en gång rörd och smickrad af detta tilltal, fick den gamle tårar i sina ögon; han tryckte prinsens hand emellan sina och kunde ej finna ord för att svara. H. K. H. tackade honom med några hjertliga ord och uppmanade honom att bedja himmelen för Preussen och för sina vapens lycka. Dervid lemnade han honom ett litet bevis på sin hågkomst och aflägsnade sig under mängdens flerfaldiga gånger upprepade: *»lefve kronprinsen af Sverige!»*

Den 1 Augusti skedde ankomsten till Strelitz. Här funno vi ett litet förtjusande hof, hvars förnämsta prydnad var den sköna *prinsessan af Solms*. Den gamle

hertigen af Mecklenburg hade vid sitt residens äfven mottagit konungens af England broder, *hertigen af Cumberland*; hvilken efter att hafva eftersträfvat ett öfverbefäl under kronprinsen, här råkat förälska sig i den sköna prinsessan af Solms, vid hvars fötter han ännu befanns vid prinsens ankomst till ifrågavarande hof [3]).

Från Strelitz fortsattes resan öfver Röbel och Plauen till Grabow. Här inhändigade H. K. H. ett bref från general *Moreau*, som underrättade honom om sin ankomst till Göteborg. Kronprinsen hade någon tid förut fått en skrifvelse från Amerika, hvari Moreau anförtror honom utgången af de med honom inledda underhandlingarne och dem man uppdragit åt öfverste Rapatel vid dennes resa till Stockholm i Augusti 1812 kort före kronprinsens afresa till Åbo. Moreau förklarade sig ändtligen hafva gifvit efter för kejsar Alexanders uppmaningar och skulle infinna sig för att tjena Europas sak emot dess förtryckare. Med anledning häraf skyndade kronprinsen att skicka sin general-adjutant, öfverste Gyllensköld, till general Moreau för att bedja honom om ett möte i Stralsund [4]).

Vi förbigå det öfriga af H. K. H:s resa såsom föga märkvärdig och nämna endast, att han öfver Schwerin [5])

---

[3]) Jfr lord Londonderry's »*Narrative of the War*» etc., hvilka upptaga några anekdoter från tidpunkten af kronprinsens vistande vid det lilla hofvet i Strelitz. För öfrigt var det naturligt, att H. K H. ogerna skulle se en prins af blodet vid arméen, hvarföre då han nu erbjöd hertigen af Cumberland befälet öfver hannoverska trupperna, det skedde, emedan H. K. H. kunde förförmoda att anbudet ej skulle antagas, och ingalunda (som lord Stewart synes tro) af missnöje med general Wallmoden, en fältherre, hvars goda egenskaper H. K. H. tvertom alltid uppskattade.

[4]) Bref från kronprinsen till Moreau, Grabow d. 2 Aug. 1813 (finnes tryckt af Sarrans, I, s. 319 f.).

[5]) Vid ankomsten till Schwerin anförtrodde H. K. H. åt hertigen af Mecklenburg de öfverenskommelser som blifvit träffade och i Trachenberg bekräftade rörande Norges förening med Sverige och öfvertalade hertigen att tillskrifva konungen af Danmark för att söka förmå honom ändra system. Detta försök hade ingen framgång. Se Bil. N:o 59.

och Wismar återvände till Stralsund den 6 Augusti kl. 6 e. m.

När prinsen nedsteg ur vagnen, blef han på trappan emottagen af en man, klädd i brun frack, tätt åtsittande pantalonger, stöflor med gula kragar, hvilken förtroligt närmade sig. Mannen egde för öfrigt ingenting i sitt yttre, som kunde göra honom bemärkt. Prinsen omfamnade honom med ett uttryck af den lifligaste rörelse. Det var general Moreau.

Naturligtvis fästades våra blickar genast med en ytterlig nyfikenhet på denna ryktbara personlighet; men vi funno endast en fysionomi lik tusen andra, med en mild och stilla blick, en enkelhet i sätt att vara, som betydligt nedprutade föreställningen om allt det imponerande som troddes böra utmärka den ryktbare segraren vid Hohenlinden, hvilken uppfyllt Europa med sitt namn. Dock vittnade den djupa vördnad man betygade honom, de enhälliga hyllningar hvarför han var ett föremål, om den vigt, man fästade vid honom under närvarande ögonblick. Han uppförde sig med en ovanlig anspråkslöshet och emottog ganska hjertligt de vänskapsbetygelser, hvarmed kronprinsen öfverhopade honom. »Ni har funnit ett fädernesland», sade han, »under det jag ännu söker mitt.» Kronprinsen förde honom vid armen in i sitt kabinett, der de dröjde helt allena i flere timmar inbegripna i ett lifligt och ganska märkvärdigt samtal.

Moreau började med att förtro kronprinsen de skäl, som fört honom till kontinenten. Han hade dervid gifvit efter så väl för sin egen som isynnerhet för kejsar Alexanders önskningar och brydde sig icke om att dölja sin öfvertygelse, det han ansåg Frankrike böra befrias från Bonapartes tyranni. »Jag har lofvat kejsar Alexander», sade han, »att stanna hos honom, emedan han behagat förklara mig att han räknade på mina råd och att han skulle täckas gifva mig en sådan anställning, genom hvilken det kunde blifva mig möjligt att förvärfva ära och gagna mitt fosterland.» Men hvad Mo-

reau dock förteg var så väl de hemliga förbindelser han ingått med bourbonerna, som de löften han fått om en liten suveränitet vare sig i Belgien i fall af framgång, eller i Curland i händelse kriget icke skulle taga en gynsam vändning [6]).

Öfvertygad att Moreaus ära icke just vann på inträdet i czarens tjenst, och väl vetande att han var ingenting mindre än företagsam i politiska värf, men egde ett namn som var ganska populärt i Frankrike, sade kronprinsen till honom: »Stanna hellre hos mig! Svenskarne äro Frankrikes vänner. Jag smickrar mig, att våra forna landsmän skola i er likasom i mig igenkänna en vän, som blifvit af omständigheterna tvungen att väpna sig emot förtrycket, och icke en apostat, hvilken af hämnd griper till vapen emot sitt fädernesland.»

Då Moreau lät förstå, att han redan ingått sådana förbindelser, som hindrade honom att följa detta råd, leddes samtalet öfver till *bourbonerna*, hvarvid prinsen inföll:

»Jag bör ej dölja för er, att ingen här tänker på deras återinsättande; men det oaktadt invaggar denna familj sig i bedrägliga förhoppningar.» Prinsen förtrodde derpå Moreau sina förhållanden till grefven af Lille; hr de Noailles' meddelanden i denna riktning äfvensom grefvens af Artois besök i Perth och hans aflägsnande m. m., samt dolde ej att hans (kronprinsens) åliggande mot sitt nya fädernesland inskränkte sig till att försäkra den skandinaviska halföns oberoende, och icke att göra sig till en emigrationens Don Qvixotte! »Man måste tillbakatränga Napoleons makt på venstra Rhenstranden», sade han; »men att gå längre, det strider emot mina grundsatser och emot mina intressen både som svensk prins och som född fransman.»

Dock i intet afseende erbjöd Moreaus och kronprinsens samtal högre intresse, än försåvidt det rörde den af den sistnämnde för nordarméen uppgjorde *operationsplanen*, den Moreau ansåg alltför vågsam. Med anled-

---

[6]) Memoires de Louis XVIII.

ning häraf utlät han sig, sedan han sökt påpeka alla farorna af ett framryckande ända till höjden af Berlin:

»Ni löper fara att råka i en fälla, då ni med Östersjön i ryggen framtränger mellan Elbe och Oder, späckade af fiendtliga fästningar, för att försvara en stad, som är alltför nära fiendens hufvudstyrka. Ni äfventyrar derigenom er armé. Napoleon skall hafva fördelen att tvärt öfverfalla er, ty ni är mer blottställd än någon annan af de arméer hvilka framrycka för att hoptränga den cirkel, hvaruti han intager medelpunkten och radierna.»

Kronprinsen. »Javäl, min position är farlig, jag vet det; men hvem skall intaga den om ej jag? Den är mig naturlig; jag har utkastat den i Trachenberg. Javäl, min käre general, jag skall tala uppriktigt med eder, ty eder gamla vänskap är mig en borgen att ni ej skall missbruka mitt förtroende. Denna position som är så farlig och så i strid med edert strategiska snille, den är för mig och för Sverige lika mycket *politisk* som *militärisk*. *Politisk*, emedan jag öfvar inflytande på norra Tyskland, hvaröfver jag nu är ensam herre; emedan jag närer entusiasmen hos preussarne, mecklenburgarne och hansestäderna; emedan jag söker taga mig till vara emot koalitionernas vanliga lott. Ty antagom något stort nederlag, och ni skall få se huru hvar och en blott tänker på att rädda sig sjelf och icke drar i betänkande att genom brådstörtade freder förråda sina förbindelser, uppoffra sina bundsförvandter. Men min position är äfven *militärisk* af det skäl, att jag med mindre än 18,000 man under grefve Wallmoden tillbakahåller marskalk Davousts armé samt den danska hären, hvilka stödja sig på Lübecks och Hamburgs fästningar och oupphörligt hota min högra flank. Jag är i stånd att tygla de massor som skola utgå från Magdeburg, från Wittenberg och från Torgau för att marschera på Berlin. Genom ett talrikt lätt kavalleri skall jag inhemta upplysningar på mina flanker och på min front. Jag skall alltid hafva för att så säga i min ficka 60,000 man för att rusa på de första kolon-

nerna, hvilka skola rycka fram från Elbes fästningar. Men om kejsar Napoleon koncentrerar sin operationslinie på venstra Elbestranden och manövrerar på Böhmen genom öfra Pfaltz, då skall jag blifva tvungen inskränka mig till att blockera Magdeburg, Wittenberg, Torgau, Stettin och Küstrin, alldenstund jag har en fruktansvärd armé på min högra flygel och intet annat att sätta emot den än dessa 18,000 man på sin höjd, sammansatte af nya trupper med undantag af 3,000 svenskar.»

»Framgångarne vid Lützen och vid Bautzen skola blifva förderflige för Napoleon. Han räknar på min armés affall, på polackarnes resning i massa och på österrikarnes ljumhet. Också skall hans fälttågsplan blifva en följd deraf. Han skall göra oförmodade ilmarscher liksom vid början af italienska fälttåget; han skall uttrötta sina soldater genom onyttiga tåg utan afgörande drabbningar; det är derpå jag räknar lika mycket och måhända mer än på våra allmänna rörelser.»

Moreau. »Detta förfaringssätt är visserligen det enda kloka, så snart er position måste tagas med ledning af politiska betänkligheter; men skall den finna nåd framför strategien? Det är en annan fråga.»

Kronprinsen. »Må vara, men det är i egenskap af svensk prins som det ligger mig om hjertat att bibehålla Stralsundslinien; ty triumferande eller slagen, står mig vägen öppen till Danmark. Det är der man måste söka Norge; det är der också som i vidrig händelse jag skall finna min sista bundsförvandt: England. Jag känner ingen frestelse att sluta min bana i Polens moras, ej heller liksom Carl XII i Bender; ty kortligen, jag döljer det icke för eder, i och med detsamma jag skulle förlora min armé och stänga återvägen för mig till Sverige, skulle detta lands framtid också vara förlorad.»

Moreau. »Jag är allt för litet inne i affärerne och underrättad om de inre bevekelsegrunder som verka på de förbundna kabinetterna för att kunna yttra mig i dessa inveckladε ämnen.»

Kronprinsen. »Men jag har redan en ledsam erfarenhet deraf. Det är den som gifver mig mod att för eder uttrycka min tanke och mina planer. Bedöm då min ställning sådan den är och ni skall lätt begripa det inflytande, den oafvisligen bör hafva på mitt uppförande. Napoleon som så ofta satt allt på spel, kunde våga ett förtvifladt slag vid Jena, emedan han kände den preussiska strategien vid denna tidpunkt; emedan han egde till sitt förfogande starka reserver; emedan hans marskalkar voro vane vid kriget och hans rike var mäktigt. Men min ställning är icke sådan att den tillåter mig våga allt emot en fältherre af hans skaplynne och dertill emot erfarne befälhafvare. Om jag vore simpel general i makternas tjenst, skulle jag ej hysa någon betänklighet vid att foga mig efter eder åsigt; men jag är svensk prins, och som sådan har jag pligter att uppfylla. Jag måste ega ett öga på Sverige, medan ni riktar edra blickar emot Seinens stränder.»

Efter en stunds uppehåll återtog Moreau: »Jag är skyldig eder sanningen: jag tror, att ni skall få svårt att lotsa er fram till det stora gemensamma slagfältet; ni kan derunder lätt blifva slagen.»

Kronprinsen. »Jag hoppas, att så ej skall ske, om jag så manövrerar, att jag aldrig inlåter mig i en olika kamp. Då jag rycker fram, skall min regel blifva att befästa mina kommunikationer och att aldrig göra rörelser tillbaka, men deremot manövrera genom flankrörelser.»

Moreau. »Men skall ni alltid vara i stånd att undvika en olika strid? Och dessutom af hvad värde är då Berlin för eder? Huru försvara en öppen stad, utan naturliga eller konstgjorda befästningar?»

Kronprinsen. »Men Berlin är preussiska monarkiens hjerta. Den som är herre deröfver, skall alltid hafva en stor moralisk och materiell öfvervigt. Man måste ej låta dessa fördelar gå sig ur händerna. För öfrigt är Berlin medelpunkten för norra Tysklands tillgångar.»

Moreau. »Men denna hufvudstad ligger vid fiendens förposter. Det skall blifva eder svårt att bibehålla den, om Bonaparte tvert öfverfaller eder venstra flygel, som är så illa stödd.»

Kronprinsen. »Javisst! utan tvifvel skall han kunna taga Berlin ifrån mig, men han skall icke få det för godt köp, och sedan skall jag alltid så laga att jag får en dagsmarschs försprång framför honom, hvarigenom han hindras att upphinna mig, om jag också skulle draga mig tillbaka ända till halfön Darss, till Stralsund, till Rügen, till mina skepp. Med ett ord, ni kan i detta afseende vara lugn. Jag skall icke blottställa mig för dessa dråpslag, som så ofta lyckats Napoleon, utan jag skall uttrötta honom genom manövrer. Jag skall föra kriget emot honom metodiskt och långsamt; jag skall inrätta ett slags beväpnad insurrektion i hans flanker och på hans kommunikationer, hvilken skall draga sig tillbaka då han vill slå till, som skall återkomma när han aflägsnar sig, som skall uppehålla sig genom egna tillgångar, under det han, aflägsen från sina, skall förstöra sina soldater under partiella strider. Våra krafter äro i anseende till antalet ungefärligen lika. Det är nödvändigt bibehålla den terräng vi vunnit. För öfrigt ser ni, huru tiderna förändrats. Denne utomordentlige man, som vid början af sin lysande bana var folkens afgud, är i dag föremål för deras hat. De förtryckta nationerna åkalla oberoendet. Genom att skona sina soldater fortfar man att vara den starkaste. Endast ihärdighet, och Napoleon skall, trots sina talanger, sin makt, sin ära, sluta med att duka under.»

Moreau skulle hafva velat, att kronprinsen inskränkte sig till att blockera Elbens fästningar; att han höll sig på defensiven framför Magdeburg och Wittenberg, och att ingen offensiv och allvarlig expedition företogs från denna sida. Han ville koncentrera allt vid den stora böhmiska arméen, hvars högsta ledning man bestämt åt honom. I fråga om denna armées operationer voro de jemväl af olika tankar. Prinsen ville

att den inskränkte sig till att kringränna Dresden på venstra Elbe-stranden genom lätta infatteri-trupper och starka kavalleri-detachementer, medan den qvarstannade i Böhmens pass [1]) för att rycka fram på Napoleons kommunikationer, om han vände sig till Schlesien, eller begifva sig direkt till Leipzig, om Napoleon stannade i Dresden.

Sådana voro de idéer, syften och planer, hvilka uttrycktes under de särskilda samtal, kronprinsen hade med Moreau. Det vill synas som om olikheten i deras åsigter till stor del härflöt från olikheten i deras ställning. För öfrigt egnades minnet åt det förflutna, och dessa ögonblick voro nästan de mest intressanta, så mycket hellre som prinsen sednare tillstod, att han ej såg något giltigt skäl för Moreau att komma för att bära vapen emot fransmännen. Han var icke bestämd till herrskare öfver ett folk, som hade oförrätter att hämnas eller förluster att godtgöra, och han fann snart döden under en fana, hvarest någon ära svårligen stod att skörda för honom.

Då han skilde sig från kronprinsen, syntes han nedslagen och tankspridd. Han plågades af en aning, som sade honom att han nalkades slutet af sin bana. Hans olycka ville, att han icke trodde sig böra lyssna till en väns råd att stanna hos sig, och han gick icke utan synbar oro sin framtid till möte. »Jag hyser ej», sade han, »samma förtroende till lyckan som fordom.» Kronprinsen sjelf nästan förskräcktes öfver dessa mörka aningar som erforos af en man, hvilken aldrig visat någon klenmodighet. Han omfamnade honom med ömhet utan att lyckas skingra de sorgliga tankar, som belägrade hans namnkunniga vän. Moreau afreste till kej-

---

[1]) Man känner de pass, som leda från Böhmen till Dresden. 20,000 man kunna, förskansade bakom desamma, i en månad uppehålla en här af 300,000 man. Moreau, som medgaf prinsen att man alltid blef slagen om man häftigt anföll Napoleon innan man uttröttat honom och hans armé, erfor sedermera med ledsnad, att man gaf vika för otåligheten och närmade sig honom genom att tåga på Dresden.

sar Alexanders högqvarter, och man vet hvad öde der träffade honom [8]).

Emellertid visade det sig snart, att *underhandlingarne i Prag* svårligen kunde leda till något resultat. Kort innan kronprinsen härom hunnit förvissa sig bland annat genom en skrifvelse från kanslern Hardenberg [9]), lemnade han den 9 Augusti Stralsund och förlade den 12 samma månad sitt högqvarter i Oranienburg.

Här kallade han följande dagen (den 13) generalerna *Bülow* och *Tauentzien* för att med dem uppriktigt tala om sakernas läge. Enligt hans åsigter fordrade klokheten, att Nord-arméen med försigtighet undvek hvarje vågsamt framryckande och i en god ställning afbidade, hvad fienden skulle begynna, hvarthän han skulle rikta sina företag, så mycket hellre som prinsen sade sig hafva god grund förmoda, att Napoleon ämnade utföra ett hufvudslag först emot honom så väl för att taga Berlin, som äfven för att i honom krossa en särdeles förhatlig motståndare. Alla kronprinsens yttranden gingo fördenskull ut på att i klar dag framställa nödvändigheten för det första att afbida fiendens företag, och sedermera att, i händelse Napoleon med öfverlägsen makt kastade sig på Nord-arméen, denna borde uppställa sig bakom Havel och dymedelst undvika en ojemförligt olika drabbning, o. s. v. I enlighet med denna plan träffade prinsen alla sina första anordningar [10]).

Det var klart, att om Napoleon (som stod med 300,000 man i Saxen) skulle med samlad makt kastat sig på Nord-arméen, hade det varit oförväget att ställa sig i hans väg, utan var då prinsens beslut (som sagdt)

att

---

8) Vi meddela i Bill. N:o 60 och 61 några fragmenter af Moreaus enskilda brefvexling med kronprinsen från den tid de skiljdes åt i Stralsund ända till och med M:s dödsdag den 26 Augusti 1813.

9) Bil. N:o 62. — Rörande underhandlingarne som förehades i Prag, se Bignon, hvars meddelanden derom äro fullständiga.

10) Jfr Leben des Generals Grafen Bülow von Dennewitz, von Varnhagen von Ense, Berlin 1853, s. 194 ff.

att i enlighet med Trachenberger-planen gå undan och ställa sig bakom Havel. Det var i anseende till syftningen alldeles samma manöver, som då han vid ett sednare tillfälle, såsom vi få se, vek undan Napoleon och ställde sig på Saale.

Innan vi följa prinsen på den äfventyrliga bana, som sålunda öppnade sig för honom, vilja vi i några få ord teckna den vådliga *militäriska ställning*, Nordarméen gick att intaga i jemförelse med de begge andra allierade hufvudhärarne, och hvilken ställning bjöd honom att röra sig med den yttersta försigtighet, på det han icke skulle råka i fara att öfverraskas och tillintetgöras.

Då prinsen af skäl, dem vi nu känna, valde att operera på Stralsunds-linien, befann han sig otvifvelaktigt ställd på den farligaste punkten af de allierades ofantliga linie och af alla härarne var hans mest blottställd och hade mest att frukta af den djerfva och verksamma fienden. Så väl den stora arméen i Böhmen som den s. k. schlesiska hade begge fördelen af en lätt kommunikation sins emellan, begge stödde sig på hufvudvägarne till Österrikes och Rysslands hufvudkällor, kunde i fall af motgång med lätthet erhålla förstärkningar och verksamt understödja hvarandra, m. m. Deremot befann sig Nordarméen nästan fullkomligt isolerad. Med Östersjön bakom sig, egde den till stödjepunkt endast Stralsunds aflägsna fästning, hvilken svårligen kunde hålla stånd emot en öfverraskning, och Nordarméen var i händelse af olycka blottställd för att kastas i hafvet eller åtminstone att nödgas öfvergå Oder och, tågande längs Östersjö-kusten, fördjupa sig långt in i Ost-Preussen. Dess högra flygel hotades af tvenne fästningar af första ordningen, Hamburg och Lübeck, hvarifrån fienden kunde framrycka med ansenliga krafter och blottställa den för att under framåttågandet afskäras från sin operations-linie. Dess venster oroades af samma faror genom fästningarne Stettin och Cüstrin

på Oder, och på ännu större afstånd befunno sig Weichselns fästningar, hvilka äfven innehades af fienden och försvårade, för att icke säga omöjliggjorde hvarje operation åt detta håll. Ändtligen hade Nordarméens front midt emot sig en fruktansvärd fiendtlig armé, hvilken genom de begge segrarne vid Lützen och Bautzen tillbakakastat sina motståndare ända till öfre Schlesien och derigenom till en viss grad satt sig i stånd att ånyo kunna taga initiativet i den begynnande striden.

På detta sätt befann sig kronprinsen för att så säga inklämd mellan Elbes och Oders fästningar, hafvet och Napoleons här, utan stödjepunkt, utan förskansadt läger, utan depôt, utan någon betydande fästning. Det ligger således i dagen, att han endast med den yttersta försigtighet borde framrycka i denna position, och isynnerhet icke äfventyra några detachementer, så mycket mer som han var tvungen för säkerheten i sina flanker att hålla observationskårer på Elbe och Oder äfvensom vid Stecknitz för att iakttaga Lübeck och Hamburg och betäcka Mecklenburg och svenska Pomern. Härigenom inträffade, att kronprinsens slagfärdiga här endast skulle komma att utgöra omkring 70,000 man i linien, under det fienden endast i Nord-Tysklands fästningar egde omkring 80,000 man att sätta emot honom. Dessutom var Nord-arméen till största delen sammansatt af preussiska och svenska nyvärfvade trupper, hos hvilka prinsen visserligen kunde påräkna en ädel täflan af utmärkelse och den slags hänförelse som försvaret af en rättvis sak ingifver, men hvilka tilldels saknade krigserfarenhet.

Enligt de officiella förteckningarne bestod den förenade Norra tyska arméen af en styrka af 155,012 man, hvaribland 22,886 kavalleri och 378 kanoner. Den var sammansatt på följande sätt: den svenska kåren 24,018 man; Winzingerodes kår 9,096; Woronzoffs 12,252; Bülows 41,350; Tauenzien 38,900, samt Wallmodens kår 28,396, eller tillsammans 155,012 man. Af denna här kunde prinsen likväl icke till aktiva ope-

rationer förfoga öfver mer än omkring 70,000 man, emedan Wallmodens kår iakttog Stecknitz och nedre Elbe, Hirschfelds kår Magdeburg, Wobesers Oder och Puttlitz' kår nedre Elbe.

Vid fälttågets början samlade sig Nordarméen i trakten af Berlin. Den utsträckte sig längs saxiska gränsen emellan Elbe och Oder; svenska hären intog centern i trakten omkring Oranienburg, ryssarne bildade högern, preussarne venstern. Hela arméen var så koncentrerad, att efter halfannan dagsmarsch 70,000 man kunde inträda i linien.

Den 15 Augusti förlades högqvarteret till Potsdam. Det var talrikt, lysande samt af en brokighet, som gaf mycket att gissa. Utom skaran af generalspersoner med deras staber åtföljdes prinsen af flera civila ombud, hvilkas uppdrag var lika mångfaldigt som mystiskt och från olika politiska partier, hvilka alla voro representerade vid högqvarteret.

När H. K. H. visade sig vid revyer eller andra offentliga tillfällen, var han omgifven af denna vidlyftiga svans eller skara, som lyste af alla regnbågens färger. Han ensam var utan broderier, utan plym i hatten, medan allt omkring honom blänkte af guld och silfver eller blixtrade af ordnar och band. Han hade gifvit sina adjutanter en lysande kavalleri-uniform, och han hade ordonnans-officerare från alla ryska, preussiska och engelska generalerna som kommenderade under hans order.

De största notabiliteterna vid högqvarteret voro utan tvifvel de fremmande kommissarierna, som voro anställde i och för den militäriska brefvexlingen. Det var som prinsen sjelf yttrade, en slags »*corps diplomatique à cheval.*» Å Rysslands vägnar: general *Suchtelen* och öfverste *Pozzo di Borgo;* å Englands general *Stewart* (en broder till lord Castlereagh); å Preussens general *Krusemark* och öfverste *Kalkreuth*, samt å Österrikes vägnar den som krigare och diplomat lika utmärkte generalen

baron *Vincent* [1]). För öfrigt fungerade generalen friherre Adlercreutz fortfarande såsom chef för den förenade norra tyska arméens generalstab, och hade under sig general-majorerne friherre *Tawast* och grefve *G. Löwenhielm* som general-adjutanter för inre och yttre ärenderna.

Som det ingalunda är vår afsigt att här lemna någon *fullständig krigshistoria*, förbigå vi såsom allmänt bekant redogörelsen för de öfriga härarnes sammansättning och styrka vid den tid fälttåget åter öppnades, för den ställning de intogo, kejsar Napoleons operationsplan m. m.; vårt hufvudsyfte blir behandlingen af de märkvärdigaste rörelser och sammanträffningar, som förefollo vid den under kronprinsens befäl ställda hären, att följa så vidt möjligt öfverbefälhafvarens innersta tanka och den allmänna ledningens bevekelsegrunder.

När prinsen den 21 Augusti om aftonen genom sina hemliga agenter fått kännedom om, att kejsar Napolen i granskapet af Baruth koncentrerade en styrka af (som det uppgafs) omkring 70,000 man under mar-

[1]) Vi känna redan Rysslands befullmäktigade Pozzo di Borgo och Suchtelen. Englands ombud general Stewart var en typ af det brittiska sjelfförtroendet, och den sluge Pozzo di Borgo använde honom ofta till skärm, då han ej sjelf ville synas. Preussens ombud general Krusemark var mera lugn och betänksam och delade icke alltid Pozzo di Borgos och Stewarts åsigter om kronprinsens ledning af operationerna. Han hade under svåra och kinkiga tider varit preussisk minister i Paris. En icke mindre framstående personlighet var generalen baron Vincent, en af Österrikes utmärktaste diplomater. Han hade varit använd i de mest maktpåliggande beskickningar till Napoleon i Paris, i Warschau, Tilsit och Erfurth. Han tillhörde den bildade falang som med lika skarpsinnighet följde operationerna i kriget och kabinetterna. Han var en tid utsedd att som minister afgå till Paris, då man föredrog att sända furst Metternich. Att Österrike utsåg honom att följa kronprinsen på hans äfventyrliga bana i Norra Tyskland, var bevis nog för den vigt man fästade vid denna beskickning. Kronprinsen skulle föredragit att se grefve Neipperg beklädd med detta förtroende, men man ansåg honom, likasom general Suchtelen, vara alltför mycket kronprinsen bevågen.

skalk Oudinot i afsigt att hastigt tåga emot Berlin, vidtog han följande dispositioner:

General Bülow, som kommenderade tredje preussiska kåren, borde uppställa tvenne divisioner af sin kår emellan Heinersdorf och Klein-beeren, medan en division redan posterad vid Mittenwalde och en annan ockuperande Trebbin, skulle maskera de allmänna rörelserna. Den fjerde preussiska kåren, under general Tauentzien, förenade sig i Blankenfelde; vid samma tid marscherade general Wobeser på Guben, på Friedland och på Bockholtz.

Medan dessa rörelser verkställdes, lemnade svenska hären den 22 kl. 2 om morgonen Potsdam, och intog en ställning vid Ruhlsdorff. Den ryska kåren under Winzingerode följde svenska hären och ockuperade Gutergotz; general Czernicheff med 3,000 kossacker och något fotfolk posterades i Belitz och Treuenbritzen, o. s. v.

I denna ställning beredde sig kronprinsen att mottaga fienden, hvars planer han i enlighet med det krigssystem han valt ämnade omintetgöra snarare genom manövrer än genom batalj. Det undfaller dessutom icke läsaren, att prinsen ställt Bülow och Tauentzien på sin venstra flygel, emedan han fann att fiendens ansträngningar skulle rikta sig emot denna sida, och emedan han ansåg, att det tillhörde i första rummet Preussen att mottaga det åt Berlin måttade hugget.

Efter några mer eller mindre vigtiga förpoststrider den 21 och 22 Augusti, begynte den egentliga fäktningen den 23 med general Bertrands anryckande mot Tauentzien i Blankenfelde och general Reyniers intagande af byn *Gross-beeren.* Men vi ämna icke här ingå i någon detaljerad berättelse om den affär som nu följde, uti hvilken preussarne nästan uteslutande deltogo och hvaruti de visade den största tapperhet. Bülows anfall mot Gross-beeren skedde kl. 5 e. m. under en häftig artilleri-eld från hans 48 kanoner, som af nästan lika många fiendtliga pjeser besvarades. Ett förfärligt regn gjorde snart skjutgevären obrukbara och man till-

grep blanka vapnen. Preussiska trupperne, ehuru till en del landtvärn, slogos med utmärkt tapperhet. Gross-beeren stormades och intogs, hvarefter preussarne anföllo fiendens ställning på höjderna bredvid byn. Äfven här afgjorde mestadels bajonetts- och gevärskolfven striden. Efter stora ansträngningar å båda sidor beslöt Reynier draga sig tillbaka, då ett vidare framträngande i alla fall aldrig kunde vågas, sedan svenska och ryska härarne jemte general Hirschfeldts kår betydligt öfverlägsna befunno sig på hans venstra flank och vid hvarje steg framåt hotade hans rygg. Oudinot fann ej en gång rådligt under 7:e kårens strid med Bülow att låta de andra armé-kårerna utrycka från skogsbrynet för att deltaga i kampen, hvarför icke heller svenska och ryska arméerna lemnade sin ställning. Slaget var redan strategiskt förloradt, och fransmännens återtåg betingadt genom denna kronprinsens ställning så vald med öfvervägande styrka, att Berlin derigenom var tryggadt, äfven om affären vid Gross-beeren uteblifvit [2]).

---

[2]) Den preussiska egenkärleken har gifvit sig mycken möda att framställa denna affär och fiendens derpå följande återtåg såsom uteslutande en följd af general Bülows och hans adjutants (major Reiches) fattade beslut att anfalla byn Gross-beeren, som fransmännen under deras påträngande intagit: ett beslut, som skulle varit fattadt i fullkomlig strid med kronprinsens order, hvilka påstodos vara, att Bülow skulle draga sig tillbaka till Tempelhof (se Bülows Leben, sid. 207 ff). Men kronprinsen hade aldrig gifvit general Bülow någon befallning att gå tillbaka till Tempelhof: han hade blott i en apostill till sin order af den 22 Aug. sagt, hvad en erfaren-fältherres skyldiga förutseende alltid fordrade: »Om en rörelse till återtåg anbefalles, skola ryska och svenska arméerna samt general Bülow draga sig till höjden af Steglitz (nära vid Tempelhof) och general Tauentzien till Weinberg. Borstell skall i sådant fall förena sig med Tauentzien och Thümen med Bülow.» Således erhöllo hvarken svenska och ryska arméen, ej heller general Bülow någon befallning till återtåg och något sådant låg icke heller i prinsens plan den 23 Aug. Tvertom lydde hans dag-order för sjelfva bataljdagen d. 23 på följande sätt: »Armé-kårernas andra och tredje träffen uppställas i sluten ordning; första linien i slagordning; dock skall hvarje af första liniens brigader hafva sin högra, venstra

Det var från en höjd nära byn Ruhlsdorf som kronprinsen riktade rörelserna. Han hade inrättat åt sig ett slags lägerplats i en väderqvarn som var öppen emot slagfältet, och besteg då och då en trappa som förde upp till qvarnen, hvarifrån han kunde öfverse hela slagfältet och med en kikare noggrant iakttaga fiendens rörelser. Han var omgifven af flera högre befälhafvare (hvaribland Adlercreutz och Stedingk), och på något afstånd bemärkte man generalerna Suchtelen, Stewart, Pozzo di Borgo, Krusemark och Vincent, med blickarne fästade än på slagfältet, än på prinsen liksom för att läsa i hans drag, hvad utgång träffningen skulle få. Med kartan framför sig och ögat ofta på slagfältet dikterade H. K. H. med stor noggranhet sina order, och hans stabschef grefve Löwenhielm uppskref dem, dervid betjenande sig af en trumma till skrifbord.

Efter slaget föreföll en episod, som torde böra anföras, emedan den synes hafva varit första anledningen till de misstankar Preussen hyste rörande kronprinsens planer på Frankrike. Den gaf äfven anledning till meddelande af en högst besynnerlig spådom.

Kronprinsen lät framkalla de franska officerare, som råkat i fångenskap. Hans hjerta kände behofvet af att göra dem begripligt att han ej vore fiende till sitt fordna fädernesland och till de tappre som han hade att tacka för sin ära och sin upphöjelse. Denna känsla så naturlig, så ädel, hade ingen annan grund än denna önskan att ej misskännas af forna vapenbröder, dem

och midtel-bataljon i sluten kolonn.» Sådant måtte väl ej tyda på ett återtåg? Icke heller har man någonsin hört Carl Johan yttra, att han utgifvit någon sådan befallning eller ens haft tanka derpå, och i samlingen af hans *ordres de mouvements* finnes dertill intet spår. Å andra sidan åter om en dylik order verkligen gafs (ehuru den ej finnes upptagen i nyssnämnde samling), kan kronprinsens uträkning dermed svårligen hafva varit någon annan än den att tillbakadraga sin venstra flygel, låta fienden framtränga närmast Berlin (till Tempelhof) och sedan med Nord-arméens venstra och högra flygel manövrera i hans flank och rygg.

ödet tvungit honom att bekriga. Han erinrade dem med tonvigten af en gammal vän om de segrar de gemensamt vunnit under frihetens fanor, beklagande det öde, som fört honom att bekämpa den, som numera endast var verldens förtryckare. Dessa officerare syntes höra honom med djup uppmärksamhet, som hos några gick ända till rörelse. Prinsen lät utdela penningar ibland dem, och föra dem under bevakning till Berlin.

General Suchtelen, som var närvarande vid detta samtal, infann sig kort derpå hos kronprinsen och frågade honom, om han bland de franska officerare bemärkt en man med undersätsig växt, på hvilken prinsens tal gjorde ett så djupt intryck att han med möda syntes kunna återhålla sina tårar. »Jag har föreställt mig», tillade Suchtelen, »att E. K. H. skulle af honom kunna erhålla några underättelser om den franska arméen.»

Man drog alltså försorg om, att den ifrågavarande officeren ånyo inställdes inför E. K. H., som tillsporde honom:

»Nåväl, min herre, hvad är er tanka om den franska arméen?»

Officeren. »Den är bildad af unga konskriberade, som älska äran, men som duka under för fältlifvets besvärligheter, helst de äro valde ibland en alltför späd åldersklass. Deremot ega vi ett vackert och fruktansvärdt artilleri; kavalleriet är förträffligt; men Gud må veta, hvartill våra ansträngningar skola tjena. Jag fruktar, att de skola taga ett bedröfligt slut»...

Kronprinsen. »Ni tror då, att kejsaren ej skall kunna bibehålla sig?»

Officeren. »Jag är öfvertygad derom.»

Kronprinsen. »Och hvad skola ni få i hans ställe?»

Officeren. »Nåväl, min nådige herre, hvem skulle drista uttrycka en tanka uti en så maktpåliggande fråga? En hemlig aning säger mig dock, att vi skola få bourbonerna.»

Kronprinsen. »Bah! bourbonerna! Det närvarande Frankrike vet knappast, att de finnas till. Ni är icke från Vendé, hoppas jag. Edert språk säger mig, att ni är från Languedoc.»

Officeren. »Jag är från Provence och från staden Salons.»

Kronprinsen. »Nåväl då! från den beryktade profeten Nostradams födelsestad. Låt oss höra, har ni läst hans profetia?»

Officeren. »Jag känner den så väl, att den ger mig att frukta för vår framtid.»

Kronprinsen. »Jag erinrar mig den endast oredigt, och skulle väl vilja känna dess innehåll.»

Officeren. »Enligt densamma skall den gamla bourbonska monarkien gå under i blod och brott. En tid af anarki och olycka skall derpå följa; men den skall icke vara länge. Den skall afhuggas genom en eröfrares glafven och en kolossal makt skall resa sig, hvilken skall med sin grymma tyngd förtrycka Frankrike och en stor del af verlden. Han skall gå ifrån seger till seger, och folken skola knäböja för honom. Men hans framgångar skola taga en ända, och han skall af en förskräcklig folkström tillbakavisas inom sina gränsor. Förfärliga olyckor skola då inträffa i Paris och i hela Frankrike. Man skall simma i blod. Han skall störtas, och Frankrike skall återkalla bourbonerna.»

Kronprinsen. »Men jag erinrar mig ej att hafva läst detta i denna profetia.»

Officeren. »E. H. har endast kunnat läsa den del deraf, som är tryckt; jag deremot, som på qvinnolinien är befryndad med familjen Nostradame, jag har läst profetens egen handskrift, hvilken befinner sig i hans familj.»

Kronprinsen. »Och huru lyder det öfriga deraf?»

Officeren. »Att den störtade eröfraren skall återkomma; att verlden ånyo skall öfversvämmas af blod; att bourbonerna ännu en gång skola pröfvas i olyckorna.»

Kronprinsen. »Och sedan?»

Officeren. »De skola återkomma; men oupphörliga oordningar skola utmärka deras regering och sluta med någon stor katastrof.»

Kronprinsen. »Och ni tror, att alla dessa förutsägelser skola uppfyllas?»

Officeren. »Men en stor del har redan inträffat, och fullbordandet af det öfriga är icke mera osannolikt.»

Kronprinsen. »Tror ni, att denna åsigt har anhängare i Frankrike?»

Officeren. »Javäl, och äfvenledes i arméen» [*]).

Efter slaget vid Gross-beeren, som kostade fienden 1,800 man i döda och sårade och 1,500 fångar, förföljde kronprinsen franska hären så hastigt som afseendet på de gemensamma operationerna i Böhmen och i Schlesien tilläto honom, allrahelst Nordarméens rörelser till en stor del beroddc deraf. För öfrigt hade fienden under återtåget uppkastat allahanda hinder på hans väg, såsom broarnes rifvande, förhuggningar, o. s. v., och prinsen, som nästan endast kommenderade nya trupper, ville icke äfventyra dem, emedan han var öfvertygad, att med en sådan fiende som Napoleon man måste gå tillväga med en utomordentlig försigtighet och alltid hafva sina stridskrafter något så när samlade. De preussiska generalerna förmenade väl i sin obetänksamma ifver, att slaget vid Gross-beeren ej medförde nog skyndsamma och afgörande resultater, helst fiendens arriergarde ännu den 28 Augusti knapt hunnit längre än 10 mil från slagfältet. De upphörde icke att ansätta kronprinsen att han ville storma den fiendtliga ställningen vid Wittenberg eller raskt framtränga öfver Elben. Bülow som trodde sig hafva afgjort segern vid Gross-beern för det han anföll denna by, fann aldrig prinsens operationer nog djerfva och trodde sig tillständigt att åt denna betänksamhet låna de vidunderligaste

---

*) Anteckning i S. S. efter en berättelse af konung Carl Johan (Febr. 1829).

motiver, på hvilka man grundade beskyllningar, hvilkas oädelhet endast öfverträffades af deras uppenbara orimlighet [4]).

En lugnare tid, som oväldigare bedömer personer och förhållanden, skall vitsorda att prinsens beräknande och försigtiga beteende leddes af helt naturliga bevekelsegrunder. Den preussiska egenkärleken har ej velat se dem; men prinsen, hvars blick omfattade en vidsträcktare synkrets, befarade med rätta, att Napoleon, som kastat sig mot Blücher i Schlesien och drifvit honom tillbaka mot Oder, kunde brådstörtadt återvända och detachera en styrka i hans venstra flank för att understödja dem, som slungades mot Berlin. Derföre hade också prinsen önskat, till och med fordrat, att Bennigsens armé (som tågade mot Breslau) närmade sig Nordarméens venstra flygel för att fylla luckan mellan densamma och den schlesiska arméen [5]); men enär general Bennigsen ännu icke var iståndsatt att närma sig, var kronprinsen icke heller trygg för sin venstra flygel och borde följaktligen framrycka med stor försigtighet. Ännu mer! det öfverensstämde icke blott med den antagna planen, det var till och med ett vilkor att Nordarméen ej skulle rycka öfver Elben, förrän Blücher lyckats komma i höjd med densamma och passerat denna flod, då begge härarne skulle liktidigt tåga mot Leipzig. Att nu innan man visste, hvarken när den af Napoleon ansatte Blücher kunde anlända, än mindre hvad öde som förestod Böhmiska arméen eller hvad man af denna kunde i sin aflägsenhet hoppas, — att under sådana omständigheter oförväget framrycka och hasta öfver Elben, hade väl varit det mest öfverilade steg. Det stridde äfven mot prinsens methodiska operationssätt, som var beräknadt snarare på defensiven, än på en vågsam slagtning, på att långsamt, harcellerande ut-

[4]) Det var, som vi förut antydt, Preussens tro att kronprinsen ville skona fransmännen för att vinna deras tillgifvenhet i förhoppning på franska kronan.

[5]) Se konferens-protokollet från sammanträdet i Trachenberg.

trötta, försvaga fienden, tills alla de spridda hărarne kunde förenas till ett gemensamt slag.

Det var först 8 dagar efter slaget, eller den 1 September i Treuenbritzen, som kronprinsen erhöll kännedom om den riktning Napoleon tagit, och följande dagen bragte man honom i korthet underrättelse om den stora böhmiska arméens nederlag framför Dresden. Det var den bästa ursäkt, det bästa rättfärdigande af prinsens methodiska operationer. Ryktet gick ända derhän att säga, att 25,000 österrikare blifvit tillfångatagne och att ett stillestånd på fyra dagar blifvit afslutadt. Man finner då lätt, med hvilken otålighet prinsen skulle afbida detaljerade underrättelser från den stora böhmiska hären. Hans högqvarter befann sig i en eländig by vid namn Rödike, som han lemnade den 4 September för att begifva sig till slottet Rabenstein.

Här emottog han följande dagen (den 5) general Tauentzien. »*Var uppmärksam*», sade prinsen till honom, »*jag förespår att ni skall anfallas från trakten af Dahme.*» Generalen deremot syntes fullkomligt trygg från denna sida och försäkrade att fienden drog sig tillbaka [6]). När Tauentzien erhållit sina order, satte prinsen sig till häst och inspekterade trupperna.

Vid sin återkomst till slottet, fann han der en österrikisk generals-person, som anländt från den stora arméen. Hans namn var prins Wenzel Lichtenstein, äfven på spe kallad »*le prince monstre*» i anseende till sin ohyggliga fulhet, hvilken öfverträffade allt hvad man i denna vägen gerna kan få se. Han medförde detaljerade meddelanden rörande det missöde, som träffat de allierade framför Dresden och om deras återtåg till Böhmen, äfvensom om general Moreaus död.

---

[6]) Just då grefve Tauentzien var färdig att afresa från Rabenstein, erbjöd honom kronprinsen med sin vanliga artighet att utbyta den bondvagn, med hvilken han anländt, emot en kalesch: men då denna ej genast var tillreds och kanonen lät höra sig, kastade sig T. på en dålig kärra och undvek derigenom att falla i fiendens hand.

Kronprinsen, som påräknat att den stora arméen skulle öfver Zwickau rycka an emot Leipzig, blef på ett obehagligt sätt träffad af nyheten om dessa olyckor, hvilka uteblifvit om man ej begått det felet att anfalla det fiendtliga lägret vid Dresden, i stället för att kasta sig på fiendens kommunikationer, såsom general Moreau tillstyrkt. Prins Lichtenstein medförde ett bref från statsministern baron Hardenberg [1]), som redogör för nederlaget vid Dresden och i anledning deraf slutar med följande märkbara ord: »Jag vågar förnya den bön jag framställde till E. K. H. i Trachenberg: *Gör det inflytande gällande på de stora operationerna hvilket tillkommer eder karakter och edra talanger.*»

Trognare och fullständigare underrättelser om den timade olyckan erhöll dock kronprinsen genom en depesch från grefve C. Löwenhielm (af d. 29 Aug.), hvilken följt kejsar Alexander under de olyckliga dagarne framför Dresden; den blottar åtskilliga vigtiga hemligheter rörande orsaken till de okloka anordningar som blifvit vidtagne och var af följande lydelse:

»Det missöde som drabbat denna armé är utan tvifvel ganska bedröfligt; men jag anser dock ej derföre den allmänna saken förtviflad. Deremot torde denna minnesbeta åstadkomma ett godt resultat, så vida kejsar Alexanders själslugn och verkligen hjeltemodiga beslutsamhet lyckas att hålla de förskräckta och förödmjukade österrikarne vid godt mod.»

»Hela olyckan kommer deraf att öfverbefälet blifvit anförtrodt åt en person, hvars oerfarenhet och obestämda vilja ej kunna ersättas af hans personliga bravour.»

»Som E. K. H. vet, hade kejsar Alexander önskat öfvertaga högsta befälet vid general Moreaus ankomst för att genom sin närvaro och sin höga rang sätta en bom emot alla ränker och all afundsjuka, och kejsaren har sjelf sagt mig, att han ej ansåg sig som annat än general Moreaus första adjutant; men det österrikiska

---

[1]) Dat. den 30 Aug. 1813.

högmodet har velat bibehålla öfverbefälet åt furst Schwartzenberg, och för att icke gifva ränkmakarne tid att skada har kejsaren varit tvungen att gifva vika.»

»Emellertid har H. M. varit närvarande under begge dagarne, hvilket icke underlåtit att menligt inverka på högsta befälet, i det att kejsaren, som tog råd af general Moreau, meddelade sina åsigter åt furst Swartzenberg, hvilken åter hade sina rådgifvare för sig.»

»Man behöfver icke i detalj omtala för E. K. H. det ofantliga fel, hvartill man gjort sig skyldig, då man gick att anfalla Dresden i stället för att enligt general Moreaus förslag kasta sig på fiendens kommunikationer vid Leipzig. Dertill kommer, att man första dagen riktade anfallet på alla punkter af cirkeln i stället för att koncentrera det på en eller tvenne; man började det dessutom försent (eller kl. 4 om aftonen) för att kunna vinna något resultat. Följande dagen begick man det ytterligare felet att bibehålla samma anfallsställning, änskönt man redan öfvergifvit sjelfva offensiven. Det återstod då ej annat än att draga oss tillbaka, sedan vår högra flygel blifvit forcerad och hela hären moraliskt lidit genom en så uppenbar motgång och äfven fysiskt genom det oupphörliga regnet och bristen på bröd och foder; men lika illa verkställdt som det öfriga, har återtåget varit ganska ofördelaktigt.»

»Kejsaren, som i dag täckts bevilja mig ett företräde, har betygat mig hela sitt missnöje med furst Schwartzenberg och sin afsigt att anhålla om hans återkallande. Jag känner ännu icke, huru högsta befälet skall ordnas, men en förändring är nödvändig och skall ega rum. Äfven har kejsaren formligt bemyndigat mig tillkännagifva för E. K. H., att några dagar härefter så snart man fått tid återställa ordningen inom arméen och baka bröd man skall rycka fram i Saxen och åter börja gå anfallsvis tillväga. För öfrigt är kejsaren lika fast och orubblig i sina åsigter och sina grundsatser som någonsin, och allt beror derpå i hvad mån han skall kunna ingifva kejsaren af Österrike samma beslut-

samhet. Denne sistnämnde har i dag dragit sig tillbaka till Laun.»

»I allmänhet äro alla ense om att betrakta vår befängda operation i Saxen såsom ett nyttigt felsteg derutinnan, att det lagt i dagen bristen uti det förhandenvarande öfverbefälet, och man tvekar på intet sätt att beslutsamt understödja krigspartiet. Jag har hittills ej något skäl att tvifla på våra bundsförvandters ståndaktighet, och jag hoppas att deras operationer hädanefter skola ledas med mera klokhet. Hvad truppernas tapperhet och hängifvenhet beträffar, så lemna de intet öfrigt att önska. Om jag emellertid uti dessa vigtiga dagar skulle varseblifva den minsta förändring uti de allierades känslor eller uppförande, skall jag skynda mig att derom ödmjukt underrätta E. K. H.; men, jag upprepar det, hittills har hela denna förfelade expedition, hvilken i öfrigt varit så förderflig, uti intet väsendtligt afseende angripit vitalkraften hos denna vackra armé eller tillintetgjort dess tillgångar. Utan tvifvel har man gjort förluster; men det är mig omöjligt uppgifva dem, emedan man döljer dem så mycket man kan.»

»Kejsaren hade ämnat sjelf skrifva till E. K. H., men i brist på tid har H. M. i morse ålagt mig förnya för E. K. H. uttrycket af alla sina känslor och tydligen säga E. H. att vi äro färdige inom kort återtaga offensiven. Kejsarens sätt att tänka och att gå tillväga lemnar i öfrigt, enligt allt hvad jag kan finna, intet qvar att önska.»

Efter att hafva läst denna depesch, sade prinsen till Lichtenstein:

»Det nederlag ni lidit är i dubbelt afseende ledsamt, emedan det bringar afbrott i våra gemensamma operationer just då jag bereder mig att öfvergå Elbe och gå till Leipzig. Jag väntar hvarje ögonblick att general Blüchers här skall närma sig, och under denna ovisshet måste jag fördröja min rörelse och afbida att böhmiska arméen åter kan begynna gå anfallsvis tillväga. Jag skall sannolikt sjelf blifva anfallen ofördröj-

ligen, ty antingen väntar mig fienden då jag kommer att verkställa öfvergången öfver Elbe, eller ämnar han ånyo försöka ett framryckande mot Berlin.»

Verkligen hade H. K. H. knapt hunnit afskeda furst Lichtenstein, förrän han emottog en rapport af innehåll, att fienden tågade fram i ansenliga massor, och inemot aftonen samma dag (den 5 September) anländer i sporrstreck en adjutant från general Tauentzien för att inberätta, att fienden anföll med öfverlägsen styrka; att Tauentzien vid återkomsten till sin kår efter konferensen i Rabenstein funnit sina trupper inbegripne i fullt återtåg och sjelf varit nära att blifva tagen, samt ändtligen att utan prinsens understöd hans kår skulle råka i en förtviflad belägenhet.

Några få ögonblick härefter inträffade prinsens adjutant, baron Stjerncrona, medförande en saxisk krigskommisarie, hos hvilken man fann en instruktion, som ålade honom att göra qvarter för en styrka af 40,000 man, den der synbarligen var afsedd att understödja marskalk Neys operationer emot Berlin. I sjelfva verket tågade också redan Marmonts kår emot Hoyerswerda med order att förena sig med Ney, som var anbefalld att öfver Baruth närma sig Berlin.

Dessa underrättelser gåfvo ny styrka åt kronprinsens förmodan. Han utfärdade genast order åt general Tauentzien att samla sina trupper emot *Dennewitz* och åt general Bülow att i största hast förena sin kår med Tauentziens. Kronprinsen var af den tanka, att dessa förenade krafter borde, till hvad pris som helst, hålla stånd emot fiendens, ända till dess han kunde komma dem till understöd med de svenska och ryska trupperna [*]).

Kort

---

[*]) Då man läser denna kronprinsens anordning för slaget vid Dennewitz, dat. Rabenstein d. 5 Sept. 1813 (se ordres de mouvemens) kan man icke återhålla löjet öfver general Bülows försök att ånyo framställa sig såsom den der ensam *beslutat*, *verkställt* och *afgjort* nämnde slag. Se Bülows Leben, sid. 224 ff.

Kort derefter emottog han fältmarskalken Stedingk. Han sade till honom: »Vi befinna oss i en ganska besynnerlig ställning, som ni ser! Preussarne försäkrade mig beständigt, att fransoserna gingo på Torgau, på venstra Elbe-stranden, hvarest våra trupper kunde oroa dem, medan de herrar öfver högra stranden kunde i fall af behof med lugn dit rikta sitt återtåg. En enda rapport, nemligen Czernitscheffs, innehöll, att fransmännen ånyo samlat sig, att de emottagit betydliga förstärkningar samt att de hade för afsigt att åter öfverfalla min venstra sida. Denna berättelse syntes mig noggrann och har nu bekräftat sig. Just nu i ögonblicket hafva preussarne blifvit anfallne och fienden har med en styrka af 60,000 man kastat sig öfver min venstra flygel.» Prinsen tillade småleende: »Ni håller denna tilldragelse för farlig; men ni skall snart få se, hvad deraf skall blifva följden.»

På grund af nyssnämnde anordning lemnade kronprinsen i spetsen för svenska och ryska kårerna kl. 2 om morgonen (den 6 September) slottet Rabenstein, och upphann kl. 8 f. m. höjderna vid Lobessen. Detta tåg, som verkställdes med mycken ordning, var dock i hög grad besvärligt för kronprinsen, som på tvenne dagar ingenting förtärt och som af illamående och mattighet slutligen fann sig nödsakad att efter ellofva timmars oafbruten ridt nedstiga från hästen och sätta sig i sin kalesch. På detta sätt anlände han till Lobessen, hvarest han gjorde ett uppehåll, medan trupperna uppställde sig i slagordning.

Emellertid rasade redan striden vid Jüterbock mellan Tauentzien och den fjerde franska kåren, då Bülow enligt kronprinsens order påskyndade sitt tåg, och då han såg den vexande faran af fiendens öfverlägsenhet skickade han en af sina adjutanter [*]) till kronprinsen

[*]) Major Martens, densamme som följande året var Preussens kommissarie hos prins Christian i Norge.

för att bedja honom understödja preussarne, som befunnos öfverflyglade af de fiendtliga massorna.

Prinsen hade nyss slagit sig ned på höjderna vid Lobessen midt ibland sina trupper och tagit plats på en halmkärfve för att diktera sina order, då han får se Bülows adjutant anlända. Denne officer, som trodde prinsen icke fullkomligt känna fiendens rörelse och faran af preussarnes ställning, framställde sitt ärende i ordalag, som ådrog honom följande svar: »*Det förvånar mig icke, att fienden anfallit eder; jag har förutsett det; visa nu hvad den preussiska tapperheten förmår! Det är rättvist att j striden i främsta linien, när det gäller att försvara eder egen hufvudstad och edert fädernesland. Ni ser här svenska och ryska arméerna som anrycka.*» Kronprinsen som var öfvertygad att blotta åsynen af dessa massor skulle afgöra striden då de hunno slagfältet, tillade: »Jag känner preussarnes mod och det skall ej i dag förneka sig. Det är just för att sätta eder i tillfälle att visa detsamma, som jag anvisat eder hedersplatsen. Återvänd derföre till eder general och säg honom, att jag skall komma tids nog för att undsätta honom.» Derpå uppsteg prinsen från sin halmkärfve och med belåtenhet gnuggande händerna sade han: »I sanning! fransmännen göra sig en besynnerlig föreställning om min position, då de våga utsätta sin flank för en armé af 70,000 man. Jag hoppas, att vi i afton skola hafva 10,000 fångar.»

Nu affärdade prinsen oförдröjligen general Adlercreutz för att undersöka sakernas ställning.

Denna hade under tiden hunnit blifva ganska brydsam för preussarne. Striden, som snart flyttat sig från Jüterbock till Dennewitz och Göhlsdorf, fördes här med olika krafter och var högst mördande; men Bülows och Tauentziens härskaror höllo tappert stånd emot de af ett talrikt artilleri understödda fruktansvärda massor, fienden utvecklade, och änskönt preussarne hade 40,000 man att sätta emot honom, voro de dock nära att gifva vika för öfvermakten.

Under tiden hade prinsen befallt general Borstell, som blifvit ställd vid Köppenick för att iakttaga vägen åt Wittenberg, att hasta till Bülows hjelp, och svenska och ryska härarne påskyndade sin marsch för att framhinna till slagfältet.

Detta synes också hafva varit af yttersta nöden, ty redan ansåg sig prinsen af Moskwa säker om segren, och i det han i spetsen för sin reserv ryckte an emot preussiska hären, utropade han: »*Mina barn, segern tillhör oss; inom tvenne dagar skola vi vara i Berlin.*»

I detta ögonblick af stor fara skickade Bülow ännu en adjutant till kronprinsen för att besvärja honom att rycka fram med sin armé, sägande att preussarne icke kunde hålla ut tio minuters tid. Då visade honom prinsen, huru 60 svenska och ryska bataljoner jemte 10,000 man kavalleri och 100 kanoner framryckte i slagordning för att afgöra striden. Svårligen kunde man i militäriskt hänseende få se någon vackrare anblick. H. K. H. svarade Bülows adjutant: »*Ni ser, att jag anländer med massor, hvilkas anblick ensamt är tillräcklig för att afgöra slaget. General Bülow eger endast att draga sig tillbaka i andra linien. Det skall ej dröja tio minuter, förrän fienden ger signal till återtåg.*»

I sjelfva verket hade faran af fiendens ställning genom annalkandet af dessa 60 bataljoner m. m. blifvit så uppenbar, att marskalk Ney, som uppstigit i kyrkotornet i byn och derifrån fritt öfverskådade hela slagfältet, genast gaf befallning till återtåg, så mycket mer som några svenska och ryska detachementer redan hunnit anlända och deltaga i striden. Den fiendtliga hären befann sig redan då i denna belägenhet, hvari blotta annalkandet af ett anfall är tillräckligt att ingifva en panisk förskräckelse. Seggerropen efterträddes således inom kort af ett allmänt: *rädda hvad räddas kan!* Nu erbjöd slagfältet snart endast anblicken af en allmän förskräckelse och förvirring. Fienden, som såg sig nära att omringas af de fruktansvärda massor som hotande utvecklade sig, tänkte ej en gång på att försvara sig.

Fåfängt upphof Ney midt i detta oväsende sin thordönsstämma för att återställa ordningen; han genomlopp leden med den dragna sabeln i handen, uppmanande soldaterna att hålla stånd, men det var förgäfves. Under sådana omständigheter skref han till prinsen af Wagram: »Jag är ej mera herre öfver arméen; den kringsprider sig under flykten och jag drager mig tillbaka på Wittenberg och Torgau.»

Detta var således det vidtberömda slaget vid Dennewitz. I detsamma bestodo Bülow och Tauentzien nästan ensamme kampen emot tre fransyska, af de berömdaste fältherrar anförda kårer af tillsammans emellan 65 och 70,000 man. Segern var dyrköpt; Bülows kår förlorade i döde och sårade öfver 200 officerare och inemot 6,000 man. Tauentziens förlust skattades till 3,000 man. Fransmännen förlorade i döda och sårade öfver 10,000 man, omkring 15,000 fångar, 4 fanor, 80 kanoner, 400 krutvagnar, o. s. v.

Efter slaget bivuakerade den under kronprinsens befäl stående hären vid Dennewitz, men högqvarteret förlades till Jüterbock.

Det var klart, att en så lysande vapenbragd som denna, hvarigenom Berlin för andra gången räddades undan ett fiendtligt öfverfall, skulle förvärfva kronprinsen rätt till bevis på erkänsla och tacksamhet främst hos Berlins invånare. Sådane uteblefvo icke heller [10]). Äfven konungen af Preussen och kejsarne af Österrike och Ryssland skyndade att erbjuda H. K H. sin hyllning och såsom ett offentligt bevis på sin tacksamhet till honom öfversända sina yppersta ordnar [1]). Deremot

---

[10]) Det är bekant, att Berlins invånare genom en deputation anhöllo hos kronprinsen, att det tilläts dem att slå en medalj till minne af honom såsom Berlins räddare. Prinsens svar till deputationen, som råkade honom i Zerbst, var värdigt; emellertid råkade hela saken i glömska och man hörde snart ej mera talas derom. Jfr Bülows Leben, sid. 255.

[1]) Konungen af Preussen skickade H. K. H. den nyligen instiftade jernkors-ordens stora dekoration (genom general Schoeler); kej-

betygade de preussiska generalerna, och ibland dem Bülow i främsta rummet, långt ifrån samma belåtenhet med kronprinsens dispositioner, som kostat preussarne så dyrt. Ej nog att man beklagade sig öfver att de ensamme fått bestå denna mördande strid, man mästrade med lika sjelfförtroende prinsens anordningar efter slaget, hvilka hade det felet att icke tillintetgöra hela fiendtliga arméen, o. s. v. Härtill kom vidare förtreten öfver kronprinsens bulletiner, uti hvilka preussarne ej nog uteslutande berömdes. Bülow, som ville ensam hafva hela äran af slaget, hade med Adlercreutz en skarp ordvexling i detta ämne, och förargade sig öfver att ett svenskt batteris (Cardells) anfall ens omtalades. Kronprinsen vredgades öfver dessa anspråk och förklarade, att han icke ändrade ett enda ord i sina bulletiner [2]).

Efter slaget vid Dennewitz uppstod åter samt allvarsammare än någonsin tillförne den vigtiga frågan om Elbe-öfvergången. Men samma *militäriska* betänkligheter, hvarom vi nyss ordat, bestämde fortfarande kronprinsen att dermed tillsvidare dröja. Dessutom önskade han förut bemäktiga sig Wittenberg eller någon annan fast ort vid Elbe för att hafva en punkt att stödja sig på vid denna flod, äfvensom han insåg angelägenheten att förbereda förskansade verk på den motsatta stranden för att beskydda våra kommunikations-punkter. H. K. H. lät derföre Nordarméen intaga en så mycket som möjligt koncentrerad ställning på högra Elbe-stranden för att vara i stånd att rikta den skyndsamt till den

---

saren af Österrike (general Hardegg) Maria Theresia-ordens stora band, och kejsar Alexander (genom sin adjutant, grefve Rochenart) St. Georgs-ordens storkors.

[2]) Bülow ingaf enskilda rapporter till sin monark och beklagade sig. Han lät författa tidningsartiklar i samma syftning och skickade dem till Berlin, men redaktörerna vågade icke införa dem. Kronprinsen yttrade i anledning häraf till sin ordonnans-officer baron Kalkreuth: »*Ni preussare borde blygas att förebrå mig att uppoffra preussarne och spara svenskarne. Om ni hade uppdrag att försvara Stockholm med preussiska och svenska trupper, skulle ni väl låta edra egna gå under i första linien.*»

mest hotade punkten och när tiden var inne hastigt och säkert öfvergå floden. I denna syftning uppfördes åtskilliga fältverk m. m. vid Roslau och Acken, äfvensom bryggor här byggdes öfver Elben. General Bülow erhöll uppdrag att belägra Wittenberg. Kronprinsens högqvarter, som den 15 September förlades till Zerbst, förblef der ända till den 3 Oktober.

Detta nära en månad fortsatta qvardröjande på högra Elbe-stranden, en naturlig följd af böhmiska arméens overksamhet och af den schlesiska härens fördröjda ankomst till Elben, utgjorde ett stående thema för preussarnes anklagelser mot kronprinsen, och hrr Bülow, Tauentzien m. fl. hade ingen välkomnare bevekelsegrund att dertill anföra än den redan då gängse orimligheten, nemligen kronprinsens benägenhet att skona fransmännen i afsigt att vinna deras bifall till förvärfvandet af franska kronan.

Detta hugskott hade banat sig väg till de förbundnes högqvarter; Pozzo di Borgo hade gifvit vinkar derom och intalat baron Vincent i lika syftning. General Krusemark, lugnare och mindre styrd af lidelser, ville deremot se prinsens uppförande förestafvadt af en stor försigtighet och klokhet, »*ty han hyste ej så mycket misstroende mot kronprinsen som baron Vincent, hvilken i detta fall stod Pozzo di Borgo närmare.*»

Engelska envoyen Thornton, som följde kronprinsens högqvarter, yttrar sjelf härom: »Mig synes dock som den stora förbundna arméens overksamhet, så föga ärofull då den kan låta instänga sig i böhmiska bergen af franska detachementer, utgör en tillräcklig grund för den overksamhet som råder vid kronprinsens här, hvilken enligt alla militära reglor och ett högre förutseende ingalunda kan kasta sig på andra sidan Elben utan att der ega en enda fast punkt, så vida han icke vore förvissad att blifva understödd af böhmiska arméens operationer» . . .

Det var under denna långa mellantid, som kronprinsen isynnerhet erfor hela vidrigheten af ett kom-

mando öfver så många olika nationers befälhafvare. Han hade med dem (besynnerligen preussarne) en ofta hård och obehaglig strid att utstå. Den egensinnige Bülow kunde först efter flere förnyade positiva befallningar och emot sin vilja sedan han förgäfves gjort invändningar och föreslagit andra planer, bringas att företaga Wittenbergs belägring. Tauentzien anmälte några dagar sednare, att han af general Blücher blifvit anmodad att förena sina trupper med schlesiska arméen för att angripa fienden vid Gross. Hayn och att han i detta ändamål ämnade låta 15,000 man dit aftåga, att general Bülow ämnade låta Borstells division inrycka i den lucka som härigenom uppstod, o. s. v. [3]).

Man kan föreställa sig kronprinsens lynne vid dessa underrättelser, och huru vådligt sådana insubordinationssymptomer skulle inverka på förtroendet och den högre ledningen [4]). Under sådana förhållanden kan ingen undra om kronprinsens tankar ofta återkommo på vådan af hans egen ställning i händelse af olycka, och ingen må förtänka honom att han under dessa vidt utseende brytningar fann sig böjd att, under den overksamhet hvartill han var dömd innan Elbe-öfvergången kunde ske, söka genom en hastig och afgörande operation sluta kriget med Danmark genom en invasion i Holstein, ehuru vådlig och svår den syntes med afseende på den allmänna militära ställningen i Saxen. Sålunda utlät han sig en morgon helt kort efter sin ankomst till Zerbst till general Adlercreutz på sätt som följer:

»Öfvergången öfver Elbe oroar mig. Jag aflägsnar mig derigenom alltför mycket från Danmark och från

---

[3]) Se Thorntons bref till Castlereagh. Zerbst d. 26 Sept. 1813.

[4]) Han fann sig föranlåten skrifva till konungen af Preussen om Bülows egensinnighet och olydnad, och han skulle bedt om generalens förflyttning till annat befäl, om han ej föresett det obehag, det skulle tillskyndat Fredrik Wilhelm. Denne fann sig dock befogad att allvarsamt förehålla Bülow hans beteende och förständigade honom att visa kronprinsen den uppmärksamhet och lydnad som honom tillkommer i egenskap af generalissimus och chef för en af förbundets makter. Se Bil. N:o 63.

Davoust, böhmiska arméen står liksom fasttjudrad bakom sina bergpass, den schlesiska är ännu qvarhållen långt inuti Lausitz, under det faran ökas för nordarméen i sin långt framdragna ställning, de fremmande befälhafvarnes lydnad beror af krigslyckan, och frågan om Norge förblifver alltid oafgjord. Om jag valde att nedanom Magdeburg passera floden så vore jag mindre blottställd, kunde beherrska Hannover och Westfalen och derifrån med en del af arméen rycka in i Holstein. I så fall skulle jag lemna befälet öfver Nordarméen åt Stedingk eller måvara åt Winzingerode, medan jag med mina svenskar tillika med 12 à 15,000 man ryska och preussiska trupper öfversvämmade Holstein för att der eröfra Norge — måhända skulle få veckor vara oss nog för att afsluta vår affär och återkomma i nog tid för att passera Elben och sätta oss i förbindelse med de allierade.»

Adlercreutz skakade härvid betänkligt på hufvudet; men detta afhöll icke prinsen, som utan att lemna honom tid att uttrycka sig fortfor:

»Jag har nyligen skrifvit härom till konungen af Preussen, och för honom yppat mina bevekelsegrunder. Se här mitt bref!»

Prinsen uppläste nu derur följande meningar:

»Den fiendtliga hären i Holstein skall städse besvära mina anfallsrörelser på andra sidan Elbe, emedan den kan oafbrutet förstärkas genom trupper som skickas från Seland. När engelska flottan lemnat Belterna, kunna betydliga krafter, då jag minst väntar mig det, visa sig på min högra flygel och hota mina kommunikationer med Stralsund längs kusten och till och med emot Berlin. Man måste derföre söka att mätta ett afgörande slag åt de trupper som befinna sig i Holstein, innan de kunna förstärkas, och för att till en del nå detta mål ämnar jag sända 8,000 man till grefve Wallmoden. Han skall derigenom blifva i tillfälle att med fördel anfalla prinsen af Eckmühl och danskarne. Hvad angår Danmark så tror jag, att om Österrike i förening

med Ryssland och Preussen lät det förstå, att freden ej slutas, utan att det afträder Norge till Sverige, denna styrelse under intrycket af en dylik enighet hos de förbundne makterna i fråga om nödvändigheten att förmå den att ändra system, slutligen skulle besluta sig för att biträda den gemensamma saken och nu genast till Sverige afträda Trondhiems stift med vilkor att vid den allmänna freden afträda den öfriga delen af landet. Om man på detta sätt skiljde hofvet i Köpenhamn från dess förbund med Frankrike, skulle Sverige lätt kunna uppbringa sin här i Tyskland till 45,000 man», o. s. v.

Naturligtvis vågade Adlercreutz icke tillstyrka en plan, som medförde en så betänklig förändring i de för fälttåget redan uppgjorda öfverenskommelserna. »Jag fruktar», sade han, »att vårt aflägsnande från Saxen i dessa afgörande ögonblick skall ogillas af de allierade och väcka stort bekymmer; man skall säga, att E. K. H. öfvergifver den gemensamma saken för att endast se Sveriges enskilda intressen tillgodo.»

»Må så vara», genmälte prinsen, »jag väntar mig denna förebråelse; men jag svarar med traktaternas bokstaf. Emellertid måste man noga bevara hemligheten och under tiden afbida konungens af Preussen svar.»

Här afstannade samtalet. Men långt ifrån att, som H. K. H. önskat, förtiga ämnet, talade general Adlercreutz derom med baron Wetterstedt och Wirsén och meddelade dem sin fruktan; begge förskräcktes deröfver, och Wetterstedt talade derom med Thornton [5]), och på

[5]) Thornton säger härom (i bref till lord Castlereagh): »att detta detacherande från arméen afser ett ändamål som ligger uteslutande i kronprinsens intresse vill man bevisa genom det påstående, att han ämnar draga sig ifrån hela koalitionen för att bevaka sina egna fördelar, och kanske förhåller det sig verkligen så. Men hvarföre tvingas han genom de förbundne monarkernas egen orörlighet att ligga overksam, ty derigenom föranledes en driftig och beslutsam man att taga tillfället i akt att fullfölja sina egna fördelar? Han skulle säkert ej gjort det, ehuru vigtigt föremålet än är, om den stora arméens operationer satt honom

detta sätt spridde sig nyheten till Pozzo di Borgo, Krusenmark och Vincent.

Genast stor uppståndelse i högqvarteret! De utländska kommissarierna göra ingen hemlighet af sin förvåning och begära att få tala med kronprinsen. Det vill emellertid synas, som hela detta förslag icke varit så alldeles allvarligt menadt. Baron Wetterstedt ansåg det nästan blott som ett hot för att bringa de andra allierade arméerna att med mera verksamhet gå tillväga och sålunda minska det kritiska af kronprinsens ställning då han stod färdig att gå öfver Elben. Det torde äfven afsett att förmå Österrike att kraftigare uppträda till vår fördel såsom medlande makt i Köpenhamn.

Emedlertid beredde sig de utländska kommissarierna till gemensamma protester deremot. Kronprinsen emottog en och en i sender af dessa herrar. Deras af Pozzo di Borgo inpräglade språk utgjorde endast variationer på samma thema, d. v. s. de besvärja prinsen att icke öfvergifva öfre Elbe, och hvar och en gjorde i sin suveräns namn anspråk på att afråda från denna plan.

Det företräde som beviljades Pozzo di Borgo, påminte i detta afseende mycket om dennes förutgående ordtvister med kronprinsen i Carlskrona och Stralsund. H. K. H. erinrade om långsamheten i böhmiska arméens operationer som gjorde hans ställning farlig och kunde lemna tid nog att sluta leken med Danmark och Davoust, innan det torde bli fråga om schlesiska härens ankomst och öfvergång af Elben, hvarpå den norra arméens framträngande öfver denna flod berodde. Om den stora förenade hären fortfore att stå overksam bakom Böhmens bergryggar, så kunde prinsen icke framrycka utan fara att blottställas för en isolerad strid, o. s. v. Den fine och skarpsinnige korsikanaren stridde icke utan dialektisk styrka, och han trodde sig finna att prinsen

---

i tillfälle att kombinera någon annan plan och medverka till dess utförande» —? (Castlereaghs Memoires and correspondence).

förklädde frågans politiska betydelse för Sverige med hela utseendet af en militärisk nödvändighet. Otroligt är det icke heller att, om prinsen icke äfventyrat att råka i oenighet med sina bundsförvandter, han skulle hafva fullföljt sin plan trots kommissariernas larm.

Ehuru han kände att Pozzo di Borgo var egentliga tillställaren af denna remonstration, tog dock hans språk en mera bitande vändning, då han adresserade sig till Österrikes envojé. Han sade:

»I hvilken egenskap är det som ni, general Vincent, gör anspråk på att tala med mig om dessa ämnen? Har jag väl några österrikiska trupper under mina order? Med hvad rätt kommer ni då för att gifva mig råd?»

Vincent. »Men, nådige herre, jag har äran att vara anställd hos E. K. H. i följd af de förhållanden, det gemensamma intresset upprättat emellan de krigande makterna.»

Kronprinsen. »Men dessa förhållanden grunda sig icke på något fördrag oss emellan. Er monark har icke accederat till de traktater, som förbinda Sverige med Ryssland, England och Preussen! Det är dock nära fyra månader sedan jag bad kejsaren er herre derom. Det förvånar mig således, att ni gör anspråk på att blanda er i mina krigs-operationer. Ni är här i egenskap af min vän, och jag ser gerna det ni icke missbrukar denna egenskap. Det minsta jag borde kunna vänta af er om jag uppskjuter min plan, vore att ni intresserade ert hof för en kraftig mellankomst till Sveriges fördel i Köpenhamn. Jag har hittills icke sett någon verkan af furst Metternichs löften.»

Men Vincent och Pozzo di Borgo voro ej de enda, af hvilkas anmärkningar prinsen besvärades. General Adlercreutz, baron Wetterstedt, Wirsén m. fl. delade samma fruktan för följderna, utan att nämna Stedingk, hvilken skyggade tillbaka framför ansvarigheten af ett öfverbefäl i prinsens frånvaro.

Man begriper, huru pinsamma alla dessa invändningar skulle förefalla H. K. H. Han bannade både general Adlercreutz och baron Wetterstedt derföre att de utspridt hans tanka, och då han nämnde de utländska kommissarierna, undföll honom följande yttrande: »Dessa objudna rådgifvare blifva snart lika talrika som Egyptens gräshoppor.»

Prinsens plan, som helt och hållet berodde af hemligheten och snabbheten, blef föremål för vidlyftiga diskurser i högqvarteret och skulle såmedelst snart bana sig väg till de franska agenterna. H. K. H. sade derföre: »*I morgon skall Napoleon känna mitt förslag: jag afstår fördenskull derifrån.*»

Den enda fördel, som tillföll oss genom dessa stridigheter, var den att de gåfvo prinsen ett tillfälle att samtala med baron Vincent om sin önskan, att Österrike biträdde de fördrag, som garanterade oss Norge, en garanti som prinsen uppmanade Ryssland och Preussen att söka genomdrifva, och som han trodde sig med fog kunna fordra då han afstod från sitt förslag att rycka mot Holstein. Baron Vincent visade i detta fall god vilja, och lyckades verkligen, ty någon tid härefter adresserade furst Metternich en depesch till denne general, hvaruti han lofvade Österrikes bemedling för ett sista försök som skulle göras i Köpenhamn och som borde grundas på de vilkor som erbjödos Danmark i Maj månad. Man försäkrade tillika att om, emot förmodan, detta steg blef utan verkan, Österrike skulle biträda våra fördrag med Ryssland och England.

Af hvad vi i föregående anfört, visar sig att böhmiska arméens overksamhet och den schlesiskas aflägsenhet voro de tydliga orsakerna till kronprinsens uppskjutande af Elbe-öfvergången och till hans i allmänhet så försigtiga operationssätt. Det var af samma orsak klart, att prinsen sökte använda alla medel som stodo honom till buds för att förmå den stora böhmiska hären att åter röra på sig och framrycka mot Leipzig på sätt man afgjort i Trachenberg. Utom de bref han i

denna syftning tillsände kejsar Alexander, befallde han grefve Löwenhielm muntligen föreställa kejsaren nödvändigheten att återtaga offensiven för att ej blottställa Nordarméen och den schlesiska för motgångar eller ett tvunget återtåg framför en vida öfverlägsen fiende. Han uppmanade kraftigt generalerna Pozzo di Borgo, Krusenmark och Vincent att fästa deras uppmärksamhet på farorna af att förlänga det så att säga hvilande läge, hvari angelägenheterna sedan någon tid befunno sig, och i följd af dessa förhandlingar meddelade han den 24 September nämnde herrar ett betänkande, hvari han yttrar:

Den ställning, de allierade hårarne synas vilja för närvarande bibehålla, kan om den förlänges, hafva de olyckligaste följder för Europas sak. Den erbjuder kejsar Napoleon lättheten att på venstra Elbe-stranden återupprätta öfverlefvorna af Vandammes' kår, af de trupper som blifvit slagne i Schlesien jemte de som lidit nederlaget vid Dennewitz. Den erbjuder honom ändtligen medlen att åter kunna gå anfallsvis tillväga, vare sig i Böhmen, eller emot Bautzen, eller slutligen genom att utrycka från Magdeburg.

För att beröfva kejsar Napoleon de fördelar, dem detta slags stillestånd gifver honom, är det af högsta nöden, att om de förbundne hårarne icke verka med samlad kraft, de åtminstone verka hvar och en särskildt för sig. Detta har också Nordarméen trott sig böra göra och hittills äfven verkligen gjort.

Sedan H. K. H. härefter i korthet erinrat om den under honom ställda härens rörelser och företag efter tidpunkten af slaget vid Dennewitz, fortfar han:

Af denna enkla öfversigt följer, att Nordarméen manövrerar och strider på en operations-linie af nära 100 lieus. Den har tvenne fästningar, Lübeck och Hamburg, en här jemte ett fiendtligt land på sin venster, samt fästningarne Stettin och Cüstrin i sin rygg. Sjelf eger den ej en enda fästning, ty Stralsund kan föga räknas tillhöra dessa. Å andra sidan enär Napo-

leons härar bilda radien till den båge, de allierade härarne beskrifva, har denna suverän förmånen af att kunna använda en betydlig styrka emot såväl Blüchers armé som Nordarméen; han är betäckt af sina på Elbe innehafvande fästningar och kan oförmodligen rycka an emot några kårer tillhörande dessa begge arméer och förorsaka dem stor skada.

I denna sakernas ställning trodde sig kronprinsen böra föreslå följande anordningar eller operationer, dem det gemensamma intresset syntes tillkännagifva:

1) Man bör bemästra sig fästningen Wittenberg och brohufvudet vid Torgau (man är enligt prinsens befallning redan sysselsatt med dessa arbeten);

2) Brohufvuden uppbyggas och skansar uppföras på högra Elbe-stranden (äfven dessa verk äro under arbete);

3) Blücher tillbakakastar konungen af Neapel till Dresden och på venstra Elbe-stranden, hvarjemte den stora arméen förstärkt af 70,000 man ifrån general Bennigsens armé med sin venstra flygel och sin center rycka fram i Saxen i landet Bareuth och till och med i öfra Pfalts; den anfaller fienden hvarhelst den skulle påträffas, medan Nordarméen och Blüchers armé agera gemensamt mot dess front, dess flanker eller i dess rygg, ty man bör icke vänta sig att Napoleon bryr sig synnerligen om några kavalleri-trupper, som kastas ut i Tyskland;

4) Den stora böhmiska hären stödjer sin högra flygel emot Elben och bevakar Böhmens pass, i denna fullt betryggande ställning städse färdig att rycka fram vid första gynnsamma tillfälle; från den stora härens venstra flygel utsändas starka ströfpartier till dalen vid Litz och Thüringens skogar, hvilkas invånare man söker att bringa i resning; de allierades trupper böra visa sig till och med ända vid Frankfurt am Main, hvarjemte de furstar af Rhenförbundet, som fortfarande följa Napoleons fana, inför deras folk förklaras ovärdiga att vidare regera.

Det är ej genom vanliga medel, fortfar H. K. H., som man skall lyckas besegra Napoleon. Hans politik likasom hans taktik hafva hittills varit helt och hållet revolutionära. Nu måste man vända hans egna vapen emot honom och låta honom i sin ordning erfara det förderfliga bruk, han ända hittills gjort deraf. Dessa medel, med klokhet använda, och gående hand i hand med militäriska rörelser, skola icke förfela sin verkan.

Men innan detta betänkande hann anlända till de allierades högqvarter i Böhmen [*]), hade man här redan blifvit ense om en operationsplan, i allo enlig med de öfverenskommelser som blifvit träffade i Trachenberg, och det var kejsar Alexander, som efter Moreaus död yrkat på fullföljandet af denna plan som vi veta var kronprinsens verk.

Enligt denna af kejsaren meddelade plan (se hans bref af den 27 September) borde den stora böhmiska arméen, så snart den hunnit i sin ställning vid Peterswalde och vid Nollendorf aflösas af general Bennigsens här, hvilken borde inträffa den 26 i trakten af Töplitz, den 28 begynna sin stora rörelse åt venster för att den 1 eller 2 Oktober inrycka i Saxen på vägen åt Chemnitz. Vid samma tid skulle general Blücher, så snart han öfvertygat sig att Napoleon endast lemnat en garnison i Dresden och att han med sin hufvudstyrka gått emot den stora arméen, tåga emot Meissen för att der öfvergå Elbe och operera i förening med Nordarméen, som äfven å sin sida borde öfvergå Elbe och rycka fram i riktningen åt Leipzig till. Härigenom hoppades man tvinga fienden att öfvergifva Elbe-linien, som erbjöd honom så många fördelar, och blifva i tillfälle att med samlad kraft angripa honom, en omständighet, hvarigenom allena fälttåget tycktes kunna lofva några lysande resultater.

Denna vigtiga nyhet, som den 28 September kom prinsen tillhanda genom en skrifvelse från kejsar Alexan-

[*]) Huru det här bedömdes, kan till en del slutas af Bil. N:o 64.

der [7]), förorsakade honom verklig belåtenhet. Han tvekade derföre icke att skänka sitt bifall åt ett förslag, som ändtligen lemnade honom en utsigt att nå hufvudmålet, som var att få böhmiska arméen i rörelse och se den schlesiska öfvergå Elben, ett oundgängligt vilkor för att Nordarméen skulle kunna verkställa denna öfvergång och tillika med Blüchers här rycka an emot Leipzig.

Följande dagen (den 29) hade prinsen nöjet emottaga en preussisk officer, skickad af general Blücher för att tillkännagifva [8]) att sedan fransmännen endast lemnat svaga observations-kårer emot honom, han beslutat göra den öfverenskomna höger-af-marschen längs Elbe för att sätta sig i förbindelse med Nordarméen; att han ämnade påskynda sitt tåg och öfvergå Elbe vare sig vid Mühlberg eller vid Elster med nära 50,000 man, under det han lemnade en kår af 15,000 man (under Scherbatow) för att iakttaga Dresden och bibehålla förbindelsen med general Bennigsens här i Böhmen.

Vissa preussiska skriftställare hafva sökt göra antagligt, att denna höger-af-marsch företogs af Blücher alldeles på eget bevåg tvert emot monarkernas föreskrift, samt uttryckligt i den afsigten att dymedelst hindra kronprinsen att begå ett »*politiskt högförräderi*», som skulle haft till föremål att i det afgörande ögonblicket vända sina vapen mot egna bundsförvandter, och genom denna vackra handling göra sig förtjent af fransmännens bifall för att erhålla Napoleons krona. Det är isynnerhet general Müffling (i sin skrift »Aus meinen Leben») som framkastat denna dåraktiga beskyllning. Hvad hans arbete beträffar, så har det till sin anda och halt bäst blifvit karakteriseradt af Varnhagen von Ense som sagt [9]): »att författarens personliga lidelser der uppen–

---

[7]) Bil. N:o 65. Denna skrifvelse åtföljdes af en instruktion, som närmare utvecklar operationsplanen. Se Bil. N:o 66.

[8]) Bref från Blücher till kronprinsen, Köningbruck d. 27 Sept. 1813.

[9]) Se Blüchers Leben, i slutet af boken, der förf. omtalar sina källor.

uppenbarar sig utan blygsel och till den grad att de förvillat både hans öga och omdöme.» Har då general Müffling glömt, att uti konferens-protokollet i Trachenberg Blüchers afmarsch till höger och förening med kronprinsen på venstra Elbestranden voro icke blott bestämdt föreskrifna, utan af kronprinsen gjorda till vilkor för Norra tyska arméens öfvergång af nämnde flod? Säger icke kejsar Alexander sjelf (i sitt nyss anförda bref af d. 24 September), att Blücher fått order att rycka mot Elben vid Meissen och öfvergå denna flod för att operera gemensamt med Nordarméen? Sedermera kunde man med skäl fråga: hvems fördelar skulle väl kronprinsen genom detta i alla afseenden lika galna som vanhederliga s. k. högförräderi eller affall befordrat om ej Napoleons? och hvilken säkrare väg hade prinsen kunnat välja för att störta sig sjelf genom det rättmätiga hat hans bedrägliga uppförande skulle ådragit honom både af de allierade och hos alla hederligt tänkande menniskor icke allenast i Frankrike, utan i hela Europa? Än mer, det var kronprinsen (som vi få se) hvilken förgäfves sökte hejda kejsar Alexanders åtrå att fördrifva Napoleons dynasti, således en fullkomlig motsats till hvad general Müffling vill antaga! Nej, kronprinsen var alltför skarpsinnig och vi kunna säga alltför afundsjuk om sin ära och sitt rykte för att göra sig saker till en dylik nedrighet. Han egde dessutom ett mycket enklare och ädlare medel att låta fransmännen känna sin tanka, och han gjorde alldeles ingen hemlighet deraf. Det bevisas bäst af det språk, han (på sätt vi sett) i denna syftning förde till de franska fångarne och hvarvid general Suchtelen var närvarande. Det har dessutom genom general Müfflings egen bekännelse blifvit tillräckligt upplyst, att preussiska befälets fåfänga funnit sig förödmjukad af att ställas under ledning af en utländning, som varit en af de verksammaste befordrarne af deras missöden 1806, och detta förhållande lemnar nyckeln till gåtan af den vrängda och

försåtliga framställning, hvarmed man sökt förfalska historien om detta fälttågs högsta ledning. Men vi återkomma till arméens operationer.

Det var således med en verklig fägnad som kronprinsen emottog nyheten om Blüchers beslut att ofördröjligen öfvergå Elbe och att verka i samband med Nordarméen. Han skyndade fördenskull att sätta sig i en liflig militärisk brefvexling [10]) med nämnde general, jemte det han beredde sig att äfven å sin sida öfvergå Elbe.

Verkligen lyckades Blücher den 3 Oktober att vid Elster-mynningen föra sin här öfver floden och att på ett ärofullt sätt bana sig väg midt igenom de fiendtliga lederna vid Wartenburg. Följande dagar (den 4 och 5) passerade kronprinsen Elben vid Rosslau och Acken utan att störas af fienden, hvarefter Nordarméen intog en ställning på venstra stranden af denna flod samt så nära general Blücher, att de begge härarne snart trädde i förbindelse med hvarandra.

I denna ställning på venstra Elbestranden utgjorde de förenade nord- och schlesiska arméerna en styrka af tillsammans 120,000 man. Enligt alla militäriska beräkningar kunde Napoleons plan, när han fått kunskap om denna Blüchers oförmodade rörelse emot Elbe, endast vara antingen att med samlad kraft gå löst på Nordarméen eller Blücher medan de ännu voro åtskiljda af Mulda, och, om detta ej lyckades, anfalla dem förenade, eller också att stanna med sin hufvudstyrka framför den stora allierade arméen vid Dresden. I förra fallet var det kronprinsens uttryckliga tanka, att de begge förenade arméerna borde så manövrera, att de kunde undvika att leverera en hufvudbatalj ända tilldess den böhmiska hären inryckt i Saxen och hunnit närma sig dem; i det sednare fallet åter, om Napoleon vände sig mot böhmiska arméen, borde de begge härarne sam-

---

[10]) Vi meddela början af denna intressanta brefvexling i Bill. N:o 67 och 68.

fäldt tåga på Leipzig, bemäktiga sig fiendens kommunikationer och här verkställa föreningen med den stora arméen.

Dessa idéer öfverensstämde ungefär med Blüchers, nemligen så tillvida som han äfven ville framrycka emot Leipzig, hvaremot kronprinsen icke delade Blüchers tanka att i händelse Napoleon framryckte emot Elbe leverera batalj emellan denna flod och Mulda. Kronprinsen trodde sig derföre kunna svara Blücher, som meddelat honom sina åsigter i ett särskildt temligen vidlyftigt betänkande [1]), att han väl i det hela delade hans tanka, men derjemte föreslog han honom [2]) ett personligt sammanträffande, hvarunder de kunde komma i tillfälle att både närmare och hastigare än genom brefvexling öfverenskomma om de mått och steg, som borde tagas.

Detta möte egde rum den 7 Oktober om aftonen i en liten by vid namn Poug nära *Mühlbeck*. Af skäl, som mindre hedra Gneisenau, i fall man får tro general Müfflings uppgift [3]), ville denne undvika att se kronprinsen och hade derföre uppdragit den sistnämnde att närvara i egenskap af tolk åt Blücher, som ej förstod fransyska.

---

[1]) Bill. N:o 69 och 70.

[2]) Bil. N:o 71.

[3]) M. säger (a. st., s. 84), att Gneisenau djupt hatade kronprinsen och derföre helst ville undvika honom, och att han meddelat honom (M.) en instruktion som var outförbar, o. s. v. Detta rimmar sig föga med de vänliga meddelanden, hvilka enligt hvad vi sett (se föreg. del.) nyss förut egt rum emellan kronprinsen och general Gneisenau; men det var innan den tid då prinsen fick preussarne under sitt befäl. Att Gneisenau delat den preussiska oviljan öfver den försigtighet hvarmed svenska trupperna blifvit sparade under det de preussiska fått utföra blodsarbetet vid försvaret af Berlin, är väl möjligt, och dertill kom måhända den militära egenkärleken som led af att segra genom en fransman och som tilltrodde sig mästra prinsens alla dispositioner, hvilkas bevekelsegrunder man misstänkte, ogillade eller förkättrade. Det är koalitionernas vanliga sår.

Naturligtvis var nyfikenheten hos oss svenskar, som åtföljde kronprinsen till Mühlbeck, stor att se denne berömde Blücher, »le celèbre sabreur», bekant lika mycket genom sina missöden 1806, som nu nyss genom sin seger vid Katzback och den snabba och dristiga marsch, hvilken fört honom med 60,000 man midt ibland våra bivuaker.

Framför en liten eländig bondkoja funno vi en med tvenne flåsande hästar förspänd droska, hvari Blücher med sin under-stabs-chef, öfverste Müffling, åkit. Nu öppnas dörren, och vi sågo utkomma kronprinsen till möte en gubbe af medelmåttig längd, med lifliga åtbörder och bestämd uppsyn, klädd i en gammal sliten uniform, och hvars hållning påminte om Fredrik II:s gamla fältbussar. Hans högt burna hufvud, betäckt med hvita hår, hans rödbrusiga hy, hans små spelande ögon och hans ofantliga mustascher sade oss, att vi hade framför oss den preussiska tapperhetens typ, föremålet för alla tyskars förtjusning.

Prinsen mottog honom ganska hjertligt [1]) och begynte genast samtalet under en promenad i fria luften nära tre qvarts timma.

Troende sig veta, att Napoleon ännu var i Dresden, föreslog kronprinsen, att de begge arméerna genast marscherade på Leipzig i fransmännens rygg för att bemäktiga sig denna stad och här söka verkställa föreningen med den stora arméen, hvilken redan den 5 borde hafva anländt till Chemnitz på raka vägen till Leipzig. I fall alla härarne påskyndade sin marsch, hoppades han, att de före Napoleon skulle hinna dit, helst fienden från Dresden hade flere dagsmarscher dit än de. I så fall skulle de intaga en fördelaktig ställning på venstra stranden af Elster och Pleisse och här invänta fienden, under det de afskuro hans operationslinie och stängde återtåget för honom.

---

[1]) Müffling säger (a. st., sid. 84): »Prinsen omfamnade på det vänligaste sin »*cher frère d'armes*» och ingick med en gammal soldats rättframhet på de förslag», o. s. v.

Blücher och hans stabschef ingingo helt och hållet på dessa idéer. Derefter önskade kronprinsen lära känna schlesiska arméens ställning. Öfverste Müffling upprullade kartan, och kronprinsen som hade något skäl frukta att Napoleon genom någon brådstörtad rörelse kunde anfalla general Blüchers venster [5]), fann genast att hans här intog en alltför splittrad ställning, att kårerna stodo på för stort afstånd för att kunna understödja hvarandra, o. s. v. Han vände sig derföre till Blücher sägande: »Jag anser nödigt att koncentrera eder styrka, ty ni kan komma i behof att hastigt samla den; drag eder högra flygel närmare Mulda, centern närmare högra flygeln och den venstra närmare centern. Sök alltid hålla hvarje kår af er armé i sluten ordning.»

Äfven detta råd följdes välvilligt af Blücher, med hvilken kronprinsen hade allt skäl att vara nöjd. Derjemte kunna vi nämna, att öfverste Müffling visst icke var i tillfälle att hålla de långa tal, hvarmed han skryter i sina anteckningar, utan iakttog all den granlagenhet och vördnad, han var kronprinsen skyldig.

I följd af de beslut man sålunda fattat, att på en och samma gång marschera på Leipzig, öfverenskom man, att sedan general Blücher den 8 verkställt den förberedande rörelse, hvarmedelst schlesiska arméens ställning komme att närmare sammandragas, skulle han den 9 anrycka emot Mühlbeck, Düben och Eilenburg för att vid dessa ställen öfvergå Mulda. Vid samma tid skulle Nordarméen framrycka till Skeuditz, tvenne mil från Leipzig, hufvudstyrkan till höger från Zörbig och svenska arméen till venster från denna stad. Svärmar af kossacker tillhörande Nordarméen hade redan närmat sig Leipzigs tullar.

Sådane voro de anordningar, som träffades i Mühlbeck och hvilka tycktes lofva innan kort en stor och

[5]) Bref från kronprinsen Carl Johan till general Blücher, Dessau den 7 Oktober 1813.

allmän drabbning [*]). Afgörandets timma var således slagen. Napoleon kunde ej mer stanna i Dresden, men mot hvilken af de förbundna arméerna skulle han kasta sig då han lemnade Elben? Detta emotsågs med både fruktan och otålighet.

Tre timmar efter sammanträdet i Poug, skrifver redan kronprinsen till Blücher:

»Jag har ännu ej fått säker underrättelse att kejsaren lemnat Dresden. Hans envishet att qvarstanna i trakten af denna stad låter förmoda att han bereder sig till något förtvifladt företag. Det kan ej dröja 24 timmar innan vi få erfara hans beslut. Jag anser nödigt att vi hålla oss i en ställning hvarigenom vi undvika att gifva pris på oss. Enligt rapporter jag nyss erhållit har en kår af 8 à 10,000 man anryckt från Holland och Vesel mot Hamburg och der aflöst en division som gått till Magdeburg. Från denna fästning har 6,000 man utryckt att bemäktiga sig bron vid Acken. Denna af kejsaren sjelf föreskrifna disposition låter förmoda att han har för afsigt att anfalla er venstra flygel.»

Denna förutsägelse slog verkligen in. Redan om aftonen samma dag inhändigade Blücher nyheten, att Napoleon med betydliga krafter tågade emot Mulda: han hade med sitt garde redan anländt till Meissen: flere armé-kårer rörde sig i riktningen åt Würtzen till: general Souham hade vändt sig åt Torgau med mer än

---

[*]) Då Adlercreutz under återfärden med prinsen betygade sin glädje öfver de nya lofvande utsigter till afgörande framgångar som tycktes öppna sig, svarade den sistnämnde: »Vänta ej för mycket af lyckan. Hon är en nyckfull qvinna. Här är tillfället att erinra sig hvad prins Eugene af Savojen sade om Ludvig XIV:s generaler. Franska hofvet hade vid ett krigs början ännu icke beslutat sig för valet af generaler och tvekade mellan Catinat, Vendôme och Villeroi. Med anledning häraf yttrade prins Eugene: »*Om det blir Villeroi som får befälet, skall jag slå honom; om det blir Vendôme, skola vi slå hvarandra; om det blir Catinat, skall jag blifva slagen.*» Det är nu hvarken Oudinot, eller Ney, men Napoleon sjelf, vi gå att angripa: d. v. s. tidehvarfvets förste mästare i krigaryrket.»

20,000 man, äfvensom general Orourk samtidigt blifvit anfallen framför Leipzig och tvungen att draga sig tillbaka.

Naturligtvis dröjde icke Blücher att meddela kronprinsen denna vigtiga nyhet. Det skedde genom hans adjutant, major Rühle von Lilienstern, som morgonen den 9 inträffade i prinsens högqvarter med uppdrag dels att inhemta hans tanka om hvad som nu var att göra [7]), dels att förnya Blüchers förslag att, i händelse Napoleon kastade sig på schlesiska eller Nordarméen, antaga striden med honom på venstra Elbe-stranden. I förra fallet ämnade Blücher gå tillbaka i sin ställning vid Wartenburg för att der försvara sig till det yttersta, medan Nordarméen förstärkt af Blüchers kavalleri borde taga fienden i ryggen och fullborda hans nederlag. Deremot om Napoleon kastade sig på Nordarméen emellan Mulda och Saale, antog Blücher att kronprinsen skulle draga sig tillbaka i sitt läger vid Rosslau, medan schlesiska arméen kunde anfalla fienden i högra flanken och i ryggen.

Men dessa åsigter öfverensstämde icke, såsom vi redan antydt, med dem, kronprinsen för sig uppgjort. Han, som lätt utgissade sin motståndares plan och fann huru förderfligt dess utförande kunde blifva, föredrog att omintetgöra den genom skickligt uttänkta och sammanbundna manövrer. Det måste också medgifvas, att det å ena sidan skulle varit öfvermodigt att framför Elbe ställa sig i vägen för en (enligt hvad man riktigt förmodade) i krafter öfverlägsen, af Napoleon personligen kommenderad här, emedan man äfventyrade att i fall af olycka kastas hufvudstupa i denna flod, på hvilken man ännu icke egde hvarken någon fästning eller några andra fullt färdiga skydds-verk att stödja sig på. Att åter frivilligt återgå till högra Elbe-stranden, skulle hafva varit att afstå frukterna af segrarne vid Grossbeeren och Dennewitz, ja att äfventyra hela fälttåget

---

[7]) Bil. N:o 72.

emot en fiende, som dymedelst måhända skulle hafva satts i tillfälle att delvis upprifva de allierades krafter och gå segrande ur en kamp, hvarunder i öfrigt så många mäktiga motståndskrafter erbjödo sig till användande emot honom. Man borde fördenskull hålla sig vid de åsigter hvarom man blifvit ense i Trachenberg, d. v. s. så manövrera att man, afskild som man ännu var från böhmiska arméen, undvek en äfventyrlig slagtning, men deremot besvara fiendens vågstycke med nya vågstycken, kasta sig på dennes operations-linie när han hotade vår, räcka handen åt böhmiska hären och sålunda tillintetgöra sin motståndares planer.

På grund af dessa beräkningar förklarade kronprinsen Rühle, att för att icke blottställa vår yttersta venstra flygel måste man inställa den föreslagna marschen på Leipzig ända tilldess fiendens rörelser hunnit blifva bättre kända. »Man måste först se», sade han, »om Napoleon bestämdt beslutit sig för att afgörande anfalla, eller om han endast söker att maskera sitt återtåg på Leipzig. I förra fallet, äfvensom i den händelsen att han befinnes understödd af öfverlägsna krafter, äro endast trenne alternativer att välja emellan: 1) att schlesiska arméen återgår på högra Elbe-stranden, om den anfalles; 2) att den passerar Mulda och förenar sig med mig, samt 3) att vi på samma gång ställa oss på venstra Saale-stranden. Detta sista förslag är det enda som synes mig lämpligt för att förekomma olägenheterna, dem de begge andra onekligen skulle kunna medföra. Då vi ockupera stränderna af Saale från dess sammanflöde med Elbe ända till Halle och bakom Leipzig, skola vi öfver Weissenfels förbinda vår kommunikations-linie med den stora böhmiska arméen.»

Den preussiske officeren som föreslog, att om general Blücher antoge prinsens senaste alternativ skulle han uppgifva icke allenast sitt läger vid Wartenberg och sina förbindelser med Elben, utan derigenom äfven anvisas en ny krigsskådeplats, hvarest hans rörelser skulle helt och hållet underordnas Nordaméens, an-

märkte att denna senare torde sjelf förlora sina kommunikationer med Elbe, hvarpå prinsen genmälte, att om Nordarméen genom sin rörelse på Saale förlorade sina kommunikationer med högra Elbe-stranden vid Rosslau, måhända till och med vid Acken, skulle han bränna dessa begge bryggor och upprätta sina kommunikationer öfver Ferchland (ofvanom Tangermünde), hvarest general Puttlitz innehade en brygga öfver Elbe. För öfrigt skulle arméens rygg i detta samma fall alltid vara tryggad, enär general Czernitscheff ockuperar Cassel och öfverste Marwitz är i besittning af Brunswig.»

Efter att sålunda hafva gifvit tillkänna sin tanka, återsände prinsen major Rühle von Lilienstern, åläggande honom att söka förmå general Blücher att så snabbt som möjligt följa den plan, han föreslagit att nemligen ställa sig på Saale. Men då prinsen några timmar sednare inhändigade nyheter, som ytterligare befästade honom i de åsigter han uttalat, afskickade han för mera säkerhets skull sin ordonans-officer, grefve Alexis de Noailles, till general Blücher för att uppfordra honom att ögonblickligen marschera på venstra stranden af Mulda och derifrån på Saale, öfvertygad att denna rörelse endast kunde rädda schlesiska hären från en säker undergång»

Grefve de Noailles medförde äfven till general Blücher några i hast skrifna rader [8]), hvari prinsen bland annat säger: »Då kejsar Napoleon i dag anrycker emot eder är det alldeles omöjligt att verkställa vår rörelse på venstra stranden af Saale utan att lifligt oroas och förföljas af honom. Jag tror fördenskull, att det bästa som är att göra under närvarande omständigheter för att undvika att i en ofördelaktig ställning anfallas är att ni skyndsamt begifver er emellan Jesnitz, Zörbig och Bitterfeld. På detta sätt skola vi hafva vår högra flygel stödd på Mulda, och efter broarnes rifvande skola vi ingenting hafva att frukta på detta håll. Vår

---

[8]) Bref från kronprinsen till Blücher, Zewitz den 9 Okt. 1813.

höger skall förlängas bort emot Saale. På min befallning anläggas bryggor vid Alsleben och Bernburg.»

I enlighet med kronprinsens order yrkade grefven af Noailles på att öfvergången af Mulda omedelbart företogs, och vi böra nämna, att general Gneisenau, som var själen i schlesiska arméen, uppfattade vigten af denna rörelse, hvilken kunde på vägen åt Halle till närma Blücher till den stora arméen. Denne drog följaktligen icke i betänkande att foga sig efter prinsens önskan [9]), men han dolde derjemte icke för grefven af Noailles, att han väntade sig att få se den preussiska monarkien för tillfället gå i grund och Berlin falla i fiendens våld; men han vore öfvertygad, att denna olycka endast skulle blifva öfvergående, samt att rörelsen på Saale, på samma gång den räddade oss från vådorna af en olika strid på begge stränderna af Mulda, skulle gifva böhmiska arméen tid att inrycka i Saxen och räcka oss handen.

Den 9 Oktober företog alltså Blücher den öfverenskomna rörelsen till Jesnitz för att der passera Mulda, hvilken flod han följande dagen öfvergick. Det var i sanning, såsom vi straxt få se, hög tid att denna rörelse verkställdes, ty Napoleons plan nalkades sin utveckling.

Efter att sålunda hafva gått till venstra stranden af Mulda och ställt sig bakom Nordarméen, hade general Blücher den 10 Oktober i Ziebitz ett nytt sammanträde med kronprinsen, hvarvid general Gneisenau äfven var närvarande.

Detta sammanträde utföll icke så gynsamt och vänligt som i Poug. Kronprinsen var icke mera så medgörlig. Olika intressen, åsigter och känslor dväljdes här under känslan af en stor och gemensam fara. Afgörandet låg nära. I slagordningen efter öfvergången af Mulda innehade kronprinsen högern och Blücher venstern. Men enär kronprinsen hade betydliga kårer af

---

[9]) Bil. N:o 73.

preussiska trupper vid Elbe (Hirchfeld vid Roslau, Tauentzien framför Dessau, Thümen framför Wittenberg och Puttlitz framför Magdeburg) önskade han hålla sig i deras närhet och föreslog general Blücher att intaga högern något bakom nordarméen, medan denna borde närma sig Elben. Kronprinsens afsigt var att schlesiska arméen skulle genom sin intagna ställning bilda en reserv bakom nordarméen och i sluten ordning anrycka jemte den förra mot Leipzig. Derigenom skullo Napoleon blifvit ställd mellan Elben, Leipzig, böhmiska hären, samt den schlesiska och nordarméen. Denna position var general Blücher anvisad; men då det var synbart, att detta förslag skulle göra schlesiska arméens rörelser beroende af nordarméen, väckte det genast obehag och misstankar, isynnerhet hos Gneisenau, som till hvad pris som helst ville undandraga schlesiska arméen allt beroende af den försigtige och beräknande öfverfältherren, hvars afsigter misstänktes. Man biföll väl slagordningens förändring i så måtto, att Blücher intog högra flygeln, men med begäran att schlesiska arméen kunde ockupera Halle, synbart för att vara i tillfälle att i fall af någon olycka kunna skilja sig från nordarméen och kasta sig på böhmiska hären. Häremot anmärkte prinsen, att grefve Woronzoff redan ockuperade denna stad, och att han borde utgöra de begge arméernas avant-garde. De preussiska generalernas förlägenhet var synbar, och då de för ingen del ville att deras armé blef så beroende af nordarméens manövrer, funno de alltid nya skäl och invändningar för att yrka på marschen till Halle. Kronprinsen svarade slutligen med ett låtsadt lugn: »*nå väl, marschera då till Halle!*» men från denna stund tycktes förtroendet mellan honom och de begge schlesiska arméens öfverbefälhafvare fått en svår stöt. Det synes, som man å ömse sidor underhandlat med den säkra aningen att hvars och ens fäderneslands öde var på väg att afgöras i detta yttersta ögonblick; och så var väl i visst fall händelsen; hvar och en ville förbehålla sig möjligheten att vända

sig åt det håll, som lofvade de bästa utsigterna till frälsning i fall af olycka; den ena hade sina ögon fästade på Östersjön, den andra på böhmiska arméen . . . Måhända ville kronprinsen i hvarje fall ega sin väg öppen genom Norra Tyskland till Stralsund, och kanske föresväfvade honom tankan, att i händelse af Preussens olycka han borde vara beredd att taga sig till vara för följderna af en omkastning i denna makts system. För öfrigt kunde han icke glömma de preussiska generalernas obenägenhet att försvara Berlin, och allt förenade sig att stärka hans öfvertygelse, att det endast behöfdes någon af franska arméen vunnen stor framgång för att sätta koalitionens bestånd på spel. Denna dolda kamp emellan stora nationella intressen — en olägenhet, som vanligen åtföljer alla koalitioner — förspordes likaledes vid den stora böhmiska arméen emellan ryssar och österrikare. Med minnet af alla de obehag prinsen rönt i sitt befäl öfver de preussiska generalerna, syntes de närvarande stridigheterna vara för honom ett dubbelt skäl att hädanefter aldrig göra sig beroende af schlesiska arméen [10]). Han tog derpå afsked af general Blücher med en ton och hållning, hvilka påminte snarare om militär-befälhafvaren som vill blifva åtlydd, än om en gammal vapenbroder. Vi böra nemligen erinra oss, att kejsar Alexander i Trachenberg bifallit, att Blücher efter Elbe-öfvergången skulle stå under prinsens befäl, en anordning, hvartill kejsaren varit så mycket mera berättigad, som konungen af Preussen ställt alla sina trupper, till och med sina garder, till hans förfogande.

Vid återkomsten från mötet i Ziebitz satte de begge armé-befälhafvarne sina härar i rörelse hvar och en åt sitt håll. Blücher gick till Halle, kronprinsen till Rothenburg och Bernburg. På detta sätt intog en för-

---

[10]) Man har sett (af Müfflings anteckningar), att en slags hemlig konspiration var ingången emellan de preussiska generalerna att vägra åtlydnad af kronprinsens befallningar i händelse hans dispositioner icke inpassade med deras politiska åsigter — — allt under flygande fanor.

enad styrka af omkring 140,000 man den 11 Oktober ställningar på begge stränderna af Saale i fiendens flank och till en del i hans rygg.

Denna väl beräknade manöver afböjde Napoleons djerfva slag och omintetgjorde hans anläggning. Då han vid ankomsten till Düben den 10 Oktober ej mera fann fienden emellan Elbe och Mulda, gjorde han (den 11) starka demonstrationer för att locka kronprinsen och Blücher ur deras ställning och hotade Berlin för att förmå de begge arméerna, hvilkas operations-linier befinnas afskurna, att åter öfvergå Elbe. Han bemäktigade sig (den 12) Dessau och brohufvudet vid Roslau, samt hotade till och med Acken, hvarjemte alla nyheter antydde, att han förenat betydliga krafter emellan Düben och Wittenberg för att öfver denna väg rycka fram emot Magdeburg och såmedelst kanske öppna en helt ny bana för kriget [1]). Ögonblicken voro vigtiga, ty här stod nu Europas öde på spel.

Inom svenska högqvarteret spridde sig en stark oro, i samma mån dessa nyheter dit anlände [2]). Kron-

[1]) Wetterstedt skrifver i anledning häraf till Toll (Cöthen den 14 Oktober): »Kejsar Napoleon, kringhvärfd på alla håll af de förbundnes härar, har kastat sig åt Elben med större delen af sin krigsmakt och anrycker mot Berlin. Han öfvergifver sålunda södra Tyskland, och i det han uppoffrar sina kommunikationer med Frankrike, afskär han oss äfven från våra. Förmodligen söker han att öfver Magdeburg uppnå Holland. Jag skrifver dessa rader med kossacker, hvilka (som jag hoppas) skola bana sig väg, för att lugna E. Ex. och allmänheten med anledning af bristen på nyheter ifrån oss. 40,000 fransmän äro qvarlemnade i Leipzig, och Napoleon uppoffrar dem för att verkställa sitt återtåg och tillfoga Tyskland ondt.»

[2]) General Adlercreutz, som genom rörelsen på Saale såg alla våra kommunikationer öfvergifna, yttrade till kronprinsen: »Om vi någonsin skola återse Sverige, skall det blifva på vägen öfver Torneå.» — »Det är möjligt», återtog prinsen med köld, »men Napoleon skall aldrig återse Frankrike om han tänker föra kriget på högra Elbe-stranden.» — »Hvad tänker ni om allt det här», frågade Adlercreutz kort derefter baron Tawast. Denne svarade: »Det är en fråga som öfvergår mitt förstånd; men jag hyser förtroende, ty prinsen har aldrig synts mig så lugn.» —

prinsen-öfverbefälhafvaren ensam syntes lugn, och afvaktade hvad Napoleon ämnade företaga. Han förmodade, att kejsaren begrundade något djerft, förtvifladt steg för att komma ur sin kritiska ställning; men att han skulle manövrera på högra Elbestranden, syntes icke troligt [3]), icke eller att han skulle uppsöka de begge arméerna på Saale, der de troligen icke heller antagit batalj; det naturligaste syntes vara, att han skulle samla alla disponibla trupper och garnisoner, och återgå genom Westfalen till Frankrike.

Men i stället lemnade han från den 10 till den 15 Oktober St. Cyr i Dresden med 30,000 man, reservarméen under Augerau i Leipzig och slutligen kungen af Neapel med 2:a, 7:e och 8:e armé-kårerna och 3:dje kavalleri-kåren i position på Pleisse framför böhmiska arméen. Denna obegripliga spridning af de fiendtliga stridskrafterna och de underrättelser, som liktidigt ingingo, att Napoleon förenat 4 armé-kårer mellan Düben och Wittenberg för att från denna sednare fästning debouchera åt Magdeburg och sålunda söka komma ur sin invecklade ställning, föranledde kronprinsen till det beslutet att jemte schlesiska arméen åter lemna Saale och vid Acken gå tillbaka öfver Elbe i afsigt att följa fienden i spåren och anfalla honom ehvar han än träffade honom. I denna afsigt tillskref han Blücher [4]).

»Ni är lycklig att vara optimist», genmälte A. »Hvad mig angår, så tror jag, att vi endast med gudars eller djefvulens hjelp skola lyckas draga oss ur det här spelet.»

[3]) Kronprinsen hade redan förut (i ett bref från Dessau till kejsar Alexander) sagt, »att han trodde Napoleon hafva för afsigt att kasta sig på Blüchers venstra flygel; ty (tillägger han) *man kan icke antaga att han begår den galenskapen att manövrera på högra Elbe-stranden.*» Kronprinsen anför vidare i ett bref till hetman Ptaloff: »Oaktadt kejsar Napoleons brydsamma ställning tror jag honom dock ej vara nog klok för att återställa sina förbindelser och draga sig åt Mayn. Förtviflade utvägar hafva hittills lyckats honom; han skall ånyo försöka dem för att komma ur sin halsbrytande belägenhet.»

[4]) Bil. N:o 74.

Han hoppades äfven, att den stora böhmiska hären skulle under tiden framrycka och förstöra allt som befanns framför den, och sedermera äfven å sin sida förfölja Napoleon. I öfverensstämmelse med denna allmänna plan satte sig kronprinsen med nordarméen i rörelse och anlände den 13 Oktober till Cöthen. Deremot vägrade Blücher bestämdt [5]) att efterkomma prinsens önskan och förena sig med nordarméen, utan stannade i Halle.

Sådan var ställningen, när den vigtiga nyheten inträffade, att flere armé-kårer på Napoleons befallning återvände från Elbe och att han åter samlade sina trupper emellan Düben och Würtzen. Deraf ville då synas alldeles klart, att han vände sig med samlad kraft emot Leipzig, och att en afgörande drabbning ändtligen här skulle ega rum.

I följd af dessa underrättelser sammankallade kronprinsen den 14 om aftonen i Cöthen en *krigskonselj*, hvilken bevistades af generalerna Adlercreutz och Stedingk, Krusenmark, Pozzo di Borgo, Vincent, Suchtelen och Stewart. Vi erinra oss, att general Blücher med schlesiska arméen stod i Halle. Enär det uppenbarligen låg i den allmänna ställningens intresse, att de förbundnes alla stridskrafter sammandrogos mot Leipzig, var det äfven kronprinsens afsigt att med nordarméen närma sig denna stad; men då han ännu ej var fullt trygg för hvad under denna marsch kunde hota hans venstra flank på Elben och Mulda, ville han gå tillväga med en viss försigtighet, som icke behagade de utländska kommissarierna. General Stewart var isynnerhet otålig att meddela H. K. H. sina råd, hvilka icke alltid framställdes med den granlagenhet som höfdes [6]). Man fann kronprinsens förfoganden alltför för-

---

[5]) Bil. N:o 75.

[6]) General Stewart har i sitt arbete (»Narrative of the war, etc.») utbredt sig med stor sjelfförnöjelse öfver alla de råd han framställde i Cöthen och öfver det föga afseende H. K. H. gjorde

sigtiga i motsats till Blüchers, och detta må ingen förtänka H. K. H. Han följde, likt Fabius, den kloka grundsatsen att icke sätta på vågspelet af en slagtning hvad han kunde vinna genom väl beräknade rörelser, och onekligen skulle han, genom en obetänksamhet snarlik den som framkallade de olycksfulla dagarne vid Dresden, satt allt i våda.

Emellertid fortgick öfverläggningen, och man önskade att nordarméen med snaraste ryckte efter den schlesiska till Halle för att kunna understödja henne i händelse af behof. Kronprinsen lofvade det för att blifva qvitt de utländska kommissariernas enträgenhet, men han tog icke den väg de förmodat, och detta blef en ny anledning för general Stewart att låta höra af sig. Kronprinsen liknade honom vid den i fablen omtalade flugan på vagnstaket, som ropade: »*hör, hvilket buller jag gör.*»

Nordarméen uppbröt emellertid från Cöthen i riktning mot Halle. Under vägen emottog kronprinsen de af furst Schwartzenberg uppgjorda anordningarne till den drabbning som borde ega rum följande dagen, då böhmiska hären skulle anfalla fienden och hvarvid man räknade på schlesiska och nordarméens medverkan. Kron-

---

derå. Vi kunna i anledning häraf meddela följande anekdot, som passerade efter slaget vid Dennewitz. General Stewart begärde då (liksom i Cöthen) att få meddela kronprinsen sina tankar, och han emottogs med den artighet prinsen ansåg sig skyldig Englands representant och lord Castlereaghs bror. Stewart närmade sig bordet der kartan låg upprullad och helt obesvärad lade sin fältmössa derofvanpå och ville med sitt ridspö utpeka för kronprinsen den riktning, nordarméen enligt honom borde taga. Detta stötte synbarligen prinsen, som med en kraftfull stöt af sin armbåge sköt undan kartan och med henne Stewarts mössa, som slungades i ett hörn af rummet, hvarvid han kastade på den engelska generalen en af dessa vredgade blickar, hvilka så väl egnade sig att återföra honom till besinning och vördnad, och konferensen upphörde.

Kronprinsen stannade vid sidan af Petersberg [7]) och i Zörbig, emedan hans trupper voro ganska uttröttade af en svår marsch i de förskräckliga vägarne. Han hade beslutat att, om ingenting hotade hans venstra flank åt Mulda till, följande dagen framrycka i riktningen emot Leipzig för att understödja den förenade arméens ansträngningar i en allmän drabbning.

Emellertid föreföll den 16 Oktober i byarne utanför Leipzig en mördande ehuru icke afgörande strid mellan den böhmiska hären och kärnan af Napoleons armé. Samma dag angrep general Blücher, som redan den 15 tågat till Skeuditz, fienden och tvang honom efter en ganska envis slagtning att draga sig tillbaka bakom Partha. Denna dag ställde äfven Nordarméen sin marsch till Landsberg.

Följande dagen (den 17) var lugn. Klockan 2 om morgonen satte sig nordarméen i rörelse ifrån sin position vid Landsberg och inträffade tidigt på höjderna vid Breitenfeld, hvarest den lägrade sig. Dagen derpå (den 18) om morgonen hade kronprinsen ett sammanträde med prins Wilhelm af Preussen och general Blücher [8]), hvarunder han erhöll underrättelse, att böh-

---

[7]) Enligt en gammal profetia skulle Tyskland befrias uti en stor drabbning, som skulle blifva sedd från Petersberg. Man ville derföre så länge som möjligt uppehålla sig i närheten af den bergshöjd, hvarpå Peterswald är beläget, och hvarest man såg kronprinsen med ett slags förnöjelse dröja för att med kikare samt invecklad i en stor öfverrock följa fiendens rörelser.

[8]) I Leben Bülows säges, att Blücher, som vägrat att intaga den ställning kronprinsen anvisat honom, ville icke heller infinna sig vid det sammanträde hvartill kronprinsen inbjöd honom, men att då denne bestämdt förklarade att han måste öfverenskomma om dispositionerna för morgondagens slagtning, så infann sig Blücher i Breitenfeld midt i natten d 18, åtföljd af Gneisenau, Bülow och prins Wilhelm, konungens bror. Vidare angifves, att Blücher skulle begärt och erhållit Bülows ord på att deltaga i slaget i händelse kronprinsen skulle *»neka att efter förmåga deltaga i striden»*, och att Winzingerode skulle lemnat samma löfte. Detta rimar sig föga med hvad straxt derpå anföres,

miska arméen samma dag skulle förnya anfallet, och hvarvid H. K. H. tillkännagaf sitt beslut att kraftigt deltaga i den förestående striden. Han öfverenskom med general Blücher, att nordarméen skulle gå till Taucha för att med sin venstra flygel förbinda sig med general Bennigsens här, men han fordrade, att Blücher skulle för dagen ställa generalen grefve Langerons kår under kronprinsens order, och det bifölls.

Knapt hade man hunnit åtskiljas, förrän kanondundret började höras från den kant der den böhmiska arméen stod uppställd. Några ögonblick derefter satte sig trupperna i rörelse för att passera Partha-strömmen, hvilket icke skedde utan ett lifligt motstånd [9]). Efter att hafva öfvergått floden, förenade sig arméen med general Bennigsens här. Vid samma tid anlände hetman Platow med sina kossacker, och några ögonblick derefter storfurst Constantin.

Den 18 och 19 Oktober deltog nordarméen på ett ärofullt, ofta lysande sätt i de verldshistoriskt märkvärdiga strider, hvilka egde rum omkring och i Leipzig, och hvilkas första resultat var Napoleons återtåg med återstoden af sin här och Tysklands befrielse. Vi undvika med flit att ingå i några detaljer rörande dessa tvenne dagars krigshändelser, dels emedan de förut äro

---

nemligen att kronprinsen fordrade att en del af schlesiska arméen skulle ställas under hans befäl till förstärkande af nordarméen, och att Blücher beviljade det förmedelst Langeronska kårens öfverlåtande åt kronprinsen.

[9]) »Kronprinsen var här personligen närvarande, vidtog sjelf alla anordningar och utdelade alla befallningar ändamålsenligt och kraftigt. Han red med sitt åtfölje ganska långt fram och höll länge och likgiltigt stilla midt i handgevärs-elden för att noga undersöka trakten och fiendens ställning. Ett par gånger red han ensam med Bülow på rekognosering uti den häftigaste kanonelden och syntes ej veta af någon fara. Han var ytterst uppmärksam och förbindlig mot Bülow, nästan mera som kamrat än befälhafvare. Så bestod för någon tid det bästa förhållande, ty man kunde ej förneka den öfvade och oförskräckta mannen den högsta aktning.» (Leben Bülows, pag. 276.)

genom otaliga skrifter allmänt bekanta, dels emedan den förtjenst kronprinsen i spetsen för nordarméen dervid nedlade är obestridd. Svenska arméen, det måste medgifvas till dess heder, längtade lifligt att få skära en lager på samma slagfält der den store Gustaf Adolf besegrade Tilly; men tider och förhållanden voro mycket förändrade.

Adlercreutz som visste att kronprinsen skulle spara svenska arméen, ville åtminstone ej för sin person jäfva det rykte han vunnit i Finland och klädde sig i parad med blå bandet utanpå, emedan en bataljdag var en högtid. Han sökte faran, emedan den för honom egde behag, och man fann honom i kulregnet lugn och beslutsam som på ett paradfält. Två hästar dödskötos under honom, under det han ledde stormningen vid Randstädter Thor, och inne på gatan under en mördande eld från husen stod han liksom han sökt döden på denna stora dag. Han var en incarnation af det gamla svenska krigarlynnet.

Natten mellan den 18 och 19 tillbragte prinsen på slagfältet nära byn Pannsdorff. Insvept i sin kappa och med en knippa hö under sitt hufvud sof han på marken med fötterna vända mot bivuak-elden[10]). Han steg upp vid pass kl. ett om morgonen den 19 för att genomlöpa slaglinien. Men nu ser han sig plötsligen blottställd för en utomordentlig fara. Han promenerar med en polsk öfverste, som blifvit tillfångatagen, några hundra steg framför bivuaken vid Sellershausen, troende

---

[10]) Emedan kölden var sträng och H. K. H. endast befanns insvept i en lätt kappa, gjorde sig en af de personer som närmast omgåfvo honom, en rysk seignör vid namn Narischin, artig och öfverhöljde honom med sin björnhud. När engelska generalen Stewart, som likaledes hvilade på halm och skälfde af köld, märkte detta, närmade han sig oförmärkt prinsen och i tanka att han sof fattade han i ett hörn af björnhuden och betäckte sig dermed. Men Narischin ryckte genast björnhuden ifrån sir Charles Stewart med en vredgad blick i det han yttrade: *»denna höflighet är icke för er, min herre»*, och utbredde den ånyo helt sakta öfver prinsen, som låtsade sofva.

sig städse vara inom linien af de ryska vedetterna, då hans öron plötsligen öfverraskas af ett dundrande: *qui vive?* Han insåg genast att den ryska vedett-linien ej blifvit bibehållen och att han ensam med den polska öfversten befann sig midt emot de fiendtliga förposterna; men lyckligtvis egde hans klädsel (en stor pels-öfverrock och en hatt utan plymer, o. s. v.) ingenting, som tillkännagaf hans höga rang. Han stannade ögonblickligen, läggande handen på värjfästet, och fixerade öfversten med ett öga som sade honom, hvad han kunde vänta, om han gjorde det minsta tecken för att förråda honom. Polacken, en stor och groflemmad person, begrep ganska väl prinsens åtbörd och svarade: »*Ers Höghet har att göra med en polsk adelsman!*» I detsamma vände man om och lyckades komma åter inom den ryska bivuakens eldar.

Kronprinsen var en bland de förste, som gjorde sitt intåg i Leipzig. Vid ankomsten framför konungens af Saxen palats nedsteg han från hästen och aflade ett besök hos denne olycklige furste, hvars förbund med Napoleon skulle komma att kosta honom så dyrt. Saxens öde var redan bestämdt och låg i den preussiska politikens händer.

»Mitt läge är förfärligt», sade Fredrik August till prinsen; »genom händelsernas tvång fästad vid kejsar Napoleons system, har jag ådragit mig de förbundna suveränernas hat. Mitt eget öde äfvensom mitt lands beror numera af deras godtycke. Har E. K. H. sig bekant, hvad det är mig tillåtet att hoppas?»

Prinsen bemödade sig att trösta denna af vidriga skiften svårt hemsökta monark så mycket som klokheten tillät honom i anseende till sin egen ställning till de allierade. Men knapt hade han uppehållit sig sex minuter hos konungen, förrän kanondundret åter begynte nära bryggan, som nyss sprungit i luften. Han lemnade då genast Fredrik August och hade just hunnit sätta foten till stegbygeln för att åter stöta till sina trupper, då han fick se angränsande gata uppfylld af

ett talrikt följe och hans officerare underrättade honom att det var kejsar Alexander och konungen af Preussen, som gjorde sitt intåg i staden. Prinsen red dem till möte, och detta första lysande sammanträffande mellan de segrande monarkerna egde rum nästan midt under konungens af Saxen fönster.

Med ett uttryck af glädje och belåtenhet som målade sig i hans anletsdrag lyckönskade Alexander prinsen till dagens äfvensom gårdagens förvånande framgång. »*Ni ser*», sade han i det han räckte honom handen, »*att vi riktigt infunnit oss till det möte, ni i Trachenberg utsatt med oss här.*»

Då Alexander uttryckte sin förvåning öfver den position hvari Napoleon ställt sig och riktigheten af de beräkningar, i följd hvaraf de allierades krafter blifvit förenade i Leipzig i enlighet med prinsens i Trachenberg uppgjorda plan, inföll den sistnämnde: »*tapperheten och lyckan, sire, hafva gjort mycket för oss; men Napoleon ännu mera!*»

Derpå begärde prinsen att få visa de svenska trupperna för suveränerna. De biföllo det, och vid ankomsten till Ranstädter Thor igenkände Alexander general Skjöldebrand, hvilken blifvit skickad för att föreslå honom mötet i Trachenberg. »*General*», sade han till honom, »*nu se vi fullbordadt hvad som endast var ett ovisst hopp, då ni kom för att råka mig i Peterwalde. Denna dag är en bland de största sedan verldens skapelse. Hvad jag aldrig kan glömma är slutmeningen af konventionen i Trachenberg: »Napoleons läger skall blifva de förbundna härarnes slutliga mötesplats.» Det är profetiskt. Jag kan ej återkomma från min beundran deröfver.*

Under återfärden med kejsaren och konungen af Preussen passerade man midt igenom de österrikiska trupperna och mötte snart kejsar Frans, ridande på en bålstor isabellfärgad häst, klädd i en gråblå uniform, röda pantalonger och suckt-stöflor. Deras kejs. och kongl. Majestäter stannade ett ögonblick för att fraternisera och lyckönska hvarandra till sina triumfer. Kron-

prinsen glömde icke att afbörda äfven sin del i den hyllning som egnades kejsaren af Österrike, helst tankan att förvärfva hans bifall till våra fördrag ständigt låg honom i hågen, ehuru tillfället nu endast tillät ett enkelt utbyte af höfligheter.

Vid ankomsten till kejsar Alexanders högqvarter följde kronprinsen kejsaren i dess rum. Här var allt i följd af dagens oreda i temligen utblottadt tillstånd, hvadan Alexander skämtsamt yttrade: »*det är nu tre dagar jag ej förtärt annat än ost och groft bröd*», och då prinsen försäkrade, att han knapt varit bättre lottad, återtog kejsaren, som ogerna försummade något tillfälle att säga en artighet: »Men E. H. har framför oss haft äran att vara den förste som intågat i Leipzig: det är derföre rättvist, att ni i morgon består oss middag.» Vi behöfva icke anföra prinsens svar på dessa artigheter, lika litet som vi behöfva tillägga, att han gjorde sig all möda att blifva i tillfälle värdigt mottaga sin höga gäst.

Derpå följde ett af dessa samtal mellan kejsaren och kronprinsen, dem vi anföra, emedan de i hög grad tillhöra historien och emedan de på ett märkbart sätt blotta åtskilliga hemligheter äfvensom flere af de drifffjedrar, som inverkade på framkallandet af de kommande händelserna.

Efter att hafva talat om de sista dagarnes triumfer lät kejsaren hänföra sig till oväntade anticipationer rörande Frankrikes öden. »Nu», sade han i det han med en glädjestrålande uppsyn promenerade med prinsen samt med en ton af den förtroligaste öppenhjertighet, »nu kunna vi hoppas allt. Jag tror, oss emellan sagdt, att det blir oundgängligt för Europas lycka, att Napoleon upphör att regera: han skall alltid blifva oroande. Ni erinrar er hvad jag sagt i Åbo. Sedan dess hafva händelserna mycket ryckt framåt. Säg, tror ni ej, att franska nationen, trött vid kriget och enväldet, önskar en förändring? att den till och med motser nya segrar med likgiltighet, emedan de ej skola tjena till

annat än att öka dess olyckor, under det de befästa sin förtryckares välde? Sinnesstämningen i hären är långt ifrån att vara honom gynnsam. Generalerna, som ega förmögenhet och palatser, vilja njuta deraf och önska derföre lugnet. Konskriptionen åderlåter oupphörligt folkmassan och bringar sorg i familjerna, som icke se något slut på sina olyckor. I det inre af Frankrike är allmänna rösten för freden, och allt gör troligt, att om vi skynda och anfalla Napoleon i sjelfva hjertat af hans makt, skola vi understödjas af ett betydligt parti, som med otålighet afbidar ögonblicket att afskaka oket. Sådana äro de underrättelser som kommit mig tillhanda. Sannolikt skall Napoleon, långt ifrån att för närvarande göra oss något allvarsamt motstånd, endast vara betänkt på att så skyndsamt som möjligt återföra spillrorna af sin här emot Rhen, och vi böra hoppas, att bäjrarne som vänta honom vid Main, skola bereda honom ett nytt Berezina. Snart är hela Tyskland under vapen, och kriget har redan tagit en nationell, en europeisk karakter. Vi måste derföre begagna oss af de fördelar, vårt läge erbjuder oss, samt framtränga ända till botten af denna fruktansvärda håla, hvari tigern rufvar, och ge honom dödshugget.»

Detta djerfva språk förvånade kronprinsen och började nästan väcka hans oro. Dock sökte han bibehålla sitt lugn, och ordade till en början om de fästningar, Napoleon ännu innehade på Weichseln, på Oder och på Elbe, och hvilka inneslöto mer än 100,000 man; han talade om de många försvarsmedel som ännu stodo fienden till buds, om faran att infalla i Frankrike, emedan man derigenom skulle sätta nationen i nödvändighet att åter samla sig omkring Napoleon för att undvika vanäran af en inkräktning; kortligen han trodde att om Napoleon inskränktes till Frankrikes naturliga område, vore freden att föredraga.

Detta oaktadt vidblef kejsaren sin mening och påstod, att med Napoleon var ingen fred möjlig; att en

inre brytning försiggick i Frankrike af så våldsam beskaffenhet, att om de förbundna makterna utan tidsförlust fullföljde sina framgångar, de ofelbart skulle åstadkomma ett utbrott. »Först då», tillade kejsaren, »är det som vi skola kunna öfverlemna oss åt hoppet att gifva fransmännen frihet att skaffa sig en förnuftig statsförfattning. (Han fortfor med en mild och smekande röst). Ni känner den kallelse jag tillönskar eder, och om lyckan är oss blid, skola våra förhoppningar gå i fullbordan. Fransmännen skola hafva eder att tacka för sin frihet och för freden, och ni skulle blifva en medlare mellan Europa och det nya Frankrike ... Hvem vet, huru ärorikt detta öde kan blifva? ... Norge skall i hvad fall som helst ändock alltid förenas med Sverige!» ...

Nu fattade kejsaren prinsens hand och under det han promenerade från ena hörnet af salongen till det andra utlät han sig: »Jag är ganska belåten med att ni gjort bekantskap med min bror Constantin. Han är en man som har behof af att blifva känd, och det fägnar mig att han behagat er» [1]).

Under det han fortfor att yttra sig i denna tonart, uttryckte han sig emellertid så konstigt samt på ett så fint och inställsamt sätt, att prinsen började tro hans afsigt vara att bereda väg för en af sina bröder till Sveriges krona, sedan franska tronföljden skulle öfvergått till kronprinsen och hans familj. Då han talade om nödvändigheten att förflytta Napoleon och aflägsna hans dynasti, gick han ända derhän att yttra, *att konungen af Rom var en batard*, ett lika löjligt som osannt rykte, det prinsen trodde sig böra tillbakavisa i det han sade:

---

[1]) Som vi erinra oss, hade kronprinsen redan på slagfältet den 18 Okt. sammanträffat med storfurst Constantin, hvilken lade i dagen flera prof på oförfärad tapperhet och ett dödsföraktande mod. Detta gick till och med så långt, att prinsen fann sig befogad varnande tillsäga honom: »*Det är vid kejsarens eder broders sida som ni bör söka döden.*» Allt detta och mera berättade prinsen för Alexander.

»detta barn, sire, är likaså visst Napoleons son, som ni är kejsar Pauls.»

Vi skola ej ens försöka att afgöra, hvilka de flera särskilda bevekelsegrunder må hafva varit, som förmådde kejsar Alexander att nu för andra gången samt i så bestämd och otvetydig form framkomma med sitt förslag att störta Napoleon och öfverlåta arfvet af hans spira i kronprinsens händer. Onekligen var han redan beherrskad af den idéen att hämnas Moskwa i Paris. Hvad deremot Carl Johan angår, är det säkert, att detta kejsarens förslag, som bestämdt uttalades med den vind han fått i seglen, gaf prinsen mycket att tänka, isynnerhet som han samtidigt förnam bourbonernas hemliga spel. Han kunde lätt förmoda, att den lockmat man erbjöd honom endast var en snara för att vinna honom till förmån för den kejserliga dynastiens fördrifvande i syftningen att sedermera hafva bättre spel för bourbonernas återställande. Men ifrån dessas återställande till den gamla ordningens återförande och de afsatta dynastiernas restauration var endast ett steg, ett förhållande hvilket kunde på ett förderfligt sätt tillbakaverka på kronprinsens eget öde, trots alla familj-fördrag. Det var honom ej obekant, att det gamla Europa i hemlighet önskade bourbonernas återinsättande, ehuru man visligen aktade sig att ännu öppet tillstå det af fruktan att såra fransmännens egenkärlek.

Prinsens svar till kejsar Alexander förestafvades fördenskull lika mycket af en välvis omtanka på sitt eget och Sveriges bästa, som af verklig öfvertygelse.

Han erinrade derföre kejsaren derom, att sedan han så väsendtligen brutit de band som fästade honom vid Frankrike och antagit ett nytt fädernesland, skulle han med rätta gjort sig skyldig till otacksamhet och ostadighet, i fall han öfvergaf Sverige för att söka äran der, hvarest han troligen endast skulle finna osäkerhet, kanske undergång ... För öfrigt hade han nu föga att påräkna någon popularitet i Frankrike, sedan han uppoffrat den till förmån för alliansen med Ryssland. Han

ville icke vara en Coriolan, icke heller konnetabeln af Bourbon, och var ganska säkert lika långt ifrån att vilja spela en Monks roll.

Kronprinsens förutseende sade honom utan tvifvel, att han gjorde klokast att nöja sig med den lott, försynen anvisat honom; den var tillräckligt vacker för en lyckans soldat, och som vi i det följande få se, förblef hos honom denna tanka rådande under alla de vexlande ingifvelser och förhoppningar, som under den gigantiska verldsstridens olika skiftningar, kunnat födas i detta djerfva och på stora förslager fruktbara hufvud.

Detta första samtal med Alexander i Leipzig gaf kronprinsen en sömnlös natt. De besynnerligaste tankar bestormade hans inbillning, men en instinktartad förkänsla af framtiden sade honom, att hans rätta hamn dock var och förblef i Sverige.

Följande dagen (den 20) uppsteg prinsen tidigt, otålig att återse kejsar Alexander. Han vill tala med honom uppriktigt och med en väns hängifvenhet om Sveriges intressen, hvilka man ännu en gång ville skjuta i bakgrunden under hänförelsen af vunna framgångar och öfverspända förhoppningar.

Alexander mottog honom med samma hjertlighet som dagen förut. Prinsen önskade veta, hvad kejsaren hade för afsigt att göra i och för uppfyllandet af våra fördrag i afseende på Norge, och erinrade om den eftergifvenhet han visat i Åbo, i Stralsund, i Trachenberg ... Han hoppades af kejsarens vänskap och välvilja, han trodde sig till och med berättigad att af dem vinna något afseende och blifva förstådd då han yrkade att genom en marsch på danska staterna afsluta sin räkning med Danmark, helst denna rörelse äfven vore föreskrifven af stora militäriska betänkligheter i afseende på ställningen i Norra Tyskland. Han anmärker, att Danmark, understödt af Davoust, framhärdar i sitt fiendtliga system och att man måste bringa det till lydnad så väl för att försäkra högra flygeln och ryggen af de allierades linie, som för att leda i verkställighet de för-

drag, på grund hvaraf Sverige inlåtit sig in i den stora fejden, o. s. v. Kejsaren borde derföre finna rättvist, att han (prinsen) vände sig emot nedre Elbe, och han skulle verkställa denna expedition blott medelst en del af nordarméen och med så stor skyndsamhet, att han skulle blifva i tillfälle att i tid inträffa vid Rhen, samt utan att derföre underlåta att samtidigt eröfra Holland genom trupper tillhörande nordarméen.

»Jag är långt ifrån att misskänna E. K. H:s betänkligheter», genmälte Alexander; »men medgifvom, att vi nu äro långt mer än förr i tillfälle att leda koalitionen till det önskade målet, der äfven Sveriges förvärfvande af Norge ligger säkert om vi segra. Jag ger Er för tredje gången min hand och mitt ord derpå.»

Han fattade prinsens hand med ett uttryck af den största uppriktighet, och han gaf utan förställning lopp åt sin känsla. »Vårt stora mål», fortfor han, »är fördenskull att träffa fienden i hjertat; derföre måste man tränga på honom med alla våra massor, och de talrika miliser som bildas öfverallt i Tyskland skola vara tillräckliga för att hålla i schack de garnisoner, han varit nog oförsigtig att qvarlemna i Elbes, Oders och Weichsels fästningar. Hvad beträffar Norge, så upprepar jag att det med godo eller ondo skall tillfalla eder. Det är mitt första och sista vilkor för freden! Ni vet, att vi äro ense om att förmå Österrike erbjuda sin bemedling i Köpenhamn; låtom oss hoppas, att man skall lyckas bringa herrar danskar till förnuft!»

Då prinsen härvid uttryckte något tvifvel öfver verksamheten af en intervention, som icke understöddes genom vapnen, inföll kejsaren:

»Så mycket värre för danskarne! I så fall skola de hvarken finna någon skonsamhet eller någon skadeersättning. Vi äro numera i en ställning att icke behöfva krusa med dem. Vi stå ej i dag vid Lützen och Bautzen. Europa känner våra fördrag. De förnämsta makterna hafva biträdt dem, och Österrikes ga-

ranti skall ej heller uteblifva. Jag skall kalla till mig Metternich. Hvad äfventyrar ni då? Anförtro er åt mig! E. H. skall aldrig hafva någonting att frukta, ty vi skola alltid vara tillräckligt starka för att förskaffa Eder Norge.»

Kejsaren var icke numera den obeslutsamme vacklande furste, som vid början af 1812 sökte sitt stöd hos kronprinsen. Han var en i de stora händelserna pröfvad förmåga, som kände sitt inflytande, hvilket han förstod göra gällande under de mest smekande former. Han tog redan ledningen af koalitionen i sin hand och förde den med en oväntad skicklighet.

Emedan prinsen icke ansåg sig böra för ögonblicket röja en misstro, som skulle sårat kejsaren, inskränkte han sig till att endast på grund af strategiska betänkligheter bekämpa en tanka, hvilken redan syntes hafva hos kejsaren mognat till ett oåterkalleligt beslut; prinsen erinrade, att man kanske ännu innan man hunne Rhenstranden, hade att vänta en batalj och borde förbehålla sig möjligheten att handla efter omständigheterna; men då kejsaren syntes fortfara i sitt åskådningssätt, gaf sig prinsen utseende af att ingå i hans idéer, under hopp att framdeles finna några utvägar att modifiera desamma [2]).

Några timmar sednare aflade prinsen ett besök hos konungen af Preussen. Denne monark, som vanligen följde kejsar Alexanders system, lämpade sig nästan i allt efter hans idéer, hans språk, hans uppförande. Han mottog derföre H. K. H. åtminstone till utseendet ganska välvilligt och sade till honom bland annat vid fråga om den tapperhet, preussarne lagt i dagen: »Javäl, mitt folk har utvecklat en lysande hänförelse och min här ett berömvärdt mod. E. K. H. har ledt deras ansträngningar på ett sätt, som gifver Er en evig rätt till min tacksamhet. Vi voro förut så olyckliga.»

---

[2]) Dessa samtal med kejsar Alexander, antecknade efter konung Carl Johans eget rika minne och de depescher som ingingo till Stockholm, finnas förvarade i S. S.

Då prinsen derpå omtalade för konungen, att kejsar Alexander anhållit att få intaga sin middagsmåltid hos H. K. H., med förfrågan, huruvida han kunde hoppas få se äfven H. M:t bland gästerna, svarade konungen: »Utan tvifvel! kejsar Alexander har underrättat mig derom, och jag skulle liksom han inbjudit mig sjelf, i fall E. H. ej förekommit mig.»

Vid den behagliga vändning, samtalet nu tagit, ansåg sig prinsen böra begagna tillfället för att erinra konungen om den oftanämnda frågan rörande förbindelsen emellan prins Oskar och prinsessan Alexandrine. Angelägen att befästa de band som förenade honom med de förbundna suveränerna, och med tanken företrädesvis riktad på Sverige och på sin sons framtid, trodde han sig behaga Fredrik Wilhelm då han sjelf bragte å bane ett förslag, hvilket, som vi sett, denne monark år 1810 syntes ifrigt understödja, och hvarom fråga sedermera uppstått i Prenzlau, i Teltow, o. s. v. Han bedrog sig icke. Efter en stunds samtal derom fattade kungen kronprinsens hand, i det han välvilligt yttrade: «Jag lofvar E. H., att denna förening skall ega rum, i fall min dotter vill den, och emedan jag framför allt önskar, att hennes hjertas val må blifva fritt, skulle det vara väl, att de unga personerna sågo hvarandra, innan de förlofvade sig.» Man öfverenskom fördenskull, att prins Oskar under en resa skulle begifva sig till Berlin, och betraktade deras förbindelse såsom redan afgjord, i fall prinsen och prinsessan skulle komma att finna behag i hvarandra.

Knapt hade kronprinsen återkommit från sitt besök hos konungen af Preussen, förrän general Krusemark infinner sig för att anhålla om äran att presentera en bildhuggare, som af municipalitetet i Berlin fått uppdrag att förfärdiga H. K. H:s bröstbild. Ögonblicket derefter inträdde bildhuggaren [*]); men knapt hade H. K. H. hunnit sitta en fjerdedels timma och konst-

---

*) Det var professor Carl Wickmann.

nären börja sitt arbete, då bullret af trumman och vaktens rörelse tillkännagifva någon hög persons ankomst. Prinsen skyndade till fönstret och såg — kejsar Alexander anlända.

Vid detta tillfälle bjöd politiken prinsen att inför kejsaren ej röja andra känslor än glädje, förtroende, intresse för hans framgångar och den fullkomligaste hängifvenhet [4]).

Alexander satte en ära i att offentligen betyga sin förbindelse till kronprinsen. Ju större framgångar han vunnit, desto mera omsorgsfull visade han sig att genom ett vänskapligt och förtroligt uppförande lugna kronprinsen, hvars alltjemt närda oro i afseende på Norge var lätt att inse.

Onekligen var kejsaren i detta fall fullt uppriktig och det följande skall visa, att han aldrig hade för afsigt att sätta en fläck på sin ära genom en trolöshet mot den, som i nödens och betryckets tider var hans enda vän! Då försynen upplyftat honom till den höjd af makt som lade verldens öde i hans hand blef han ödmjuk, emedan han ansåg sig vara ett redskap i försynens hand, och han var det otvifvelaktigt.

Kronprinsen kunde dock ej frigöra sig från den hemliga oro han erfor vid att aflägsnas än vidare från det mål som bort vara uppnådt innan vi uppträdde i striden; svenskarne delade denna oro, ty vi voro ej i tillfälle att känna hela grannlagenheten af de förhållanden som inverkade på prinsens ställning. Allt detta gaf åt

---

[4]) Bland annat frågade Alexander kronprinsen: »Hvad är eder tanka om general Woronzoff?» Kronprinsen: »Han är en man, som man kan anförtro befälet öfver 50,000 man.» Kejsaren: »Må vara, men det är ej just derom frågan nu är. Jag menar mannens åsigter, hans grundsatser . . . Han har blifvit uppfostrad i England.» Kronprinsen: »Nåväl, sire, hvad det angår, tillstår jag för E. M:t, att om grefve Woronzoff genom uppfostran är engelsman, är han åtminstone till själ och hjerta ryss.» Kejsaren: »Det fägnar mig mycket att höra, det E. H. är i stånd att bedöma honom.»

hans åtgöranden ett utseende af hätskhet mot sitt forna fäderneslaud, dubbelt obehaglig då äfven svenska sinnen ej uppskattade de skäl som nödgade honom tid efter annan uppskjuta vår egen lifsfråga.

Så föga lugnande tecknade sig kronprinsens enskilda ställning under dessa segerns och lyckans första dagar!

Omkring kl. 4 e. m. d. 19 samlades hos kronprinsen för att der intaga sin middags-måltid utom kejsar Alexander och konung Fredrik Wilhelm, prins Wilhelm af Preussen, storfurst Constantin, furst Metternich, herrar Nesselrode och Stewart [5]) samt fältmarskalken Stedingk. Måltiden var så mycket gladare, som den var den första för att så säga suveränerna spisat sedan fyra dagar, utmärkta af försakelser och triumfer. Kronprinsen gjorde les honneurs med denna intagande förbindlighet, hvilken var en följd af hans takt och hans stora kännedom af konsten att behaga. Kejsar Alexander var vid det bästa lynne i verlden, och konungen af Preussen såg äfven nöjd och belåten ut. Han beredde sig att följande dagen afresa till Berlin,

[5]) General Stewart som under marschen på Leipzig mundtligen och skriftligen besvärat kronprinsen med sina råd, berättar att han i Breitenfeld hade ett samtal med kronprinsen, hvilket på det högsta öfverraskade honom. »H. K. H. kom emot mig», säger han, »med ett utseende som tillkännagaf en stark ovilja, tog mig afsides till ett fönster och tilltalade mig på följande sätt: »Hvem har gifvit er rättighet, general Stewart, att skrifva mig till? Jag ber er komma ihåg att jag är kronprins af Sverige och en af tidehvarfvets förnämsta fältherrar! Om ni vore i min ställning, hvad skulle ni säga om man skref er till på sätt ni gjort till mig? Ni är icke ackrediterad hos mig; det är till följe af min vänskap som ni åtföljer mig, och ni har likväl gjort mig mycket obehag.» — Jag svarade i ganska vördnadsfull ton: »Det är möjligt, att mitt nit fört mig för långt, men enligt den öfvertygelse jag hyser om min pligt, kan jag ej ångra det steg jag tagit» .... Sedan generalen talat om det sätt hvarpå han sökte urskulda sig, tillägger han, att prinsen småningom blef lugnare och att han slutligen efter en stunds vänligare samtal blef bjuden till den middag, prinsen gaf åt kejsar Alexander och konungen af Preussen.

lemnande Preussens intressen i kejsar Alexanders broderliga vård.

Efter att hafva lofvat kronprinsen att med furst Metternich öfverenskomma om de vilkor som borde uppställas för Österrikes intervention, bragte kejsar Alexander af sig sjelf denna fråga å bane och lät ofördröjligen inbjuda Metternich att närvara vid en politisk konferens, som e. m. samma dag egde rum emellan kronprinsen och kejsaren.

Anmodad att underrätta Österrikes statskansler om de vilkor, hvilka borde tjena till grund för nyssnämnde intervention, förklarade kronprinsen, att han ej kunde godkänna någon annan grund än afträdandet af hela Norge, med tillägg att han för ögonblicket ville nöja sig med Trondhiems och Finnmarkens stift, förbehållande sig besittningsrätten af den öfriga delen af landet, när Danmark erhållit motsvarande skadeersättningar.

Furst Metternich samtyckte i sin herres namn till dessa vilkor, och seende kejsar Alexander understödja kronprinsens åsigter, visade han sig nu mera medgörlig än någonsin tillförne, ehuru han (som vi få se) till ett lägligare tillfälle uppsköt att begagna sig af sin verldsbekanta diplomatiska finhet, i det han åt en af sina skyddlingar, grefve de Bombelles, uppdrog sitt hofs särskilda beskickning till Köpenhamn.

Emellertid låtsade furst Metternich trots kronprinsens uttryckliga, af denna minister bifallna förklaring redan följande dagen tro, att grunden för underhandlingen endast afsåg afträdandet af Trondhiem och att Danmark skulle slippa undan för detta pris. Detta föranledde kronprinsen icke allenast att muntligt genom baron Wetterstedt för furst Metternich upprepa de fastställda vilkoren, utan äfven att till honom öfverlemna ett betänkande i ämnet för att förekomma allt missförstånd. Kort härefter afreste herr de Bombelles, och vi förbehålla oss att längre fram omtala, huru hans beskickning uppfylldes.

Som

Som vi redan antydt, hade kronprinsen sett sig tvungen att i afseende på de följande operationerna till en viss grad gifva vika för de åsigter och önskningar, som från flere håll uttalat sig, och enligt hvilka han omedelbart borde följa den allierade härens venstra flygel ända till Rhen och in i Holland. Han hade icke envist velat motsätta sig denna plan, emedan han hoppades att med *en del* af sin armé kunna följa denna riktning och emedan han måste behaga kejsar Alexander, som lagt sig ut för att förskaffa oss så väl Österrikes biträde till fördraget i Petersburg, som detta hofs intervention i Köpenhamn.

Emellertid skyndade tiden, och redan om morgonen den 21 infann sig general Adlercreutz hos prinsen för att anhålla om marsch-order. H. K. H. var alltså snart färdig att lemna Leipzig och suveränerna, hvilka hädanefter ensamt afgjorde öfver Europas och till en del äfven öfver hans egna angelägenheter. Hans sista sammanträde med dem har skingrat alla illusioner. Hur långt skall han ryckas fram med händelsernas ström? och hvarthän skall den föra? Han har velat marschera emot danskarna. Men de skäl han framlade för att stödja denna åsigt vunno icke erkännande; man bestridde hans politiska betänkligheter och hans deraf följande krigsplaner. Det oaktadt försäkrar kejsar Alexander på sin heder, att allt skall förr eller sednare ordnas i enlighet med våra önskningar, och prinsen tar denna försäkran till godo med allt utseende af uppriktighet.

Vid återkomsten från detta sitt afskedsbesök hos suveränerna syntes han icke synnerligen lugn. De moln, som skugga hans panna, antyda att en inre oro arbetar i hans själ. Denna fysionomi, vanligen så välvillig, så tilldragande, bar prägeln af ett hemligt missnöje, och hans tal förrådde understundom någon anledning till bekymmer. Man trodde sig veta, att han sagt starka sanningar åt kejsar Alexander, som fortfarande såg Napoleon med det mest elaka öga, och att han till och

med vågat upphöja sin röst till förmån för konungen af Saxen. Han fortfar dock efter allt utseende att förlita sig på kejsarens redlighet, och vill ej dela svenskarnes gamla fruktan, det denna furstes ord äro att likna vid dessa frukter, som blända ögat genom sin skönhet, men hvilka inuti endast äro fulla af en bitter och förgiftad aska!

Krigets faror hade gjort den största enighet i sinnena till en bjudande nödvändighet. Segerruset och önskan att dela framgångens frukter skulle snart söndra dem. Enigheten och harmonien hade haft sin tid; misshälligheten och misstankarne skulle också infinna sig, eller vi skulle hafva glömt, att vi tillhörde en koalition.

Med sådana tankar kastade sig prinsen i sin kalesch för att lemna Leipzig, och de förföljde honom ännu, när tornen af denna urgamla stad förlorade sig bakom honom i ett dimhöljdt fjerran, denna stad nyss ett vittne till så mycken olycka, dödsjemmer och förödelse.

SJUNDE KAPITLET.

Freden i Kiel.

(Oktober 1813—Januari 1814).

De allierade förfölja Napoleon, som öfvergår Rhen, och uppslå sitt högqvarter i Frankfurt am Mayn. — Kronprinsens nya politik. — Hans obehagliga sinnesstämning. — Nordarméens marsch och ankomst till Heiligenstadt. — Bref till kejsar Alexander. — Beslut att tåga mot Danmark. — Samtal med Adlercreutz och G. Löwenhielm. — Den sednares beskickning till kejsar Alexander. — Prinsens ankomst till Hannover och emottagande derstädes. — Hertigen af Cambridge. — G. Löwenhielm och kejsar Alexander. — De allierades hemliga underhandlingar och planer. — Kronprinsens missnöje. — Löwenhielms återkomst och nya beskickning jemte G. Wetterstedt till Alexander. — Märkvärdiga underhandlingar och samtal med den sistnämnde. — Sveriges och koalitionens intressen. — De allierades "deklaration från Frankfurt." — St. Aignan. — Kort öfversigt af fälttåget i Holstein. — Nordarméen passerar Elbe. — Lübecks fall. — Svenskarnes framryckande i Holstein. — Bornhöft. — Tettenborn. — Slaget vid Sehstedt. — Danskarne draga sig tillbaka inom Rendsburg. — Underhandlingar. — Grefve de Bombelles. — Stillestånd. — Tawasts beskickning till Köpenhamn. — Bourke. — Förlängning af stilleståndet. — Sveriges ultimatum. — Bref till konungen. — Reflexioner öfver kronprinsens uppförande. — Nya mått och steg till krigets kraftiga fortsättande. — Danmarks kritiska belägenhet. — Idéer till en ny cimbrisk stat. — Märkvärdiga underhandlingar i Freyburg. — Metternichs och C. Löwenhielms företräden hos Alexander. — Österrikes ultimatum. — Baron Foulon — Nya underhandlingar med Bourke. — Märklig allocution till baron Vincent. — Fiendtligheternas förnyande. — Underhandlingarna rörande freden. — Obehagliga förvecklingar med engelska kabinettet. — Freden i Kiel.

Efter slaget vid Leipzig förföljde de allierades härar Napoleon på trenne vägar samt med mycken försigtighet, emedan de väntade sig ännu en drabbning före hans öfvergång öfver Rhen. Böhmiska hären gick längs efter fiendens högra sida. Bennigsens armé, förenad med kronprinsens och ställd under hans order, följde franska arméens venster för att hindra den att taga vägen åt Westfalen och draga till sig Davousts kår. Blüchers här kastade sig i spåren på fiendens center.

Emellertid marscherade Napoleon så fort som möjligt för att hinna Rhen. Den 30 Oktober fann han sig

nödsakad att bana sig en blodig väg midt igenom de österrikiskt-bäjerska bajonetterna vid Hanau. Här liksom vid Leipzig, men ännu mer vid Beresina, var han tvungen att strida för sjelfva sin existens. Första dagarne af November månad öfvergick han Rhen med knapt 70,000 man. Kort derefter (den 5 November) uppslog kejsar Alexander sitt högqvarter i Frankfurt am Mayn. Följande dagen inträffade der kejsaren af Österrike, och snart äfven konung Fredrik Wilhelm af Preussen.

Som vi erinra oss, hade kronprinsen ej utan en inre motvilja och vilkorligt lofvat suveränerna i Leipzig att med nordarméen följa franska härens venstra flygel emot Rhen och Holland. Detta löfte bekymrade honom, ty hans tanka var oupphörligt riktad mot Norge, detta ständiga föremål för hans omsorg, och hvars förvärfvande oaktadt alla segrar alltjemt undansköts i ett aflägset och osäkert fjerran. Han började derföre snart att allvarsamt umgås med den tankan att äfven med fara af en öfvergående misshällighet med sina bundsförvandter våga ett afgörande steg som närmade honom Sveriges stora mål, hvilket man hittills kunde förebrå honom att fortfarande uppoffra för att följa en förhatlig hämndkänsla mot Napoleon. Hans uppförande var sålunda lika misskändt i hans närvarande som i hans forna fäderneslandet och inverkade ofördelaktigt på hans enskilda sinnesstämning. Han var allt efter de sednaste tilldragelserna i Leipzig och samtalen med monarkerna vid ett särdeles dåligt lynne; vresig och retlig till en grad som man ej förut sett, syntes honom ingenting vara till lags, och hans omgifning fick ofta på ett obehagligt sätt erfara verkan af denna hans inre strid.

Efter slaget tågade nordarméen oafbrutet i sex dagar genom så att säga ofarbara vägar för att hinna emellan Göttingen och Hannover tids nog för att hindra prinsen af Eckmühl att kasta sig i Holland eller på Wesel. Ändtligen anländer högqvarteret till Mühlhausen, hvarest man något fick hemta andan.

Här anmäler sig general Suchtelen för att få veta, hvad riktning de ryska kårerna borde taga. »Jag marscherar på Cassel», svarade prinsen torrt utan att ingå i något vidare räsonnement. Vid ankomsten till Heiligenstadt syntes han hafva återkommit från sitt förslag att gå på Cassel och skref (den 31 Oktober) till kejsar Alexander: »Nordarméens operationer äro alldeles gifna. Om Davoust utrymmer Elbe, bör den anfalla honom under marschen, slå honom och sedan vända sig emot Rhen och Holland; men om prinsens af Eckmühl instruktioner ålägga honom att innesluta sig i Hamburg, är det klokt att lemna honom i denna fördelaktiga position och att gå emot Rhen? I fall E. M. är af denna tanka, önskar jag att få del af densamma. I afbidan på E. M:s svar skall jag vidtaga åtgärder beträffande kurfurstendömet Hannovers förvaltning och der organisera 25,000 man.»

Två dagar förflyta under en pinsam ovisshet, och ändtligen efter att hafva länge begrundat dessa särskilda förslag afgör sig prinsen för det, hvilket ensamt kunde erbjuda honom de garantier, hvilka genom ett längre uppskjutande troddes kunna gå honom ur händerna. Han beslöt att rikta Bülows och Winzingerodes kårer på Westfalen och Holland och att marschera sjelf med svenska och ryska trupper emot Danmark.

Han meddelade denna sin tanka åt general Adlercreutz och grefve Gustaf Löwenhielm. De vågade knappast yttra någon åsigt i en så ömtålig fråga, men anmärkte, att de allierade räkna på vår medverkan emot Rhen; att de kanske torde anse denna marsch såsom ett afvikande ifrån den gemensamma saken och just begagna den till förevändning för att undandraga sig uppfyllandet af sina förbindelser?

»Vi hafva redan», genmälte prinsen, »gjort alltför många eftergifter för hvad man kallat omständigheternas tvång. Är icke Ryssland redan i besittning af Po-

len; Preussen af Saxen; England af Hannover; Österrike af allt hvad det eftersträfvar; hela Tyskland och Italien befriade? Sverige ensamt är alltjemt afspisadt med löften. Jag har tvenne gånger afstått ifrån rättigheter, hvilka voro mig traktatsenligt försäkrade, och hvad har jag hittills erhållit? Ingenting annat än fagra ord? Och tror ni, att man skall sakna förevändning för att ytterligare uppskjuta verkställandet af våra öfverenskommelser? Nej, bättre är att dristigt gå fram sin egen väg, och endast räkna på sig sjelf. Jag är dock öfvertygad, att England ej vägrar oss sitt bistånd [1]). Så handlade edra store män under trettiåra kriget. Torstenssons segrar skänkte eder Jemtland, Halland, Gottland och visade Carl X vägen för att eröfra Skåne, Halland och Blekinge: samma väg som han gick vill jag nu föra eder för att fullborda verket.»

Adlercreutz teg. Prinsens parti var taget, och grefve G. Löwenhielm, som billigade detsamma, utsågs att, försedd med kronprinsens instruktion, afgå till de förbundna monarkerna för att lägga under deras ögon de militära skäl som borde motivera denna rörelse på hvilken kejsaren redan var till en del beredd genom brefvet från Heiligenstadt. Vid ankomsten till Eimbeck den 2 Nov. affärdades Löwenhielm till det allierade högqvarteret, försedd med bref från kronprinsen till kejsar Alexander, och inträffade den 5 samma månad i Frankfurt.

Emellertid fortsatte prinsen sin marsch till Hannover, dit han anlände den 6 November. Det är omöjligt att beskrifva det smickrande och ärorika sätt, hvarpå

---

[1]) Lord Castlereaghs egen bror, general Stewart, hade redan yttrat innan vi uppträdde i Tyskland: »Det är enligt min uppfattning kronprinsens obestridliga rätt enligt konventionen att först drifva danskarne ur sina besittningar på kontinenten (så vida de alltjemt motsätta sig Norges afträdande), innan han egnar sin verksamhet åt den allmänna saken.» Se bref från general Stewart till lord Castlereagh, Berlin den 23 April 1813, uti »Memoires and correspondance.»

han här blef emottagen. Vid hans inträde regnade blommor och lagerqvistar öfver hans hufvud; folket gaf genom höga hurrarop sin glägje tillkänna, och alla fönster voro uppfyllda med menniskor och vackra fruntimmer, hvilka viftade med sina näsdukar till tecken af belåtenhet. Det var känslan af befrielse i förening med minnet af hans på en gång kloka och menskliga förvaltning, hvilka förvärfvade prinsen rättigheten till dessa yttringar af hannoveranarnes tacksamhet.

Emellertid ville han icke bo i staden, utan afreste till Montbrillant, ett skönt nära intill densamma beläget lustslott. Han aflade endast ett ganska kort besök hos hertigen af Cambridge, som syntes något förvånad att se H. K. H. med sin armé i Hannover och med afsigt att tåga emot danskarne. Men prinsen fästade hertigens uppmärksamhet på de flere talande skäl, som förmått honom afstå från förslaget att med hela nordarméen gå på Holland, då en mindre styrka dertill vore tillräcklig. »Vår första omsorg skall blifva att rensa venstra Elbestranden, värfva 25,000 man för att med säkerhet afskära återtåget för Davoust, öppna kommunikationen med England öfver Cuxhaven och dymedelst bereda oss medlen att regelmessigt anfalla Hamburg och förstöra franska makten i norra Tyskland. Jag har meddelat kejsar Alexander nödvändigheten att genom denna operation försäkra framgången af arméens följande rörelser emot Holland och Rhen.»

Emellertid voro de förslager, som blifvit bragte å bane i de allierades stora högqvarter i Frankfurt, af en utomordentligt stor och äfven för kronprinsen enskildt i hög grad oroande beskaffenhet. I sjelfva verket drömde man redan om ingenting mindre, än att fullfölja kriget in i hjertat af Frankrike, att störta Napoleon och inskränka Frankrike inom området af sina gamla gränser. Dessa planer höllos väl ännu hemliga, äfvensom man sökte genom bedrägliga underhandlingar med Napoleon bereda sig ytterligare vapen emot ho-

nom [2]); men lika visst är, att de trädde ohöljdare i dagen i samma mån koalitionens militäriska företag hunno krönas med framgång och alla kabinettshinder besegras. Hvem skulle då undrat om kejsar Alexander, som numera var själen i koalitionen, visat sig föga benägen att lyssna till de förslager, grefve G. Löwenhielm fått uppdrag att å kronprinsens vägnar framställa. Löwenhielm beredde sig på en liflig debatt med kejsaren, och väntade att hans missnöje öfver marschen mot Elbe skulle på ett eller annat sätt framträda — men nej! Kejsaren visade ingen missbelåtenhet eller ovilja! Tvertom yttrade han: »Det var mig väl något oväntadt i anseende till vår träffade öfverenskommelse; men då kronprinsen anser det nödvändigt kan jag ej tillåta mig ogilla det; jag har alltid ansett arméen under hans befäl såsom en sak hvaröfver han egde att förfoga efter sitt eget omdöme.»

Alexander yttrade äfven nu som alltid det oinskränktaste förtroende till kronprinsen, och om han äfven anade att tåget till Hannover och Holstein företogs på grund af det ofta framskymtande, men ganska förlåtliga misstroendet i afseende på Norges slutliga förvärfvande, så var han dock alltför klok och undseende att låta en sådan tanka förmärkas. Han förstod beundransvärdt väl att tillämpa den gyllne regeln: *suaviter in modo, fortiter in re*, och den gjorde honom till koalitionens egentlige ledare från denna tid. Det var äfven i stöd häraf, som han meddelade grefve Löwenhielm, för att kronprinsens granskning underställas, en fullständigt utarbetad fälttågsplan i och för infallet i Frankrike. Enligt densamma borde alla de allierade härarne ofördröjligen öfvergå Rhen, den böhmiska arméen vid Basel, den schlesiska vid Mainz och nordarméen vid Düsseldorff. »Då den stora arméen inryc-

---

[2]) Jfr straxt nedanför (sid. 303) kejsar Alexanders yttrande till C. Löwenhielm och Wetterstedt om betydelsen af de propositioner, hvilka genom St. Aignan meddelades Napoleon.

ker från Schweitz (säger kejsaren), skall österrikiska arméen i Italien kunna inträda i linie med oss från Lyon till och genom sin venstra flygel förbinda våra operationer med Wellingtons, hvars högqvarter befinner sig i Oleron. Emellertid skulle fältmarskalken Blücher, förstärkt genom en del af general Wredes kår ända till en styrka af 100,000 man, bilda en observations-armé på Rhen, och till och med öfvergå denna flod nära Mannheim för att manövrera emot fienden, tills den stora arméen uppnått den punkt, hvarifrån dess operationer begynna. Härigenom skulle alla fyra härarne befinna sig i linie, nemligen Blüchers här, den stora arméen, den italienska och Wellingtons här. Frankrikes skönaste provinser skulle blifva skådeplatsen för deras operationer, hvilka skulle hafva till ändamål att oaflåtligt förkorta periferien, i det de marscherade liksom i radier hvar och en på medelpunkten, hvilken skulle vara vare sig Paris eller Napoleons högqvarter.» Hvad beträffar nordarméen, så borde den rikta sig på Holland, genom en hastig marsch på Antwerpen afskära detta land från Frankrike, hindra Napoleon att kasta garnisoner i fästningarne och såmedelst sätta dess invånare i stånd att resa sig och lätta utvägarne för England att komma dem till hjelp.

Detta oaktadt förklarade kejsaren under diskussionen af denna allmänna plan för operationen, att han icke ville förhindra kronprinsen att, i fall han så funne nödvändigt, genom direkta operationer emot Davoust i förväg trygga sin rygg och sin högra flygel, innan han vidare framryckte emot Holland; men han gaf derjemte nog tydligt tillkänna sin önskan, att prinsen tillsvidare uppsköt denna sidomarsch och hellre beredde sig att understödja de allierades stora fälttågsplan emot den gemensamma fienden. För öfrigt förklarade Alexander sig nu som alltid fast i sitt beslut att ej nedlägga vapnen, förrän Sveriges förvärfvande af Norge vore genomfördt.

Då Löwenhielm den 12 November med dessa nyheter [3]) återkom till kronprinsens högqvarter, fann han denne fortfarande högst missbelåten till lynnet. Prinsen hade nyss förut samt på hemliga omvägar blifvit underrättad såväl om de dristiga planer hvilka hvälfdes i Frankfurt rörande Rhen-öfvergången, som *att* underhandlingar började knytas med Napoleon, hvilka blifvit bragte å bane utan att man haft den granlagenheten att rådfråga honom eller ens på förhand underrätta honom derom. Detta sårade och förtröt honom med rätta.

Icke destomindre vågade Löwenhielm tillråda att ofördröjligen gå emot Rhen, och han stödde isynnerhet sitt räsonnement på den öfvertygelse, han sade sig ega om kejsar Alexanders karakter och redlighet, för hvilka han ville gå i borgen, o. s. v. Slutligen anmärker han, att om prinsen vägrar gå med de allierade, skulle kanske kejsaren kunna taga tillbaka de trupper, han ställt under hans order. »Välan», inföll prinsen med stolthet, »jag beslutar mig; jag går emot danskarne, och om de allierade af denna orsak våga bryta sina förbindelser med mig, skola de få se mycket inträffa som de ej anat, och måhända skall Napoleon kunna återuppträda mera fruktansvärd än någonsin.» I öfrigt förebrådde H. K. H. Löwenhielm derföre att han icke upphäft sin stämma i det kejserliga högqvarteret emot planen att infalla i Frankrike.

Men hvad som mera än allt annat bekymrade, för att icke säga uppbragte kronprinsen var sjelfva tankan på denna Rhen-öfvergång, denna anda af hat och hämnd, hvilken han *numera* fann vara den förherrskande vid de allierades stora högqvarter, och hvilken syntes honom innebära så förderfliga frön till en stundande reaktion, hvaraf han redan egde en förkänsla som oroade honom. Det syntes honom som krigets egentliga mål vore vunnet, sedan Napoleon var återkastad bakom Rhen, och att man här borde underhandla om en fred som lem-

[3]) Bref från kejsar Alexander till Carl Johan, den 10 Nov. 1813.

nade Frankrike i besittning af sina naturliga gränsor, Alperna och Rhen, eller åtminstone af det omfång det egde före revolutionen. Så tänkte äfven lord Castlereagh, furst Metternich och sjelfva konungen af Preussen; men det var egentligen kejsar Alexander som dref koalitionen framåt och yrkade krigets fortsättning i det inre af Frankrike, och denna tanka gjorde prinsen misslynt.

Under första intrycket af sin förtrytelse ogillade han skarpt planen att obetingadt öfvergå Rhen, emedan han kände med sig, att det skulle utgöra begynnelsen till ett förfärligt skådespel, och emedan han fruktade att de som åtogo sig detta stora företag icke egde tillräcklig klokhet att bereda eller begagna framgången. Han misstänkte, att då Alexander beslutit sig derför, han hade i bakhåll att en dag lägga Europa vid sina fötter sedan han störtat Napoleon, och att man till slutet väl skulle kunna återfinna Europa i samma läge, hvari prinsen funnit det då han förenat sig med Alexander. Kortligen allt samverkade för att låta honom önska att se kampen ändad på Rhen.

Efter att sålunda hafva gifvit ohejdadt lopp åt sin ovilja, begynte prinsen diktera i hast några anmärkningar emot den ifrågavarande invasions-planen. Dessa sidor renskrefvos under natten, och efter att hafva länge samtalat med Löwenhielm om sina farhågor och sina kommande afsigter, beslöt han sig för att ånyo skicka honom till kejsar Alexander. Löwenhielm återreste morgonen den 14 November, medförande prinsens anmärkningar emot fälttågsplanen äfvensom ett derpå syftande bref till kejsar Alexander [*]). Dessutom fann H. K. H. nyttigt att låta hofkanslern baron Wetterstedt åtfölja Löwenhielm, dels för att fullständigare och ur politisk synpunkt utveckla samt understödja de vigtiga angelägenheter, hvilka utgjorde föremål för deras sändning, dels för att i händelse de med Napoleon inledda underhandlingarne ledde till något resultat vara i tillfälle öfver-

---

[*]) Bil. N:o 76.

vaka Sveriges stora intressen och göra gällande vår goda rätt. Äfven Wetterstedt medförde ett ganska märkvärdigt bref från kronprinsen till kejsar Alexander, hvarföre vi tro oss böra meddela detsamma [5]).

Den 20 November erhöll Wetterstedt företräde hos kejsar Alexander i Frankfurt. Grefve Carl Löwenhielm var dervid närvarande. De begge underhandlarne funno kejsaren i den bästa stämning med afseende på kronprinsen. Då han talade om prinsens marsch emot Danmark, förklarade han, att det endast berodde på prinsen sjelf att använda nordarméen på sätt han fann lämpligast. »Jag har alltid betraktat arméen under hans order» (sade han) »såsom någonting isoleradt och så att säga heligt. Men närvarande krig har ännu endast uppnått slutet af första akten: den andra och den mest förskräckliga begynner, den nemligen då vi böra anfalla björnen i sjelfva sin kula. Följaktligen är hvarje förslag, hvilket för en längre tid aflägsnar någon del af våra stridskrafter från det stora målet, ovälkommet och det skulle vara önskligt, att danska frågan skyndsamt afslutades, på det att kronprinsen kunde så snart möjligt vore infinna sig vid Rhen.»

Då baron Wetterstedt derefter framställde frågan, om de skadeersättningar, som borde erbjudas Danmark, yttrade kejsaren med någon förlägenhet: »Men hvarest taga sådane utan att plundra någon? Att nu bestämma några dylika för Danmark, det skulle vara att vika ifrån den allmänna grundsats, som blifvit fastställd för de eröfringar, hvilka göras under innevarande krig. Hvad som för ögonblicket bör ligga oss mest om hjertat är att värfva stridskrafter och bilda folkmassorna till dugligt krigsfolk för att använda dem emot den gemensamma fienden. Om man nu invecklar sig i frågor om byten och förändringar i landbesittningar, inkastar man sig i en labyrint, hvarur man icke lätt skall utgå.»

[5]) Bil. N:o 77.

Baron Wetterstedt nämnde, bland andra områden, svenska Pomern såsom en skadeersättning, den der kunde erbjudas Danmark. »Men ni bör icke afträda denna provins», invände Alexander; »ni skulle derigenom endast vinna på ett håll för att spolieras på ett annat, och det är icke rättvist. För öfrigt är ni nu i en ställning att ej behöfva göra det. Vi få se hvad Österrikes intervention, understödd af annalkandet af kronprinsens armé, kan åstadkomma. Jag vill icke tro, att konungen af Danmark är nog oförnuftig för att hålla fast vid det franska systemet trots alla de faror, hvarmed han omgifver sig, men om hans förblindelse går så långt, återstår ingenting annat än skicka honom till fanders (l'envoyer au diable).»

Då de svenska sändebuden härvid anmärkte, att användandet af ryska trupper vid ett direkt anfall på Holstein skulle göra ett starkt intryck på konungen af Danmark, som beständigt föreställt sig, att kronprinsen aldrig skulle kunna föra en enda rysk bajonett emot de danska staterna, afbröt kejsaren: »*Välan, det skall han nu få se!*»

Man öfvergick nu till en ännu qvistigare punkt, nemligen den som rörde de förbundna härarnes inträdande i Frankrike. Härom ordades vidt och bredt med grefve Carl Löwenhielm, men isynnerhet under det företräde, som ögonblicket derefter beviljades grefve Gustaf Löwenhielm, hvilken lemnade kejsaren kronprinsens anmärkningar emot de allierades fälttågsplan. Det heter häri, att »om de förbundna makterna inför Europa proklamera att de eftersträfva freden och att de begära den af Frankrike under erkännande af dess naturliga gränser, nemligen Rhen, Alperna och Pyreneerna, skall Napoleon icke ega någon förevändning att uppkalla sitt rikes befolkning för att försvara Frankrikes gräns.» Endast i det fall att Napoleon vägrade en billig fred, borde de allierade inrycka i Frankrike, ehuru prinsen ansåg klokheten fordra, att franska folket förut erhöll kännedom om denna vägran. Han anmärkte för öfrigt,

att förslaget att kasta kossackerna i det inre af Frankrike (ett förslag, som ingick i den ifrågasatta fälttågsplanen), var väl egnadt att omkring Napoleon samla hela nationen, i stånd af de största uppoffringar, när det gäller försvaret af eget land och härd. Ändtligen fann han, att den föreslagna operations-linien (ifrån Pyreneerna ända till Basel och Mayn) var alltför lång för att de allierade härarne kunde ömsesidigt understödja hvarandra. Således långt ifrån att gilla den föreslagna föreningen med Wellingtons armé, var prinsen af den åsigten, att stora arméen och den schlesiska borde hålla sig tillsamman, och att de till och med kunde marschera på Paris, i händelse det blef nödvändigt att eröfra freden på den franska jorden, en idé, hvilken på ett oroande och plågsamt sätt städse träffade prinsens känslor.

I sjelfva verket gjorde de allierade till en viss grad afseende på dessa Carl Johans lärdomar och råd, såsom man finner så väl af deras beryktade »deklaration» daterad Frankfurt den 1 December, som af beskaffenheten af deras definitiva operationsplan. Detta erkände kejsar Alexander sjelf [6]), och under ett företräde, som beviljades baron Wetterstedt i Frankfurt, yttrade konungen af Preussen, att hvad beträffar olägenheterna af den allmänna fälttågsplanen och nödvändigheten att för franska folket kungöra de allierades afsigter, han var icke allenast af kronprinsens mening, utan (tillade han) »alla mina generaler, namneligen Gneisenau, hafva erkänt riktigheten af H. K. H:s anmärkningar. Fälttågsplanen har blifvit uppgjord under min frånvaro; jag ser deri endast en stor önskan att gå framåt utan att taga sig till vara emot de möjliga händelserna af ett nederlag, och det fägnar mig att jag funnit stöd för denna min enskilda öfvertygelse uti en så utmärkt fältherres omdöme som kronprinsen.»

Slutligen vilja vi här anföra kejsar Alexanders märkliga yttrande till Wetterstedt och grefve C. Löwen-

---

[6]) Bil. N:o 78.

hielm rörande betydelsen af de freds-propositioner, som blifvit anförtrodde åt St. Aignan, och dem man eget nog ej funnit för godt att meddela hvarken kronprinsen [7]) eller C. Löwenhielm, änskönt denne var ordentligt ackrediterad hos suveränerna i egenskap af prinsens sändebud.

Alexander yttrade på tillfrågan, att man ej fästade den minsta vigt vid denna underhandling, hvilken endast vore att betrakta som en följd af kejsar Napoleons samtal med grefve Meerfelt [8]), och hvilken hade till syfte att framkalla en proposition å Frankrikes sida snarare än att utgöra början till en verklig och officiell underhandling å de allierades sida. »För öfrigt», tillade han, »gäller frågan nu endast Frankrikes gränsor, alldenstund de förbundna makterna redan äro ense i afseende på de grunder, som böra följas vid ordnandet af de andra staterna, och icke böra tillåta kejsar Napoleon att blanda sig deri.» Ändtligen sade han, i det han lemnade detta samtalsämne, hvilket han vidrört icke utan en slags för-

---

[7]) General Stewart yppade förhållandet uppriktigt för Carl Johan kort efter grefve G. Löwenhielms återkomst från Frankfurt d. 12 November. Oaktadt Löwenhielm lemnat Frankfurt d. 10, d. v. s samma dag St. Aignan afrest till Paris, visste han ingenting om denna beskickning. Under resan till Frankfurt, som Wetterstedt gjorde i Stewarts sällskap, talade denne derom äfven med Wetterstedt. Allt detta, äfvensom kejsar Alexanders i texten anförda yttrande, bevisar huru liten vigt man fästade vid denna underhandling, som i sista hand endast torde hafva varit en list använd i hopp att Napoleon skulle förkasta det gjorda anbudet, såsom han till en början också gjorde (se Bignon, p. 250 f.). Härmed var då ändamålet med detta steg vunnet, som var att erhålla nya materialier till det manifest som borde utfärdas i afsigt att inverka på allmänna tänkesättet. Furst Metternich och engelska kabinettet i allmänhet torde varit de, som med största ärlighet åsett denna underhandling. I öfrigt voro, som vi få se, meningarne för genomgripande mått och steg emot Napoleon i de stora kabinetterna icke så allmänna som man skulle tro, och det Metternichska inflytandet gjorde sig gällande hos mer än en statsminister.

[8]) Se Bignon.

lägenhet: »Jag upprepar för er, hvad jag ofta sagt, att jag ej skall återvända till Ryssland, att ingen rysk bataljon skall dit återkomma, förrän Norge blifvit förenadt med Sverige.»

Fälttåget i Holstein blef hvarken långt eller blodigt, och afgjordes, som vi få se, mera genom manövrer än bataljer. Det var Carl Johans vanliga strategi.

Till utförandet af detsamma biträdde endast en del af Nordarméen. Den fjerde prussiska armé-kåren (under Tauenzien) hade stannat framför Elbes och Oders fästningar in i hjertat af Tyskland. Som vi sett, hade prinsen redan tidigt anvisat de 45,000 ryssar och preussare, som stodo under Winzingerode och Bülow, till Rhenprovinsernas och Hollands befrielse. Sålunda återstodo endast svenskarne, 12,000 kossacker under Tettenborn, hannoverska legionen, några hanseatiska kompanier jemte några bataljoner mecklenburgisk milis, med hvilka prinsen kunde vända sig emot Holstein, ty (såsom vi straxt få se) Woronzoffs kår lemnades framför Hamburg och Stroganoffs framför Haarburg.

Enligt den plan, han uppgjort, ämnade kronprinsen först bemäktiga sig alla de fiendtliga posterna på venstra Elbe-stranden, innan han företog något häftigt anfall emot fiendens position på Stecknitz.

Den 24 November upphunno kronprinsens stridskrafter venstra Elbestranden. Här dröjde svenska arméen några dagar, hvarunder Woronzoffs kår tågade till Winsen och Stroganoffs till Stade. Genom dessa rörelser befanns venstra Elbestranden iakttagen från Lüneburg ända till Nordsjön. Inom några få dagar föllo alla punkter, fransoserna här innehade, i ryssarnes händer, med undantag af Haarburg, som kringrändes af grefve Stroganoff.

Efter att sålunda hafva rensat hela venstra Elbestranden och bemäktigat sig de punkter som försäkrade besittningen deraf, lät kronprinsen de särskilda kårerna af sin armé passera Elbe. Hans afsigt med denna

rörelse

förelse var att räcka handen åt general Wallmoden och anfalla prinsen af Eckmühl, hvilken, förenad med danskarne, ockuperade bakom Stecknitz en linie mellan Elbe och Östersjön *). Svenska arméen tågade på Möllen och på Ratzeburg, Wallmodens kår jemte general Vegesacks på Schönebeck och Lübeck emot fiendens venstra flygel, bestående af danska trupper. Woronzoffs fördelning, som bildade vår venstra flygel, framryckte ifrån Lauenburg på Bille och närmade sig Hamburg. Vid annalkandet af denna kombinerade styrka och seende sina kommunikationer hotade, trodde sig prinsen af Eckmühl icke kunna stanna på Stecknitz. Han lemnade sina positioner, skiljde sig (den 2 December) från danska trupperna och drog sig i hast tillbaka bakom Bille.

Denna oväntade manöver fyllde måttet af danskarnes förlägenhet. De bibehöllo nu endast en bruten position på Trave, med venstra flygeln stödd på Lübecks fästning och högra flygeln på Oldeslohe, hvarest öfverbefälhafvaren, prins Fredrik af Hessen, hade uppslagit sitt högqvarter. Genom fransmännens återtåg befanns hans högra flank blottställd, och den endast 10,000 man starka danska kårens belägenhet var i sanning äfventyrlig. Prinsen af Hessen föreság derföre redan nödvändigheten att i enlighet med sin styrelses order nödgas utrymma Lübeck, och konungen af Danmark befallde honom till och med att sluta ett stillestånd. »Penningebristen (säger han) och landets belägenhet fordra det oundgängligen, och om prinsen af Eckmühl icke skulle

*) Enligt Napoleons order borde prinsen af Eckmühl närma sig Rhen; men denna order kom honom först tillhanda när det var för sent att följa den, emedan kronprinsen redan anländt till Hannover och stängde återtåget för honom. Det återstod honom då endast att rätta sig efter sina gamla instruktioner, som föreskrefvo honom att öfvervaka danskarne för att hindra dem att förklara sig emot Napoleon.

vilja inbegripas i stilleståndet, skall ni sluta det för er allena.»

Under sådana auspicier beredde sig den kombinerade arméen, 40,000 man stark, att öfvergå Stecknitz. Denna rörelse verkställdes den 3 och 4 December. Följande dagen (den 5) satte sig arméen i rörelse på tre kolonner emot hela den franskt-danska positionen. Woronzoffs kår dref fienden tillbaka från Bergedorff ända till Hamburg, hvarest den fortfor att innestänga och försvaga prinsens af Eckmühl stridskrafter. Generalerna Wallmodens och Vegesacks kårer, marscherade direkt på Oldeslohe emot prinsens af Hessen högra flygel. Svenska arméen gick emot Lübeck.

Den 5 December alltså hade prinsen förenat en kår af omkring 25,000 man framför denna fästning. Efter att hafva borttagit de första posterna, lät han uppfordra prinsen af Hessen att utrymma staden under hot att låta allt springa öfver klingan, i händelse man skulle tvinga honom att bemäktiga sig den genom stormning. Redan voro anordningarne dertill träffade och prinsen väntade endast stegarne för att verkställa stormningen, då han mottog underrättelse, att prinsen af Hessen var färdig antaga propositionen. Kronprinsen skickade då öfverste Björnstjerna (chef för svenska arméens stab) för att underhandla med general Lallemand, och kort derefter undertecknade dessa begge officerare en konvention, som gjorde oss till herrar öfver staden. I följd häraf utrymde fienden densamma kl. tio om aftonen samma dag (den 5 December) under vilkor att icke förföljas ända till kl. 6 om morgonen den 6:te. Han gick emot Segeberg.

Emellertid hade prinsen af Hessen, hotad af Wallmodens kår och äfven förutseende Lübecks intagande, redan den 5 om e. m. med hufvudstyrkan af danska kåren lemnat Oldeslohe, och förenade sig följande dagen med general Lallemands trupper, som kommo från Lübeck. Men i stället att draga sig tillbaka direkt på Rendsburg, tog prinsen af Hessen vägen åt Kiel, san-

nolikt för att förena sig med danska reserverna från Kolding.

Kronprinsens hufvudplan var nu att afskära danskarne från Eyder och Rendsburg, en operation, hvilken fortfarande anförtroddes åt Wallmodens kår. Dessutom lät prinsen svenska arméen samtidigt framrycka emot Segeberg och Oldeslohe.

Emellertid föreföll om aftonen den 7 December den vackra fäktningen vid Bornhöft, hvarest general Skjöldebrand med svenska kavalleriet lyckades öfverändakasta en afdelning af det fiendtliga infanteriet. Mörnerska husarerna bidrogo isynnerhet till denna dagens framgång. Då Skjöldebrand dervid begick den oförsigtigheten att endast med en svensk sqvadron bevaka de talrika danska fångarne, grepo dessa åter till vapen och gåfvo eld på bevakningen, hvilket tvang Skjöldebrand att vända om och utkräfva en grym hämnd på de trolösa soldaterna.

Nu framryckte general Wallmoden i ilmarscher med sina trupper utmed fiendens venstra sida. Efter att hafva ockuperat Oldeslohe, som han fann öfvergifvet, detacherade han general Tettenborn framåt Neumünster, hvarest han koncentrerade sin kår inemot aftonen den 7. Kossackerna, hvilka bildade denna generals förtrupp, genomströfvade landet i alla riktningar. Från Neumünster kastade Tettenborn dem i riktningen åt Kiel, Itzehoe och Rendsburg. De spridde sig äfven i hela vestra delen af Holstein och uppnådde den 9 December Eyder framför Fredrikstadt. Om aftonen samma dag passerade de simmande öfver denna flod, togo Fredrikstadt i besittning, fördjupade sig in i Slesvig, bemäktigade sig inom några dagar Tönningen och Husum, hvarefter de framkastade detachementer emot Töndern och Flensburg, och redan beredde sig Tettenborn på ett anfall emot staden Slesvig.

När hans trupper sålunda kastat sig på fiendens kommunikationer och på dess operationslinie, befann sig prinsens af Hessen kår afskuren från de provinser,

hvarifrån han hemtade sina förråder. Emellertid flydde denna svaga och demoraliserade kår framför sina fiender i sträckmarscher emot Kiel, i denna riktning förföljd af svenska rytteriet och på vägen från Rendsburg af grefve Wallmodens kår, hvilken hade öfverflyglat den. Hvad som mest intresserade kronprinsen syntes då hafva inträffat. Danska arméen hade icke kunnat kasta sig i Rendsburg. Men af icke mindre vigt var att äfven afskära den från dess reserver som kommo norrifrån, att förekomma den på dess återtågslinie och sålunda tvinga den att leverera batalj eller att nedlägga vapen. Man hoppades komma härtill i trakten af Eckernförde.

Tvungen att flykta till Kiel, hade danska arméen sålunda blifvit i sjelfva verket inklämd liksom i en fälla, emellan fienden och hafvet, utan att den borde kunna undslippa. Kronprinsens plan var då att kringränna Rendsburgs fästning på venstra stranden af Eyder med hufvudstyrkan af Wallmodens kår och på högra stranden med 4,000 man af samma kår under general Dörenbergs order. Tettenborn, som befann sig i det inre af Slesvig, borde taga af till höger, förena sig med Dörenberg och afskära fienden från Eckernförde, medan svenska arméen framryckte för att anfalla honom i fronten.

I följd af dessa anordningar detacherade grefve Wallmoden (den 9 December) general Dörenberg med större delen af sina trupper på högra stranden af Eyder öfver bryggan vid Kluvensik (emellan Rendsburg och Kiel) med order att förena sig med Tettenborns stridskrafter för att afskära fienden vägen till Eckernförde, hvilken han otvifvelaktigt skulle taga då han lemnade Kiel.

Redan hade Dörenberg anländt till Wittense, efter att hafva haft ett lifligt handgemäng hvarunder han tog sju kanoner, då från Gottorff prinsen af Hessen plötsligt vek af till venster, kastade sig emellan Dörenbergs och Wallmodens kårer och marscherade så skyndsamt som möjligt på vägen till Rendsburg.

Denna rörelse var utan tvifvel icke någon krigslist. Sannolikt härledde den sig från den fruktan, prinsen af Hessen hyste, att blifva slagen vid Eckernförde, utan att kunna bryta sig väg ända till Kolding, hvarest han hade sina reserver. Det efterföljande skall visa, att den var en lycklig ingifvelse af prinsen.

Emellertid hade dennes oförutsedda manöver afbrutit kommunikationen emellan Dörenberg och Wallmoden. Den 10 December får Wallmoden veta, att fienden utrymt Kiel, öfvergått Eyder och förstört alla bryggorna; men han känner ännu icke den riktning, han tagit. Alltid förmodande, att han marscherade på vägen åt Eckernförde, kastar han sina trupper genast på högra stranden af Eyder för att följa Dörenbergs. Denna marsch, som grundades på en förmodan hvilken var falsk, företogs dessutom utan att man afbidade general Vegesachs ankomst, hvilken emellertid stod under Wallmodens order. Dessa anordningar, i följd hvaraf nämnde generals linie utsträcktes alltför långt och hans krafter spriddes på begge stränderna af Eyder, ådrogo honom också en ganska oväntad motgång.

Vid ankomsten till byn Sehstedt såg han sig plötsligt öfverraskad och anfallen af hela den danska kåren, 11,000 man stark, under marsch på Rendsburg. Byn Sehstedt, försvarad till det yttersta, blef slutligen eröfrad af danskarne, som här endast hade att göra med 4,000 man fiendtliga trupper. Drabbningen var i hög grad mördande och envis, samt upphörde icke förrän med nattens inbrott. Förlusten var betydlig å begge sidor. Danskarne togo två kanoner och 5 à 600 fångar. Wallmodens kår hade dessutom att beklaga 4 à 500 i döda och sårade, följaktligen tillsammans af omkring 1,000 man. Fienden förlorade ungefär 800 i döda, sårade och fångar [10]).

---

[10]) Enligt prinsens af Hessen officiella rapport utgjorde danskarnes förlust inalles 17 officerare och 525 man, Wallmodens 2,000 man.

Prinsen af Hessen vann likväl sitt mål. Han hade undsluppit det nät, hvari han redan befanns invecklad, och fortsatte sin marsch på Rendsburg utan att oroas. Han förenade der hela sin kår.

Wallmoden hade flera fel att förebrå sig. Först inväntade han icke Vegesachs ankomst, innan han öfvergick Eyder; denne sistnämnde hann icke slagfältet, förrän drabbningen var förbi. Dessutom befann sig Tettenborn på ännu större afstånd från hufvudkåren än Vegesach. Emellertid höll sig Dörenberg i beredskap att mottaga fienden vid Eckernförde. Men hvarför följde han honom ej från Gottorff? Härledde sig den okunnighet hvari han sväfvade om fienden när man slogs vid Sehstedt från hans patrullers försumlighet? Hvad som räddade prinsen af Hessen var således den öfvertygelse alla egde, att man skulle möta honom vid Eckernförde. Något mera förutseende hos de högste befälhafvarne och strängare samband i deras rörelser skulle varit tillräckliga för att bringa den danska generalen i förderfvet. Han trodde sig hafva sluppit undan liksom genom ett underverk.

Ehuru genom den utomordentliga utsträckningen af dessa särskilda kårers rörelser kronprinsen förfelade målet att taga danska arméen, minskade denna händelse alldeles icke det kritiska i Danmarks belägenhet. Följden deraf var endast, att kriget på Eyder förvandlades i en blockering. Den kombinerade arméen kunde icke destomindre, efter att hafva lemnat en kår till iakttagande af Rendsburg, öfvergå Eyder, öfversvämma Jutland, på isen öfvergå Belterna, hvilka genom denna vinters ovanliga köld blifvit farbara, och såsom fordom Carl X hota att upplösa danska monarkien.

Till en början lät kronprinsen hela svenska arméen gå till Rendsburg och Kiel. Dessutom befallde han Skjöldebrands fördelning, som ryckte fram på vägen åt Eckernförde, framkasta poster ända till staden Slesvig, som Tettenborn hade ockuperat.

Låtom oss nu i få drag erinra oss Danmarks närvarande belägenhet. Danska arméen instängd i Rendsburg utan lifsmedel för att hålla ut mer än några dagar; hela Holstein ockuperadt; Slesvig till hälften öfversvämmadt af kossacker, hvilka afväpnade landstormen och hindrade tillgodogörandet af de förråder och stridsmedel, hvilka invånarne kunde anskaffa; prinsen af Eckmühl kringränd i Hamburg och numera visande en djup likgiltighet för Danmarks angelägenheter; alla försvars-anstalter försenade eller otillräckliga; på alla kanter omgifven af fiendtliga makter, samt öfverlemnad åt sig sjelf för att motstå snart sagdt hela det beväpnade Europa — sådan var denna makts ställning, hvilken hotade med en katastrof.

I detta sakernas läge fann ändtligen prinsen af Hessen skäligt göra bruk af de order han fått af sin styrelse och anhålla om stillestånd. Denna begäran framställdes i bref till kronprinsen (den 11 December) med tillkännagifvande, att Danmark ville inträda i underhandlingar och att österrikiska ombudet grefve de Bombelles befann sig i Köpenhamn för att påskynda fredens afslutande.

Ehuru sedan Bombelles' afresa till Köpenhamn vi ej haft någon nyhet ifrån honom och ehuru hans uppträdande [1]) redan gaf kronprinsen starka misstankar, bi-

[1]) Vid nyheten att kronprinsen befann sig i Boitzenburg, adresserade Bombelles (d. 7 Dec.) ett bref till general Wallmoden för att gifva honom tillkänna, att i följd af Österrikes intervention Danmark hade afstått från alliansen med Frankrike för att förena sig med de allierade; att Trondhiems stift blifvit afträdt, och att man borde inställa fiendtligheterna. Få dagar derefter inhändigade W. en ny skrifvelse af innehåll, att österrikiska ministern i Köpenhamn (Lützow) fortskaffat dessa samma nyheter till general Vincent, samt att kuriren, österrikiska legationssekreteraren Foulon, blifvit affärdad till kronprinsens högqvarter och redan skulle afbördat sig sin kommission att framföra vilkor för stillestånd och fred. Kronprinsen visste ingenting härom, men han igenkände deruti dubbelheten och listen. Österrike gick ej ärligt tillväga, och Danmark ville vinna tid. Grefve Bernstorff hade blifvit skickad till kejsar Frans.

föll han icke destomindre ett vapenstillestånd på 10 à 12 dagar, en tid som var tillräcklig för att erhålla svar från Köpenhamn. Han skickade öfverste Björnstjerna för att öfverenskomma om vilkoren derför, och prinsen af Hessen, hvilken begifvit sig personligen till kronprinsens högqvarter i Kiel, lyckades här (den 15 December) afsluta detsamma. I följe häraf lät kronprinsen återkalla de avancerade detachementerna utaf sin här för att låta dem ockupera en linie emellan Eckernförde och Husum i Slesvig. Emellertid vidtogos alla anordningar för att inom trenne dagar kunna vid en af dessa begge punkter förena en styrka af 35,000 man.

Danmarks hela hopp under dessa ytterst svåra tidsomständigheter stod till Österrike. Metternich var i vissa afseenden Napoleons vän och ville underhandla med honom för att bibehålla tronen åt honom och åt Marie Louise. Om Napoleon lyckades vinna Österrike och sluta freden, skulle han nog förstått att tillkämpa sig inflytande vid vilkorens uppgörande och påfunnit utvägar att omintetgöra våra planer på Norge. Danmark var i alla tider hans trognaste bundsförvandt, och Österrike intresserade sig lifligt för denna makt i motsats till Sverige, hvilket det afundades af mer än ett skäl. Man skulle då måhända nog sett sig god att tyinga våra bundsförvandter att erkänna Danmarks integritet. Sådana voro de farhågor, hvilka oroade kronprinsen, och till en stor del förklara hans uppförande.

För att ej längre stanna i ovisshet om Danmarks verkliga afsigter och så snart som möjligt bringa slut i saken, beslöt han att skicka generalen baron Tawast till Köpenhamn. Tawast, som afreste den 17 December från Kiel, anbefalldes äska Norges afträdande vid tidpunkten af den allmänna freden, samt att begära såsom underpant för detta afträdande att Sverige sattes i omedelbar besittning af Trondhiems stift jemte fästningarne Kongsvinger och Fredrikshall, hvarefter prinsens armé skulle utrymma Holstein. Wetterstedt, som samtidigt återkommit från Frankfurt, skref dessutom till Rosen–

krantz och till Bombelles för att påyrka antagandet af dessa grunder samt att Tawast utan uppskof erhöll ett svar, alldenstund händelserna vid Rhen påkallade den allmänna uppmärksamheten. Han hade befallning att lemna Köpenhamn den 30 om morgonen, i fall Danmark dessförinnan icke antagit de propositioner, som blifvit honom anförtrodda.

Några dagar härefter (den 21 December) inträffar ett bref från prinsen af Hessen med tillkännagifvande af Bombelles' ankomst till högqvarteret samma dag, och den 22 anlände konungens af Danmark kammarherre och f. d. sändebud i Spanien, mr de Bourke till högqvarteret i Kiel. Han meddelade kronprinsen ett bref från konungen af Danmark, hvilken långt ifrån att tala om några fredsgrunder, endast anmäler Bourkes och Bombelles' sändning för att öfverenskomma om en förlängning af vapenstilleståndet, »*i afbidan på* (säger han) *att kejsarens af Österrike bemedling må kunna åstadkomma önskad verkan.*»

Kronprinsen var utomordentligt öfverraskad af det obetydliga ändamålet med Bourkes sändning vid en tidpunkt då hvarje dag var dyrbar för att afsluta den definitiva freden. Han vände sig derföre till Bombelles för att få veta i hvad mening han ledt sin bemedling, och verkligen begaf det sig nu af denna agents meddelanden, att det aldrig varit fråga om annat än Trondhiems afträdande. Då man begärde att få se hans instruktioner, sade han sig hafva lemnat dem hos österrikiska ministern i Köpenhamn. Kronprinsen kände sig sårad af ett uppförande på en gång så smygande och så trolöst.* Det lider intet tvifvel, att Danmark, seende den afgrund som öppnades under dess fötter, skulle gifvit efter, om österrikiska hofvet ej ingifvit det hopp.

Oaktadt dessa uppenbara bevis på dubbelhet gaf prinsen efter för generalen baron Vincents föreställningar, i det han biföll att förlänga stilleståndet ända till den 5 Januari. Han öfverlemnade på samma gång sitt *ultimatum* så lydande:

Första alternativet:

a) Omedelbart afträdande af Trondhiems stift jemte fästningarne Fredrikshall och Kongsvinger;

b) afträdandet af hela Norge vid allmänna freden emot skadeersättningar;

c) Danmarks biträdande af de allierades sak, samt

d) utrymmandet af danska staterna vid dessa grunders antagande.

Andra alternativet:

a) Hela Norges omedelbara afträdande;

b) i detta fall skall Sverige betala Danmark en summa af en million r:dr svenskt banko, samt

c) Pomerns afträdande till Danmark, hvarjemte Sverige lofvar sina goda tjenster för att förskaffa Danmark en skadeersättning.

Man föreslog Bourke att underteckna ett af dessa alternativer *sub spe rati*, hvarvid kronprinsen lofvade att i så fall förlänga stilleståndet ända tilldess han kunde inhändiga ett svar från Köpenhamn; men Bourke vågade icke taga på sitt ansvar att underteckna ett förslag, hvilket emellertid i intet hänseende var bindande.

Försedde med dessa tvenne alternativer återreste Bombelles och Bourke natten till den 25 December till Köpenhamn, och kronprinsen begagnade Bombelles' anbud för att (den 25) tillskrifva konungen af Danmark ett ganska vördnadsfullt bref, hvari han inbjuder honom att antaga det Bourke meddelade ultimatum. »Jag besvärjer E. M. (säger prinsen) att värdigas taga under öfvervägande de grunder, jag föreslår E. M. Det står ej i min makt att vika från desamma. Det handlingssätt, jag har att följa, är mig förestafvadt på en gång af mina pligter emot Sverige, af fördragens helgd och af de förbundna makternas redlighet. Jag skall icke destomindre beklaga nödvändigheten att se kriget ånyo upptändas emellan E. M:s trupper och de, som stå under mina order. Ett ädlare, större och deras mod mera

värdigt mål tager i detta ögonblick Europas och deras omsorg i anspråk», o. s. v.

Kronprinsen hade då gjort allt, hvad på honom ankom, för att åvägabringa ett önskadt slut. Han förlängde stilleståndet utan att hafva ett enda ord skriftligt rörande danska kabinettets afsigter. Han stannade midt under sina framgångar, lyssnande till bedrägliga underhandlingar, dubbelt farliga, emedan de gåfvo Danmark tid att öka sina motståndskrafter och hos våra bundsförvandter återväcka alla gamla anledningar till misstroende, afundsjuka och oenighet. Redan knotade de allierade öfver vårt långa dröjsmål i Holstein; man ville se oss vid Rhen. Prinsen sjelf ville endast komma till ett godt slut i saken, och af denna anledning erbjöd han Pomerns afträdande tvertemot sin mäktigaste bundsförvandts åsigt, och lade sig vinn om att förskaffa Danmark skadeersättningar, dem de andra makterna vägrade att gifva det [2]).

Emellertid begagnade han den hvilotid, stilleståndet gaf honom, för att förstärka sig så att han kunde med kraft föra kriget in i hjertat af danska staterna och diktera freden i Köpenhamn, i händelse hans ultimatum förkastades. Han begärde af kejsar Alexander, att general Bennigsens armé riktades på nedre Elbe för att iakttaga Hamburg och göra Woronzoffs kår förfogbar till aktiva operationer. Det bifölls genast af kejsaren. General Tauentzien erhöll befallning att skicka till Elbe divisionen Puttlitz, omkring 6,000 man stark. Den var bestämd att aflösa de trupper som blockerade Rendsburg i händelse af fiendtligheternas återbegynnande. Bennigsens armé ankom till Bergedorff den 24 December; men Tauentzien gjorde invändningar till följe af

---

[2]) Wetterstedt skrifver (Frankfurt d. 4 Dec.): »Det är alldeles ej fråga om att bestämma några skadeersättningar för Danmark, och Pomerns afträdande har äfvenledes blifvit helt och hållet satt åsido. Enligt hvad kejsar Alexander sagt mig, uppgifver jag allt hopp att se de allierade fatta något beslut i frågan om att skaffa Danmark skadestånd i Tyskland för förlusten af Norge.»

en oppositionsanda som var honom egen; och divisionen Puttlitz dröjde att anlända [3]). Dessutom, för att ingenting försumma som kunde påskynda freden, lät prinsen kringränna Glückstadt af en svensk brigad och några bataljoner af Wallmodens kår förenade under general Boijes order. Den 19 December kapitulerade Fredriksort, som var blockerad af divisionen Posse. Det bör nemligen anmärkas, att begge dessa fästningar ej voro inbegripne i stilleståndet.

På detta sätt förvärrades Danmarks så militäriska som politiska belägenhet snart sagdt med hvarje dag. Bestörtningen i Köpenhamn hade nått sin höjd. Den 24 (December) begaf sig konungen i spetsen för 15,000 man till Middelfart, åtföljd af Rosenkrantz och baron Lützow, Österrikes minister i Köpenhamn. Alquier borde återskickas. Kort före konungens afresa hade man hållit en stor stats-konselj, hvarvid grefve Moltke ensam röstade för Norges afträdande. Alla de andra ledamöterna voro af den meningen, att man borde invänta verkan af Österrikes intervention innan man beslöt sig. Emellertid kunde den i Rendsburg inneslutna kåren der icke hålla ut af brist på lifsmedel. De danska trupperna, stationerade i Slesvig, i Jutland och på öarne, kunde icke samlas i massor, ej heller hvar för sig erbjuda något kraftigt motstånd. Holstein hade blifvit inkräktadt med sådan snabbhet, att alla förråder som man hoppades hemta från denna provins befunnos förintade. Kronprinsens armé, förstärkt nästan till hälften förmedelst de ryska reserverna som blefvo tillgängliga genom Bennigsens ankomst, väntade endast på ordet *marsch* för att antasta monarkiens hjerta och öfversvämma hela landet med soldater, utan att de svaga fiendtliga trupper, som befunnos tillgängliga, voro i stånd att sätta sig deremot.

---

[3]) Kronprinsen, förtörnad öfver Tauentziens förhållande, återskickade den preussiska divisionen, då den blott var några dagsmarscher från högqvarteret.

Kronprinsen hotade med att organisera danska halfön till en särskild stat och att skänka den friheten. Redan hade grunderna till ett fördrag blifvit uppgjorde som skulle meddelas landets mest betydande män, hvilka borde bilda en provisorisk regering [1]). Derpå skulle hafva följt en konstitution, hvilken skulle hafva blifvit gillad af hela Tyskland, och måhända torde den hafva gjort sin rund ända till Donau. Sedan trettiåra kriget hade Tyskland kanske icke stått så nära en ny statsform som vid denna tidpunkt, och de allierade hade förmodligen dragit i betänkande att föra sina härar i det inre af Frankrike, om de fruktat en rörelse af detta slag i det ännu oordnade Tyskland. Det skulle måhända icke vara för mycket att påstå, att utan afslutandet af freden i Kiel skulle hela Europa varit i ny oro och på väg till konstitutionelt oberoende. Förbindelserna voro så vidsträckta och så sammanhängande, att de förbundna arméerna och bland dem förnämligast de tyska skulle med hänförelse emottagit alla de garantier, man skulle hafva erbjudit dem.

Nu förflytta vi oss några ögonblick till en liten, tysk stad, tillhörande storhertigen af Baden, nemligen Freyburg i Brisgau. Här skola vi inom några få, men skickelsedigra stunder få se Nordens hela framtid definitift afgöras.

Konungens af Danmark sändebud, grefve Bernstorff, åtföljande det stora kejserliga högqvartet, hade nyss dit

---

[1]) Svenska statsrådet baron Platen var bestämd att stå i spetsen för denna regering (jfr sid. 329, hvarest vi få se, att P. i detta ändamål särskildt tillkallades från Sverige), och nekas kan icke att han såsom född Tysk samt genom sin fasta och uthålliga karakter egnade sig ganska väl att gifva styrka och utveckling åt dessa idéer. Prinsen skulle hafva velat bilda en konstitutionell stat, hvilken genom sina institutioner och sina folkliga intressen skulle varit Sveriges och Englands bundsförvandt; men hans bundsförvandter sågo denna stora fråga med andra ögon än han, och ville icke omskapa grunderna för den nya statsrätten, hvarom man redan var ense, hvadan Danmark slapp undan med blotta fruktan derför.

anländt. Han vädjade hos prins Metternich till alla hans känslor af politisk rättvisa och billighet för att förmå honom begagna sitt inflytande hos kejsar Alexander till sitt fosterlands frälsning. Af harm emot Sverige sparade han icke försåtliga insinuationer om huru man med en outplånlig fläck nedsmutsade oberoendets stora sak, i det man plundrade en oskyldig genom att släcka en makts roflystnad, hvars uppförande redan var tvetydigt, o. s. v.

Metternich som stod i spetsen för det inom koalitionen rådande fredspartiet, hvilket ville underhandla med Napoleon, gjorde allt sitt till för att förhala och qvarhålla kronprinsen i Holstein *). I följd häraf begärde Metternich ett företräde hos kejsar Alexander. Då han inträdde i kejsarens salong, finner han grefve Carl Löwenhielm, hvilken är der äfvenledes för att vänta på ett företräde hos kejsaren. Anande föremålet för furstens besök, beslöt Löwenhielm att frimodigt vidröra den norska frågan. Han dolde icke, att han var underrättad om i huru hög grad konungen af Danmark gjorde sig räkning på Österrikes stöd såsom det yttersta räddnings-medlet. Furst Metternich, som sjelf slutat de fördrag hvarigenom Österrike tillvällade sig norra Italien, som sjelf garanterat de traktater, hvarigenom Ryssland tog för sig storhertigdömet Warschau och Preussen halfva Saxen, Metternich fann sig likväl icke förhindrad att söka motarbeta våra anspråk på Norge och svarade grefve Löwenhielm på ett sätt som öfvertygade denne att det var omöjligt inverka något på denne minister, hvars sympatier för Danmark oaktadt alla löften och förklaringar i Leipzig alltid förblefvo desamma.

Nu inkallades Metternich till kejsaren. Hans företräde varade nära fyra timmar. Man kan lätt göra sig ett begrepp om början af deras samtal då vi nämna, att kejsaren efter en stund fann sig föranlåten yttra:

---

*) Bil. N:o 79.

»Men hvad förmår jag härvidlag? Jag har undertecknat ett fördrag, som tillförsäkrar Sverige Norge, och er mening är väl icke att affordra mig Finlands återlemnande?»

»I detta fall», svarade Metternich, »synes det mig som Sveriges tjenster skulle blifva rikligen betalta genom en del af Norge, t. ex. Trondhiems stift.»

Med ledning af denna grundåsigt framställde Metternich efter hvarandra fyra särskilda freds-förslag, alla på ett kännbart sätt nedsättande Sveriges anspråk. Alexander förkastade dem alla, och lyckades slutligen efter många ansträngningar förmå Metternich att uppgöra ett femte förslag, hvilket gick ut på det omedelbara afträdandet af hela Norge. Klockan hade nu redan slagit 12 på natten då Metternich afskedades, hvadan kejsaren lät säga Löwenhielm, som väntade i salongen, att åter infinna sig följande dagen (den 24).

»Jag är redan noga underrättad (så började Alexander) om Bombelles' underhandling och hvad dermed sammanhänger alltifrån dess begynnelse, och jag har sagt Metternich, att jag med ledsnad sett, att den skulle förfela sitt mål, emedan den endast gick ut på Trondhiems afträdande, utan att fråga varit om den öfriga delen af Norge; men angelägen att bevisa kronprinsen min önskan att noga uppfylla mina förbindelser, uppfordrar jag er att sjelf bestämma de vilkor, på hvilka ni tror, att kronprinsen skulle bifalla att underteckna freden. Gif mig en skriftlig och bestämd förklaring i detta afseende, och jag skall förmå Österrike att antaga densamma.»

Löwenhielm nämnde nu ungefär desamma vilkor, hvarpå general Tawast var anbefalld att underhandla i Köpenhamn, hvarefter Alexander småleende inföll: »Jag borde måhända icke omtala för eder min hemlighet, men jag har redan bestämt Metternich att antaga edra vilkor. Det var resultatet af den långa konferensen i går afton.»

Derpå utbredde sig kejsaren öfver den allmänna ställningen, öfver Frankrikes militäriska och politiska belägenhet, o. s. v., hvarefter han tillade: »Säg kronprinsen, att ju mera jag ser Frankrike, eller rättare sagdt Napoleon försvagas, desto mer önskar jag såsom kronprinsens verkliga vän, att han må befinna sig på stället, hvarest dessa stora angelägenheter skola afgöras. Hans personliga ära skulle derigenom, om det är möjligt, erhålla ökad glans, och hans närvaro tillika med de stridskrafter hvilka han skall kunna föra med sig skall bidraga att skänka oss segren. Ni ser, att jag gör allt hvad som beror på mig för att bevisa H. K. H. att jag är hans vän och att det skulle vara en orättvisa att någonsin misstänka mig kunna svika mina förbindelser.»

Sådant var då Alexanders uppförande i strid med både bundsförvandter och egna ministrar [6]), och långt ifrån att grefve Löwenhielm egde behof att framkalla dessa försäkringar, var det kejsaren sjelf, som utan att invänta hans anmaningar skyndade att gifva tillkänna sin lifliga åstundan att gå kronprinsens önskningar till mötes.

Till följe af kejsarens önskan öfverlemnade honom Löwenhielm en not, uppsatt i öfverensstämmelse med de grunder som redan af kronprinsen blifvit angifne. Genom Alexanders försorg undertecknades den af Metternich, hvilken fann sig föranlåten att låta öfverlemna den till hofvet i Köpenhamn såsom den österrikiska bemedlingens ultimatum. Baron Foulon återskickades följande dagen med dessa depescher till Köpenhamn [7]).

Denna

---

[6]) Lord Aberdeen skrifver till Castlereagh (den 24 Dec. 1813): »Nesselrode är högst uppbragt öfver kronprinsens beteende (marschen åt Holstein), och det skulle nästan förundra mig om jag lyckades lugna honom och Metternich i detta fall.» (Memoires and correspondance).

[7]) Dessa intressanta detaljer om kejsar Alexanders berömvärda förhållande mot kronprinsen äro hemtade ur grefve Löwenhielms depesch, daterad Friburg i Brisgau den 24 Dec. 1813.

Denna sakernas vändning skingrade således de illusioner, Danmark hade grundat på Österrikes intervention. Grefve Bernstorff beklagade sig bittert deröfver inför prins Metternich, som svarade: »Mina ansträngningar hafva varit onyttiga. Kejsar Alexander har med en sådan envishet försvarat kronprinsens fordringar, att han gått ända derhän att hota att lemna koalitionens leder, om man ville tillintetgöra hvad han kallade en af grunderna, hvarpå den gemensamma saken måste ordnas [8]).

Den 4 Januari inträffade baron Foulon i kronpriusens högqvarter. Han medförde endast till Köpenhamn detta kejsarens af Österrike bedröfliga svar: »*Om konungen af Danmark vore min egen broder, kan jag dock ingenting göra för honom.*» Baron Lützow anbefalldes lemna Köpenhamn.

Nästan vid samma tid som detta svar anlände från suveränernas högqvarter, drabbades Danmark ytterligare af ett svårt slag genom Glückstadts uppgifvande. Härigenom sattes kronprinsen i tillfälle att i händelse af fiendtligheternas återbegynnande gifva ökad kraft åt operationerna på halfön, dels emedan han erhöll en betydlig förstärkning i aktiva stridskrafter genom Boijes fördelning, dels emedan han lugnades på sin venstra sida och i sin rygg.

Den 4 Januari om aftonen lopp stilleståndet tillända. Samma dag återvände Bourke till högqvarteret. Han anmälde sig såsom varande utrustad med nödvändiga fullmakter för att underhandla om en definitiv fred så väl med Sverige som med England. Enligt hans propositioner, hvilka emellertid blott voro muntliga, bifðll Danmark att afträda Trondhiem emot en skadeersättning, hvarjemte det erkände grundsatsen att af-

---

8) Då Metternich (d. 23 Dec.) lemnade kejsar Alexander, beklagade han sig att hafva funnit honom »enjolé par le prince de Suède.»

träda den öfriga delen af Norge vid den allmänna freden; men allt detta framställdes i så skrufvade och förbehållsamma ordalag, att man omöligen deraf kunde draga någon bestämd mening. Han vägrade dessutom icke allenast afträda de begge fästningarne som blifvit begärde i södra Norge, utan han förklarade äfven, *att konungen af Danmark endast skulle bifalla att afträda Trondhiem emot en motsvarande ersättning, som skulle förvärfvas genom Österrikes bemedlig, och att hvad angick afträdandet af hela Norge, det skulle afgöras vid den allmänna freden emot nödiga skadeersättningar.* På tillfrågan, hvilka de skadeersättningar voro, som Danmark önskade, nämnde Bourke hansestäderna, en del af Hannover och hela kusten af Nordsjön ända till Ost-Frisland.

Detta var att drifva kronprinsens tålamod till sin yttersta gräns, och följderna visade sig snart. Vid middagstiden samma dag (den 4) kallade han till ett företräde de fremmande sändebuden [*]), som befunno sig i högqvarteret. I deras äfvensom baron Wetterstedts och några generalers samt de danska underhandlarnes närvaro gaf han fritt lopp åt sin förtrytelse och sin vrede emot dessa sistnämndas undflykter och svek. Han påminte i korthet samt i en herrskares ton om allt det onda, Danmark tillfogat den gemensamma saken, samt glömde icke de kända anledningarne till allt det trassel, i följd hvaraf de allierades stridskrafter qvarhöllos i Holstein. »Nåväl», sade han, »stilleståndet skall blifva brutet på ögonblicket och kriget skall ånyo uppflamma; men erinra er, att jag skall tillintetgöra eder monarki, i fall freden ej inom 48 timmar blifvit undertecknad. Hvad Torstensson och Wallenstein hafva börjat med, hvad Sveriges Carl X har fullföljt, det skulle jag väl

[*]) Nemligen Suchtelen, Krusemark, Thornton, Stewart och Vincent. Pozzo di Borgo hade efter slaget vid Leipzig upphört att följa kronprinsens högqvarter, och hade nyligen af de allierade blifvit skickad i ett vigtigt politiskt uppdrag till London.

kunna fullborda. En svensk armé har förr en gång på isen ryckt öfver Belterna ända inemot Köpenhamn, och eder monarki skulle hafva blifvit sönderstyckad, i fall Sverige då icke varit omgifvet af makter, som afundades dess framgångar, och som lurade på ögonblicket att förråda det. I dag understödt af vår tids stora makter och försäkradt genom högtidliga fördrag, går det i spetsen för deras trupper för att eröfra verldens fred. Ni anropar en makts beskydd, hvilken ej mera är i stånd att frälsa eder.»

Nu vänder sig prinsen emot österrikiska generalen baron Vincent, och fixerande honom med en blick full af säkerhet fortfor han:

»Man vill inbilla oss, att edert hof intresserar sig för Danmark, såsom för en bundsförvandt blindt tillgifven kejsar Napoleon. Men det står icke i eder suveräns förmåga att undandraga Danmark uppoffringen af Norge, lika litet som att rädda kejsar Napoleon. Kabinetternas hemliga tanka må för öfrigt vara hvilken som helst, så förklarar jag eder på min heder, att kejsar Napoleon icke mera skall regera i Frankrike [10]), ej heller till och med konungen af Rom. Man tror måhända, att jag eftersträfvar arfvet af hans krona; men jag skall aldrig påtaga mig att tvinga ödet: franska folket skall välja den, det kommer att anse mest värdig eller mest lycklig bland sina krigare» [1]).

Vi förbehålla oss att i det följande närmare förklara oss öfver den sannolika betydelsen af dessa märkvärdiga ord i sammanhang med den öfversigt vi då vilja lemna af de omständigheter, hvilka samfäldt tyckas tillkännagifva en plan hos Carl Johan att vid denna tid icke förblifva likgiltig för de öden, som väntade

[10]) Detta utfall var synbart föranledt af de underrättelser kronprinsen egde om furst Metternichs ränker, som för sitt stora ändamåls vinnande ansåg tjenligt att kronprinsen uppehölls i Holstein tills man hunnit afsluta freden med Napoleon.

[1]) Ryska generalen Tettenborn, som vid tillfället var närvarande, har anfört prinsens hela tal i en depesch till baron Stein.

Frankrike, i händelse den kejserliga spiran emot Carl Johans egen önskan och hans egna intressen kastades ur Napoleons hand. Deras närmaste, på tillfället beräknade förklaringsgrund ligger sannolikt i prinsens afsigt att dermed skrämma Danmark och hos det tillintetgöra allt hopp om vidare verksamt understöd af Napoleons gamla bundsförvandt Österrike.

De fremmande ministrarne afskedades och Wetterstedt anbefalldes samma afton till Bourke öfverlemna en dundrande not för att säga honom, att enär prinsen fann att Danmark genom ständiga undflykter och tidsförhalningar endast sökte förlama de allierades stridskrafter för att omintetgöra Sveriges anspråk, fiendtligheterna skulle återbegynna, och att det hädanefter berodde af krigshändelserna, hvad öde danska monarkien skulle få. Man skickade Bourke sina pass och han afreste natten emellan den 4 och 5 till Middelfart, hvarest hans suverän befann sig. Krigets flamma tändes på nytt, men dess eld var af kort varaktighet.

Prinsen af Hessen var anbefalld utrymma Rendsburg och bana sig väg med sin kår oppemot Appenrade och Kolding för att sluta sig till de danska trupperna, som öfver Füen nalkades Flensburg.

Kronprinsen höll sina stridskrafter koncentrerade för att vara beredd att rycka framåt och leverera batalj, hvarhelst fienden skulle visa sig.

Efter att hafva lemnat betydliga krafter på Eydern (Wallmoden och Vegesachs kårer samt brigaden Schultzenheim) för att hålla prinsen af Hessen i schack och påskynda Rendsburgs uppgifvande, lät prinsen hufvudstyrkan af sin armé avancera. General Skjöldebrand med svenska rytteriet och general Tettenborn med kosackerna bildade förtruppen och öfversvämmade liksom en störtflod det inre af Slesvig. Tåget fortgick utan rast och utan motstånd, ty de svaga danska detachementerna drogo sig öfver allt tillbaka. Man passerade Flensburg, Appenrade, Hadersleben, Christiansfeld och ända till Kolding, hvarest fienden syntes vilja hålla

stånd. Men det var för sent. Under det hufvudstyrkan af danska hären befanns blockerad på Eyderns stränder, befunno sig reserverna utspridda på öarne och på Jutlands gränsor, sedan den fiendtliga arméen ockuperade det område, som skiljde dem åt. Davoust, med fjerdedelen af sina krafter under vapen för bevakningens skull, slumrade i det inre af sina verk, utom hvilkas omkrets han icke vågade visa sig. Han var fullkomligt fremmande för tilldragelserna under detta krig, och från detta håll kunde Danmark ingenting hoppas. På detta sätt förde hvarje ögonblick Danmark ett steg närmare sin undergång. Cimbriska halfön var snart till hälften inkräktad. En betydlig afdelning af de allierades armé hade äfven öfversvämmat vestra kusten af Slesvig, ockuperat Töndern och beredde sig att intränga i Jutland. Händelserna, hvilka följde på hvarandra med fördubblad hastighet, gestaltade sig redan på ett sätt, att de föga mera lemnade något annat val, än emellan en plötslig fred eller en katastrof. Den yttersta bestörtning herrskade i Köpenhamn. Då ändtligen beslöt konungen af Danmark att gifva efter, så väl för att förekomma den nära förestående upplösning, hvilken syntes hota monarkien, som äfven emedan han numera icke kunde göra sig några illusioner rörande det understöd, han dittills hoppats af Österrike. Den 8 Januari om aftonen emottog Wetterstedt följande bref från Rosenkrantz:

Middelfart den 7 Januari.

— — »Konungen min herre har bestämt sig att å sin sida bidraga till den allmänna fredens återställande i Europa, i det han erbjuder sig att underhandla om freden med Sverige och dess bundsförvandter på efterföljande grunder:

1) De konungens stater, hvilka för närvarande ockuperas af Sveriges och dess bundsförvandters trupper, skola omedelbart utrymmas.

2) H. M. förbinder sig att afträda konungariket Norge.

3) H. M. konungen af Sverige förbinder sig att afträda svenska Pomern med dess underlydande, deri inbegripet ön Rügen.

4) Nämnde H. M:t förbinder sig att använda alla medel som stå i dess förmåga för att dessutom förskaffa vid allmänna freden konungen af Danmark lämpliga skadeersättningar för Norges afträdande.

5) Konungen min herre skall formligt biträda och verksamt understödja de allierades sak emot Frankrike.

6) Då H. M. på detta sätt å sin sida aflägsnat alla de svårigheter, som hindrade fredens afslutande, anhåller han att H. K. H. kronprinsen låter inställa fiendtligheterna på alla punkter, på det man må kunna å ömse sidor lyckas att skyndsamt lägga sista handen vid detta helsosamma verk.

H. M. har af denna anledning befallt mig tillskrifva eder detta bref, herr baron, på det ni må kunna utverka af H. K. H. kronprinsen tillåtelse att expediera pass och nödiga order för hr Bourkes emottagande i H. K. H:s högqvarter, då denne underhandlare kommer att utan uppehåll anträda resan dit.»

Straxt efter detta brefs inträffande lät prinsen inställa krigsoperationerna. Den 10 Januari om morgonen anlände Bombelles, med anmälan att Bourke skulle inträffa om natten. Verkligen kom han också för tredje gången till högqvarteret i Kiel.

Ehuru freden numera icke borde underkastas några stridigheter, var det dock en punkt den Bourke framkastade under första konferensen, hvilken var nära att hejda alltsammans. Han begärde, att kronprinsens trupper skulle omedelbart utrymma alla de danska besittningarne. Detta anspråk var dock nog öfverdrifvet för att kunna obetingadt antagas. Det förföll alltså efter någon öfverläggning, som dock lugnade Bourke. Äfven hade kronprinsen tänkt att bibehålla Glückstadt tilldess vi skulle hafva ockuperat Norges fästningar såsom en sorts garanti för landets besittningstagande; men han afstod derifrån af flera skäl och fann ändamåls-

enligare att i afseende på vilkoren för Pomerns öfverlemnande till Danmark inrycka sådana bestämmelser, hvilka tycktes kunna erbjuda honom större säkerhet i fråga om traktaternas uppfyllande. Sedan dessa svårigheter sålunda blifvit häfna, fullföljdes underhandlingen; men en lika oförmodad som vådlig tilldragelse brådstörtade dess afslutande.

Missnöjd med kronprinsens marsch till Holstein, trodde sig lord Castlereagh kromprometterad inför parlamentet. Vid medlet af November (1813) hade han emottagit en rapport från Thornton af innehåll att kronprinsen icke skulle närma sig Elbe i någon annan afsigt än för att rensa venstra stranden af denna flod från fienden, afskära Davoust återtåget och återställa Hannoverska landet åt konungen af Storbrittanien. Med denna rapport i handen var det lätt för honom att besvara oppositionens anfall och tillrättavisa dess förebråelser att han betalte Sverige subsidier för att befordra detta lands enskilda fördelar.

Trenne dagar efter det han i parlamentet uppläst denna depesch, hvilken lugnade oppositionen, inhändigade Castlereagh en ny rapport med tillkännagifvande, *att prinsen passerat Elbe och kastat sig in i danska staterna för att aftvinga Danmark den fred, som skulle tillerkänna oss Norge.* Denna underrättelse bragte den ädle lorden i förtviflan, och äfven prinsen-regenten klagade högt inför Sveriges sändebud i London öfver kronprinsens företag [2]). Några dagar sednare (den 18 December) inträffade Pozzo di Borgo vid hofvet i St. James, och det språk han förde bidrog visserligen ej att lugna sinnena i anseende till hans kända tänkesätt emot kronprinsen. Olyckligtvis hade H. K. H. först ganska sent (eller i slutet af December) beslutit sig till att skicka grefve G. Löwenhielm till London i det särskilda och maktpåliggande uppdraget att (likasom förut i Frankfurt) på militära grunder rättfärdiga marschen till Hol-

---

[2]) Utdrag af grefve De la Gardies journal (S. S.).

stein och söka blidka ministrarne samt afleda den nya storm, som hotade från detta håll. Då grefven den 5 Januari dit anlände, hade Castlereagh redan afrest till kontinenten och anbefallt vidtagandet af sådana mått och steg, hvilka voro hardt nära att beröfva Sverige frukten af dess ansträngningar och blottställa oss för de obehagligaste förvecklingar. Han hade nemligen under höjden af sin förtret och sitt dåliga lynne äfvensom af politiska betänkligheter beordrat Thornton indraga våra subsidier och låta Wallmodens kår omedelbart aftåga emot Rhen, i fall kronprinsen icke genast återpasserade Elbe för att jemte de allierade operera emot Holland.

Denna oroande depesch inträffar i Kiel dagen före fredens afslutande. Klockan är 11 om aftonen och hvarje minut är dyrbar... Sedan länge genom vänskap förbunden med Wetterstedt, besöker honom Thornton midt i natten för att öfverlemna honom denna dundrande not, hvilken den svenska ministern emottog med en känsla lätt att föreställa sig [3]).

»Jag besvärjer eder», sade Wetterstedt, »att hemlighålla ifrågavarande aktstycke, och jag lofvar på min heder, att freden skall vara undertecknad inom 24 timmar och att hela arméen genast skall sättas i marsch på Rhen. Göra bruk af denna depesch skulle vara att uppmuntra danskarne att vägra sin underskrift och göra ett yttersta motstånd i hopp att söndra oss med England.»

Thornton lofvade att vara tyst, men enligt sina instruktioner öfverlemnade han till grefve Wetterstedt de order han emottagit från lord Castlereagh.

Uppfylld af nit och fruktan diskuterade Wetterstedt hela natten de sista fredsvilkoren och hotade Bourke med den bästa kontenans i verlden uti Storbrittaniens namn. Han hade till och med icke nämnt ett enda ord till kronprinsen [4]) om Castlereaghs depesch af fruktan

---

[3]) Se härom Thorntons bref till lord Castlereagh, Kiel d. 17 Jan. 1814. Bil. N:o 80.

[4]) Thornton säger i ett bref till Castlereagh, att han sjelf tillrådt depeschens förhemligande för kronprinsen.

att under sina långa och täta samtal med Bourke han lät undfalla sig några ord, som kunde förråda denna ledsamma händelse [5]). För öfrigt var kronprinsens afsigt att icke alltför mycket öka konungens af Danmark obehagligheter; hans mål var att erhålla Norge, och han skulle snart sagdt gerna offrat den öfriga delen af verlden för denna åtkomst. Det skulle hafva varit önskligt utan tvifvel, att man hade kunnat undvika att öfvertaga en del af Danmarks statsskuld; att man kunnat betinga sig afskaffandet af Öresundska tullen jemte afträdandet af öarne Bornholm och Island; men man ansåg sig icke kunna vidröra dessa föremål, emedan de voro fremmande för frågan om Norge och aldrig blifvit framställde i Köpenhamn i förening med våra anspråk på detta rike. Dessutom ville man endast komma till slut i saken. Castlereaghs olyckliga depesch påskyndade till den grad afslutandet, att man icke vågade alltför mycket hålla på föremål af underordnad vigt för att icke äfventyra att gå miste om hufvudföremålet och falla tillbaka i de mest allvarsamma bryderier [6]). Slutligen enär underhandlin-

[5]) Wetterstedt höll den hemlig ända till dess konungens af Danmark ratifikationer hunnit anlända, viss att den dåmera icke skulle göra någon skadlig verkan. Kronprinsen tackade honom för hans klokhet och hans nit. Vi känna icke, om Thornton emottog samma bevis på bevågenhet å engelska regeringens sida, men lord Castlereagh befallde honom att ej dölja för kronprinsen Englands missnöje med hvad som skett, och ehuru han skarpt censurerade kronprinsens underlåtande att med hela arméen rycka mot Rhen och gaf honom skulden för de holländska gränsfästningarnes förfelade intagande, yttrade han sig dock slutligen ganska värdigt och försonande. Se hans märkbara bref till Thornton, dat. Chatillon d. 8 Febr. 1814. Bil. N:o 81.

[6]) De fremmande kommissarierna sorlade till den grad emot stilleståndets förlängning och prinsens långa dröjsmål i Holstein, och hotade med så allvarsamma följder deraf, att Adlercreutz, Wetterstedt och Platen (hvilken sistnämnde blifvit särskildt tillkallad från Sverige för att stå i spetsen för det tillämnade nya cimbriska riket) besvuro prinsen att afsluta på hvad vilkor som helst för att med arméen omedelbart återgå öfver Elbe och hasta att understödja de allierade på Rhen.

garne icke räckte mer än trenne dagar, kunde redaktionen af fördraget svårligen vara fullkomlig; men den väsendtliga bestämmelsen, den som sedan fyra år utgjorde det ständiga föremålet för våra politiska syften och omsorger, uppfylldes; man bör för dess skull förgäta, att några detaljer blifvit förbisedda.

Freden undertecknades då i Kiel den 14 Januari 1814 af Wetterstedt och Bourke. De förnämsta bestämmelserna dervid äro de följande.

Det skall hädanefter råda fred, vänskap och godt förstånd emellan de begge staterna. Hans danska Maj:t förbinder sig att så snart som möjligt sluta fred med Ryssland och Preussen. Sverige lofvar att hos sina bundsförvandter använda sin bemedling till vinnande af detta lyckliga ändamål (art. I och II).

Konungen af Danmark lofvar att biträda de allierades sak, att förklara kejsar Napoleon krig och att i detta ändamål ställa en armé-kår under kronprinsens order (art. III).

H. M. konungen af Danmark afträder oåterkalleligen och för everdliga tider så väl för sig som för sina efterträdare till danska tronen till förmån för Sverige alla dess rättigheter och anspråk på konungariket Norge, hvilket (med undantag af Grönland samt Ferröarne och Island) hädanefter skall tillhöra H. M. konungen af Sverige och utgöra ett konungarike förenadt med Sverige. Konungen af Danmark frikänner härmedelst alla Norges inbyggare ifrån den tro- och huldhets-ed, hvilken de svurit honom (art. IV).

Sverige skall bibehålla Norges invånare vid åtnjutande af deras lagar, friheter, rättigheter och privilegier (art. V).

»Som danska rikets skulder till deras hela belopp äfvensåväl tillhöra konungariket Norge som de öfriga danska staterna, åtager sig H. M. konungen af Sverige, uti sin egenskap af Norges öfverhet, förbindelsen att ansvara för en del deraf, lämpad efter det förhållande

i folkmängd och tillgångar, hvilket Norge eger till Danmark» (art. VI).

Konungen af Sverige afträder till Danmark svenska Pomern och furstendömet Rügen (art. VII).

De närmast påföljande artiklarne till och med XII innehålla till större delen endast bestämmelser, som angå Pomern.

Konungen af Sverige förbinder sig att hos sina allierade efter all förmåga använda sin bemedling att vid den allmänna freden förskaffa H. danska M:t en passande ersättning för konungariket Norge (art. XIII).

Art. XIV afser fiendtligheternas upphörande genast efter denna traktats undertecknande.

Vid samma tid skola Slesvig och Holstein börja utrymmas af de allierades trupper, och svenska trupper inrycka i Norge och besätta de der befintliga fasta platser. Konungen af Danmark förbinder sig att i detta afseende utfärda nödiga befallningar. Svenska Pomern och ön Rügen skola utrymmas af de svenska trupperne och öfverlemnas till konungens af Danmark trupper, så snart fästningarne Fredrikshall, Kongsvinger, Fredrikstadt och Aggerhus i Norge blifvit besatte af svenska trupper (art. XV).

Följande artikel angår verkställigheten af de i den föregående innehållna bestämmelser förmedelst utfärdandet af proklamationer till invånarne i de å ömse sidor afträdda länderna, o. s. v.

Krigsfångarne skola å ömse sidor frigifvas utan allt undantag och utan afseende på olikhet i antal (art. XVII).

Den qvarstad och det embargo, hvarmed de begge monarkernas respektive undersåters egendom blifvit antastad, skola upphäfvas så snart denna traktat blifvit ratificerad (art. XVIII).

Sverige afstår ifrån alla sina anspråk på ersättning för de svenska skepp och laddningar, som blifvit uppbragte af danska kapare sedan freden i Jönköping (art. XIX).

De följande artiklarne till och med XXII angå enskilda personal- och egendoms-förhållanden, utlemnandet af arkiv-handlingar, o. s. v.

De höga kontraherande hafva öfverenskommit att utan dröjsmål skrida till afslutande af en handels-traktat (art. XXIII).

Följande artikel innehåller bestämmelser angående offentlig egendom i de afträdande länderna, m. m.; art. XXV vidrör postgången och art. XXVI embetsmännens ställning i Norge och Pomern.

Art. XXVII upptager en formlig bekräftelse på de föregående fredsfördragen, isynnerhet det i Köpenhamn af den 27 Maj 1660; frederna i Stockholm af den 3 Juni och i Fredriksberg af den 3 Juli 1720, äfvensom fredstraktaten i Jönköping af den 10 December 1809.

Genom den första af de *hemliga artiklar*, hvilka bifogades fördraget, lofvade Sverige betala konungen af Danmark en million r:dr banko för de danska hjelptruppernas försättande i tjenstfärdigt skick. Man ville öka denna artikel genom följande ord: »*för Norges afträdande till Sverige*»; men Bourke yrkade kraftigt på deras förbigående, sägande att konungen hans herre icke ville, att man någonsin kunde förebrå honom att hafva sålt sina undersåtare. Kronprinsen aktade och värderade denna känsla; men millionen beviljades icke destomindre för Norges afträdande och öfverlemnande.

Då Bourke anhållit, att konungen af Danmark som förläning bibehöll grefskapet Laurvig, blef det honom lofvadt i den andra hemliga artikeln. Man öfverenskom dock, att konungen af Danmark skulle sjelf bestämma priset på detta grefskap för att sälja det till Sverige.

Samma dag (den 14 Januari) afslöts freden emellan England och Danmark. De danska kolonierna återlemnades och ön Helgoland afträddes till England.

Den 16 Januari afreste baron Tawast till Köpenhamn för att följa och öfvervaka expeditionen af de order, hvarom det var fråga i fördraget så väl för våra

truppers mottagande i Norge som för prins Christians återkallande. Han borde derifrån begifva sig omedelbart till Stockholm med ratifikationen af fördraget.

Äfven uraktlät kronprinsen icke, att dagarne efter fredens undertecknande genom särskilda skrifvelser underrätta Rysslands, Preussens, Englands och Österrikes suveräner derom och afbörda sin skyldiga tacksägelse för den noggrannhet, hvarmed de uppfyllt sina förbindelser och bidragit till Nordens oberoende och framtid, o. s. v. Af dessa bref var det, som prinsen adresserade till kejsar Alexander, isynnerhet utmärkt genom de känslor af varm och ädel uppriktighet samt en behagfull vältalighet, hvilka deri uppenbarade sig, och kejsaren svarade derpå i uttryck som vittnade om en vänskap och förtrolighet som kände sig lycklig genom uppfyllandet af åtagna pligter och som ej kunde annat än väcka kronprinsens erkänsla för det framfarna samt hopp och trygghet för framtiden. Vi meddela dessa begge skrifvelser [1]).

---

[1]) Bill. N:o 82 och 83.

BILAGOR.

N:o 1.

Utdrag af bref från kronprinsen Carl Johan till prinsen-regenten af England.

Stockholm den 19 September 1812.

— — — Finlands förlust är i alltför friskt minne hos Svenskarne, för att allmänna meningen icke längesedan skulle varit betänkt på medlen att återeröfra denna provins. Det har derföre varit nödvändigt, att innan jag riktade Sveriges ansträngningar till kontinenten, jag vinnlade mig om att popularisera ett system, hvilket i mängdens ögon aflägsnar de fördelar, Sverige skulle hafva kunnat förvärfva om det förbundit sig med Frankrike, och enda medlet att komma till detta resultat (på samma gång man afser Sveriges sanna intressen) är förvärfvandet af Norge.

Af alla dessa skäl tillsammantagne har jag redan för trenne månader sedan önskat, att Storbrittanien biträdde det emellan Sverige och Ryssland afslutade fördraget. Denna väntan har olyckligtvis ännu icke blifvit uppfylld; men jag hoppas emellertid, att E. K. H. skall inse, det min ställning icke tillåter mig blottställa Sveriges sista tillgångar uti en expedition till Tyskland, innan besittningen af Norge försäkrat våra gränser och lugnat nationen i fråga om resultatet af mina företag.

Det penningeunderstöd, E. K. H. gaf Sverige, hjelper konungen att sätta hela sin armé i rörelse för att verkställa den plan som blifvit öfverenskommen med Ryssland, och hvarvid dess trupper böra medverka, nemligen att göra ett anfall emot Seland; men alldenstund denna operation är i väsendtlig mån beroende af huruvida den utfästade ryska hjelpkåren infinner sig och huruvida en medverkan af Englands flotta är möjlig, tror jag mig böra inför E. K. H. framhålla den betänkliga ställning hvaruti Sverige skulle befinna sig, om, efter alla sina rustningar och de betydliga utgifter det gjort, det inställde sina ansträngningar i den händelsen att de ryska trupperne icke inträffade. Emedan vi i sådant fall icke kunna verkställa den föreslagna landstigningen på Seland, återstår det oss ej något annat alternativ än att anfalla Norge. Om

det lyckades, såsom allt lofvar, under loppet af vintern, skulle Sverige kunna nästkommande vår bidraga till den gemensamma sakens framgång mera verksamt, än om det då borde börja med att verkställa denna förening.

Jag underställer dessa reflexioner E. K. H:s vishet, och beder E. K. H. vara öfvertygad, det jag anser expeditionen emot Seland ega företräde i alla afseenden; men i den händelsen att den icke kan sättas i verket på grund af de ryska truppernas uteblifvande, tror jag mig böra företaga en operation emot Norge, och jag räknar i detta fall med full visshet på bistånd af den engelska flottan, på E. K. H:s biträdande af fördraget emellan Sverige och Ryssland, samt på fortfarandet af det understöd, hvaröfver E. K. H. är i tillfälle att förfoga.

N:o 2.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen.

Petersburg den 24 September 1812.

Min herr bror och kusin! Baron Stjernkrona har öfverlemnat mig E. K. H:s bref af den 4 September, hvarför jag på det högsta får tacka, likasom för de bifogade depescherna från Konstantinopel.

Jag beder E. H. vara öfvertygad, att de ögonblick vi tillsammans tillbragt i Åbo, hos mig efterlemnat outplånliga minnen. Den personliga bekantskapen har ytterligare ökat den aktning, jag sedan länge hyst för E. H., och med hvilken en uppriktig vänskap numera förenat sig. Att gifva E. K. H. bevis derpå, skall hädanefter städse blifva föremålet för mina önskningar.

Jag är nog lycklig att kunna härmedelst underrätta E. K. H., att en för mina vapen ärofull batalj den 26 October förefallit framför Mojaisk emellan min armé under furst Kutusoff och den franska arméen under kejsar Napoléons befäl. Den har efter allas intyg, hvilka deltagit i begge, varit mera mördande än den vid Eylau, och har tvungit kejsar Napoléon att efter striden draga sig 11 verst tillbaka. Jag bilägger den på furst Kutusoffs rapporter grundade bulletinen. Förlusten å ömse sidor är ofantlig, men fiendens vida öfvervägande vår och enligt uppskattning af general Bonami, som

blifvit tillfångatagen, stiger den till 40,000 man som blifvit satte ur stånd att slåss. Marskalk Davoust lärer hafva blifvit sårad. Jag tviflar ej, att E. K. H. skall af vänskap för mig deltaga i denna händelse, så ärorik för de ryska vapnen.

Emellertid sysselsätter jag mig oförtrutet med organisationen af de nya stridskrafter, jag tänker ställa till E. H:s förfogande, och hoppas att allt skall vara färdigt inom den föreskrifna tiden.

N:o 3.

Bref från friherrinnan Staël till kronprinsen Carl Johan.

Petersburg den 19 Augusti 1812.

Min nådige herre! E. K. H. skall, som jag hoppas, finna helt naturligt, att jag velat fästa mina söner vid det fäderneslånd, deras far tillhört, isynnerhet under en tidpunkt då, såsom nu, E. K. H. kastar en ny glans öfver detsamma. Jag reser inom några dagar för att föreställa konungen och E. H. min familj. Jag skall sannolikt fortsätta min resa till England, efter att hafva ställt mina barn under E. K. H:s beskydd, ty det skall icke blifva utan rörelse, jag skall se Eder uti den lysande ställning, dit ni uppstigit genom eder karakter, edra talanger och edert rykte. Jag hoppas också, att ni icke skall förgäta, huru högt jag i alla tider velat beundra Eder.

Jag förblifver med vördnad,

nådige herre,
Eders Kongl. Höghets
ödmjukaste och lydiga tjenarinna
Necker de Staël Holstein.

N:o 4.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Stockholm den 6 October 1812.

Sedan min afresa från Åbo har jag haft äran efterhand affärda fem officerare till E. M., af hvilka blott en enda, nemligen

baron Stjernkrona, återkommit med de detaljer om slaget vid Borodino, hvilka E. M. täckts meddela mig. Jag fröjdade mig redan vid tanken på de framgångar, denna blodiga affär syntes lofva, då vi genom en mängd enskilda bref från Petersburg till handelshusen i Stockholm erhöllo underrättelse om franska arméens intåg i Moskwa. En så oväntad underrättelse har lifligt öfverraskat mig, isynnerhet som denna stads intagande icke egt rum till följe af en utaf kejsar Napoleon vunnen batalj. E. M. eger sig naturligtvis bekant, af hvilka skäl dess generaler kunnat bestämma sig för att öfvergifva rikets gamla hufvudstad; jag skall derföre, med undvikande af alla reflexioner, inskränka mig till att bedja E. M. tillåta mig betyga hela den sorg, en dylik nyhet bort förorsaka mig. Kejsar Napoleon har vunnit sitt mål; han slår Europa med förvåning, och tror sig genom denna ockupation så att säga skrämma E. M. att underskrifva de vilkor, han vill förestafva; men så länge han har emot sig en armé starkare än hans egen, ser jag uti Moskwas intagande ingenting annat än en ära, som kunnat fördunklas redan följande dagen. I fall E. M:s generaler icke förenat sina stridskrafter och levererat batalj, skola bulletinerna sprida sig med en förut okänd hastighet och med modlöshet och skräck slå nationerna, hvilkas blickar och förhoppningar vända sig emot E. M. Ehuru E. M. genom sin storsinthet är öfver denna händelse, besvärjer jag E. M. emellertid att genast organisera nya massor för att efterhand inkasta dem uti den reguliera hären. Det är med soldater man för krig, och E. M. skall aldrig hafva för mycket deraf under sina fanor. Jag drager ej i tvifvel, att general Kutusoff beordrat Moldau-armén att vända sig emot Minsk eller Smolensk, äfvensom att grefve Wittgenstein, efter att hafva slagit den kår som stod emot honom, skall tåga emot Witepsk och hafva förenat sig (åtminstone detachementsvis) med Moldau-armén. Dessa begge förenade kårer kunna sedermera organisera värfningar uti alla de länder de besätta och beväpna dem med skjutgevär, som man skall påträffa uti de fransyska depoterna. I öfrigt om E. M. ej kan gifva skjutgevär åt alla sina soldater, kan Ni åtminstone beväpna dem med pikar.

Jag är alltid färdig att verkställa de planer, jag öfverenskommit med E. M., och hvilka ofelbart skola hafva till resultat, att de af franska armén inkräktade provinserna utrymmas; men i den

händelsen, att E. M:s armé led något nytt nederlag, som tvingade E. M. att uppskjuta diversionen, ber jag E. M. värdigas erinra sig allt hvad vi öfverenskommit i Åbo och tro att mina känslor för dess person äro oföränderliga.

N:o 5.

Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan.

Petersburg den 1 October 1812.

Min herr bror och kusin! Hvad jag fruktat har inträffat. Prins Kutusoff har ej förstått att draga nytta af den vackra segren den 26 Augusti. Efter att hafva beständigt tillbakakastat kejsar Napoleons häftiga anfall under dagarne den 24 och 25, lyckades han deruti ännu den 26, så att fienden efter ofantliga förluster kl. 6 e. m. lät inställa elden och drog sig några verst tillbaka, i det han lemnade oss slagfältet. Icke destomindre har Kutosoff ej haft nog dristighet för att i sin ordning anfalla honom, utan han har begått ett fel, likt det som för oss fördunklade dagen vid Eylau, och för engelsmännen och spanjorerna dagarne vid Talavera och Busaco; han har nemligen dagen derefter dragit sig tillbaka, sedan den position han intog blifvit, enligt hvad han sjelf säger, alltför utsträckt för armén efter de förluster, den lidit under dessa trenne ärorika dagar. Detta oförlåtliga fel har fört med sig Moskwas förlust, emedan han icke kunnat påträffa en enda hållbar position framför denna hufvudstad. Men det är också blott *staden* Moskwa, som fallit i fiendens makt, och af alla dess innevånare hafva endast portvaktarne, inalles 5 à 6000 själar (hvaribland ingen enda prest) der qvarstannat. Denna förlust är grym, jag medger det; men mera i moraliskt och politiskt hänseende, än uti militäriskt. Åtminstone skall den gifva mig tillfälle att erbjuda hela Europa det största bevis som står i min makt utaf min ihärdighet att uthålla kampen emot dess förtryckare, ty efter detta slag äro alla de andra endast skråmor.

Jag upprepar för E. K. H. den högtidliga försäkran, att jag, jemte den nation i spetsen för hvilken jag har äran befinna mig, mer än någonsin äro beslutne att hålla ut och att förr begrafva oss under

rikets ruiner, än ingå förlikning med den moderne Attila. Uti sitt raseri att uti Moskwa hvarken hafva funnit de rikedomar han eftersträfvade eller den fred han hoppades der förestafva, har han låtit uppbränna denna sköna hufvudstad, hvilken för närvarande endast erbjuder en hög af aska och grus.

Min stora armé befinner sig för ögonblicket på vägen åt Kaluga, i stånd att genom sin venstra flygel utsträcka sig till armén vid Smolensk. Den har flere gånger haft partiella, ganska fördelaktiga handgemäng med fienden, hvarunder man gjort många fångar, och tagit tvenne konvojer artilleri emellan Mojaisk och Moskwa. General Winzingerodes kår betäcker vägen till Petersburg och utsträcker sin högra flygel likaledes till den vid Smolensk posterade armékåren. E. H. torde häraf finna, att man sålunda vunnit afsigten att befinna sig i ryggen på kejsar Napoleon. Emellertid har Moldau-armén förenat sig med Tormassoff, och de operera nu begge på Minsk för att försöka tillbakakasta Reyniers och Schwartzenbergs kårer till hertigdömet Warschau och hindra dem förena sig med den stora armén. Grefve Wittgenstein, som jag funnit utväg förstärka till 18,000 man, skall inom fem dagar begynna operationerna och nedanom Puultzk passera Düna, för att genom denna rörelse tvinga S:t Cyrs kår att öfvergifva sin position och likaledes tillbakakasta den på gränsen af hertigdömet Warschau, hvarigenom äfven nämde kår förhindras förena sig med Napoleons armé. Genom denna rörelse skall Wittgenstein också kunna räcka handen åt Tchitschagoff, och vid att besätta Beresinas stränder afskära alla den Napoleonska arméns kommunikationer med Europa.

Mera än någonsin räknar jag på konungens och E. H:s vänskap och lojalitet uti ett ögonblick då jag med ihärdighet kämpar emot motgången, och jag är säker att i detta afseende icke missräkna mig, då jag sätter ett så högt värde på dessa konungens och E. K. H:s känslor. Å min sida skall jag icke upphöra göra allt som står i min förmåga för att öfvertyga dem om min omsorg att uppfylla mina förbindelser emot Sverige.

E. H. är icke okunnig om, att den Finska kåren hela sommaren stått till dess förfogande i fulltaligt skick och utan att af mig kunna användas trots mitt behof af trupper. Den skulle i närvarande ögonblick enligt mina förbindelser helt och hållit varit till E. K. H:s förfogande, i fall E. H. sjelf icke tillåtit mig använda

den i riktningen åt Riga. E. H. skall äfven erinra sig, att jag mer än en gång betygade min fruktan, att sedan denna kår väl en gång råkat i handgemäng med fienden, det icke mera skulle bero på mig att efter godtycke förfoga öfver densamma. Erfarenheten har visat, att mina invändningar voro grundade. Vid min ankomst till Helsingfors, dagen efter den jag lemnade E. H., bevisade mig mina sjöofficerare, att det i följd af bristande djup var absolut omöjligt att med linieskepp och till och med med stora fregatter ingå i Riga-viken. Alldenstund en stor del af mina trupper befunno sig ombord på linieskepp, återstod mig ej annan utväg än låta den debarkera i Reval. Detta oaktadt befunno de sig alla förenade i Riga den 12 September g. st., och den 14 begynte operationerne. I afton har rapport ingått, att fiendens förtrupp blifvit öfverändakastad samt att man tagit 200 fångar ifrån honom; men jag har allt skäl frukta, att denna expedition skall komma att vara mycket längre än till den 1 Oktober, den tid hvarpå mina trupper åter böra stå till E. H:s förfogande.

Emellertid har jag lemnat general Demidoff i Finland för att organisera de förstärkningar, jag förbundit mig hålla E. K. H. till handa; men den ledsamma händelsen med Moskwa har ytterligare uppehållit mina anordningar i detta afseende, emedan Kutusoff genast bort organisera en kår under Winzingerodes order för att betäcka vägen till Petersburg, och emedan han icke egt andra trupper till hands uti denna riktning, än de nya värfningar jag på kärror forslat till Finland ända ifrån Twer (en af de trenne närmast Petersburg belägne guvernementerne).

Emellertid hoppas jag, oaktadt alla dessa så vigtiga hinder och de svåra omständigheter hvari jag sjelf befinner mig, kunna några veckor sednare erbjuda E. K. K. en kår, måhända något svagare än som först var bestämd, men hvilken icke desto mindre skall blifva af stor nytta för E. K. H.

Det förefaller mig, som skulle E. H. ingenting äfventyra vid att öfver vintern slå sig ned på Fyen och de andra små danska öarne, i fall ni nu beslöte er för att dit föra edra stridskrafter. E. K. H. skulle derigenom i lika hög grad hota Seland och Slesvig, och mina trupper skulle efterhand dit inträffa för att förena sig med E. K. H:s, ty inemot våren hoppas jag väl kunna hafva till E. K. H:s förfogande hela den utlofvade kåren.

Det återstår mig endast att tala om ett bref, jag emottagit från kejsar Napoleon efter Moskwas intagande. Efter att fåfängt hafva sökt någon i denna stad hvilken han kunde anförtro detsamma, bemäktigade han sig en gammal afskedad gardesofficer vid namn Jacorlef, hvilken i sällskap med en gammal sjuk farbror var på resa stadd till det inre af landet, och som utan att veta det hade fallit i fiendens händer. Grefve Löwenhjelm, som fått läsa samma bref, skall göra E. K. H. reda derför; det innehåller i öfrigt ingenting annat än fanfaronader.

N:o 6.

Utdrag af bref från kronprinsen till kejsar Alexander.

Stockholm den 10 Oktober 1812.

— — — Då kejsar Napoleon bemäktigat sig Moskwa, har han äfven hoppats imponera på ryska nationen och tvinga E. M. till fred. Bedragen uti sina förväntningar, skall han, i fall det ej redan skett, anfalla prins Kutusoff för att hinna Kaluga och Tula, och i fall af framgång skall han vända sig emot general Tchitschagoff. Emellertid har jag allt skäl tro, att de förstärkningar prins Kutusoff fått skola satt honom i stånd att sjelf vara den anfallande. Men i den händelse E. M. med alla sina förenade kårer kunnat flere dagar å rad förnya striden, är jag fullt öfvertygad att kejsar Napoleon bör sluta med att blifva slagen, emedan E. M:s arméer, som kunna ersätta sina förluster, alltid böra i antal öfverträffa hans, hvilka på sitt stora afstånd från dess vapenplatser omöjligen kunna draga till sig de förstärkningar, som komma från Polen och det inre Tyskland.

Den tid vi förlorat är mycket att beklaga, men vi hafva den trösten, sire, att dervidlag hafva intet att förebrå oss. Engelsmännen böra ensamt derför uppbära allt tadlet. Jag gör prinsenregenten den rättvisa han förtjenar genom sin lojalitet och sin önskan att vara den goda saken nyttig. Det är möjligt att fruktan för oppositionen, äfvensom ministèrens bemödanden att vilja rikta krigsoperationerna i första hand på tyska kontinenten, varit orsaken till det uppskof som inträffat. Emellertid hade den alltid kun-

nat (såsom den ännu kan) biträda det emellan E. M. och Sverige afslutade fördraget, åtminstone i hvad som angår Norges förening, med förbehåll att till en annan tid hänvisa öfverläggningen om Seland. — — —

Om jag endast rådfrågade min önskan att understödja E. M., skulle jag ej ett ögonblick tveka att gå till Fyen och de angränsande små öarne; men jag hejdas af behofvet att skona Sveriges ännu återstående tillgångar och att nyttigt och klokt använda dem; och emedan jag föresatt mig att ingenting dölja för E. M., bör jag säga, att svenska nationen skulle med oro se sin armé aflägsna sig från gränsorna, om den utan biträdet af E. M:s trupper skulle anfalla de danska öarne, ty hon skulle då hafva att frukta att icke kunna tillbakahålla norska armén. — — —

Jag har varit nödsakad utsträcka truppernas kantoneringsqvarter och låta några af de närmast kusterna förlagda regementer återvända till sitt hem. De omåttliga utgifterna, dem en landtarmé om 50,000 man och 12,000 matroser fordra, hafva tvungit mig till denna åtgärd. Redan i nästlidne Maj månad öfverstego dessa samma utgifter det af ständerna på vanligt sätt beviljade kreditivet af fyra millioner R:dr. Det oaktadt har jag så ordnat allt, att så snart E. M:s trupper anländt, jag genast är i stånd att börja operationerna, och 10 à 12 dagar efter det E. M. underrättat mig om sina truppers embarkering, skall jag vara färdig afsegla, så framt icke vindarne och isarne lägga oöfverstigliga hinder deremot.

N:o 7.

Bref från prinsen-regenten af England till Carl Johan.

Carlton-House den 10 Oktober 1812.

Min herr bror och kusin! Öfverste Björnstjerna, generaladjutant hos H. M. konungen af Sverige, har öfverlemnat mig E. K. H:s bref af den 19 September. Jag har att erkänna på en gång icke allenast de bevis, E. K. H. gifvit mig på sin vänliga sinnesstämning för Storbrittanien uti de mått och steg som ledde till ratifikationen af freden emellan de begge rikena, utan också den

frimodighet och uppriktighet, hvarmed E. K. H. detaljerat Sveriges särskilda belägenhet med afseende så väl på svenska folkets tänkesätt, som de med Ryssland ingångna förbindelser, hvilka ännu icke kunnat ledas i verkställighet, samt nödvändigheten att försäkra sig om besittningen af Norge, innan någon expedition emot den gemensamma fienden kan af E. K. H. med trygghet företagas till kontinenten.

Om jag icke svarar på alla de detaljer, hvaruti E. K. H. ingått, ber jag Er vara öfvertygad, att detta icke härleder sig från någon sorts ovilja att omständigt ingå uti betänkligheter af en så hög vigt eller gifva del af mitt tänkesätt i så fall. Dessa detaljer hafva tvertom fästat hela min uppmärksamhet och blifvit underställde mina förtrogne embetsmäns utlåtanden, och min förste statssekreterare för utrikes angelägenheterna, vicomte Castlereagh, har af mig fått uppdrag att genom engelska ministern Thornton öfverbringa mitt beslut, det jag efter moget öfvervägande trott mig böra fatta. Uti detta beslut skall E. K. H. finna, huru mycket det legat mig om hjertat att icke lemna ur sigte hufvudföremålet för operationerna emot den gemensamma fienden, på samma gång man gjorde afseende på Sveriges enskilda intressen, och E. H. skall icke underlåta att uppskatta den enhällighet uti åsigter, som förestafvat detta beslut.

N:o 8.

Utdrag af bref från generalen grefve Neipperg till H. K. H. kronprinsen.

Stockholm den 11 Maj 1813.

Min nådige herre! I går emottog jag genom M:r de Staël en order från grefve Metternich som ofördröjligen kallar mig till Wien, emedan H. M. kejsaren finner tjenligt använda mig uti en af de arméer han för närvarande ställer på krigsfot, på samma gång han bibehåller mig vid beställningen som minister i Stockholm.

Hvad som för mig minskar ledsnaden att lemna ett land, hvilket jag betraktar som mitt andra fädernesland, det är det hopp jag närer, att våra gamla österrikiska banér snart skola förenas

med deras ädla medtäflare från 30-åriga kriget. Måtte svenskarne och österrikarne i nära förening kunna genomvandra dessa samma slagfält, som Gustaf Adolf förherrligat, och hvilka under anförandet af en chef sådan som E. K. H. skola skänka nya lagrar åt den tappra svenska nationen; ty i fråga om ära är ingenting omöjligt för Eder, nådige herre. Hvad skulle jag icke vilja göra för att söka förtjena de bevis af välvilja och vänskap, E. K. H. oaflåtligen betygat mig under den tid jag vistats vid dess hof, i fall ett lyckligt öde ställde mig omedelbart under E. K. H:s befäl, för att bidraga till uppnåendet af det heliga målet att återföra maktens missbruk inom tillbörliga gränsor.

Jag har nyss af mitt hof fått uppdrag att muntligt meddela grefve Engeström, att i fråga om Österrikes förklaringar i England och i Ryssland rörande *norska frågan* de uppgifter som i detta ämne kunna hafva blifvit meddelade i Sverige (i anseende till den verkan de der frambragt), icke kunnat vara annat än falska eller vanställda. *Norge* och allt hvad som derpå har afseende eger ej det ringaste direkta intresse för Österrike; så är åter icke förhållandet med en brytning emellan tvenne makter bestämda att vara vänner, eller åtminstone att icke genom inbördes tvister försvaga hvarandras förmåga att gagna en sak, den Sverige icke upphört att framställa såsom *gemensam*. Om Österrike i London och Petersburg fällt något ord om Norge, har det endast varit för att inför dessa hof uttrycka sin ledsnad att en isolerad och tillfällig fråga någonsin hotat att söndra tvenne betydande hof i Norden. Detta är Österrikes tanke om den norska frågan, och det hyser ingalunda någon mot Sveriges enskilda intressen stridande åsigt, helst Sverige ensamt är berättigadt att uppskatta dessa intressen till deras rätta värde.

Så ungefär är mitt hofs sätt att se en sak, den jag måhända ej varit nog skicklig klart uttrycka för E. K. H., emedan jag icke tillräckligt förstår uttrycka mig på ett fremmande språk.

N:o 9.

Bref från Carl Johan till kejsar Alexander.

Stockholm den 17 Mars 1813.

Uti det sista brefvet jag haft äran tillskrifva E. K. M., underrättade jag E. M. om konungens afsigt att företaga en expedition till Pomern. Sedermera hafva händelserna så gestaltat sig, att kungen ansett oundgängligt påskynda denna expedition för att medverka till de framgångar, E. M. fullföljer med så mycken hastighet. Den skall afsegla i morgon, om vinden det tillåter. Den består af 6000 man infanteri, några sqvadroner och några batterier. General Sandels, under hvars befäl den blifvit ställd, har fått order under sina fanor förena landtvärnet och hela ungdomen utan åtskilnad, från 21 till 23 år, hvilket skall förskaffa oss en kår af 15,000 man. Så snart den anländt till kontinenten, har jag blifvit af konungen beordrad att begifva mig dit med 10,000 man, hvilka förena sig i trakten af Carlskrona, och jag hoppas att jag omkring den 25 nästkommande månad skall kunna befinna mig i tillfälle att landvägen kommunicera med E. M. i och för uppgörandet af de vidare krigsoperationerna.

En kår af 20,000 man qvarstannar i Sverige i ändamål att förena sig med mig allt efter som omständigheterna skola fordra det, och förutom denna kår skall grefve Essen hafva under sitt befäl en division af 25,000 man, deruti icke inbegripet de 4 klasserna af beväringen, hvilka man, i fall man blir tvungen att utskrifva dem, kan uppdrifva ända till 40,000 man. Denna kår skall få till uppdrag att iakttaga Norge, och E. M. skall, såsom jag hoppas, uti Sveriges anordningar finna ett otvetydigt bevis på konungens fasta beslut att understödja Er, sire, och att oåterkalleligt förena sitt rikes intressen med E. M:s.

N:o 10.

Bref från H. K. H. kronprinsen till grefve Gustaf Löwenhjelm.

Stockholm den 17 Mars 1813.

— — — General Hope har afrest för omkring åtta dagar sedan. Genom grefve Engeström har eder bror erhållit kännedom om re-

sultatet af underhandlingarne. Vi vänta ofördröjligen ratifikationerna, och något hinder skall numera icke förefinnas emot verkställandet af våra öfverenskommelser med H. M. kejsar Alexander. Expeditionen till Rügen skall afsegla i morgon eller öfvermorgon; om allt går som jag hoppas, skulle jag kunna inträffa i Pomern sednast den 20 nästkommande. Låt med med baron Essen, som jag affärdar med detta svar, vid hans återkomst få veta om jag skall finna på venstra Oder-stranden de 35,000 man, hvilka kejsaren bör hålla mig tillhanda. Händelserna hafva följt på hvarandra med sådan hastighet, att det är antagligt att kejsar Alexander ej mera tänker på att skicka dem öfver hafvet. Vid min ankomst till kontinenten skall, som jag hoppas, ingenting hindra mig att med H. M. kejsar Alexander rådgöra om operationsplanen. — —

N:o 11.

Utdrag af bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Stockholm den 6 April 1813.

— — — Allt förberedes för Köpenhamns bombardering, och afdelningar af svenska flottan hafva redan blifvit beordrade begifva sig till de särskilda stationer, som böra afskära kommunikationerna emellan Norge, Seland och kontinenten. Sedan jag väl en gång landstigit, är det min afsigt att vända mig till Holstein. Deremot om Danmark fogar sig efter förnuftets röst och E. M:s uppfordringar, skall jag kunna rikta mina operationer emot Weser, Ems, Rhen och Holland; men, sire, ej ett enda ögonblick bör förloras för att tvinga Danmark. Denna makt är ännu underkastad ministern Alquiers inflytande och Rosencrants söker endast vinna tid.

Jag anhåller att E. M. täckes skicka till Meklenburg de trupper, E. M. ämnar ställa till mitt förfogande. När de komma att stå under mina order, skall Danmark märka att E. M. beslutit gifva verkställighet åt sina fördrag, och att dess ränkfulla politik strandar emot E. M:s vilja att gifva Nordens makter naturliga gränsor, hvilka skola för en framtid göra det nästan omöjligt för dem att skada hvarandra.

N:o 12.

Utdrag af bref från kronprinsen Carl Johan till general Sandels.

Stockholm den 25 Mars 1813.

— — — Jag ämnar resa härifrån den 12 eller 15 April, och hoppas inträffa den 20 eller sednast den 26 i Pomern. Vid denna tid skall flottan i Carlskrona vara färdig afsegla med 17,000 man, hvilka der församla sig. Samtidigt med denna rörelse skall engelska flottan blockera Seland och bombardera Köpenhamn. Emellertid har kungen för afsigt att göra ett sista försök hos H. danska Majestät, och om denna monark icke förenar sig med den goda saken, skall anfallet på Köpenhamn företagas på samma gång som vi skola bemäktiga oss Holstein och anfalla Norge.

Grefve Essen skall stanna i Sverige med 20,000 man trupper af gamla stammen, hvilka i förening med den första beväringsklassen skola bringa armén i Sverige till 30,000 man, deruti icke inbegripet de fyra andra beväringsklasserna.

Våra förhållanden med Norge arta sig väl, och majoriteten synes böjd för föreningen.

N:o 13.

Utdrag af bref från densamme till densamme.

Stockholm den 6 April 1813.

— — — De 35,000 man ryssar jemte den tyska legionen hvilka komma att förenas med den svenska armén, skola ofördröjligen genomtåga Mecklenburg. I händelse Danmark icke gör gemensam sak med oss och afträder Norge, skola de inrycka i Holstein; men i fall Danmark biträder det emellan England, Ryssland och Sverige afslutade fördraget, komma vi att vid Altenburg och Boitzenburg öfvergå Elbe och göra landet omkring Weser till skådeplats för våra operationer. — — Alldenstund det är nödvändigt, att ni blir underrättad om tidpunkten för de ryska truppernas ankomst till Mecklenburg, bör ni sätta er i oafbruten brefvexling med grefve Löwenhielm, som befinner sig hos kejsar Alexander.

N:o 14.

Bref från general Benkendorff till H. K. H. kronprinsen.

Dobran den 12 Juti 1813.

Min nådige herre! Jag är tröstlös att första gången jag tillskrifver E. K. H. hafva att tillkännagifva Eder en olycklig händelse. Vid hr de Staëls ankomst hit har jag skyndat mig att på allt sätt väl emottaga honom, och gjorde mig det till en pligt att behandla honom med en äldre broders hela vänskap. Då han i går befann sig på allmänna spelhuset, begärde och erhöll en viss preussare vid namn Tory (tillhörande det detachement, jag hade kommenderat, och den enda af alla officerarne med hvilken jag icke var förbunden) tvenne louisd'orer af honom. I morse sade någon på skämt till Staël, att samma Tory var färdig att afresa och icke skulle betala honom. Olyckligtvis mötte Staël honom några ögonblick derefter, då han af honom återfordrade sina tvenne louisd'orer; men denne svarade att han icke hade dem, men att han skulle skicka honom dem på posten, hvarpå Staël genmälte, att han icke skulle låta honom afresa, och att han skulle gifva alla officerarne kredit med undantag af honom. Tory utmanade honom, och då öfverste Rapatel nekade att vara sekundant uti denna tvist, som han till och med icke ansåg hafva något att betyda, invände hr de Brakel, hvilken Staël i stället bad följa sig, att han borde vända sig till en svensk officer, men gjorde honom slutligen till viljes, då Staël sade honom att han i annat fall skulle gå ensam. Min adjutant, m:r de Lantinghausen, blef sekundant åt Tory. Staëel dödades genom ett sabelhugg i nacken. Jag kan ej uttrycka för E. K. H. huru denna förskräckliga händelse bekymrar mig, emedan jag höll mycket af denna unge man, som ej hade något annat fel än att vara ung och som inom några veckor kunde finna en ärorik död. Jag har ansett mig pligtig meddela E. K. H. denna sorgliga historia, och kan endast i dess händer nedlägga de begge vittnenas öde.

N:o 15.

Bref från prinsen af Oranien till kronprinsen Carl Johan.

London den 8 Maj 1813.

Jag begagnar mig af en svensk kurirs afresa för att återkalla mig uti E. K. H:s välvilliga åtanka och ånyo försäkra Eder om min vördnadsfulla tillgifvenhet.

Under mitt vistande i England sedan 17 dagar har man här gått mig till möte med en ganska vänlig sinnesstämning. Jag smickrar mig med, att den nära förening, som före min afresa från Tyskland upprättades emellan kejsaren af Ryssland och konungen af Preussen, mycket härtill bidragit, jemte det bifall, E. K. H. täckts skänka de mått och steg, jag varit i tillfälle vidtaga för att erhålla engelska regeringens understöd och hjelp. Ministéren fäster också mycket vigt vid Hollands befrielse och dess återställande såsom oberoende stat. Jag har emellertid ännu icke erhållit något svar på de meddelanden jag trott mig böra underställa prinsen-regenten, och tager för gifvet, att hans ministrar i afvaktan på ännu några krigshändelser på kontinenten uppskjuta att fatta något beslut i detta afseende. Jag har meddelat baron Rehausen föremålet för min konferens med vicomte Castlereagh, och lemnat honom en öfversigt af hvad derunder blifvit förhandladt, uppsatt på denne ministers begäran. Öfvertygad att E. K. H. på denna väg skall erhålla del af hvad som hittills förevarit, tager jag mig friheten dertill hänvisa. Min största ledsnad öfver det dröjsmål, man här låter mig vederfaras, är att icke kunna så snart som jag hade önskat sammanträffa med E. K. H., ty derigenom beröfvas jag lyckan att muntligt för E. K. H. uttrycka den vördnadsfulla tillgifvenhet, hvarmed jag har äran o. s. v.

N:o 16.

Bref från d. v. öfversten, sedan fältmarskalken Gneisenau till Carl Johan.

Göteborg den 9 Februari 1813.

Min nådige herre! Värdigas tillåta en af Edra mest tillgifne tjenare att för E. K. H:s fötter nedlägga sin vördnadsfulla hyllning.

Då

Då baron Stein, som följt H. M. kejsaren af Ryssland till Preussen, uppfordrat mig att så snart som möjligt begifva mig dit, och då en förändring uti preussiska kabinettets politik synes nära för hand, ser jag mig nödsakad att neka mig den lyckan att taga vägen öfver Stockholm för att, såsom jag eljest ämnat, personligen betyga min tacksamhet för den smickrande utmärkelse, hvarmed E. K. H. värdigats hedra mig, i det E. K. H. hos brittaniska regeringen rekommenderat mig såsom en person, genom hvilken dennas fälttågsplaner kunde underställas E. K. H:s pröfning. Med de ifrigaste önskningar för E. K. H:s ära och lycka, samt med känslor af den renaste och djupaste vördnad och den mest oinskränkta hängifvenhet har jag äran vara, o. s. v.

N:o 17.

Utdrag af bref från öfverste Gneisenau till grefve Münster.

Buxton den 2 November 1812.

— — — Att som Sveriges ombud uppställa herr von Brinckman är lika orådligt som outförbart. Bernadotte hatar honom och har aflägsnat honom från sin person. Han är en qvick pratmakare, med en rätt artig litterär bildning, men utan djup, och jagar efter infall, då han borde handla ädelt och klokt. Han har vunnit herr von Steins förtroende derigenom att han vidlyftigt deklamerade emot Bonaparte och skref verser emot honom. Sin konung och herre (Gustaf Adolf), hvilken upplyftade honom ur hans obetydlighet och hvilken han sade sig aldrig vilja öfvergifva, blef han otrogen när pröfningens timma kom. Sådant var hans uppförande i politiskt afseende. För öfrigt ingifver han intet förtroende, och är utan all värdighet till sin person och sitt uppförande. Uti sista kriget emellan Ryssland och Frankrike var det han som förhindrade, att svenska trupperna öfvergingo på tyskarnes sida, emedan enligt hans föregifvande här var brist på lifsmedel!!! Det var likaledes han som öfvertalade den afsatte konungen att ratificera konventionen i Schlatkow, hvilken gjorde det möjligt för fransoserna att förstärka sig emot Danzig och Colberg. Man skulle således hafva föga att vänta af en sådan mans inflytande och rådslag.

N:o 18.

Carl Johans svar på grefve Münsters betänkande angående Tysklands organisation. *)

Från det ögonblick den förbundna hären anländer till Hamburg och tyskarne genom en proklamation underrättas om Rhenförbundets upplösning, är Tysklands gamla författning de jure att anse som återupplifvad, och den kan icke vidkännas några andra förändringar än de som stadfästas af riksdagen. De förbundna makterna skola följaktligen inse nödvändigheten att så snart som möjligt sammankalla denna riksdag, och af alla chefer skall utan gensägelse öfverbefälhafvaren öfver den förbundna armén mest intressera sig derför, alldenstund hans dekreter dessförinnan endast kunna gälla såsom en krigsorder, alltid underkastad högsta maktens sanktion, den enda som i samhällsordningen kan erkännas för legitim.

Visserligen har Frankrike i politiskt hänseende gjort sig skyldigt till många felsteg; men hvilken är den suverän och hvilka de furstarnes rådgifvare, som icke hemfallit under samma förvillelser? Det är således numera icke fråga om att röra upp hvad som redan är förbi, utan att organisera Tyskland genom att så mycket som möjligt återföra det till den gamla författningen. Om man följer denna grundsats, bör huset Brandenburg nödvändigt hålla österrikiska husets stora makt i jemnvigt, kurfursten af Hannover bör hållas skadeslös för de förluster han lidit, och det är rättvist att han erhåller lönen för sin ihärdighet, sina ansträngningar och sina uppoffringar. Sedan kommer turen till Saxen, Bayern och de andra furstehusen, och det skall blifva lätt att tillfredsställa dem, i fall de vilja i tid lösgöra sig från det system de antagit och upphöra att blindt tjena det förtryck Europa lider af en man, för hvilken lugnet är en plåga och hvilken blott sträfvar att lägga verlden i fjettrar. Denne man har ännu icke afstått ifrån sin plan af en universal-monarki; hans namn öfvar ännu inflytande i Tyskland och i det öfriga Europa, och änskönt bländverket af hans krigarära och hans oöfvervinnlighet försvunnit, se vi dock de honom skattskyldiga suveränerna verkställa de befallningar, han genom

*) Detta svar skrefs af öfverste Camps efter kronprinsens diktamen.

sina agenter tillställer dem. Sverige och Ryssland vilja icke i någon annan afsigt hafva ett ord med i Tysklands angelägenheter, än för att vinna den ärofulla titeln af löftesmän för detta sköna rikes frihet och oberoende. Det skall alltid blifva ganska lätt att tillfredsställa dessa begge makter, och från den stund Sverige genom Norges förvärfvande blir en ö-stat, kunde det strängt taget afstå från sina rättigheter i detta hänseende, och önskar endast bibehålla dem, för så vidt det allmänna intresset synes sådant bjuda; i detta fall skall det ädelt deltaga i alla de förbindelser, riksdagen kommer att ålägga de furstar, som äro löftesmän af den tyska konstitutionen.

N:o 19.

Utdrag af bref från engelska statsministern grefve Münster till baron Stein.

London den 4 Januari 1813.

— — — Enligt traktaterna i Stockholm och Åbo åtog sig Sverige att deltaga i ett kombineradt krigsföretag; Ryssland och Sverige underhandla just nu om Englands biträdande deraf, och då tror E. Ex., att Sverige antingen bör *helt och hållet sättas å sido,* eller också endast uppdragas att bevaka Danmark. Utan tvifvel måste en dylik olikhet i åsigter i väsendtlig mån uppehålla sakernas afslutande. *Jag är deremot alldeles icke af den meningen,* att man kan umbära Sverige. Unna vi Bonaparte blott ett ögonblick för att upplyfta sig ur sitt fall, hvilket med hans oerhörda hjelpkällor icke är svårt, så förlora vi hela frukten af de i Ryssland erhållna segrarne. Bonaparte skulle inskränka sig dertill att föra ett krig sådant som det under vanliga förhållanden föres, vinst och förlust skulle väga än åt den ena, än åt den andra sidan, och — slutet skulle blifva en öfvergående, bedräglig fred. Jag hyser det största förtroende till Wittgenstein, men jag tviflar att han kan hinna Oder så snart som ni tror. Ni vet nog hvad det med afseende på en rysk armés proviantering vill säga att rycka fram ur kejsarriket och i ett land, der allt är förtärdt eller öfvergått i fransosernas hand, hvilka visserligen ej skola lemna något öfrigt åt den dem förföljande fienden. Så länge vi icke förmå sätta oss i besitt-

ning af rätt stora landsträckor, bero vi helt och hållet af hvad de förbundna hofven vilja göra för oss. Man måste derföre icke förgäta, huru farligt det vore *att på ett så oförtjent och obehörigt sätt stöta kronprinsen af Sverige.* Jag säger *oförtjent,* emedan han enligt min öfvertygelse *mycket* bidragit till det sista fälttågets lyckliga utgång. Om kejsar Alexander icke kunnat förlita sig på honom, måste en icke obetydlig makt qvarlemnats för att betäcka Finland. Derigenom att kronprinsen afstått ifrån den ryska kår som skulle stöta till honom, har Wittgenstein blifvit istândsatt att slå fienden. *Det synes mig ganska obilligt att klaga öfver Carl Johans overksamhet,* när man åter tager ifrån honom de honom anvisade trupperna. *I öfrigt har hans fiendtliga hållning och hans rustningar tvingat fransoserna att icke lemna Östersjökusterna utan försvar, och således gjort lika nytta som en diversion. Jag har förtroende för Bernadotte, dels för hans uppförande i Tyskland och Sverige, som grundat min goda mening om hans karakter, dels med afseende på hans individuella intresse.* Hvad skulle han hafva att vinna af Bonaparte, hvilken i intet fall skulle uppfylla sina löften emot honom såsom *segrare,* och som icke kunde göra detta om han *besegrades??* Känner måhända Bernadotte icke den lott, som tillfallit de fransyska vasall-konungarne och till och med tyrannens egna bröder? När i öfrigt Bernadotte gått öfver hafvet med sin här, beror hans *återvändande* till Sverige på England och Ryssland. Hvarföre *icke sätta tro* till en man, som anförtror sig till oss? Det är sannerligen ingen fara, att han skall göra sig till herre öfver Tyskland. Detta är hvad jag har att säga öfver Sveriges medverkan, en punkt hvilken nu snart skall blifva afgjord, då general Hope afgår till Stockholm för att med kronprinsen och med Ryssland öfverenskomma om operationsplanerna.

N:o 20.

Utdrag af en depesch från grefve C. Löwenhielm.

Petersburg den 22 Mars 1813.

— — — På icke-officiell, men ändock ganska säker väg har jag blifvit underrättad, att de som omgifva kejsaren ständigt för honom

framställa nyttan för den gemensamma saken att bestämma H. K. H. kronprinsen att begifva sig till Tyskland och att der eröfra Norge, d. v. s. att återkomma till den gamla idéen, att Sverige endast skulle erhålla Norge såsom en ersättning för sina ansträngningar samt under Rysslands och Englands garanti. Jag vet väl, att de svenska arméernas, men isynnerhet H. K. H. kronprinsens personliga närvaro skulle vara af en afgörande vigt för den gemensamma saken och bidraga att bestämma norra Tyskland och Österrike, isynnerhet när hela Europas förenade krafter på detta sätt förenades emot kejsar Napoleon; men Sverige kan aldrig vika ifrån den grundsats, det för sig uppgjort, och tacksamheten (i fall nemligen denna känsla hade något att betyda i politiken) lika mycket som statsnyttan böra visa Ryssland och Europa, att Sverige i detta afseende aldrig kan förändra sitt handlingssätt. Lyckligtvis har jag intet skäl att tro, det H. M. kejsaren i något afseende ändrat åsigter eller planer; tvärtom bevisar mig allt, att mått och steg blifvit vidtagna för embarkeringen af de ryska trupper, hvilka böra förena sig med E. M:t för att sätta fördragen i verkställighet.

N:o 21.

Bref från generalen grefve G. Löwenhjelm till general Camps.

Bunzlau den 20 April 1813.

Jag är ganska bekymrad, när jag tillskrifver er detta, min kära vän. Ett missförstånd af betänklig art har uppstått, såsom ni får se af min depesch, och jag vet icke hvarthän det skall leda. Min samvete är lugnt, emedan jag i min depesch af den 18 formligt beklagat mig öfver det sätt hvarpå man förklarade fördraget af den 3 Mars; men jag är orolig i och för denna depesch. Jag vet väl att den afgått från Stralsund till Ystad samma dag Essen anlände till Stralsund, hvadan den således bort framkomma till Stockholm åtminstone 8 dagar före Adlercreutz's afresa; men prinsen talar med mig om min depesch af den 25 utan att omnämna den föregående, hvilken (utom min berättelse om hufvudföremålet) redogjorde för den bemedling, Österrike erbjudit.

Sedermera har jag icke ett ögonblick vikit ifrån innehållit af mina instruktioner, och såsom ni sett af mitt sednaste, hade jag en het strid att bestå ännu fyra dagar före Adlercreutz's ankomst. Min ställning har icke varit lätt, emedan jag ända till den 2 April, d. v. s. på den 47:de dagen efter min afresa, varit i saknad af alla underrättelser från eder. Om jag vet någonting om detta fördrag, som blifvit en hörnsten för våra angelägenheter, så har jag att tacka min behändighet härför, och först sedan jag sju eller åtta gånger förtretat lord Cathcart, har han uppläst det för mig lika många gånger, men hvarken genom kongl. kabinettet eller beskickningen i Petersburg har jag fått någon del deraf.

Men orsaken till detta missförstånd må drabba hvem som helst, så är det ganska olyckligt. Jag lider mer än jag det kan uttrycka af att se prinsens stora planer för vår ära och vårt oberoende hejdas just då de äro färdiga att utföras. Utan fördraget af den 3 Mars, och den tolkning man gifvit det från London, skulle kejsaren utan svårighet ställt hjelpkåren till vårt förfogande. De sista 5 eller 6000 man skulle måhända något låtit vänta på sig, och enligt fördragen skola i öfrigt de sista 10,000 man successift inträffa; men alla anstalter voro emellertid träffade för deras tillbandahållande. Då kommer Hopes fördrag och gör allt om intet; man har gifvit trupperna en ny marschriktning; idéerna hafva tagit en annan vändning, och det har så mycket mindre stått i min förmåga att hindra det, som fördraget klart innehöll bestämmelsen om en *direkt operation på kontinenten* och expeditionen emot Seland, hvilken jag borde organisera, derigenom förföll. Allt hvad jag sade ansågs såsom icke egande tillämpning på de nu inträdde förhållandena, och man väntade att jag skulle få nya instruktioner innan man ville höra mig. Emellertid anländer Essen, och nu blef mitt tvifvelsmål att likna vid dammen som genombröts af vågorna; när hålet en gång blifvit öppnadt kunde icke sjelfva fan tilltäppa det, och den allmänna förtjusningen öfver prinsens ankomst öfversvämmade allt, mina tvifvelsmål öfver fördragens mening dränktes i den allmänna hänförelsen.

Ehuru man aldrig sagt mig i tydligare ordalag än hvad jag redan berättat, betviflar jag icke att kejsaren tänker erbjuda kronprinsen öfverbefälet. Ännu i förrgår yttrade general-qvartermästaren (den 3:dje personen uti armén i afseende på inflytande) general

Toll, en fin hofman om någon är det, helt högt inför tjugo personer, att han brann af lust att göra fälttåget under kronprinsens order. — —

N:o 22.

Utdrag af en apostill från grefve C. Löwenhielm till H. K. H. kronprinsen.

Petersburg den 5 April 1813.

De sednaste brefven ifrån min bror äro daterade Kalisch den 24 Mars; han säger sig ha skrifvit tvenne bref till mig på samma dag, men hvaraf det ena ännu icke kommit mig tillhanda.

Jag ser af dessa bref, att H. M. kejsaren ständigt samt sedan länge lefver i den fasta öfvertygelsen, att E. K. H. afgjordt förbundit sig att nu genast göra en landstigning i Tyskland och att till en annan tidpunkt hänskjuta operationerna emot Seland.

E. K. H. har utan tvifvel af mina ödmjuka berättelser till konungen af den 28 Mars äfvensom af den för i dag inhemtat, huru man här bemödat sig att tolka fördraget emellan England och Sverige af den 3 Mars, samt huru jag uppträdt emot detta tolkningssätt. Så länge det blott var kanslern, jag fann föra detta språk, har jag ej ansett mig behöfva på något sätt vika ifrån min enskilda öfvertygelse; men då jag redan den 19 Mars genom min bror fick veta, att kejsaren var af samma tanke, samt att H. M. till och med yttrat till min bror att han ej längre tänkte på att embarkera sina trupper emedan de borde förena sig i Tyskland med Svenska arméen, har jag naturligtvis bort tro, att kejsaren emottagit denna underrättelse på direkt väg från Stockholm.

Allt detta, min nådiga herre, har bragt mig i en svår belägenhet, i anseende dertill att grefve von Engeströms depescher på intet ställe gifva mig vid handen att den ursprungliga grundsatsen blifvit så bestämdt öfvergifven; E. K. H:s nådiga bref af den 22 och 25 Februari ålägga mig dessutom ännu att förse E. K. H. med upplysningar om upprättandet af den Tyska legionen, och det siste af nämnde bref talar till och med uttryckligt om det intryck, de ryska truppernas uteblifvande skulle göra i Sverige.

Ingen gör mera än jag rättvisa åt kejsarens tänkesätt; jag är viss på hans önskan att gifva Sverige Norge, och förgäfves påstå de danska legationerna i Stockholm och Petersburg motsatsen; men uti en tidpunkt då kriget emot Napoleon antager en helt ny karakter af hätskhet: då Tyskland med Rysslands hjelp är färdigt att qväsa kolossen, som legat tungt på det, och anfalla den nästan i hjertat af dess makt, och då man endast tänker på att mångdubbla Frankrikes fiender för att icke lemna Napoleon tid och tillgångar att skapa sig nya härar, skall E. K. H. utan tvifvel finna, huru tillfredstäld kejsar Alexander skulle blifva öfver de förhoppningar, general Suchtelen gifvit honom angående stipulationerna med England.

Det är ganska illa att denna general varit i tillfälle gifva dylika underrättelser, som verkligen förefinnas i hans depesch till kanslern, hvilken denna sistnämnde till och med haft artigheten visa mig, och att en så uppenbar motsägelse skall förefinnas emellan innehållet af E. K. H:s bref af den 25 Februari och de meddelanden, som härflutit från den ryska beskickningen utaf samma datum.

Helt visst, min nådiga herre, kan hos mig ingen tvekan uppstå emellan dessa tvenne autoriteter, och detta har förmått mig att alltid understödja den grundsats som finnes erkänd i våra fördrag med Ryssland; men uti ett ögonblick af så mycken vigt, då Ryssland redan fört sina segrande vapen på andra sidan Elbe, och då man lättligen kan förutse ännu mera lysande framgångar, har jag icke ansett mig böra vara alltför bestämd uti mina påståenden, och för att bereda så mig sjelf som för konungens minister en öppen väg huru händelserna än månde blifva, har jag ännu icke angifvit min tanka om fördraget med England annorlunda än som min enskilda öfvertygelse och hvarom konungens föreskrifter ännu icke hunnit blifva mig bekanta.

N:o 23.

Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan.

Kalisch den 12 Mars 1813.

Min herr bror och kusin! Jag skyndar mig att tacka E. K. H. för dess bref af den 1 Februari, hvilket jag nyss emottagit, och

för allt hvad E. K. H. behagat af vänskap för mig yttra med anledning af de ryska vapnens framgång. Jag har ej velat besvära med mina skrifvelser så länge jag icke hade något vigtigt resultat att tillkännagifva för E. K. H. Nu deremot vill jag icke ett ögonbick uppskjuta att underrätta Eder, det jag i dessa dagar afslutat ett allians-fördrag med konungen af Preussen, genom hvilket han förbinder sig att ställa hela sin armée i fält emot den gemensamma fienden. Det undgår icke E. K. H., af hvilken vigt denna händelse är för den sak vi understödja, och uti hopp om ett dylikt resultat har jag också ryckt fram med mina stridskrafter. På samma gång gör jag mig äfven ett nöje att tillkännagifva E. K. H., att Berlin den 20 dennes blifvit besatt af general Wittgensteins förtrupp.

Jag hoppas innan kort hafva samma goda nyheter att meddela E. K. H. i fråga om utrymmandet af hela Svenska Pomern.

För någon tid sedan afslöts ett stillestånd på obestämd tid med furst Schwartzenberg, hvilken dragit sig tillbaka åt österrikiska Galizien till i följd af denna uppgörelse, hvilken mycket underlättat mitt framryckande och haft till följd, att Reyniers kår här i Kalisch blifvit fullkomligt slagen af general Winzingerode.

Alla dessa lyckliga omständigheter bidraga att ytterligare öka det värde jag fäster vid E. H:s medverkan med svenska arméen, hvarigenom vi sättas i tillfälle att draga den största möjliga nytta af de gynnsamma omständigheter hvilka erbjuda sig på alla kanter och fullborda det stora verket af Europas befrielse. Mera än någonsin hyser jag det hoppet att få strida vid E. H:s sida, ty det synes mig som arméernas närvarande ställning jemte de nyheter som ingått rörande Danmarks beslut att göra sin fred med England och bryta med Frankrike erbjuda möjligheten dertill. Så snart jag hinner inhändiga mera detaljerade underrättelser derom, skall jag icke underlåta att derom underrätta E. H. Utom den kår jag bereder för att på öfverenskommen tid ställas under E. H:s order, hör jag att en Preussisk kår är bestämd att äfvenledes sättas under Edert befäl, hvarigenom hela hären skall uppbringas till det antal E. H. önskar hafva och hvilket jag så mycket fruktade icke kunna lemna E. H.

Jag beder E. H. så mycket att inför konungen tolka min tacksamhet för de känslor han behagat betyga mig, samt sjelf vara öfvertygad om den uppriktiga tillgifvenhet, hvarmed o. s. v.

N:o 24.

Bref från H. K. H. kronprinsen till grefve L. von Engeström.

Wenersborg den 1 Maj 1813.

Jag skickar eder, herr grefve Engeström, tillbaka alla de handlingar, ni bifogat edert bref. Jag har här funnit en kurir affärdad af grefvo Rosen med depescher till Er från baron Rehausen; jag har uppbrutit dem, och trott mig böra besvara dem på sätt ni finner af bilagde skrifvelse, den jag ber eder lägga under konungens ögon; på detta sätt har man vunnit minst 12 dagar i tid. Ifall H. M. dertill bemyndigat eder, så skrif genast till de begge grefvarne Carl och Gustaf Löwenhielm, att de ega att officielt begära herr Blomes återkallande från Petersburg och Dolgoruckis från Köpenhamn; det är af vigt för oss och för kungens lugn att känna den terräng, hvarpå vi vandra. Om kejsar Alexander håller sitt ord, skola vi ordentligt hålla hvad vi lofvat honom, och han skall aldrig hafva att beklaga sig öfver konungens eller mina känslor i anseende till honom; men om andan hos hans ministrar segrar öfver redligheten och rättvisan, återstår oss ännu mäktiga tillgångar att använda för att återsätta oss i det läge, hvari vi böra befinna oss ehvad som än må hända.

Skrif till Herr Palin och gif honom kännedom om våra fördrag med Ryssland, England och Preussen; befall honom vara ganska förbehållsam med herr Italinsky och låta förstå à seraphino att vi lugnat finnarne som ville resa sig i massa för att vända sig emot Petersburg; att trots de ofantliga förluster Polackarne lidit de äro beslutne att återeröfra sitt namn och sitt oberoende till hvad pris som helst, samt att folk med hufvud och hjerta stå i spetsen för deras företag; att Österrike afundas Rysslands snabba framgångar, hvilka för öfrigt endast äro en följd af de råd, Sverige gifvit. Antyd för honom också, att Tyskarne redan äro trötte vid Rysslands

herrsklystna ton; att deras armé ansenligt lidit, samt att Kejsar Napoleon dragit 100,000 man tillbaka ifrån Spanien för att föra dem emellan Elbe och Rhen och såmedelst kunna vinna en lysande framgång. Låt Palin förstå, att trots alla de fördelar ryska riket erhållit, det aldrig varit så nära sitt fall som just nu, och att ingenting annat än redligheten uti dess uppförande kan trygga dess integritet. Befall Palin att med mycken måtta, försigtighet och klokhet förmå Porten gifva akt på de särskilda händelserna och sätta sig i tillfälle att kunna draga nytta af dem, som komma att förefalla honom gynnsamma. Må Palins språk alltid vara varsamt men likväl så inrättas att han på ett fint sätt framkastar misstenkar rörande de furstars afsigter, hvilka äro alltför mycket gynnade af lyckan; må han säga, att Sverige skall lika nitiskt upplysa Porten nu för tiden som förhållandet var då jag underrättade honom om de planer kejar Napoleon uppgjort emot hans rikes integritet; må han ofta upprepa, att Sverige och Porten hafva samma intressen, samma faror som hota, samma fiender att bekämpa och samma mål att hinna för att bibehålla sina gränsor och hindra hvarje inkräktning: att Porten redan förlorat allt för mycket, samt att en enda tums land som derutöfver frånrycktes detta rike skulle blifva en olycka för Sverige: att ett ömsesidigt förtroende derföre må blifva gängse emellan de begge regeringarna, och att de böra meddela hvarandra allt det för dem begge nyttiga och farliga, som de få veta. Skicka icke denna depesch till Palin öfver Ryssland, af fruktan att dess regering lyckats komma öfver vår chiffer, hvilket jag anser ganska möjligt.

Anbefall herr Brunkrona att resa till Åbo, och ålägg honom att förskaffa oss så mycket vänner som möjligt och att tala med förtroende om Svenskarnes kraft och enighet: att påminna om deras gamla vapenbedrifter, den ära de skördat vid Narva, och isynnerhet om den tillgifvenhet, de bibehålla för finnarne.

Låt underrätta ehuru ganska hemligt era vänner i Polen att icke förtvifla, och säg dem att försynen otvifvelaktigt utstakat en gräns för deras olyckor och deras slafveri, att de endast behöfva vilja för att åter blifva en fri nation; ett folk som vill vara detta har sällan blifvit böjdt under oket.

Allt hvad jag nu sagt er är endast föranledt af en nödvändig och oundgänglig försigtighet (fortsättningen å detta stycke finnes i

texten sid. 110 f.) Jag försäkrar eder, herr grefve Engeström, ånyo om min tillgifvenhet och beder Gud hafva eder i sitt beskydd *).

Eder tillgifne
Carl Johan.

N:o 25.

Bref från öfversten Pozzo di Borgo till H. K. H. kronprinsen.

Carlskrona den 2 Maj 1813.

Min nådiga herre! H. K. M. har den 23 nästlidna April månad uti sitt högqvarter Bautzen och sedan från Dresden anbefallt mig att begifva mig till E. K. H.

Vid ankomsten till Stralsund den 26 sade mig general Adlercreutz, att E. K. H. den 1 dennes skulle befinna sig i Carlskrona. Jag har derföre afrest till Ystad, och i går den 1 dennes har jag begifvit mig hit. Enligt hvad jag här fått veta har E. K. H. lemnat Stockholm och styrt kosan åt Götheborg; jag skulle derföre icke hafva förlorat ett ögonblick att begifva mig på väg E. K. H. till mötes, ifall jag kunnat veta hvilken af de vägar som leda hit E. K. H. behagat taga. Emedan jag således icke vågar resa sjelf af fruktan att taga en oriktig väg, affärdar jag tvenne kurirer med dupplicater af förevarande bref, på det E. K. H. må blifva underrättad om min resa och täckas föreskrifva mig hvilken väg jag bör välja för att inför E. K. H. nedlägga min hyllning. I fall jag genom denna åtgärd påskyndat detta ögonblick om ock aldrig så litet, skulle jag dock alltid anse mig hafva genom min enträgenhet svarat emot H. K. M:s afsigter.

H. M. har anförtrott mig ett egenhändigt bref till E. K. H. och bemyndigat mig meddela E. H. upplysningar öfver flera vigtiga angelägenheter.

I afbidan på E. K. H. order anhåller jag o. s. v.

---

*) Detta bref föranledt af Dolgoruckis bedrägliga uppförande i Köpenhamn och af den föresats man fattat i ryska högqvarteret att ej lemna hjelpkåren till anfallet mot Danmark, antyder hvad prinsen hade i sinnet att göra i händelse Alexander velat svika sina förbindelser.

N:o 26.

Bref från H. K. H. kronprinsen till grefve L. von Engeström.

Halmstad den 7 Maj 1813.

Herr grefve Engeström! Jag skickar eder ett bref från grefve Gustaf Löwenhielm, hvilket jag nyss emottagit genom kuriren Brolin. Dess innehåll skall göra er nöje emedan ni deraf får se, att man börjar tolka fördraget af den 3 Mars på ett sätt hvarpå det i sanning endast kan tolkas, och tala om furst Dolgorouckis och herr Lisakewitsch's återkallande. Hvad som på samma gång skall förefalla eder besynnerligt och löjligt, det är att tredje man lagt sig i saken för att gifva nämnde fördrag en betydelse fullkomligt stridande emot de begge kontraherandernas afsigter. Detta inbjuder oss att vara på vår vakt emot allt som kommer ifrån ett sådant håll. Kejsar Alexanders adjutant, öfversten Pozzo di Borgo, har anländt till Carlskrona i en beskickning å sin herres vägnar till mig. Den snabbhet, hvarmed han begifvit sig dit, synes tillkännagifva, att han har vigtiga saker att meddela. I alla händelser kan ni försäkra kungen, att jag i enlighet med H. M:s afsigter skall hålla mig strängt till uppfyllandet af de bestående fördragen, hvilkas oföränderliga grundval är Norges afträdande, utan att tillåta mig något afvikande derifrån, huru mycket man ännu må vilja dertill beveka mig. Dessutom får ni se af brefvet från general Sandels, att generalerna Wallmoden, Dörenberg och Czernicheff blifvit tvungne draga sig tillbaka på högra Elbe-stranden, äfvensom att öfverste Suchtelen *) ankommit till Stralsund för att begära hjelp af de svenska trupperna. Man har svarat honom, att man på grund af de instruktioner jag utfärdat icke kunde efterkomma hans begäran, emedan min ankomst ensamt skulle afgöra arméns rörelser. Jag beder eder öfverlemna närlagda bref till konungen.

---

*) En son af ryska ministern vid svenska hofvet.

N:o 27.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Carlskrona den 9 Maj 1813.

Jag har haft äran mottaga de tvenne bref af den 23 och 29 April, E. K. M. behagat tillskrifva mig, och jag har sett med en verklig tillfredsställelse, att E. M. uppskattat de förderfliga följderna af furst Dolgorouckis uppförande i Köpenhamn. Jag tackar E. M. som återkallat denne underhandlare och för det språk E. M. hållit till grefve Moltke; men, sire, så länge de respektive beskickningarne fortfara i Petersburg och Köpenhamn, skall Danmark alltid hålla före att det har en dörr öppen för underhandlingar, hvilka blifva så mycket onyttigare i samma mån som de förlängas. Danmark söker endast att uppväcka söndring oss emellan, och om man granskar dess uppförande skall man lätt öfvertyga sig, att det blott vill uppehålla oss med tomma undflykter för att invänta händelserna, slippa afträda Norge, bedraga E. K. M. och varsamt bemöta begge partierna för att förena sig med segervinnarne. Å ena sidan upphör icke kejsar Napoleon att berömma konungens af Danmark beslutsamhet och redlighet; herr Alquier residerar lugnt i Köpenhamn och herr Waltersdorff i Paris. Det officiella bladet i Köpenhamn tillkännagifver med säkerhet, att danska regeringen aldrig ämnar godvilligt afträda Norge. I motsats mot detta uppförande, som är uteslutande fransyskt, se vi Rosencrantz med ängslan påyrka emottagandet af 10,000 danskar i koalitionen, bestämda att besätta Hamburg och Lübeck före svenskarnes ankomst; afsända en underhandlare till London; proklamera en ridderlig hängifvenhet för den gemensamma saken, och sålunda räcka handen åt alla partier med den oföränderliga grundsatsen att omintetgöra Sveriges och E. M:s planer. Ty huru eljest förklara Rosencrantz's språk uti sina skrifvelser till furst Dolgoroucki, hvilka denne troget afskrifvit uti sina meddelanden till general Tettenborn och hvaraf E. M. finner en afskrift bilagd? Skall man icke, att döma af den, tro att Ryssland bör tjena Danmark till ett bålverk emot Sverige? Jag var på förhand viss, att E. K. M. skulle döma annorlunda, och jag har icke blifvit bedragen uti min väntan.

Sire, jag begynner med att med min vanliga uppriktighet för E. K. M. tillstå att, om E. M. i följd af de tvingande omstän-

digheterna kan för ögonblicket vara hindrad att skicka mig de 35,000 man som äro bestämda att anfalla Danmark, så äro å andra sidan våra förbindelser oberoende af händelserna samt fullkomligt skiljda ifrån dem som blifvit ingångne med England och böra följaktligen icke betraktas ur samma synpunkt. För öfrigt bör jag upplysa E. M., att enligt våra fördrag med England och den med general Hope uppgjorda planen skall jag operera emot Danska kontinenten, och det är antingen af misstag eller oärlighet som man försökt komma E. M. att tro motsatsen. Jag har ofta haft äran underställa E. K. M:s klokhet, och vädjar till E. M. sjelf, om när jag med svenska armén inträffar vid Elben jag kan öfvergå denna flod under det jag lemnar Danmark bakom mig såsom en arfsfiende till våra fördrag. Jag känner Er allt för väl, sire, för att tro det E. M. skulle kunna begära ett dylikt offer af mig och vilja låta mig begå ett sådant fel. Kan man begära att för att köpa Danskarnes biträde jag bör afstå ifrån Norges förening och tåligt fördraga att hofvet i Köpenhamn ej en gång vill vidröra denna fråga och sålunda gäcka E. M. och Sverige? Nej, sire, det är nödvändigt att göra ett slut på Danmarks närvarande uppförande. När jag en gång anländt till Elbe, måste jag fordra att denna regering förklarar sig, och der skall jag afbida dess sista beslut och ankomsten af de trupper, E. M. lofvat mig i alla händelser. Om Danmark gifver vika, skall konungen kunna uppbringa svenska armén till omkring 50,000 man. Ingen skall detta fägna mer än mig, och hela min förmåga skall då uteslutande egnas den gemensamma saken och E. K. M:s enskilda ära. Men uti motsatt fall skall jag handla i öfverensstämmelse med mina pligter mot Sverige, dess saks rättvisa, fördragens helgd och E. K. M:s loyalitet.

Af general Suchtelens och herr Pozzo di Borgos berättelse får E. M. veta, att 6 à 8 svenska bataljoner begifvit sig till Elbe för att imponera på Fransmännen, hvilka ryckt fram till stränderna af denna flod. Enligt mina order få dessa trupper icke inlåta sig uti några partiella strider, emedan jag önskar dessförinnan förena hela svenska armén. I den mån trupperna anlända (deras embarkering har nemligen blifvit mycket fördröjd genom motvind), skall jag låta dem intaga positioner uti Mecklenburg och på Elbe, hvilka skola försäkra högra flygeln af E. M:s stora armé, under det de

betäcka stranden af denna flod, och jag är lycklig i hoppet att E. M. ej länge skall lemna mig uti denna belägenhet.

Jag tänker gå ombord i morgon e. m. om vinden tillåter mig det, och jag njuter på förhand af lyckan att närma mig E. K. M. Det skall blifva mig ganska ljuft att kunna muntligen uttrycka för E. M. den tillgifvenhet o. s. v.

N:o 28.

Bref från H. K. H. kronprinsen till general Adlercreutz.

Carlskrona den 13 Maj 1813.

— — — Jag hade förutsett utgången af denna affär *), ty de förbundne innehade en dålig position och deras högra flygel var blottställd. Det vigtigaste för dem hade varit att undanhålla (refuser) sin högra flygel och förstärka sin venstra för att öfverfalla kejsar Napoleons högra flygel. Dessutom hade de bort locka fienden fram till Elster och stödja sin högra flygel på Leipzig. Uti denna position hade de bort invänta bataljen, och de skulle hafva vunnit den. I alla händelser skulle de hafva kunnat undanhålla sin högra flygel och framrycka med den venstra, och äfven i den händelsen att de blifvit tillbakakastade, hvilket synes mig ganska svårt, skulle de alltid haft Meissen och Dresden såsom tvenne punkter att draga sig tillbaka på. Utan att vilja tadla någon, tror jag att man med alltför stort lättsinne levererat slaget, och att de som anbefallt det sakna krigserfarenhet. Dessa felsteg, hvilka kunna ruinera den sak, hvari vi inlåtit oss, föranleda mig att frambärda i det beslut jag redan gifvit er vid handen, nemligen att icke lemna en enda bataljon till hvem det vara må före min ankomst. Oaktadt kungen har att beklaga sig öfver uteblifven verkställighet af skriftliga löften, ämnar jag i morgon gå ombord till kontinenten.

*) Slaget vid Lützen.

N:o 29.

N:o 29.

Bref från grefvinnan Pappenheim (född Hardenberg) till H. K. H. kronprinsen.

Den 12 April 1813.

— — — Försynen har utsett Er till Tysklands räddare. *Utan eder* är allt förloradt, och jag tillägger, att äfven *med eder* allt kan blifva det, om ni icke sätter er ensam i spetsen för företaget och blifver dess själ och skiljedomare. Uti detta tillstånd af uppror och förtviflan hvari nationerna befinna sig, fattas dem den arm, som håller dem ihopa, som understödjer och leder dem. Samla dessa spridda men ofantliga krafter, och konstituera eder till chef i det ni blifver den medelpunkt, hvarifrån ensamt ordning och lag skola härflyta. Denna eld som blifvit tänd och som genomtränger alla själar, den är på väg att både förstöra och alstra. Den skall erbjuda medel i öfverflöd, och mottag med öfverlägsenhetens rätt hvad som är en verkan af den mest förvånande skickelse, hvad som den allmänna hänförelsen är färdig att ställa till edert förfogande, nemligen *makten* som skall falla i edra händer undanryckt svagheten och odugligheten. Då skall folkens förtröstan följa edra ärorika fanor, och ifrån deras befriare skall ni snart blifva deras herre; det är i detta hopp jag helsar eder, och det är så jag tror att dessa minnesvärda händelser skola utveckla sig. Men för att åstadkomma en sådan sakernas ordning, hvilken ni ensam är i stånd att leda, är det nödvändigt, dyre prins, att ingen illusion bedrager eder. Ännu möta ofantliga och otaliga svårigheter, och tro att hvar och en som icke framställer dem för eder såsom sådana, han rufvar på er undergång. Om ni å ena sidan har stora betänkligheter att taga i betraktande, så bör ni å andra sidan höra allas meningar; men anförtro er icke åt eller tag råd utaf någon annan än eder sjelf. Skynda eder isynnerhet att beträda Tysklands jord, och anse hvarje ögonblicks dröjsmål dermed såsom en verklig olycka. Jag skulle hafva velat med uppoffringen af mitt lif kunna påskynda eder närvaro, och det ögonblick då ni skall hafva vidrört detta lands stränder, skall blifva ett af de skönaste i mitt lif. Måtte det blifva morgonrodnaden af ett föryngradt och för alltid lyckligt tidehvarf.

N:o 30.

Bref från densamma till densamme.

Den 30 April 1813.

Jag har egnat eder en fullkomlig hängifvenhet, hvilken aldrig varit till för någon annan än eder. Jag förpligtigar mig att tjena eder, och hela mitt nit, alla mina önskningar gå ut på att lyckas deruti. Detta bestämmer mig att tala med eder utan förklädnad, att berätta eder hvad som här passerat och upplysa eder om den belägenhet, som väntar er. Emedan jag icke känner mer än ett mål, det allmänna bästa, hyser jag blott en önskan, som är eder ära, och denna ära består uti att återupprätta det godas välde på jorden; ni är begåfvad med stora egenskaper, och genom en samverkan af oerhörda omständigheter som aldrig skola förnyas, har ni kommit att ställas i spetsen för det heligaste och skönaste företag. På entusiasmen skall mycket bero, och jag säger er å nyo, att om nationen uti detta kritiska läge och detta tillstånd af oro och förtviflan i tid förunnades den chef som skall samla och leda dem, är utgången ofelbar. Redan det första uppropet har erbjudit oändliga tillgångar, och om de med biträde af det allra minsta stöd sattes i verksamhet, skulle de växa till ofantliga krafter. Då jag sagt er, att hvarje uppehåll uti eder ankomst är en stor olycka, har jag endast svagt uttryckt nödvändigheten, jag kan säga, det trängande behofvet af eder närvaro här. En dyrbar tid har försvunnit under väntan, och den brinnande otåligheten att se eder anlända har ända hittills förgäfves smickrat sig med detta hopp. Hvilka oersättliga ögonblick! hvilka oberäkneliga förluster! Men huru mycket man än plågades af dessa uppsköf, hoppades man icke destomindre ännu, då nyheten om en högst bedröflig vändning hotade att upplösa och förstöra allt. Det rykte man utspridt angående Sveriges fiendtliga afsigter emot Danmark har likt en åskknall som följer på morgonrodnaden af den skönaste dag slagit alla sinnen med bestörtning och missmod. Hvad, nådige herre, ni som den suckande menskligheten kallar och väntar till sitt biträde; ni som af ödet var bestämd att beträda en så afundsvärd bana strålande af personlig tillfredsställelse och en exempellös ära: skulle ni väl kunna för-

saka den för att åt enskilda och ringare intressen uppoffra så många länders och folks framtid? Nej aldrig, aldrig skall jag tro det, jag känner eder, och ingenting hvarken bör eller kan rubba min innerliga öfvertygelse, som i eder igenkänt befriaren och den som skall blifva det utan vanheder. — — — Om ni på sätt som man föregifver tänker begynna edert verk, om det är säkert att ni i detta ögonblick aflägsnar eder från den enda och första punkt hvartill allt bör syfta, ah! tro mig, då är allt förloradt, och ni skall sjelf blifva invecklad i den allmänna förstörelsen; detta är en gemensam och öfverallt uttalad tanke hos alla dem, som lifligt känna att det endast gifves ett enda mål för alla suveräner, nemligen en förening af alla krafter för att förstöra det onda uti sitt upphof. Om ni följer denna ledstjerna skall ingenting blifva jemförligt med den hänförelse, ni skall uppväcka; ingenting skall öfverträffa den lysande roll, ni kommer att spela uti Europa. Ingenting skulle vara mera förskräckligt än edert fall; det skulle blifva den största triumf för Europas förtryckare och för edra fiender samt en dödlig smärta för de hjertan, hvilka tillhöra er. Följ då den väg, försynen för eder utstakat. — —

N:o 31.

Bref från densamma till densamme.

Den 10 Maj 1813.

Min nådige herre! Om det i verlden finnes en gränslös tillgifvenhet, uteslutande egnad åt det föremål åt hvilket den hängifver sig, om det finnes en sådan, nådige herre, och om ni tror derpå, så har ni läst i mitt hjerta. Det tillhör väl en svag qvinna, måhända inskränkt i afseende på sina medel, men starkare än någon genom ett nit för eder, hvilket ingenting öfverträffar. Ni har sjelf uppmanat mig att med frimodighet tilltala er, och den vänskap ni närt och underhållit hos mig ålägger mig den heliga förbindelsen att icke lyssna till betänkligheter, hvilka måhända borde förmå mig till tystnad. Jag vågar då föreställa eder, att det är edert största intresse att utan tvekan ofördröjligen begifva eder till dessa trakter. Jag besvär eder att fatta

detta beslut och att afstå ifrån hvarje annat förslag, ifall ni uppgjort något sådant.

Huru smickrande och angenämt det än vore för eder att emottagas midt ibland monarkerna och furstarne som vänta eder, hvilka de önskningar än måtte vara de i detta ändamål betyga eder, för Guds skull inställ denna sammankomst; och skynda framför allt hit, hvarest ni allena kan förvärfva en fullkomlig kännedom om affärernas verkliga ställning och hvarest ni finner tillfälle att göra edert inträde genom den mest ofelbara och lysande seger. Det är de beslut, ni just här kommer att fatta, hvilka böra bestämma händelsernas gång, och jag vågar säga det: hvarje annan väg skall synbarligen föra eder afsides ifrån edert rätta mål. Hvem bättre än ni, nådige herre, känner tidens dyrbarhet och bör veta hvad det vill säga att förlora det till handling gynsamma ögonblicket. Det är här ni kan verka. Allt annat leder eder endast till demonstrationer, då ni deremot här skall få se allt vid edra fötter; hvarest ni skall finna menniskor, på hvilka ni kan räkna, folk som se sakerna i stort, och som skola verkställa edra planer. I stället för odugliga, trånga och afundsjuka syften, öppnar sig här en bana för ära och stora planer som skall göra eder oberoende af det öfriga. Men, allt beror derpå att ni begagnar ögonblicket, ty om detta går eder ur händerna, skall ni ej finna annat än de olyckliga öfverlefvorna af medel, hvilka antingen skola krossas eller förskringras som agnarne för vinden.

Jag ville gifva mitt lif för att se er här och jag väntar eder med en gränslös otålighet. Måtte mitt bref träffa eder på vägen! Måtte det kunna innerligt öfvertyga eder om min ömhet, mitt hopp och en hängifvenhet, som endast kan upphöra med döden.

Jag väntar edra befallningar med afseende på alla de meddelanden mig ännu återstår att göra eder och jag förblifver beständigt, o. s. v.

N:o 32.

Bref från förre ryska ministern i Stockholm Alopeus till H. K. H. kronprinsen.

Ludvigslust den 17 Maj 1813.

Min nådige herre! Efter att hafva af kejsaren, min höge herre, och konungen af Preussen blifvit hedrad med det smickrande förtroendet att nämnas till deras fullmäktig och generalguvernör öfver den del af norra Tyskland, som blifvit besatt af de förbundnes trupper, var jag just färdig att begifva mig till min bestämmelse, då nyheten kom mig tillhanda om det kritiska läge, hvaruti staden Hamburg befann sig. Enligt trovärdiga underrättelser dem jag just nu fått emottaga löper den fara att falla i händerna på denne barbariske Davoust. Han bereder sig till den värdiga njutningen att mätta sitt hat och sin hämnd emot innevånarne uti en stad, hvilken utmärkt sig genom sin förträffliga anda och sin hängifvenhet för den heliga sak, hvars försvar E. K. H. åtagit sig i förening med mina höga kommittenter. Hamburgs fall skulle tillfoga de förbundne en oersättlig skada. Man skulle svårligen återuppväcka entusiasmen, hvilken från denna stad på ett lysande sätt utspridde sig öfver det öfriga Tyskland; en allmän nedslagenhet och förskräckelse skulle komma i dess ställe.

Det tillhör mig icke att inlåta mig uti vidlyftigare detaljer angående denna fråga. E. K. H:s öfverlägsenhet i upplysning, jemte dess stora militäriska talanger, och de egenskaper som utmärka Eder som furste och menniska, sätter E. K. H. i tillfälle att vida bättre än jag bedöma sakernas ställning. Denna är förtviflad, och emellertid kan E. K. H. göra om intet denna grymma mans förslager, hvilken liksom en roffogel kastar sina giriga blickar på Hamburg. Må E. K. H. beordra 5 eller 6,000 man fotfolk att med största skyndsamhet begifva sig till denna stad och förena sig med generallöjtnanten grefve Wallmoden, som kommenderar en kår af de förbundnes trupper. På det de icke må komma fram för sent skulle det utan tvifvel vara nödvändigt, att man för deras transport uppbådade ett tusental kärror, hvarpå de kunde få afresa. Faran är utomordentlig; om hjelpen icke kommer snart, blir den onyttig.

Jag har afsändt hr de Salviati som kurir för att öfverbringa detta bref. Värdigas, nådige herre, sätta honom i tillfälle försäkra mig, att de tappra Svenskarne äro på marsch för att gå emot Elben.

N:o 33.

Bref från lord Castlereagh till lord Cathcart.

London den 28 April 1813.

Min officiella skrifvelse sätter Eders Herl. i kännedom om de allmänna intryck, som vi erfarit genom de sednaste olyckliga tilldragelserna. Vi hafva gjort allt hvad som stått i vår förmåga för att aflägsna afundsjuka ingifvelser, och vi äro förvissade att ni handlat på samma sätt. Hvarken Ryssland eller England kunna numera, om det äfven skulle anses politiskt, bryta med Sverige utan att vanära sig, och vårt förnämsta syftemål bör vara att göra förbundet så nyttigt som möjligt för den gemensamma saken. Vi hafva aldrig för oss dolt de svårigheter som äro oskiljaktige från den Norrska frågan, men det var en i nödens tid till Rysslands upprätthållande ingången förbindelse.

Det kan icke heller betviflas, att denna Sveriges förbindelse med Ryssland väsendtligen bidragit till det sednares och derigenom till det öfriga Europas räddning; detta bör man under en lyckligare tid icke förgäta, hvarken om det skulle passa in med vårt intresse eller med de makters tänkesätt, hvilka då sökte sin räddning i en förbindelse med Frankrike. Vi måste så väl i Ryssland som inom vårt eget land hafva en öppen och erkänd sak; i annat fall kunna vi icke anlita parlamentet om subsidier. Detta är mitt åskådningssätt i afseende på Sverige, och vi kunna icke anslå subsidier åt denna makt om den söker företaga Noriges eröfring på fasta landet på ett annat sätt, än det som mest kan bidraga till franska väldets förstöring; kronprinsen måste betrakta Holstein och danskarne på samma sätt, som hvarje annan fiendtlig makt, hvilken intager en för hans förbindelser hotande ställning.

För att bringa Sverige att handla i denna riktning måste ni bemöta kronprinsen på ett lika förekommande sätt som förut,

då hans vänskap var oss väsendtelig. Ni kan vara öfvertygad, att en förändring i dessa förhållanden skulle göra ett djupt intryck, emedan det skulle förutsätta, att Ryssland numera kunde handla honom förutan.

Kom ihåg, att han genom sina fördrag med Ryssland är berättigad att i detta ögonblick med sin egen armé och 35,000 man ryska trupper befinna sig i Norige. Han befinner sig dock för närvarande på kontinenten, som jag hoppas på goda skäl; men försök icke nedsätta värdet af hans armé, emedan det är på Englands uppmaning, som han nu står på tysk botten. Jag tror likväl icke, att han för närvarande kan erhålla de ryska trupperne, och det gör mig ondt att han (uppenbarligen af förargelse öfver furst Dolgoruckis beskickning) nu fordrat dem, då han visste att kejsaren icke var i stånd att lemna dem. Då vi emellertid måste arbeta på att förmå honom till vidare framryckande, så bör ni icke genom misstroende eller svikna förhoppningar stöta honom tillbaka, såvida man kan finna medel att otvungen upprätthålla honom i sin militära ställning.

Jag yttrar dessa åsigter i största förtroende till er, då jag finner att furst Dolgorucki oafsedt hans öfriga indiscretioner (för att nyttja det mildaste uttrycket) sagt eller låtit säga i Köpenhamn, att kejsaren icke skulle lemna kronprinsen en enda man, emedan 35,000 ryssar skulle göra honom allt för stark i Tyskland, der kejsaren icke ansåg sig kunna lita på honom. Ers Ex. torde finna huru egnade sådana insinuationer äro att ingifva de känslor, hvilka nu göras till föremål för beskyllningar mot honom.

De personer som vid arméernas högqvarter betrakta kriget ur en högre ståndpunkt, måste med otålighet se hvarje steg, som aileder det från dess hufvudmål, och det är ganska rätt att man genom hvarje tillåtligt medel söker motarbeta en sådan riktning; men vid de nyligen förehafda underhandlingarne framstår klart (genom den danska mystifikationen), att man haft en politisk omkastning i sigte och medelst Sveriges förbigående sökt vinna Danmark.

Jag hoppas dock, att man snart återkommer från denna afsigt och förnekar ett förfarande, som är lika stridande mot grundsatserna af Englands förbund med Ryssland, som det är egnadt

att gifva Sverige skäl till misstanke och genom danska regeringens språk uppenbart sårande för kejsarens personliga värdighet. Jag önskar derföre, att eders ex. med all öppenhet yttrar för Hans Kejserl. Maj:t, huru djupt man har känt obehaget af detta förhållande och huru vigtigt man här anser det vara att det ununndanrödjes.

Det är att beklaga, att äfven konventionen i Breslau väckt missnöje i Sverige. Orsaken dertill synes vara, att man liksom med flit förbigått Sverige, som i egenskap af medlem af det tyska statsförbundet förment sig ega särskilda anspråk på deltagande. Sverige är icke deruti namneligen anfördt och icke heller talas derom i 4:de art., som handlar om fördelningen af de intagna ländernas inkomster och förvaltning. I min tanke var denna förtegenhet ett fel, ty vid uppgörandet af de tidigare förslagerna till bildande af ett sådant central-råd, som uppgjordes af baron Stein, grefve Münster m. fl., blef Sverige mycket rådfrågadt, och ehuru jag tror att en Svensk befullmäktigad blir antagen, så bibehåller dock denna förtegenhet i fördraget ett obehagligt utseende.

Pozzo di Borgos val för beskickningen till Stralsund har här väckt allmän belåtenhet, emedan han känner alla partiers tänkesätt och intressen. Jag hoppas, att general Hopes snara afsändande till kronprinsen skall emottagas med icke mindre tillfredsställelse, såsom ett bevis på att vi i allt söka genom eftergifter gå kejsarens önskningar till mötes. Och då han är en gammal personlig vän af ers ex., har jag uppdragit honom att vid förefallande underhandlingar i dessa ämnen alltid vända sig till ers ex., öfvertygad som jag är att edra förenade bemödanden skola utjemna alla svårigheter. Då detta var den första och enda förlägenhet i hvilken vi råkat, så är jag äfven förvissad att sakerna snart nog blifva åter bragte i ordning. Detta kan likväl endast ske derigenom, att man öfvertygar kronprinsen, att han i fråga om Norge icke skall blifva öfvergifven; och så vidt han å sin sida troget biträder den gemensamma saken, så skall man försäkra honom om den ställning, hvartill man öppnat honom utsigter.

En närmare förklaring öfver orsakerna till grefve Bernsdorffs peremptoriska affärdande är icke nödig. Öfverbringaren af ett så

i alla afseenden oantagligt förslag kunde ej vänta sig något annat emottagande; det var i öfrigt oundgängligen nödigt i anseende till följderne af de intryck, som furst Dolgoruckis uppförande gjort.

N:o 34.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Stralsund den 21 Maj 1813.

Jag begagnar mig af de första ögonblicken efter min ankomst till Stralsund för att hafva äran underrätta E. K. M., att öfversten Pozzo di Borgo bringar E. M. resultatet af ett samtal, som egt rum så väl med honom som med generalen baron Suchtelen. Då jag beslutit mig till dessa uppoffringar, har jag emellertid icke velat eftergifva Sveriges, genom fördragen helgade anspråk på Norge, och om E. K. M:s generaler antaga Danmarks medverkan, utan att hofvet i Köpenhamn ingår på de grunder jag föreslår, skall jag faktiskt fritagas från alla de förbindelser, jag af nit för den gemensamma saken kunnat åtaga mig under närvarande omständigheter. Jag skickar generalen grefve G. Löwenhjelm till E. M. för att inhändiga dess svar i detta afseende och isynnerhet för att få veta vid hvad tidpunkt jag skall kunna med säkerhet räkna på föreningen med de 35,000 man ryska trupper, hvilka skola ställas under mitt befäl.

E. K. M. bör redan hafva blifvit underrättad om det fruktlösa resultatet af grefve Bernsdorffs beskickning till London, äfvensom om de öfverdrifna anspråk denna underhandlare bragt å bane såsom grunder för den fred, han kommit att begära. Då man granskar dessa anspråk, är det väl tvifvelaktigt, att Danmark har något annat mål än att för ett ögonblick aflägsna den fara, hvaraf det hotas, och invänta händelserna för att derefter rätta sitt politiska uppförande? Helt visst kan man icke antaga, att Danmark handlar ärligt då det tror sig kunna kräfva uppoffringar af England, dem en besegrad makt till och med icke skulle antaga utaf segervinnaren. För att inleda underhandlingen har grefve Bernsdorff börjat med att framlemna den verbala not som ingafs af furst Dolgorucki och som lofvar Danmark rangen af

en makt utaf första ordningen jemte förvärfvandet af Holland och hansestäderna. Då man till detta löjliga anspråk lägger garantien af Danmarks närvarande besittningar, Norge deruti inbegripet, återställandet af kolonierna Anholt och Helgoland jemte flottan eller dess motsvarande värde i penningar, betalningen af de effekter som blifvit tagne i Köpenhamn samt en ansenlig subsid för en kår af 10,000 man, bestämda att besätta Hamburg och Lübeck, så måste man medgifva, att Danskarnas biträdande af den gemensamma saken är af ett oändligt värde i deras egna ögon. Den order som blifvit utfärdad till de danska trupperna att öfvergifva Hamburg, jemte den fruktan man röjer, skola utan tvifvel göra ett snart slut på detta ovissa läge, hvaruti vi befunnit oss i förhållande till hofvet i Köpenhamn. Jag önskar lifligt, att Danmark öfvergår på vår sida, och af öfverste Pozzo di Borgo's meddelanden får E. K. M. se, att jag i detta ändamål är böjd att bringa nya offer; men om danska regeringen afslår alla anbud, måste man vädja till styrkan. I så fall skall besittningen af danska halfön blifva af en väsendtlig vigt för den gemensamma saken, och kan icke mera betraktas såsom åsyftande allena att tillfredsställa Sveriges enskilda afsigter. Genom denna verkligt militäriska position är Hamburg tryggadt; kommunikationerna försäkrade med Hannover; den yttersta venstra flygeln af den stora fransyska arméen kringskuren, och denna armée ouppkörligt hotad genom operationer i dess rygg, operationer hvilka skulle kunna allt efter omständigheterna riktas ända till Ost-Friesland och Holland. Må E. K. M. öfverväga de betänkligheter, jag här framställt, och snart sätta mig i tillfälle att kunna handla. Då Danmark får se ryska trupper gemensamt med de svenska framrycka mot Elben, och då man begagnar sig af detta ögonblick för att beslutsamt tilltala det, hoppas jag ännu att det skall gifva vika. Men för att deruti lyckas, måste man gå till väga med en enhet uti handling och vilja, som gör intryck på det, och jag väntar detta med en tillförsigt, som vida mer grundar sig på E. K. M:s känslor än på de fördrag, som förena Sverige och Ryssland.

Må E. K. M. jemföra Sveriges uppförande med Danmarks i förhållande till Ryssland. Den ena makten har gått händelserna i förväg, då den öppet framträdt emot Frankrikes förtryck; den

andra har endast afbidat dem för att under ett försigtigt famlande hit och dit framstapla oberoendets språk. Den ena har gjort den allmänna saken väsendtliga tjenster, den andra åter har genom sitt ostadiga uppförande sedan ett års tid lagdt hinder i vägen för våra operationer och är en orsak till den stora arméens återtåg till Saxen efter slaget vid Lützen och Weisenfels; ty om danska hofvet hade beslutat sig, om det icke alltid velat afbida krigshändelserna, skulle jag i detta ögonblick befinna mig med en armé af 80,000 man emellan Elbe och Weser, måhända till och med på den högra stranden af Rhen, och i sådant fall skulle återtåget af kejsar Napoleons armé varit underkastadt ögonskenliga faror för honom.

Uppfostrad i det krig, som Frankrike var tvunget att uthärda för att försvara sina rättigheter och sitt oberoende, fremmande för alla politikens krokvägar, kan jag omöjligen låtsa en känsla, som icke karakteriserar en frimodig och hojal soldat. Det var i följd af denna grundsats jag vände mig med förtroende till E. K. M. vid det tillfälle då Napoleon företog infallet i Pomern, ett infall hvaraf denna monark väntade att få se svenska nationen och mig kufvade till att fullkomligt hängifva sig åt hvad han sjelf äfvensom hans bundsförvandter kallade den goda saken.

Uti dessa för Europa så beklagansvärda omständigheter stod mig valet öppet, sire, antingen att föredraga E. M:s förbund och vänskap, eller att sluta mig till min fordna vapenbroders politik, huru orättvis den än var, blifva hans löjtnant i Norden och sålunda bidraga till Europas allmänna underkufvande, genom att förstöra de sista spillrorna af dess döende frihet. Jag kunde lätt finna, sire, att när kejsar Napoleon icke mera fanns till, hans system skulle falla med honom, och att, ifall jag öfverlefde honom, jag väl skulle kunna gagna Europas gemensamma sak, i det jag använde mitt inflytande i Frankrike för att förmå detta folk att antaga ett system, som inskränkte det inom området af sina naturliga gränsor. Denna roll, utan tvifvel den skönaste som någonsin kan falla på en dödligs lott, förbländade mig icke, och oaktadt jag var öfvertygad, att efter kejsar Napoleons död hans rike skulle tillhöra den värdigaste eller den lyckligaste, och att om jag fortfore att vara Frankrikes vän, jag kunde ega rättigheter dertill i likhet med denna ryktbara eröfrares öfriga fältherrar,

föredrog jag E. M:s allians. Blodsband, barndomsminnen, tacksamheten emot de fransyska soldaterna hvilka upphöjt mig och hvilka jag är skyldig min ära — allt, sire, glömdes för Eder. Jag egde blott ett mål, som var att försona allt gammalt hat, i det jag aflägsnade hvarje frö till krig i Norden. Min politik var i detta fall ense med mitt hjerta, och jag hängaf mig utan förbehåll åt E. M. Svenska nationen fick del af de fördrag, som förbundo dess konung med E. M., och från denna stunden glömde den Finland för ett endast eftersträfva Norge. E. M. hade försäkrat mig, att de 35,000 man som blifvit utlofvade för expeditionen till Seland skulle anlända uti April månad. Redan är Maj månad snart förliden, sire, och ännu är ingen rysk soldat till mitt förfogande. Emellertid är jag på kontinenten, och om engelska flottan ej af motvind blifvit qvarhållen på svenska kusterna, skulle jag vara här med omkring 30,000 man. Döm till min ängslan, sire, då vid genomläsningen af de bref E. M. gjort mig den äran sedan en månad tillskrifva mig, jag deruti finner ingenting som antyder på verkställandet af våra fördrag. Jag beder Er för allt i verlden, sire, att draga mig ur denna ovisshet och säga mig hvad E. M. har för afsigt göra för att i sin helhet eller till en del leda konventionerna i Åbo i verkställighet; ty utan dessa konventioner hade jag aldrig vågat komma till kontinenten.

Sire, jag är ännu alltid densamme man, som hade den äran tala med Eder i Åbo. De händelser, som sedan dess inträffat, hafva bort visa E. M., att jag bedömde dem med köld och utan lidelser. Jag skall icke dölja för E. M., att stora olyckor hota oss och äro färdiga att nedtrycka oss, om grundsatserna af en evig rättvisa icke äro våra ledsagare.

Tyskland vill vara fritt. Det eftersträfvar en konstitution, enkel och lätt uti tillämpningen. Låtom oss, sire, begagna oss af den gynsamma sinnesstämningen hos detta folk, som är lika ståndaktigt uti sin tillgifvenhet som i sitt hat. Betänk, sire, att Tyskland är Europas hjerta, att det är medelpunkten för dess upplysning, och att det endast behöfver en kraftig arm för att återupprätta sig.

Jag beklagar i likhet med E. M. general Kutusoffs förlust. Då han hade erfarenhet af kriget och förde det metodiskt, be-

traktar jag hans död såsom en verklig olycka uti närvarande tider. Men himlen, sire, har velat pröfva oss då den beröfvat oss en man, hvars råd skulle kunnat vara af ett så stort värde för E. M. och för det öfriga Europa.

N:o 35.

Bref från general Dumouriez (ur Castlereaghs memoirs and correspondance).

Samstag den 12 Juni 1813.

— — — Så snart kronprinsen af Sverige förenat alla sina kårer och alla svenska trupperna samlat sig i Pomern, skall han befinna sig i spetsen för en ansenlig armé, isynnerhet om en rysk kår tillstöter, hvilken enligt tidningarne redan är inskeppad på 300 transportfartyg. Men jag tviflar på att kronprinsen kan låta denna armé framrycka mot Elben, då han lemnar bakom sig en dansk här, hvilken i förening med Davousts kår icke blott kan oroa hans högra flank i Lauenburg, utan äfven, om den vid Lübeck skulle sätta öfver Trawe, kunde afskära honom återtåget till Stralsund, helst om en betydlig kår framkastades mot nedra Elben, hvilket Bonaparte säkert ej skulle underlåta, om kronprinsen rörde sig i denna riktning. — — —

Man borde ej förlora någon tid, utan besluta sig så fort möjligt och hålla i beredskap nödiga transportmedel för att draga svenska armén ur Pomern och genast öfverföra den till Holland eller Normandie, der inga trupper finnas och der man icke anar någon fara. Det är redan länge som denna storartade idé sysselsatt mig. Trots dess skenbara förvägenhet är den dock rådligare, enklare och mindre farlig än allt hvad man kan sätta i dess ställe, och utförandet deraf är enkelt och lätt. Genom detta djerfva slag skulle engelska kabinettet inlägga den största ära och förändra hela krigets gestalt. — — —

N:o 36.

Bref från H. K. H. kronprinsen till general G. Lagerbring.

Stralsund den 22 Maj 1813.

Svenska armén bör undvika hvarje handgemäng, innan den blifvit förenad. — — I fall svenska trupperna före eder ankomst icke råkat i strid med fransmännen, förbjuder jag att de under någon förevändning gå till ön Wilhelmsburg. De böra icke angripa fransmännen utan så vida Ryssland och Preussen uppfyllt de fördrag som förbinda oss. — — Om hamburgarne och ryssarne vid eder ankomst hade lyckats jaga fransmännen från Wilhelmsburg, och man af eder begärde svenska trupper för att utgöra bevakning på denna ö, så bör ni noga akta er att bifalla det, utan håll er tvärtom utom staden på högra stranden af floden, 5 à 6 lieus från dess brädd, emellan Bergedorff och Möllern i trakten af Schwartzenbeck, samt stödjande eder venstra flygel på venstra stranden af Stecknitz på så sätt, att ni alltid må vara mästare öfver vägen till Möllen, till Gadebusch och Wismar, hvilken stad alltid bör vara eder återtågspunkt. Om svenska trupper skulle finnas i Wilhelmsburg, så drag dem efterhand tillbaka. Jag vill ej, att de der qvarstanna under någon förevändning. Hamburgs öde beror absolut af ryska ministéren. Den har lofvat mig 35,000 man till gemensamma operationer, och ännu är icke en enda rysk soldat till mitt förfogande. — — Våra tiders revolutionära erfarenhet bör oupphörligt erinra oss om det gamla ordspråket: »*heder åt den starke!*» — — Jag kan aldrig för mycket erinra eder, min kära Lagerbring, att sakernas ställning fordrar att ni undviker att slåss med fransmännen ända till dess vår politik med Ryssland kommit på klar fot. Undvik sålunda att komma i handgemäng och drag er tillbaka på de punkter, jag nyss anvisat eder, med den försigtighet och det lugn, som höfves edra rörelser. Må edert återtåg likna en militärisk manöver, och icke ett fullkomligt öfvergifvande af Hamburg.

N:o 37.

Bref från densamme till densamme.

Stralsund den 23 Maj 1813.

— — — Ni kan förstå, huru otålig jag är att mottaga nyheter från den stora krigsteatern. Arméerna stå på ett kanonskotts afstånd från hvarandra. Ni bör finna af hvilken vigt det är under sådana brytningar, att hvarken våra trupper eller svenska namnet komprometteras.

Generalen grefve Robert Rosen skickades den 24 för att rekognosera ställningen i Hamburg. Enligt sina instruktioner borde han draga ut på tiden och undvika hvarje handgemäng med fransmännen, tilldess våra inveckladc förhållanden med Ryssland hunnit blifva klara. — — Kronprinsen skrifver i anledning häraf: »Det är för Hamburgarnes frihet och icke för att göra dem till vasaller under en fremmande styrelse som man besluter sig till uppoffringar, ty det ena slafveriet är ej bättre än det andra; och fria män böra snarare föredraga kejsar Napoleons ok, emedan detta upphör med honom, då deremot den politik, som förstört Polen, skulle för flera århundraden bringa Tyskland och Hansestäderna i träldom.»

N:o 38.

Bref från densamme till densamme.

Stralsund den 25 Maj 1813.

— — — En stor batalj har egt rum i trakten af Bautzen den 20. Jag väntar med stor ånglan rapporten om dagens resultat. Håll eder således beständigt vid andan och bokstafven utaf min instruktion, d. v. s. håll er färdig att hastigt gå på Hamburg, i fall jag befaller eder det, eller att draga eder tillbaka på mig, i fall omständigheterna det fordra. Men i intet fall vill jag finna er i Hamburg.

N:o 39.

Bref från densamme till densamme.

Stralsund den 26 Maj 1813.

— — — Hr Signeul, som för några timmar sedan anländt, har berättat mig, att de svenska trupperna redan kommit i handgemäng med fransmännen. Oaktadt vi vid vår ankomst till kontinenten ej hade något annat syfte än att bidraga till den allmänna freden och strida för denna ädla sak, finner jag mig icke desto mindre ledsen öfver det brådstörtade sätt, hvarmed vi blifvit indragne i spelet. Af militäriska och politiska skäl koncentrerade jag mig i Mecklenburg; men general Döbeln har omintetgjort den plan, jag förelagt mig. De svenska trupper, som anländt, hafva blifvit tvungna att slåss, och från denna stund äro vi i krig. Nu gäller endast att föra det med heder, och derföre får man icke räkna antalet, utan försvara sig i det yttersta. I fall svenska trupperna icke lemnat Hamburg då detta bref kommer eder tillhanda, låter jag det bero på eder sjelf antingen att låta dem fortfara med sin tjenstgöring uti nämnde stad eller att uppställa dem emellan Bergedorff och Schiffbeck; men i den händelsen, att ni bestämde er för att låta edra trupper qvarstanna i fästningen, fordrar jag att ni emottager försäkran af all militär som der befinner sig, af senaten och borgerskapet, att försvara sig i det yttersta, i fall fransmännen ville dit intränga.

N:o 40.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen.

(Maj 1813.)

— — — Jag besvär E. K. H. att tänka på de luckor, ett 12 månaders fälttåg, stora bataljer och så många träffningar gjort uti Rysslands disponibla krafter. Huru skulle det väl i dag kunna detachera en kår af 35,000 man för ett mål som är fremmande för den gemensamma saken, isynnerhet då Danmark erbjuder sig att dervid medverka, och då till och med alla dessa krafter till-

sammantagne

sammantagne knapt äro tillräcklige för att kämpa emot den af Napoleon kommenderade armén. Att under dessa afgörande omständigheter ådraga sig ännu en fiende, det skulle vara att blottställa sig för en ogynnsam utgång, utan att derföre gagna Sverige; ty om Europas sak ännu en gång går förlorad, skall ni blott genom ett envist krig, och utan någon trygghet för framtiden, komma i besittning af Norge. Men äfven om jag undanskjuter dessa allmänna betänkligheter och blott betraktar frågan ur militärisk synpunkt, så vill jag fråga E. K. H., om ni tror att under det en fransysk kår kraftigt anfaller Hamburg, det skall vara någon möjlighet operera i Holstein emot Danmark? Det återstår då, jag upprepar det, blott ett mål att fullfölja, nemligen att måtta de afgörande huggen emot Napoleon. När detta mål blifvit vunnet, skall jag använda alla mina ansträngningar för att uppfylla mina förbindelser, dem jag ämnar troget iakttaga, och säkert skall jag icke nedlägga vapnen förrän Sverige kommit i besittning af Norge, i fall det nemligen bidrager till den allmänna stridens framgång. Jag skall icke dölja det, emedan jag alltid gått till väga emot E. K. H. med en fullkomlig uppriktighet, att jag aldrig lofvat eller kunnat förbinda mig att förhjelpa Sverige till denna eröfring af annan orsak, än att jag varit fast öfvertygad, att Sverige skulle å sin sida bidraga till den gemensamma fiendens bekrigande. Men i det ställe (jag säger det med ledsnad), då Hamburg sväfvar i den största fara och medan danskarne slåss för denna stad på ön Wilhelmsburg, neka svenskarne gå till ryssarnes hjelp, oaktadt generalerne Wallmodens och Tettenborns upprepade och ifriga uppmaningar dertill.

N:o 41.

Bref från konungen af Preussen till H. K. H. kronprinsen.

Lauban den 23 Maj 1813.

— — — Om E. K. H. med sina trupper framryckte emot Elben och Berlin, skulle E. K. H. verkställa en kraftig diversion till vår förmån, och ni skulle hafva äran att hafva förberedt vägen till vår framgång. Tro, min herr bror, att jag fäster ett ganska stort

värde på de förbindelser, som nyss blifvit ingångne oss emellan. Det skulle oändligt fägna mig att göra eder personliga bekantskap, och jag tror, att ett möte emellan E. K. H., kejsar Alexander och mig ofelbart skulle hafva en ganska stor nytta. Vi hafva en mäktig och fruktansvärd fiende att bekämpa, och endast genom enhet i planer och åtgärder kunna vi komma till målet.

N:o 42.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsaren af Österrike.

Stralsund den 23 Maj 1813.

— — — Jag känner alltförväl konungens känslor för E. K. M. för att behöfva försäkra, att han i detta afseende (angående Tysklands befrielse m. m.) är af samma tanke som jag. Han har blott ett syftemål, nemligen att genom sin medverkan försäkra Tysklands befrielse samt Sveriges framtida oberoende och välstånd. Långt ifrån att eftersträfva något utvidgande af Sveriges område på den tyska jorden, önskar kungen endast att förvärfva Norges föga gynnade landsträckor. I detta fall skall Sverige blifva en handlande ö-stat, som genom direkta förbindelser hufvudsakligen endast med England ingenting skall hafva att skaffa med kontinenten, om ej för att gagna den. Norge har blifvit Sverige garanteradt genom de högtidligaste fördrag med Ryssland, Storbrittanien och Preussen, och E. K. M:s biträdande af dessa fördrag skulle vara af ett oskattbart värde i konungens och mina ögon. Det är till följe af dessa förbindelser som jag kommit till kontinenten i spetsen för en armé af 30,000 svenskar, hvarmed, enligt dessa samma fördrag, 35,000 ryssar och 25,000 preussare böra förena sig.

Jag ber E. K. M. vara öfvertygad om mitt nit för den allmänna saken, fastän min pligt ålägger mig att ej förlora ur sigte mitt fäderneslands dyraste intressen; detta land har rättigheter öfver mig, dem E. K. M:s högsinthet skall förstå att erkänna och uppskatta.

Sire, sedan 200 år hafva svenskarne lärt sig att akta den österrikiska armén. Slagfälten vid Nördlingen och vid Lützen äro alltför ärorika minnesvårdar för de begge länderna, för att kungen kan afstå från hoppet att se sina intressen öfverensstämma med E. K. M:s.

Efter att hafva blifvit af svenska folket enhälligt utsedd till arftagare af den store Gustafs tron, tror jag mig vörda hans minne, då jag vänder mig till E. M. för att för eder uttrycka mina välönskningar för Europas lugn och för återvändandet af en politisk jemnvigt.

N:o 43.

Not, öfverlemnad till österrikiska ministern grefve Neippberg (uppsatt den 7 Juni 1813).

H. M. kejsarens af Österrike varma och oegennyttiga afsigter för fredens återställande på billiga och med alla makternas intressen och heder öfverensstämmande grunder och för att få se slutet på ett krig, hvilket till mensklighetens olycka räckt alltför länge, hafva icke kunnat blifva misskända af H. M. konungen af Sverige. Han har tvärtom förstått att till deras rätta värde uppskatta så väl dem, som kejsar Frans' personliga karakter.

H. M. konungen af Sverige har följaktligen bemyndigat H. K. H. kronprinsen att muntligt förklara för grefve Neippberg, att det ligger uti alla makternas och förnämligast Sveriges intresse, att Österrike återvinner sitt gamla inflytande på Tyska riket och sina besittningar uti Italien. För att gifva ett nytt bevis på sin oegennytta, bifaller Sverige att uppskjuta frågan om Norge (i afseende på hvilken grefve Neippberg gjort grefve Engeström en muntlig förklaring, som bekräftar H. M. kejsar Frans' välvilliga afsigter för Sverige), och att för ögonblicket nöja sig med endast Trondhiems stift såsom underpant för Danmarks beredvillighet i och för hela landets afträdande, hvilket blifvit högtidligt garanteradt af Ryssland, England och Preussen. Alla de andra anordningarne emellan Sverige och Danmark med afseende på den öfriga delen af konungariket Norge och de skadeersättningar Danmark bör erhålla, skola uppskjutas till den allmänna freden, och till dess en konvention i detta ändamål hinner blifva afslutad.

Om Österrike bifaller att med sina goda tjenster träda emellan för att förmå Danmark till Sverige afträda Trondhiems stift, förbinder sig Sverige att göra gemensam sak med Österrike och att understödja det med alla sina krafter både till lands och sjös, så vida dessa ansträngningar icke befinnas vara i strid med de förbindelser, som blif-

vit ingångne med Ryssland, England och Preussen, förbindelser dem Sverige är färdigt att delgifva österrikiska hofvet.

N:o 44.

Bref från generalen grefve Neipperg till H. K. H. kronprinsen.

Reichenberg den 19 Juni 1813.

— — — H. M. kejsaren, min höge herre, har med mycket intresse emottagit den not, E. K. H. täckts lemna mig i Stralsund. Jag har dessutom underrättat honom, att baron Binder medförde ett bref, hvilket E. K. H. tillskrifvit honom vid sin landstigning på tyska kontinenten. Allt hvad E. K. H. i öfrigt uppdragit mig att muntligt tillägga rörande de förslag, Sverige gjort vår regering, har äfven blifvit H. K. M. meddeladt. De detaljer jag varit i tillfälle gifva om den i Pomern befintliga vackra och tappra svenska arméns ställning; rörande Sveriges politiska förhållanden till de krigförande makterna; dess noggranna och samvetsgranna uppfyllande af alla de förbindelser det iklädt sig uti de särskilda fördrag, hvilka ännu äro ganska långt ifrån att hafva blifvit uppfyllde af alla de kontraherande delarne, samt ändtligen det beslut H. K. H. fattat, att framför sitt bålverk *Stralsund* afbida upplösningen af de politiska och militära händelserna: allt detta har af H. M. kejsaren, min herre, blifvit afhördt med den största uppmärksamhet, och af honom och hans minister till sitt rätta värde uppskattadt. Man är djupt genomträngd af den öfvertygelsen, att de begge makterna, på grund af deras politiska, geografiska och militära läge, böra ännu närmare sluta sig intill hvarandra, isynnerhet under de maktpåliggande omständigheter, hvilka för ögonblicket otvifvelaktigt skola afgöra antingen öfver en allmän fred eller ett allmänt krig. E. K. H. är för väl underrättad om allt hvad som angår detta högvigtiga ämne och de underhandlingar som just nu blifvit öppnade, för att jag skulle behöfva orda derom. Jag vågar endast vördnadsfullt anmärka, att i händelse af en kongress skulle herrarne Wetterstedt och Brinkman*) måhända vara de, hvilka man med största förtroende skulle se nyttjade af svenska regeringen.

---

*) Vid läsningen af denna mening smålog kronprinsen, i det han yttrade till amiral Gyllensköld: "Ja väl, jag begriper det, man vill hafva Wetterstedt emedan han är god och försonlig (conciliant), och Brinkman emedan han är indiscrête och pratar (jase) om allt.

N:o 45.

Bref från friherrinnan Staël till Carl Johan.

Stockholm den 25 Maj 1813.

Min nådige herre! Med hvilken rörelse har jag icke återsett prins Oskar! Han har aldrig förefallit mig så angenäm; hans hufvud omstrålades af Er ära. Jag tror också, att hans närvaro här verkar godt i många afseenden. Verkligen är detta hof så öfvergifvet (delabrée), att det behöfver en representant för framtiden och hoppet. Det är nu en månad sedan E. K. H. afreste, och jag har under denna mellantiden noga studerat landet. Man erfar der ett sådant behof af Eder, att det bringar hvarje annan tanke till tystnad. Hvad som dock synes mig vara af vigt, det är att hafva ett vaksamt öga på de dåliga nyheter som här temligen ofta utspridas. Saken har väl för närvarande ännu ingenting att betyda, så länge det blott är frågan om de förbundna; men om det gällde svenskarne sjelfva, skulle detta kunna blifva en anledning till oro.

E. K. H. har här mycket tillgifna tjenare, hvaribland grefve Mörner med fru, grefvarne Essen och Engeström, m. fl. Hela landets öde hvilar på ert hufvud. Ni ensam utgör här dessa trenne regeringsgrundsatser, dem Montesquieu angifver: hedern, dygden och fruktan.

Jag tror, att ni gjort ganska väl då ni utnämnt Brinkman *). I politiskt hänseende är han ganska vältänkande, och han brinner af lust att behaga E. K. H. Man har här utspridt flera rykten rörande författaren till den ovärdiga artikel som W—k intagit *utan att läsa den,* såsom det påstås. Jag föreställer mig, att man för E. K. H. uppgifvit de särskilda namn hvaruppå man gissat, men hvad som synes visst, det är att den haft ett ganska lågt ursprung. — Baudissin har tillskrifvit mig, att i slutet af December månad sistledne år hälften af konungens af Danmark konselj var för att antaga E. K. H:s mildrade propositioner.

Här som annorstädes, nådige herre, väntar man sig, att ni skall bestämma Europas öde, och det synes mig som, på den punkt sakerna nu kommit, svenskarnes egenkärlek bör förbinda dem ännu närmare med Eder ära. För öfrigt hvilket enskildt syfte skulle få framgång, i händelse det stora målet förfelades? Dock det tillhör icke

*) Nemligen till hofkansler under Wetterstedts frånvaro vid kriget.

mig att härom tala med E. K. H., då grefve Neipperg begifver sig till Eder. Han älskar E. K. H. nästan lika mycket som Tyskland.

Hvad skulle vi alla vara här utan Eder, nådige herre? Men också gifves det icke någon känsla uti vårt hjerta, hvilken icke tillhör Eder. Jag reser till England för att öka antalet af alla dem, som loforda Eder sköna karakter. Bibehåll Eder för Sveriges skull, hvilket i sanning icke skulle kunna öfverlefva Eder; dess framtid skulle förlora sig uti olyckan. Grefve Essen, Silfverstolpe och flera andra sade till mig, att de icke skulle vilja lefva en dag utan Eder. Ni gör ett lifligt intryck på de mest kalla karakterer. Hvad skall jag då säga? Jag beder Gud för eder, och mitt hjerta klappar för Eder framgång, liksom det fordom slog för kärleken.

Oinskränkt vördnad och hängifvenhet
ödmjukeligen
Necker de Staël Holstein.

N:o 46.

Depesch från envoyén Thornton till lord Castlereagh.

Stralsund den 21 Juni 1813.

Under det samtal jag jemte grefve Wallmoden, baron Kielmansegge och brigadgeneralen Lyons i går hade med kronprinsen öfver den Hanoverska legionen, inlät sig prinsen i en längre diskussion öfver de mått och steg, som Sverige och England gemensamt borde vidtaga i fall det närvarande vapenstilleståndet skulle sluta med en fred emellan Ryssland och Frankrike, och hvarvid de beggo föregående makterna blefvo uteslutne. I min tanka var det ännu nog tidigt att leda Eders herl:s uppmärksamhet på detta föremål. Men då jag erfor att kronprinsen derom talat med baron Hammerstein, som deröfver borde meddela sig med grefve Münster, och att baron Wetterstedt aflåtit en depesch i samma ämne till herr v. Rehausen, hvarom Eders herl. redan torde ega kunskap, så anser jag mig icke böra underlåta att härpå fästa Eders herl:s uppmärksamhet.

Kronprinsen inlät sig med så mycken värma på detta ämne, att jag i början fruktade att han inhändigat några dåliga nyheter från det allierade högqvarteret. Men jag blef snart öfvertygad så väl af

honom sjelf, som genom baron Wetterstedt, att några sådane icke ingått och att de politiska angelägenheternas ståndpunkt icke undergått någon förändring, sedan Pozzo di Borgos sista berättelse. Jag har ansett nödigt att anmäla detta för att hos Ers herl. aflägsna hvarje bekymmer i afseende på Rysslands hållning. Det var i fråga om Hanoverska legionens kompletterande som kronprinsen tog sig anledning erinra grefve Wallmoden, huru vigtigt det var att med all möjlig kraft bedrifva rustningarne i norra Tyskland, icke blott derföre att kunna vid vapenstilleståndets slut operera förenade med Preussen och Ryssland, utan till och med oafhängige af dessa makter, i fall de afslutade en separatfred.

Kunde Englands och Sveriges förenade stridskrafter bringas till 50,000 man, yttrade han, så vore de i stånd (förutsatt att Ryssland inginge en separatfred) att åter inskeppa sig för att anfalla Seland, som utan svårighet skulle eröfras; man kunde så väl der, som på de andra öarne taga fotfäste och derifrån blifva i tillfälle att under detta eller ett följande fälttåg föra kriget på sjelfva kontinenten eller på hvilken annan punkt som kunde anses tjenlig till förening af de blifvande stridskrafter, som ännu kunde användas på Europas fasta land till försvar af dess oberoende. Under det Sverige, yttrade han, genom dessa mått och steg eröfrade Norge (och utan denna eröfring, sade han, kunde hvarken han eller svenska armén återvända till Sverige), skulle Storbrittannien besitta Seland såsom ett bytesmedel eller en underpant för Hannovers återställande vid den blifvande freden, och i fall detta återställande icke utverkades, skulle England behålla så väl denna som angränsande öar antingen för sig sjelf eller för sin konung, som eger obestridlig rätt till kurfurstendömet.

Ers herl. har vid så många tillfällen erhållit bevis på min åsigt öfver Selands vigt för England i afseende på Sveriges och Östersjöns trygghet, att Ers herl. lätt kan öfvertyga sig huru nära jag i detta fall delar kronprinsens tanka, ehuru jag icke yttrat ett enda ord öfver denna punkt. Det var också första gången, som H. K. H. så utförligt yttrade sig deröfver med mig, förmodligen emedan han märkte min obenägenhet att i ett så kritiskt ögonblick inlåta mig på sådane förslag, hvilkas afhandlande redan är egnadt att aflägsna eller förbittra, ehuruväl de både från politisk och militärisk synpunkt icke kunna nog tidigt (om äfven bemligt) öfvervägas och beslutas.

Emellertid är den publicitet med hvilken dessa underhandlingar drifvas, äfvensom fåfängan hos de personer som deri deltaga, redan en ganska ogynnsam omständighet; men detta sätt att gå till väga ligger i kronprinsens karakter, ehuru jag ej kan afgöra om hans meddelanden alltid äro verkan af en ofrivillig utgjutelse, eller (som jag snarare tror) af en mogen öfverläggning. Denna gång önskade kronprinsen synbart inverka på grefve Wallmoden, som syntes mycket nedstämd af sakernas närvarande läge, och som kanhända hemifrån medfört böjelsen att se sakerna från deras minst gynnsamma sida, och kronprinsen bemödade sig att för hans personliga ärelystnad öppna en utsigt, som kunde bibringa honom en bättre tanka om den slutliga utgången, lika mycket hvilken hållning Ryssland och Preussen äfven månde intaga i afseende på freden.

N:o 47.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen.

Schweidnitz, Maj 1813.

— — — Man stridde redan på andra sidan Elbe, då E. K. H. var qvarhållen i Sverige. General Barcklay hade redan med den kår, som stod under hans befäl, aftågat i en riktning som borde förena honom med E. K. H.; grefve Worontzoff befann sig på samma linie, och general Wallmoden på ännu närmare håll. Af händelsernas makt tvungen att draga mig tillbaka på Bautzen utan någon sannolikhet att se E. K. H. omedelbart inträffa; oviss om dess afsigter i fråga om den punkt, på hvilken E. K. H. ämnade rikta sina vapen, samt gifvande efter för ögonblickets behof och öfverlägsenheten uti fiendens krafter, har jag nödgats återkalla general Barcklay till mig för att icke lemna denna afdelning af mina härar utan bestämmelse. Fyra blodiga dagar på ett ofantligt afstånd från mina hjelpkällor hafva ytterligare minskat mina tillgångar, och med detsamma stegrat svårigheten att göra detacheringar. Från denna stund hafva mina trupper icke haft ett enda ögonblicks lugn, och hvarje steg har varit utmärkt af nya sammandrabbningar. Uti en sådan belägenhet fordrar E. K. H. af mig fulla antalet af de 35,000 ryssar, jag för omkring ett år sedan lofvade Eder, och tillägger uttryckligen att de skola användas på Dan-

ska halfön *). — — Om E. K. H. icke desto mindre skulle framhärda uti att begära af mig en rysk armé, hvilken det för ögonblicket är mig omöjligt att lemna; om E. K. H. på inga vilkor ville taga hänsyn till sakernas verkliga belägenhet; om den armé man erbjuder eder skulle förkastas, efter som den utgöres af preussiska soldater eller emedan min kontingent icke är fulltalig, under det fienden fullföljer sina framsteg emot mig utan att oroas på sin kommunikationslinie, skulle jag endast kunna hela mitt lif beklaga denna stridighet i åsigter, hvilken tillskyndar kejsar Napoleon fördelar af flera vunna bataljer.

Apostill **). Jag tillägger dessa rader med min egen hand för att icke sätta tredje person i förtroende af en sak som allra lifligast rörer mig, nemligen att se E. K. H. i ett ögonblick, så vigtigt som det närvarande, sätta sig i sinnet att påbörda mig ett rättsvidrigt handlingssätt (prendre à tâche de me trouver un tort), då likväl mitt uppförande emot E. K. H. varit uppriktigt och loyalt. Är det brist på god vilja hos mig att icke kunna ställa flere trupper under E. K. H:s order i enlighet med våra gamla stipulationer? E. K. H. känner, att de alla kämpa en het strid, och E. K. H. bör finna, att de knapt förslå på de punkter, hvarest de befinnas användе. Har jag icke mer än en gång erbjudit E. K. H. högsta befälet öfver alla mina arméer? Hvilket större bevis kan jag väl gifva på det förtroende, jag hyser för E. K. H. och för dess talanger?

N:o 48.

Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan.

Ober Greditz den 8 Juni 1813.

Min herr bror och kusin! Öfverste Pozzo di Borgo bör redan hafva gjort E. K. H. reda för att Frankrike, på Österrikes anmodan, framställt proposition om ett stillestånd, samt upplyst E. K. H. om på hvad punkt sakerna befunno sig vid hans af-

---

*) Här förekommer det ställe vi anfört i texten angående kejsarens anbud att under prinsens befäl ställa generalerna Bülows, Woronzoffs och Wallmodens förenade kårer, m. m.

**) Egenhändigt tillsatt af kejsaren.

resa, helst jag anbefallt honom icke lemna E. K. H. i okunnighet om någon omständighet beträffande denna underhandling. Sedan dess har stilleståndet blifvit afslutadt. Jag bilägger här en bokstaflig afskrift deraf. Det är isynnerhet trenne betänkligheter, hvilka förmått mig bifalla det. För det första hade vi ännu icke lyckats afsluta våra förbindelser med Österrike. För det andra var den militära ställning vi intagit, ifall den bibehölls, det enda som kunde lugna Österrike, medan det fullföljde sitt beslut, och för det tredje ändtligen ansågs stilleståndet nödvändigt för att åt Preussens rustningar i Pomern, i Markerna samt i Schlesien gifva all nödig utveckling, äfvensom för att vi skulle hinna under tiden draga till oss våra förstärkningar, hvarjemte jag tyckt mig finna att dessa anordningar i intet afseende skulle skada E. K. H:s intressen, dem jag visserligen aldrig skall förlora ur sigte, då jag fattar mina beslut. Beviset derpå ligger uti den bestämmelse som angår nedre Elbe. Denna punkt har blifvit lifligt bestridd. Våra befullmäktige hafva haft order att icke gifva efter, och vi hafva derigenom rådrum och utrymme för nyttiga kombinationer. Jag vill på ett sätt, som ej skall lemna någon ovisshet eller något tvifvel, utveckla alla dessa detaljer vid den expedition, jag i morgon ämnar affärda till E. K. H. Emellertid skyndar jag att på förhand meddela eder, det en officer blifvit liktidigt afsänd från de förbundna och från de fransyska arméerna för att bringa nyheten om stilleståndet till de kårer, jag ställt under E. K. H:s order. Det gälde en batalj, hvilken skulle satt de största intressen på spel, och E. K. H. skall finna att det parti jag ansett mig böra taga förestafvades af allt för vigtiga betänkligheter, för att jag icke skulle fästa afseende derpå. E. K. H. skall äfvenledes inse, att om anmälan om stilleståndet skulle hafva gått genom Stralsund för att på militärisk väg återbringas till Bülows kår i Hoyeswerda, skulle det hafva varit svårt uppgöra någonting som lämpade sig för omständigheterna. Jag vågar smickra mig dermed, att dessa förhållanden skola finnas giltiga för hvad som skett. Utan tvifvel ligger det uti tiden för stilleståndet några olägenheter; men man har utvägar att bota dem. Ögonblicken skynda. Det skulle göra mig ledsen, ifall nyheten om stilleståndet kom E. K. H. tillhanda på annan väg än genom mig, emedan mitt uppförande emot E. K. H. är lika oför-

änderligt som den aktning, den tillgifvenhet och det förtroende hvarmed o. s. v.

N:o 49.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Stralsund den 11 Juni 1813.

Öfverste Pozzo di Borgo har öfverlemnat mig de tvenne bref, som E. K. M. haft godheten uppdraga honom att till mig öfverföra, dat. Schweinidz nästlidne Maj månad, och jag förlorar icke ett ögonblick att svara derpå.

Vid genomläsandet af dem har jag erfarit den djupaste sorg öfver att E. K. M. kunnat tvifla på mitt hjerta och mina känslor för E. M. Var öfvertygad, sire, att midt under de våraste ögonblicken af våra öfverläggningar hafva hvarken min uppriktiga vänskap för E. K. M. ej heller det obegränsade förtroende jag fästat vid dess löften någonsin lidit den minsta förändring. Med den kännedom jag egde om edert rikes ofantliga tillgångar, sire, hade jag fästat mig vid hoppet att E. M. skulle finna utväg att förse mig med den i fördragen utfästade hjelpkåren, emedan denna förening i krafter lofvade den gemensamma saken de förnämligaste resultater; men det bref E. M. nyss tillskrifvit mig, på samma gång det bär prägeln af den lojalitet och den förtrolighet E. M. så väl förstår att uttrycka, upplyser mig på en gång om hvad jag har att vänta af E. M., och om den väg mina pligter och min tillgifvenhet för E. M. förestafvar mig.

Sire, de stora händelser som undantränga hvarandra tillåta icke mera att återkomma till det förflutna. Må minnet af stridiga åsigter för evigt begrafvas! Det närvarande tillhör oss, och i det det grundar en ny epok af ömsesidigt förtroende, skall det blifva en ny underpant för en lycklig framtid.

Nyheten om det den 5 dennes afslutade stilleståndet har ej förr än i går kommit mig tillhanda, och jag väntar hvarje ögonblick afskriften af denna handling.

I fall E. K. M. och konungen af Preussen äro beslutne att ännu en gång åt vapenlyckan hänskjuta den stora frågan om Europas frihet, så framt nemligen kejsar Napoleon icke går in på

vilkor som innehålla borgen för en varaktig fred, föreslår jag E. K. M. att om den kombinerade arméen ej före stilleståndets slut erhållit nog ansenliga förstärkningar, den må stanna bakom Oder, till dess den hunnit blifva till antalet lika med fiendens. Emellertid skulle jag kunna gå anfallsvis tillväga, ifall E. M. och H. M. konungen af Preussen genast ställa till mitt förfogande de kårer hvarå förteckning bifogas. Om jag ökade denna styrka med 30,000 svenskar, skulle jag vid fälttågets öppnande befinna mig i spetsen för mer än 60,000 man, deruti icke inbegripet en kår af 15,000 man, som jag skulle lemna för att maskera danskarne och fransmännen i Hamburg och i Lübeck. Denna sistnämnde kår i förening med landtstormen i Mecklenburg, den hertigen lofvat mig att utskrifva, skall i alla händelser hafva sitt återtåg försäkradt till halfön Dars, som jag låter förskansa, till Riednitz, som snart blir en god post, och slutligen till Stralsund, som genom de verk jag låtit bygga likaledes snart skall blifva ett förträffligt brohufvud för ön Rügen. Derigenom att jag vänder mig emot franska arméens venstra flank eller i dess rygg skall den blifva tvungen att tåga tillbaka för att träffa mig, och under tiden skola ryska och preussiska arméen i Schlesien och Polen blifva degagerade. Om den då följer kejsar Napoleons rörelser, skall den kunna begagna sig af ett lägligt ögonblick för att återtaga offensiven, och resultatet af våra ansträngningar bör blifva förderfligt för fienden.

På detta sätt, sire, böra vi skingra de moln, hvilka för ett ögonblick grumlat klarheten af våra förhållanden; på detta sätt väntar ännu kontinenten utaf de stridskrafter som stå eder till buds och den loyalitet som tillhör eder karakter, det lugn och det oberoende, hvarpå den gör anspråk. Tysklands folk begära endast en ledsagare. Österrikiske hofvet skall icke kunna förblifva likgiltigt för den lysande kallelse, hvilken dess egen säkerhet, dess ära, dess verkliga krafter och de förtryckta folkens önskningar frambålla för det. Alla elementer till framgång förefinnas ännu; om de åtskiljas, skola de endast utfalla till fördel för våra fiender, men förenade, skola de försäkra verldens lugn.

Ja väl, sire, att i närvarande ögonblick antaga en fred, förestafvad af kejsar Napoleon, det vore att tillreda Europas graf; och ifall denna olycka inträffar, är det endast England och Sverige som kunna förblifva orörda.

Hurudana E. K. M:s beslut än måtte vara, vare sig för kriget eller för en allmän fred, så beder jag E. M. vara öfvertygad, att jag vid hvarje tillfälle skall gå Dess önskningar till mötes med ett fullkomligt förtroende. Jag tror att det mer än någonsin är af vigt, att ingen olikhet i åsigter förefinnes oss emellan, och för att deruti lyckas, synes mig ingenting mera tjenligt än ett personligt sammanträffande. Stats-intresset är vid detta tillfälle ense med mitt hjerta, och jag skulle vara mycket lycklig, i fall E. K. M. och konungen af Preussen kunde begagna den rast stilleståndet lemnar, och komma till Berlin eller något annat ställe i dess granskap, hvilket E. K. M. må bestämma. En timmas samtal, isynnerhet uti dessa vidt utseende omständigheter, är mera afgörande för sakernas gång än en månads brefvexling.

Det är general-löjtnant Skjöldebrand som skall hafva äran öfverlemna detta bref till E. K. M. Då han har den fördelen att redan vara känd af E. M. och är i åtnjutande af hela mitt förtroende, beder jag E. M. äfven skänka honom sitt.

Må E. K. M., i fråga om mina afsigter och mina planer lugnas, såsom jag hoppas, genom detta bref och deraf endast hemta en ny bevekelsegrund att framhärda uti den ädla kamp E. M. öfvertagit, och må E. M. aldrig tvifla hvarken på min oföränderliga vänskap, hvilken städse skall blifva oberoende af alla menskliga händelser eller på den uppriktiga tillgifvenhet hvarmed jag är o. s. v.

Egenhändig apostill Öfverhopad af göromål, har jag omöjligt kunnat med egen hand skrifva detta långa bref, men jag kan icke motstå nöjet att för E. M. upprepa huru lifligt jag önskar, det de närvarande omständigheterna må lägga grunden till en varaktig förening emellan Ryssland och Sverige. Man måste hämna och rädda Europa. Se der, sire, vår kallelse. Den skall uppfyllas. Jag tager dertill som vittnen E. M:s upphöjda grundsatser, jemte de förträffliga egenskaper, hvilka på E. M. fästat mina första blickar och verldens ögon. Huru många önskningar, huru många suckar riktas ej uti närvarande ögonblick emot det kejserliga ryska lägret! E. M. tillhör icke endast Ryssland, utan verlden. Det var det språk jag hade äran hålla till E. M. för tio månader sedan, och sannerligen äro angelägenheterna långt ifrån att vara i det tillstånd hvari de då befunno sig. Österrike

och Preussen voro emot eder, sire; i dag gör Preussen gemensam sak med E. M.; Österrike är åtminstone neutralt och Tyskland kallar Eder. Det väpnar sig, väntar oss och besvär oss att förblifva enige. Mottag, sire, mina välönskningar och mina känslor för allt som intresserar E. M.

N:o 50 *).

N:o 51.

Bref från generalen M. Biörnstierna till H. K. H. kronprinsen.

Borgendorf den 25 Maj 1813.

E. K. H. General Döbelns onåd jemte hans ädla uppförande att taga allt på sig göra mig det till en pligt att tillkännagifva för E. K. H., det jag haft en verksam del i truppernas marsch emot Hamburg och att jag gjort allt hvad jag kunnat för att förmå generalen att skicka understöd till en vigtig fästning, nära att falla i fiendens våld.

Kunde väl general Döbeln, ur *militärisk* synpunkt sedt, handla annorlunda, då vi enligt de särskilda instruktioner som utgått i armén och enligt E. K. H:s proklamation äro i krig med Frankrike och bundsförvandt med Ryssland och England? I stånd att understödja en fästning af det största värde, borde han icke begagna sig af ögonblicket och förstärka en de förbundne tillhörig garnison, färdig att duka under, utan att afbida ytterligare order på ett afstånd af 20 lieu, genom hvilken dyrbara tidsförlust fästningen kunnat gå förlorad?

Ett af de lysande dragen i E. K. H:s historia rättfärdigar generalens uppförande. Säkert skulle nemligen E. K. H:s djerfva beslut att före erkehertigens ankomst hastigt intaga Gradiska misslyskats, i fall E. K. H. gifvit sig tid att skicka och begära förhållnings-order.

---

*) Jfr Bihanget, hvarest vi meddela denna handling på fransyska.

Men äfven om man ur *politisk* synpunkt bedömer förhållandet, kunde väl general Döbeln gå tillväga på annat sätt? E. K. H. uppträdde som Tysklands befriare, skickar trupper till kontinenten och sätter sig i spetsen för dem. Hvad är väl då enklare än att rädda klenoden i detta samma Tyskland, medelpunkten för dess handel och för den allmänna meningen, den enda utloppskanalen för en mäktig bundsförvandts handel, och den källa hvarifrån kriget hemtar utvägar till sitt underhåll.

Min uppriktiga och djupa tillgifvenhet för E. K. H., för dess namns ära och för framgången af dess planer ålägga mig att tala med en soldats och en svensk medborgares frimodighet. Det obetydliga understöd, E. K. H. vägrat staden Hamburg, skall göra det ofördelaktigaste intryck på hela norra Tyskland, det land hvarpå E. K. H. i första rummet hade räknat; E. K. H:s afsigter skola helt och hållet misskännas, och man skall i sin yra gå ända derhän att tro E. K. H. i stånd att öfvergifva sina bundsförvandter och göra gemensam sak med fienden.

Äran att vara fasta landets befriare, Napoleons segrande medtäflare och Tysklands skiljedomare kan visserligen icke komma i jemförelse med den obskura rollen af en Frankrikes bundsförvandt eller vasall, som i stället för att krossa Europas bojor skulle arbeta på att befästa dem och sluta med att sjelf blifva ett offer. På detta sätt skulle folkets hänförelse förlamas, och den hjelte det åkallade endast anses som ett verktyg åt förtrycket.

N:o 52.

Bref från öfversten C. H. Ankarsvärd till Carl Johan.

Södertelje och Follnäs den 5 December 1811.

E. K. H. Sedan jag mer än ett år lefvat i den lyckligaste tillbakadragenhet hade jag trott mig vara okänd, och min öfverraskning är så mycket större, då jag genom min bror nyss blifvit underrättad om den smickrande uppmärksamhet, E. K. H. värdigats fästa vid min ödmjuka afskedsansökan.

Då jag icke eger den lyckan vara personligt känd af E. K. H., vet jag icke om jag bör gilla eller vara missnöjd med den

bland mina vänner, hvilken ingifvit E. K. H. en så god tanka om mig. Mitt hjerta glädes deråt; min fåfänga känner sig deraf smickrad, men mitt medvetande erinrar mig om min ringa förtjenst, och skammen att icke vara på något sätt värdig så mycken godhet å E. K. H. sida besvärar mig, då jag skulle vilja betyga E. K. H. min lifliga tacksamhet derför.

Jag har af revolutionen skördat ganska stora personliga fördelar, emedan jag från major efterhand uppstigit till öfverstegraden, och jag har följaktligen något som får gå i afräkning på de ovärdiga beskyllningar, hvarmed vissa medborgare belönat fäderneslandets befriare. Men jag har äfvenväl sett mina redliga kamrater behandlade som stråtröfvare (voleurs de grands chemins), och de hafva till största delen icke skördat annan frukt af sin oegennyttiga fosterlandskärlek än öfvertygelsen att hafva gjort väl.

General Adlercreutz, hvilken hela Sverige är tack skyldig för det det undsluppit fasorna af ett inbördes krig, har jag sett illa beryktad och smädad från den stund han blifvit en offentlig person samt utbytt sin husliga lycka emot ett mödosamt embetes åligganden; jag har sett hvarje vältänkande man mer eller mindre angripen, och min egen Faders hvitnade hår, hans 53 tjensteår, hans oafbrutna ansträngningar att väl tjena staten hafva ingenting förmått emot en oförskämd brottslighet, ty man har vågat trycka, att han ej en gång var i åtnjutande af aktning, då likväl den vördnad man var skyldig hans ålder och de tjenster han gjort hade bort förbjuda hvarje tvifvelsmål.

Detta är i få ord, nådige herre, hvad som bör alstra afsmak för tjensten och hvilket skall göra att hvarje ekonomiskt oberoende man skall föredraga det enskilda lifvets obemärkta lugn framför embetsmannabanans osäkerhet, hvilken snart ej skall erbjuda dem som följa den andra utsigter än att säkert smädas utaf dessa folktribuner hvilka upphäfva sig till envåldsherrskare öfver den offentliga meningen och förmedelst djerfhet och oblyghet beherrska henne *). Gift med det mest förtjusande fruntimmer, hvilket tillika med den fullkomligaste lycka skänkt mig en angenäm och

oberoende

*) Detta utfall mot tribunen och pressen visar, hur olika brefskrifvaren då tänkte emot sedermera, då det var på dessa tvenne pelare han uppförde sin politiska betydenhet.

oberoende existens, har jag icke heller kunnat vara känslolös för hennes oro i och för min ställning som militär, och dessa äro de skäl hvilka bestämt mig att begagna den föreskrifna terminen för att i ödmjukhet begära afsked.

Jag finner ganska väl, att det skulle varit min pligt att personligen presentera mig hos E. K. H. för att vid dess fötter nedlägga mina ödmjuka tacksägelser för de förbindliga saker, E. H. behagat säga min bror om mig; men i fall jag visat mig för E. K. H., skulle jag hafva haft framför mig alla de offer, E. H. bringat Sverige, och detta skulle hos mig undanträngt alla de skäl, hvilka bestämt min önskan att draga mig tillbaka. Jag har således tagit min tillflykt till pennan för att kunna mera fritt gifva E. K. H. del af mitt tänkesätt, på samma gång jag i ödmjukhet anhåller att E. K. H. täcktes bestämma öfver mitt öde i enlighet med hvad E. H. finner lämpligast; men i den händelsen, att E. K. H. skulle finna tjenligt att för denna gången afslå min begäran, beder jag E. H. hafva den godheten såsom en gunst tillåta att jag ej må stanna i beroende af den för afskedsansökan föreskrifna terminen, utan att det alltid må stå mig öppet att vid tillfälle göra min ödmjuka ansökan derom.

Min bror har också sagt mig, att E. K. H. hade för afsigt nämna mig till general-adjutant. Jag erkänner hela vidden af E. K. H:s godhet för min person, och jag skulle göra mig skyldig till den vederstyggligaste otacksamhet, om jag icke förstod att erkänna den. Också har jag icke trott mig bättre kunna för E. K. H. uttrycka min tacksamhet, än i det jag ödmjukt bad E. H. att till en annan tid utsätta den gunstbevisning, E. H. bestämt åt mig, och hvaraf jag för det närvarande på intet sätt är förtjent. En dylik utnämning skulle skada E. K. H., och äfven general Adlercreutz som föreslagit den, samt ändtligen mig sjelf derför att jag skulle hafva mottagit den, och allramest i ett ögonblick då jag begärt mitt afsked, emedan man icke skulle dröja att skrifva denna begäran på räkningen af en gränslös ärelystnad och en löjlig fåfänga hvarigenom afunden så gerna understödd af förtalet skulle finna sig alltför stark. Jag beder derföre E. K. H. hafva mig i nådig hågkomst till något annat tillfälle då jag skulle kunna förtjena de belöningar E. K. H. har att utdela, och det skulle

vara mig dubbelt angenämt att emottaga bevis på E. K. H:s bifall, då jag genom någon förtjenst kunnat göra mig dertill värdig.

Jag förblifver med den djupaste vördnad och den uppriktigaste hängifvenhet, o. s. v.

N:o 53.

Bref från öfversten C. H. Ankarsvärd till H. K. H. kronprinsen.

Stralsund den 9 Juli 1813; från fängelset.

E. K. H. Förvillelserna tillhöra menskligheten, och när en enkel politisk tanke kan blifva brott, hvem är då fritagen derifrån, nådige herre? Det olyckliga bref jag tog mig friheten adressera till eder, var endast skrifvet för eder; det var framkalladt genom baron Posses beskickning, och jag var mycket glad att veta mig hafva helt annan anledning till sorg än den E. H. hos mig antagit.

E. K. H. har understundom sjelf värdigats inlåta sig i samtal med mig om mitt fäderneslands politiska ställning, och ni har ofta slutat med att bedja mig alltid vända mig till eder *med det förtroende,* en soldat är skyldig sin general. Jag har gjort det för att skingra en misstanke, hvilken var mig förhatlig. När E. H. lät fråga mig, om jag hade något bekymmer, skulle jag hafva blygts för mig sjelf, ifall jag icke sagt er sanningen, och en sorglig erfarenhet har lärt mig att jag haft orätt, ehuruväl mitt samvete som mitt hjerta skulle derförutom hafva öfvertygat mig derom. — Då jag uppsatte mitt bref till E. H., trodde jag mig tillskrifva den äldre Brodren till ett helt folk, hvilken skulle blifva ganska glad att upplysa den, hvilken tillfälligtvis befann sig i villfarelse. Jag trodde, att det skulle varit E. H. lätt att igenkänna öppenheten hos ett känslofullt hjerta och att åtskilja den ifrån en brottslig illvilja, och jag trotsar den mest hätske bland mina fiender (ifall jag nemligen har några sådane) att framdraga hos mig det minsta spår af en dålig afsigt, och E. K. H. skulle icke finna en sådan ifall ni kunde granska mitt hjerta. Om det är möjligt för hvem det vara må att bevisa, det jag ibland mina officerare bekänt mina politiska åsigter eller tillåtit politiska sam-

tal, så är mitt fel ej mera tvifvelaktigt. Men då jag adresserade mig till eder, nådige herre, till eder ensam; då jag i era händer nedlade min tankes hemlighet; då jag på det uppriktigaste sätt besvarade den fråga ni lät göra mig, i det jag yppade mig för eder med ett förtroende som bör tjena till bevis att jag icke spådde något ondt deraf; med den föreställningen att uppriktigheten mot en Prins icke upphör att vara en dygd och att utan den misstroendet och smädelsen icke skulle kunna tyglas; med den öfvertygelsen att hafva väl uppfyllt mina pligter ur alla synpunkter: borde jag väl frukta, nådige herre, att mitt bref var brottsligt, då mitt samvete sade mig, att mina afsigter icke voro det.

E. K. H.! Med eder stora verldserfarenhet, och ni som left under så olika styrelsesätt, har ni aldrig känt någon som med en åsigt olika sin regerings förstått att väl tjena både sin Prins och sitt land? Förviss, nådige herre, ni har känt sådane personer, och ifall ett tillfälle dertill någonsin åter erbjöde sig för mig, skulle ni än en gång lära känna en sådan.

Jag tillstår, att ordet Frihet ej var tillräckligt för min inbillning. Det var genom att vända mig till E. K. H. utan omsvep samt med en oförfalskad själs rättrådighet, genom att utan fruktan besvara den fråga som gjordes mig, som jag kände mig fri, som jag såg eder såsom chefen för ett fritt folk. Det är denna sista benämning jag ansett innehålla någonting, och ifall jag misstagit mig på gränslinien för tankens frihet, har det skett af okunnighet. Och efter allt hvad man läser i de allmänna bladen uti mitt fäderncsland, bör man icke något ursäkta mig, om under hemligheten af ett bref, hvilket jag hade trott mera tadelvärdt under hvarje annan adress än E. K. H:s, jag vågade meddela eder min stackars politik, och skulle jag icke hafva varit nog straffad genom det felet att hafva velat döma hvad som måhända var öfver min fattningskrets, och skulle icke det löjliga uti att hafva sett illa hafva nog förödmjukat mig?

Jag måste väl vara brottslig för att hafva uppretat eder; men på samvete, nådige herre; mina afsigter voro oskyldiga. Eder ära i förening med Sveriges lycka är mig kärare än lifvet, och jag önskar, att alla de hvilkas tänkesätt ni icke känner, måtte tjena eder med samma ifver som jag, då jag för eder yppar mina tänkesätt. — Jag underkastar mig mitt öde med en hederlig karls

undergifvenhet, hvilken väl kan misstaga sig, men som aldrig skall kunna blifva brottslig, och det enda som nedtynger mig, det är att ni skall tro mig hafva haft dåliga afsigter. Jag besvär eder, nådige herre, att skilja denna tanke ifrån eder; ni skall deruti finna tillfredsställelse, och ni skall göra mig rättvisa. Ni återskickar mig till Sverige såsom en brottsling; jag skall der tåligt afbida utgången af min rättegång, och jag skulle vara nöjd att kunna ännu uti min onåd vara mina landsmän nyttig; de skola af mitt exempel lära att bättre känna sina lagar och ingen skall, såsom jag hoppas, blottställa sig för mitt öde, när man får se att jag förtjent mitt. Men då ni låter mig försona ett begånget felsteg, smickrar jag mig, nådige herre, att ni skall på ett tillfredsställande sätt rättfärdiga mig ifrån de brott, hvilka blifvit mig påbördade och icke bevista. Jag hoppas, att E. K. H icke glömmer, att det är här, vid armén, som min heder blifvit angripen, och när E. K. H. skulle blifva öfvertygad, att jag icke gjort mig förtjent af titeln *rebell*, derföre att jag meddelat några intima vänner mina politiska tankar, väntar jag af eder känslighet, att min oskuld blir bragt i dagsljuset, om icke med samma eclat som min förmenade brottslighet, åtminstone med nog offentlighet för att tillfredsställa mina slägtingar, mina officerare och mina vänner, hvilka alla äro oroliga innan de få se mig dömd för de felsteg hvarför de hört mig blifva så offentligt anklagad. Jag hyser en alltför hög tanka om E. K. H:s känslighet för en annans lidanden för att icke tro, det E. K. H. känner någonting också för min sårade heder, och jag betviflar icke, att då ni fördömer mig för min frimodighet, E. K. H. å den andra sidan gör mig rättvisa för mitt uppförande och mina afsigter, dem jag påstår hafva varit oförvitliga, och det är under denna förhoppning som jag tager mig den friheten försäkra E. K. H. om den djupa vördnad och den hängifvenhet, hvarmed jag har äran vara o. s. v.

N:o 54.

Bref från Landshöfdingen M. Ankarsvärd till H. K. H. kronprinsen.

Stockholm den 25 Juli 1813.

Förlåt, nådige herre, att en gubbe, hvars hjerta blifvit genomborradt af den bittraste sorg genom ett rykte som löper i hufvudstaden, vågar falla eder oläglig genom dessa rader.

Man säger, att den äldsta af mina söner ådragit sig E. K. H:s onåd genom ett bref som han haft obetänksamheten tillskrifva er, och hvaruti han framställt politiska grundsatser hvilka starkt misshagat eder, och hvarför han skall straffas genom förlusten af sitt regemente och en vanhederlig förvisning till sin landtegendom. Jag ingår icke, nådige herre, i någon diskussion hvarken beträffande bevekelsegrunden till eller innehållet af detta olyckliga bref, och jag kan det så mycket mindre som jag ännu icke har sett det; den omständigheten att det ådragit min son E. K. H:s onåd öfvertygar mig tillräckligt att han deruti gjort sig skyldig till någon betänklig oförsigtighet; men med kännedom om min sons hederliga grundsatser, hans högaktning för E. K. H:s person, hans tacksamhet för den godhet hvarmed ni redan öfverhopat honom, hans hängifvenhet och hans trohet emot regeringen och fäderneslandet, har jag svårt tro att han kunnat glömma sig till den grad att förtjena en så grym näpst, ty en förvisning af denna art gifver allmänheten rätt döma honom saker till de mest föraktliga brott, och jag skulle tycka mera om att få höra min sons död, till och med om det skulle vara på schavotten, än att veta honom lefva uti skam och vanära, och jag är ganska säker att min son skulle göra samma val.

Jag hade i går äran i ödmjukhet uppvakta konungen, och han hade den godheten mycket lugna mig, i det han sade mig att min sons öde fullkomligt beror på E. K. H., emedan det är E. K. H. han förolämpat. Uppmuntrad af konungens nådiga uttryck vågar jag göra en bön till edert goda känslofulla hjerta: förlåt min sons oförsigtighet, hvilken, jag vågar garantera det, icke egt dåliga eller brottsliga afsigter. Genom denna ädelmodiga handling skall min son blifva rättad, och E. H. om det är möjligt

ännu mera fästa honom vid sin person; ni skulle återställa freden uti en familj; ni skulle tillåta en gubbe hvilken i 52 år troget och utan fläck tjenat sin Konung och Fäderneslandet att med lugn nedstiga i grafven, och hvilken vid sin sista timma skulle förmana sina fyra söner att bevisa eder sin tacksamhet genom deras hängifvenhet och deras trohet emot E. K. H. och edert hus.

Måhända, nådige herre, att om ni hade värdigats sjelf undersöka på nära håll min sons uppförande, han skulle hafva kunnat rättfärdiga sig och bevisa sin oskuld till mycket som man påstår hafva blifvit honom tillvitadt; ty tro mig, nådige herre, att uti vårt land blir hvarje man som gör någon lycka och som förtjenar det, ett föremål för afundsjuka och man förlorar intet tillfälle att skada honom genom att betjena sig af smädelsens vapen.

Jag beder ödmjukt E. K. H. tillgifva faderskärleken djerfheten af detta bref, och värdigas vara öfvertygad om den högaktning o. s. v.

N:o 55.

Bref från Carl XIII till kronprinsen Carl Johan.

Haga den 14 Juli 1813.

Min kära herr son! E. K. H:s adjutant Hjerta anlände hit nästlidne tisdag på aftonen och bringade mig de bref hvilka man anförtrott honom. Jag har aldrig blifvit mera öfverraskad än då jag fick höra Ankarsvärds historia, och jag skulle hafva svårt uttrycka de känslor jag erfarit vid läsandet af E. K. H:s bref; men eder godhet emot den skyldige har affekterat mig ännu mera än dennes brott. — *). Men hvad som mycket förvånat mig, det är att han så snart ändrat ton och att han begärt förlåtelse. Om det är sannt, att han verkligen ändrat tanka

*) Här förekomma omdömen, dem vi trott oss böra utesluta.

och att han funnit att han begått ett fel, bör jag hafva medlidande med honom; men jag tror motsatsen och att han icke af verklig ånger begärt förlåtelse, utan af fruktan för följderna, och eftersom felet är af samma natur som vi sett i salig kungens tid, skulle det som jag tror vara bättre att nu draga honom inför rätta och att efter domen benåda honom. Emellertid skall jag icke göra någonting utan E. K. H:s bifall, och jag skall vid hans ankomst skicka honom till landet och afbida E. K. H:s vidare beslut. Det är ett exempel som jag vill se statueradt och detta exempel är nödvändigt uti närvarande ögonblick mer än någonsin i anseende till den belägenhet, hvari vi befinna oss. Alla menniskor hafva här blifvit förargade öfver hans uppförande, och emedan de icke kunna annat än beundra E. K. H:s godhet, hafva de i dubbel mån känt den brottsliges förseelser.

Jag vill icke underlåta att här utsäga min känsla: nemligen att jag icke tycker om att döma någon till döden; dock skulle jag vilja genom ett kraftigt och beslutsamt drag se ett slut på dessa otillbörliga öfverilningar af en falsk politik, så farliga hos en eljest god och krigisk armé.

Jag innesluter mig uti E. K. H:s minne o. s. v.

N:o 56.

Bref från densamme till densamme *).

Rosersberg den 13 October 1813.

— — — Jag fruktar mycket, att ett djerft streck å Anckarsvärds sida gör buller och att jag icke kan hindra det. Efter att hafva fått nåd, begifver han sig af för att söka sin fristad i Pomern, och det är först sedan han afrest som jag erhöll rapporten derom. Jag tror nog att han vill uppsöka arméerna för att återinträda i tjenst. Jag tager mig den friheten meddela E. K. H. detta drag för att ni derom må underrätta kommendanten i Stralsund och anbefalla honom att hafva ögonen öppna ifall af behof.

---

*) Till en del mycket oläsligt.

Denna man är af ett retligt skaplynne, men han är ej utan förmåga. Jag vill icke att han någonsin återinträder i Er gunst, ty han skall alltid blifva obeqväm. Här pladdrar han och är rasande. Han nedsvärtar allt, och de berättelser som blifvit mig gjorda om honom äro icke till hans förmån. Jag har befallt, att det icke må tillåtas honom passera sundet, men jag tror att mina order kommit för sent. Det är derföre jag tager mig den friheten underrätta E. K. H. om hans afvikande (évasion).

N:o 57.

Bref från densamme till densamme.

Stockholm den 14 November 1813.

Min kära herr son! Jag igenkänner väl E. K. H:s goda hjerta då ni skänkt grefve Anckarsvärd förlåtelse, och dess godhet att behaga glömma hans fel. E. H. har redan haft den godheten låta honom komma ur fängelset, och vid återkomsten till Stralsund har han begärt och erhållit sin rehabilitation. Man kan icke vara mera god och mera öfverseende; men eftersom jag skattar mig lycklig att uti allt uppfylla E. K. H:s önskningar, skall jag anförtro honom ett befäl passande för hans belägenhet vid Norges gränsor; men jag ämnar icke anförtro honom någonting uti Tyskland. — —

N:o 58.

Bref från kejsaren af Österrike till kronprinsen Carl Johan.

Brandies i Böhmen den 9 Juli 1813.

Min herr bror och kusin! Grefve Neipperg har öfverlemnat mig det bref, E. K. H. tillskrifvit mig ifrån sitt högqvarter i Stralsund den 23 nästlidne Maj. Jag tackar E. H. för de känslor, ni behagat uttrycka för mig. E. H. känner dem jag hyser för E. H. och dem jag egnar det redliga svenska folket. Utan rivalitet, samt lifvade af samma välvilliga anda, äro Österrikaren och Sven-

sken kallade att understödja de rättigheter, som äro gemensamma för hvarje stat. I dessa afsigter har E. K. H. anländt till kontinenten, och det är också de som förestafva mina ansträngningar för att förmedelst underhandlingar och i brist deraf genom vapnen komma till ett tillstånd af lugn, hvilket utgör Europas första behof.

De sednaste underrättelser, som kommit mig tillhanda (fortsättning å detta stycke återfinnes i texten, sid. 191 f.).

Jag uppdrager grefve Stadion att öfverlemna förevarande bref åt E. K. H., samt att för E. K. H. mundtligen upprepa de försäkringar om högaktning o. s. v.

N:o 59.

Bref från konungen af Danmark till arfprinsen af Mecklenburg Schwerin.

Fredriksberg den 13 Augusti 1813.

Min herr kusin! Jag har emottagit det bref, ni tillskrifvit mig den 6 dennes, och jag gör rättvisa åt den bevekelsegrund, som förestafvat eder detsamma.

Jag älskar lika mycket som någon annan att se lugnet återskänkt åt Europas folk. Ni vet väl, att jag icke stört det, och om ni vill väl tänka deröfver, skall ni öfvertyga eder, att det icke tillhör mig att bidraga till fredens återställande genom uppoffringar af en del af mina stater, äfvensom att man genom med mina fiender afslutade fördrag icke förvärfvat någon rättighet att undandraga mina trogna undersåtare deras lagliga myndighet.

Jag skulle hafva kunnat förmoda utaf edra känslor för mig, att ni skulle trott mig ur stånd att underhandla om min pligt emot dem. Jag skulle förråda denna om jag öfverlemnade dem åt deras ärelystnad som göra anspråk på att underkasta sig dem. Jag har gifvit allt för många bevis på min tillgifvenhet för edert hus, för att ni skulle kunna tvifla derpå.

N:o 60.

Bref från general Moreau till kronprinsen af Sverige.

Berlin den 11 Augusti 1813.

Min kära prins! Det är midt ibland den goda Berliner-befolkningens hurrarop som jag skyndar mig att för E. K. H. förnya uttrycket af de känslor af tacksamhet och erkänsla, hvaraf jag är genomträngd för det hjertliga emottagande jag rönt af Svenskarna och af den prins de åt sig utkorat.

Jag har blifvit lifligt rörd af det mottagande jag rönt under min resa; och det man egnat mig i Berlin är öfver all beskrifning för en enskild; men jag skall tillstå det för eder, min kära prins, ehuru uppriktigt erkänsam derför, har dock en enda känsla uppfyllt hela min tanke, nemligen förtrytelsen emot Bonaparte, hvilken lyckats ingifva ett så starkt hat och förskräckelse, att hoppet att blifva befriad från honom alstrar ett intryck lika med tacksamheten, ty kortligen att tala, man kan icke betrakta mig såsom annat än en af dessa atleter i stånd att bekämpa honom, och säkert gör man mig dermed en ganska stor heder.

Jag har haft nöjet att under färden genom Oranienburg göra bekantskap med fältmarskalken Stedingk och en del af E. H:s stab. Jag skall i morgon se general Bülow, som är illamående.

Farväl, min kära prins; mottag mina känslor af en vördnadsfull tillgifvenhet o. s. v.

N:o 61.

Bref från densamme till densamme).*

Den 26 Augusti 1813, på ett kanonskotts afstånd från Dresden.

Min kära prins! Så hafva vi då väl hunnit nära Dresden. De fiendtliga förposterna hafva dragit sig tillbaka dit, och man rådslår för närvarande om huruvida man bör försöka en öfverrumpling eller icke. Jag vet icke hvad jag skall tänka, ty man kan icke säga någonting bestämdt derom.

---

*) Detta bref skrefs få timmar före general Moreaus död.

Många tvifvelsmål skola upplysas genom anfallet på förstaden, hvilket man är på väg att försöka.

E. H. kan bedöma vår ställning med 200,000 man, centern mindt emot Dresden, samt med våra begge flanker besättande Meissen och Pirna.

Bonaparte är väntad hvarje stund. Bedragen genom general Blüchers signaler, har han hastat till honom med 8 armékårer; men han har icke kunnat få fatt på hvarken den preussiska kåren ej heller generel Langerons ryska kår, hvilka skola harsellera honom ända till dess han framhinner till oss. Här finnes endast den pesante general St. Cyr med den 15:de kåren. Tvenne befunno sig i granskapet af E. K. H., nemligen Davoust och Vandamme; man säger, att den sistnämnde nyss passerat genom Leipzig för att öfver Torgau begifva sig till Dresden.

Vi hafva fått några rapporter, enligt hvilka Napoleonisterna hade öfvergifvit Hamburg och E. K. H. öfvergått Elbe. I fall allt detta vore sannt, skulle den store mannen råka i stor förlägenhet. Således befinna vi oss då slutligen på hans kommunikationer; det är nödvändigt att han framrycker, och alla hafva här så god vilja, att jag mycket räknar på framgången.

N:o 62.

Bref från kansleren baron Hardenberg till kronprinsen af Sverige.

Laudeck den 14 Augusti 1813.

Min nådige herre! Ehuru jag kan antaga, att E. K. H. genom general en chef Barklay de Tolly och generalen grefve Löwenhielm redan blifvit underrättad om de kraftiga och tillfredsställande beslut kabinettet i Wien tagit i förhållande till Frankrike, tror jag mig icke destomindre böra äfven å min sida ödmjukt anmäla för E. H., att kriget emellan Österrike och Frankrike blifvit förklaradt af sistnämnde makt, förmedelst i afskrift bifogade not af den 11 dennes, hvilken jag skyndar att lägga under edra ögon, nådig herre. E. H. skall deraf täckas se, att fiendtligheterna skola begynna den 17 dennes, sedan franska regeringen icke uppfyllt någon af sina förbindelser.

Konungen, min höge herre, uppdrager mig på samma gång underrätta E. K. H., att han nyss befallt general Krusemark begifva sig till dess högqvarter för att der underhålla, nådige herre, alla edra direkta förbindelser med H. M. Enligt samma konungens anordningar skall öfverstelöjtnanten grefve Kalkreuth fortfarande stanna hos E. K. H. för att åtaga sig alla de kommissioner, E. H. värdigas anförtro honom.

H. M. har likaledes under E. K. H:s order och till dess förfogande ställt majoren Brahuse och kavalleri-kaptenen grefve de Hake i och för allt som hör till tjenstgöringen vid den 3 armékåren, äfvensom kaptenen Gädicke och löjtnant Schlifen för hvad som angår tjenstgöringen vid den 4 arméekåren.

Konungen smickrar sig, att E. K. H. skall hafva skäl vara tillfredsställd med desse officerares nit och kunskaper, och anförtror dem särskildt åt E. K. H:s godhet och välvilja. Jag har äran vara med en vördnadsfull hängifvenhet o. s. v.

N:o 63.

Utdrag af general Bülows Leben (s. 266).

»Spänningen mellan kronprinsen och Bülow stegrades med hvarje dag. — — Den förre hade redan nog erfarit deraf då han skref till konungen af Preussen och anhöll att en annan general måtte skickas honom i stället för Bülow. I sin häftiga klagan yttrade han bland annat, *»att han hittills umgåtts med Bülow på en krigskamrats fot; men att han hädanefter skulle visa honom att han hade att göra med öfverbefälhafvaren»*. Vanligen brukade dock kronprinsens vrede lägga sig sedan den fått urladda sig i ord. Man föreställde honom, huru djupt hans bref skulle bedröfva konungen af Preussen; man erinrade om Bülows tapperhet; Adlercreutz och Löwenhielm sökte så godt de kunde att mildra hans lynne, och lyckades så vida att han lät återkalla den redan afgångna kurirn, sönderref brefvet och sade godmodigt: *»je n'en veux point au général, je ne veux point faire de la peine au roi, il n'en sera plus question!»* Äfven andra svenskar, Stedingk, Tawast och Sparre befordrade denna goda stämning och talade till Bülows förmån; (man nämnde dock såsom hans vedersakare bland

kronprinsens omgifning generaladjutanten Björnstjerna). I denna gynsamma sinnesstämning ankom kronprinsen om aftonen den 6 Oktober till Jessnitz, steg af hos Bülow och bjöd honom en plats i sin egen vagn för att fara till det med Blücher utsatta mötet i Mühlbeck; begge samtalade med all vänlighet och återkommo temligen försonade från resan. Kort härefter inhändigade Bülow efterföljande kabinetts-skrifvelse från konungen som saktmodigt förehåller honom det förnärmande i hans uppförande mot kronprinsen och sålunda afböjer all förtret från monarkens sida. I brefvet säges: »Ehuru mycket kronprinsen låter er tapperhet och era militäriska talanger vederfaras rättvisa; har han dock beklagat sig att ni är oförnöjd med hans öfverbefäl och att ni icke ställer er de anordningar han anbefaller till efterrättelse med den hörsamhet han är berättigad att vänta af de förhållanden, i hvilka ni blifvit ställd till honom. Då högre politiska hänsigter förmått såväl H. M. kejsaren af Ryssland som prinsen-regenten af England och mig att anförtro kronprinsen öfverbefälet af den förenade nordarméen, så bör ni sjelf inse att man ej utan största skada kan förvägra honom hörsamhet. Jag väntar derföre af er patriotism och af ert nit för mig och fäderneslandet, att ni icke i detta hänseende ger kronprinsen anledning till klagomål; att ni iakttager försigtighet i era yttranden öfver honom och hans åtgöranden och söker i edra förhållanden till honom återställa den så högst nödvändiga öfverensstämmelsen» etc.

N:o 64.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen.

Töplitz den 30 September 1813.

Min herr bror och kusin! Grefve de Rochouart har riktigt till mig öfverlemnat de särskilda bref, E. K. H. hade anförtrott honom till mig. Sedan har jag genom generalen Pozzo di Borgo emottagit den note, E. H. låtit uppsätta angående våra arméers kommande operationer. Genom den not, jag sednast tillsändt E. H., kan ni öfvertyga er derom, att våra idéer äro ense och att de rörelser som i närvarande ögonblick verkställas, äro

helt och hållet i E. K. H:s anda. De hafva tagit sin början sedan i förrgår. General Benigsens kår har förenat sig med oss. General Blüchers armé har vändt sig emot dess högra flygel. Ingenting skall då hindra E. K. H. att öfvergå Elbe på de punkter ni förberedt, medan vi skola rycka fram öfver Chemnitz och Zwickau. General Blücher som betäcker dess venstra sida och som likaledes har för afsigt att öfvergå Elbe, skall blifva i tillfälle att understödja Eder. Jag vill då gerna räkna på de kraftigaste operationer å E. K. H. sida.

Baron Adlercreutz skall öfverlemna mitt bref till E. K. H., och han skall kunna göra eder reda för det tillstånd, hvari vår armé befinner sig.

Emottag ånyo min försäkran om min uppriktiga tillgifvenhet, o. s. v.

N:o 65.

Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan.

Töplitz den 24 September 1813.

Min herr bror och kusin! Genom mitt sista bref har jag underrättat E. K. H. om de rörelser, general Blüchers armé borde företaga för att komma och i Böhmen intaga de positioner vi nu innehafva. Sedermera hafva särskilda omständigheter vållat en förändring uti de åtgärder, hvilka i detta ändamål hade blifvit uppgjorde. Då fienden bibehöll betydliga krafter på venstra Elbestranden, har general Blücher framställt omöjligheten att uti ett ögonblick då han befann sig nästan midt emot fienden flytta sin armé för att låta den företaga en ganska besvärlig marsch genom bergen, hvarest den lätteligen skulle kunnat oroas. Dessa betänkligheter hafva förefallit mig alltför grundade, för att jag ej skulle fästa afseende dervid. Följaktligen har det blifvit beslutadt, att general Bennigsens armé skulle komma till Böhmen och verkställa den rörelse, som i första rummet hade blifvit anvisad åt general Blücher. Förtruppen har redan passerat *Gabel*, och inom få dagar skall den nedstiga i dalen vid Töplitz. Dess bestämmelse är att bevaka vägen till Peterswalde, och att försvara

Saxens pass. För att bättre försäkra utvägarne dertill komma de förnämsta punkterna att befästas. Så snart denna hit anländt, skall den stora kombinerade arméen sätta sig i marsch för att öfver *Comottau* framrycka till *Chemnitz*. Om kejsar Napoleon i följd af denna operation vänder sig emot oss, skall general Blücher öfvergå Elbe för att följa honom. I detta fall skall närvaron af Bennigsens kår ej mer blifva nödvändig i Böhmen, och den skall tåga till Saxen. Derigenom skall den blifva i tillfälle att förena sig med E. K. H. och befinna sig under Dess order, i fall E. H. så finner lämpligt. Enligt all sannolikhet skall den stora arméens rörelse kunna begynna den 28 September. Vi skola inrycka i Saxen omkring den 1 Oktober. Jag behöfver ej framställa för E. K. H., huru mycket en vid samma tidpunkt verkställd offensiv operation å E. H:s sida på venstra Elbe-stranden skulle bidraga till den allmänna planens framgång. Jag är säker på att E. H. skall med den skarpsinnighet, som utmärker alla dess kombinationer, begagna ett ögonblick af så mycken vigt, och hvilket skall erbjuda de mest gynsamma utsigter.

Genom bilagde rapporter från general Thieleman skall E. K. H. kunna öfvertyga sig om den utomordentliga nytta, hvaraf partigängarne kunna blifva uti den franska arméens närvarande ställning på venstra Elbe-stranden. Jag skulle derföre önska, att E H. behagade på fiendens kommunikationer skicka så mycket detachementer af lätt kavalleri som möjligt. Jag antager, att general Czernitscheff sedan någon tid befinner sig der, och i så fall skulle det måhända vara godt, att han försökte att sätta sig i kommunikation med general Thieleman och öfverste Mendorff för att understundom med dem kombinera företag, hvilkas framgång skulle fordra en större förening och krafter än de, hvaröfver hvar och en särskildt förfogar. Jag bilägger en not, hvaraf E. K. H. skall med mera noggranhet lära känna de operationer, vi äro på väg att företaga, och det sätt, hvarpå vi anse, att E. H. skall kunna dervid medverka.

Var försäkrad om min uppriktiga tillgifvenhet och den utmärkta aktning, hvarmed o. s. v.

N:o 66.

Not rörande de förbundne arméernas operationer (som bilaga åtföljande kejsar Alexanders bref till Carl Johan af den 24 Sept. 1813).

Då general Bennigsens armé är på väg att förena sig med den stora armén, skall denna ändtligen kunna rycka in i Saxen öfver Comothau och Chemnitz den 1 Oktober. Det är sannolikt, att denna rörelse skall föranleda Napoleon att från den 4 till den 5 vända sig vare sig emot den stora armén eller emot general Bennigsen, som skall qvarstanna för att bevaka vägen ifrån Töplitz till Prag. Det är att önska, att kronprinsen af Sverige begagnar sig deraf för att öfvergå Elbe och framkastar sin förtrupp ända till Leipzig, dervid betjenande sig af det gynnsamma ögonblicket med denna skarpblick, hvarpå han gifvit så många prof. Genom detta intagande skulle fienden förlora ofantliga tillgångar, ty Leipzig är medelpunkten för alla dess kommunikationer, och hvarifrån han hemtar alla sina underhållsmedel.

I fall kronprinsen verkligen bestämmer sig för att öfvergå Elbe, skulle general Blücher kunna marschera till höger för att understödja honom, likväl alltid under den förutsättningen, att Napoleon skulle hafva öfverlemnat Dresden åt en simpel garnison för att med alla sina krafter kasta sig på den stora arméen. General Blücher har till följe häraf fått sina instruktioner, men det är af högsta vigt, att kronprinsen i detta ändamål underrättar denna general om det beslut, H. K. H. skall hafva tagit, samt om det resultat, han derigenom kan komma att vinna. Prinsen ensam kan bedöma, om denna operation är outförbar, efter de underrättelser, han skall få om styrkan utaf de kårer, som stå emot honom.

Det är oundgängligt, att man fördubblar sina ansträngningar för att förmå fienden öfvergifva Elbe-linien, hvilken erbjuder honom så många fördelar, och för att våra krafter ej längre måtte åtskiljas genom en flod, hvartill fienden innehafver alla vägarne. Det är säkert, att om man uppnår detta mål, lofvar fälttågets utgång de mest lysande resultater, emedan man då skall kunna gifva operationerne hela den enighet och kraft, som äro nödvändige för att kröna dem med framgång.

N:o 67.

Utdrag af bref från general Blücher till kronprinsen Carl Johan.

Königsbruck den 27 Sept. 1813.

— — Det synes som fienden, af fruktan att se sina kommunikationer hotade genom venstra flygeln af den stora arméen, beslutat tåga längs venstra stranden af Elbe och vända sig emot Leipzigs slätter för att der leverera en afgörande slagtning, eller rikta sig på Wittenberg för att upphäfva belägringen deraf och tillbakakasta E. K. H. Oaktadt denna sista förmodan synes mig mindre sannolik, skall jag marschera längs högra stranden af Elbe för att i alla händelser vara till hands. — — —

N:o 68.

Bref från H. K. H. kronprinsen till general Blücher.

Zerbst den 29 Sept. 1813.

Jag har mottagit edert bref från Königsbruck af den 27 September. Jag ser med nöje, att edra antaganden sammanstämma med mina idéer, och jag önskar mycket, att ni kunde påskynda er rörelse så att ni kunde öfvergå till venstra stranden af Elbe.

Jag har låtit kasta tvenne bryggor öfver denna flod utan att röna stora hinder. Jag sysselsätter mig med att låta befästa dessa brohufvud, så att de må kunna beskydda oss i fall af behof. Men i närvarande ögonblick besvärar fienden våra arbetare. Genast när dessa arbeten blifva färdiga så att jag kan operera med säkerhet, skall jag rycka fram med min armé. Det skall, som jag hoppas, blifva om 3 eller 4 dagar. Det skulle vara högeligen önskvärdt, att vi kunde förena oss för att gemensamt operera på den venstra stranden och marschera på Leipzig. Elsterbryggan synes mig den mest gynsamma för eder öfvergång så väl emedan belägenheten lämpar sig derför, som för det hela af våra vidare operationer.

N:o 69.

Bref från general Blücher till kronprinsen af Sverige.

Kemberg den 5 Okt. 1813.

Min nådige herre! Jag har äran i ödmjukhet underställa E. K. H. närlagde betänkande, med anhållan att E. H. täcktes låta mig veta sin tanke om de idéer, det innehåller. Jag har trott mig böra anförtro detta bref åt min förste adjutant, öfversten grefve Goltz, emedan han är fullkomligt underrättad om mina afsigter, äfvensom om min armées styrka och position. Jag är o. s. v.

N:o 70.

Militäriskt betänkande af general Blücher (bifogadt föregående skrifvelse).

Kemberg den 5 Okt. 1813.

H. K. H. kronprinsens af Sverigr armé och den Schlesiska hären hafva Leipzig till föremål för sina operationer.

Man har följaktligen tre suppositioner att taga i betraktande:

1) Fienden gör offensiva rörelser emot de begge arméerna;

2) Fienden inväntar dem för att hålla stånd på Leipzigs slätter;

3) Fienden drager sina krafter tillbaka från Leipzig för att falla öfver den stora böhmiska arméen.

Den första suppositionen sönderfaller i trenne andra, nemligen:

a) Fienden vänder sig emot E. K. H:s armé, eller

b) emot den Schlesiska hären, eller

c) emot begge på en gång.

Det synes, som man skulle kunna antaga följande axiom:

Den armé, som anfalles med öfverlägsna krafter, bör draga sig tillbaka en dagsmarsch, medan den andra arméen qvarstannar i sin ställning för att hejda fienden, eller för att anfalla honom i flanken eller ryggen, en manöver, genom hvilken H. K. H. afgjort det ärofulla slaget vid Dennewitz.

För att vara skyddad emot hvarje insulte, bereder den Schlesiska arméen åt sig ett förskansadt läger vid Wartenburg,

hvaruti den kan slåss emot 150,000 man. I fall den blef tvungen att draga sig tillbaka till detta läger, skulle H. K. H:s armé, genom att vända sig emot Kemberg och under det den stödde sin venstra flygel på Elbe, kunna degagera den och sätta den i tillfälle att åter gå anfallsvis tillväga.

H. K. H. torde vara så nådig och bestämma den rörelse Schlesiska hären skulle hafva att göra, i fall fienden riktade sitt anfall emot Elbe.

Om i *den andra suppositionen* man fick bestämda nyheter från den stora arméen, skulle det vara en fördel att anfalla fienden samma dag som denna armé.

Enligt alla underrättelser, som ingått rörande fiendens ställning, bör man antaga, att han bildat trenne härar, hvilka torde förläggas i Leipzig, i Altenburg och i Dresden. De tvenne första skulle vara i tillfälle att förena sig på det hastigaste för att strida tillsammans. De ströfkårer, tillhörande H. K. H:s här, hvilka utbreda sig längs Saale och uppsnappa fiendens kommunikationer, skola meddela nyheter angående fiendens position och afsigter, medan afdelningar af Schlesiska arméen skola närma sig Würzen och Hubertsburg för att inhemta upplysningar om fiendens marscher emellan Dresden och Leipzig. Det skulle följaktligen uti den andra suppositionen återstå att undersöka fiendens krafter och positioner för att kunna bestämma dagen och stället för anfallet.

Hvad *den tredje suppositionen* angår, så synes det som de förbundne härarnes förtrupper, hvardera till en styrka af 20,000 man, böra med sitt öfverlägsna rytteri och lätta artilleri stanna helt nära fienden och falla öfver hans eftertrupper, medan arméerna göra en stark marsch tillbaka.

Det synes dessutom, som det uti detta fall skulle erbjuda de största fördelar, om H. K. H:s armé ställde sitt tåg på Merseburg och Wissenfels, medan den schlesiska arméen gick emellan Mulda och Elster.

N:o 71.

Bref från Carl Johan till general Blücher.

Dessau den 6 Oktober 1813.

Jag har emottagit det bref, ni i går tillskrifvit mig ifrån Kemberg. Det bifogade betänkandet öfverensstämmer fullkomligt med mina idéer, hvad det hela deraf beträffar; ty innan jag läst det, hade jag gifvit grefve Goltz del af ett dylikt förslag. Emellertid kan man uti omständigheter, hvilka kunna blifva så afgörande, aldrig för mycket taga sig tillvara emot händelserna. Denna betänklighet, jemte min önskan att med eder förnya en gammal bekantskap, gör att jag lifligt önskar, att det vore eder möjligt att begifva eder till Ziebitz, hvarest vi skulle kunna rådgöra med hvarandra och genom ett samtal afklippa den långsamhet, som åtföljer en brefvexling.

N:o 72.

Bref från general Blücher till H. K. H. kronprinsen.

Düben den 8 Oktober 1813.

Min nådige herre! Enligt allt utseende hafva omständigheterna förändrats. För att ej förlora tid har jag uppdragit min stabsofficer, major Rühle, att gifva E. K. H. del af de nyheter, som kommit mig tillhanda. Jag vågar bedja E. H. hafva den godheten låta mig veta genom denne officer, om E. H. ännu är af den tanken, att den uppgjorda operationsplanen bör verkställas i morgon, eller om Ni föredrager att den uppskjutes, tilldess det ej mera finnes något tvifvel angående fiendens förslager. Jag är o. s. v.

N:o 73.

Bref från densamme till densamme.

Düben den 9 Oktober 1813.

Min nådige herre! Öfvertygad att en rörelse till höger för att vända oss till venstra stranden af Saale för närvarande bör före-

dragas framför alla andra, skall jag genast gifva min här befallning att sätta sig i marsch uti denna riktning. Min högra kolonn, nemligen Yorks kår, skall följaktligen i afton anlända till Jessnitz, medan mitt högqvarter skall förflyttas till Pouch nära Mühlbeck, och jag skall endast lemna några kompanier uti förskansningarne vid Wartenburg, hvilka i fall af behof skola kunna förena sig med general Wobeser. Emedan jag anser demonstrationer emot Leipzig nödvändige för att maskera vår rörelse, skall jag i dag låta anfalla Eulenburg. Jag är o. s. v.

N:o 74.

Bref från H. K. H. kronprinsen till general Blücher.

Rothemburg den 13 Oktober 1813.

General Tauentzien underrättar mig, att fyra armékårer rikta sig emot Wittenberg, och att han tror, att kejsar Napoleon kommenderar dem. Denna utomordentliga rörelse bestämmer mig att återgå till den högra stranden vid Acken, den enda punkt som återstår mig, emedan general Tauentzien har bort låta bränna bryggan vid Roslau. Jag önskar högeligen, min kära general, att ni handlar i öfverensstämmelse med den kännedom, ni kan få om fiendens rörelser, och att ni kunde kasta hela edert kavalleri i hans rygg. Jag har ej ett ögonblick att förlora. Jag låter påskynda mina truppers marsch för att försöka verkställa min öfvergång utan olyckshändelse. Om ni kan förbinda eder med min operation, hoppas jag, min kära general, att vi ej skola hafva verkat förgäfves.

Kejsar Alexander har prevenerat mig, att ni eger verkställa mina befallningar. Om det skulle vara nödvändigt, beder jag eder anse närvarande bref såsom innebärande en dylik befallning, samt att komma och förena eder med mig med så mycket trupper ni kan. När ni hunnit verkställa denna förening, skola vi ingenting hafva att frukta, och vi skola kunna marschera öfverallt, dit omständigheterna kunna kalla oss.

N:o 75.

Bref från general Blücher till H. K. H. kronprinsen.

Halle den 13 Oktober 1813.

Min nådige herre! Jag vågar erinra E. K. H., att det är E. H. som föreslagit öfvergången af Saale, hvilken jag verkställt enligt dess afsigter. Jag har afstått ifrån mina förslager för att efterkomma E. K. H:s.

Enligt slagordningen skulle E. K. H:s armé hafva bort intaga den position, jag innehafver. Jag har trott, att E. H. skulle föredraga att stanna närmare Elbe, och jag har ej ett ögonblick tvekat att intaga den position, som icke lämpade sig för E. K. H., men hvilken borde intagas för att förena sig med den stora armén och för att vara herre öfver Saale-linien, i det man försäkrade sig om debuchéerna vid Merseburg och Halle.

E. K. H. hade haft den nåden säga till major Rühle: att E. H. skulle bränna bryggan vid Roslau, att E. H. skulle lemna 10 bataljoner i Acken, och att Ni sålunda skulle uppoffra bryggan vid Acken i fall af behof för att begifva Er till venstra stranden af Saale. Då jag såg, att E. K. H. beslutit sig till och med härtill, tvekade jag icke att antaga propositionen att marschera till venstra stranden af Saale.

E. K. H. har lemnat mig den nyheten, att Ni ämnade gå tillbaka öfver Elbe vid Acken.

Genom denna manöver är jag afskuren från Elbe, och det återstår mig endast att förbinda mig med den stora armén.

Jag förstår icke, huru E. K. H. skall verkställa sin öfvergång öfver Elbe, och huru E. H. efter öfvergången skall gå tillväga, i sin ställning emellan fienden, Elbe, Magdeburg och Havel.

Den rekognoscering, jag i dag låter företaga bortemot Leipzig och Delitsch, skall upplysa mig om fiendens position.

Jag har skickat min förste adjutant till H. M. kejsar Alexander, för att underrätta honom om vår armés läge och om fiendens position, och jag bör invänta de order, H. K. M. skall gifva mig.

En officer, som återvänder såsom kurir från det stora högqvarteret, bringar mig nyheten, att fördraget emellan Österrike och Bäyern blifvit undertecknadt den 4 Oktober, samt att 10,000 österrikare och 20,000 bäjrare marschera på Würzburg. Jag är, o. s. v.

N:o 76.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Hannover den 14 November 1813.

Generalen grefve Löwenhielm begifver sig till E. K. M. för att hafva äran till E. M. öfverlemna några anmärkningar, jag i hast gjort vid den fälttågsplan, Ni behagat meddela mig. Jag beder Er, sire, anse dem såsom ett öppet och frimodigt uttryck af min första tanke efter genomläsningen af denna handling. Denna första tanke är en följd af den kännedom, jag förvärfvat om franska nationens tänkesätt, om dess lyftning och den fosterlandskänsla, den är i stånd att utveckla under våldsamma kriser. Vid tidpunkten af mitt inträde i ministèren föraktade den alla medlemmarne af direktorium och önskade deras förafskedande; Frankrikes område var hotadt, och jag behöfde blott höja min röst för att hos alla återupplifva deras sjunkna mod. Nationen led brist på soldater och penningar; den önskade freden, och påyrkade den högt. Jag vände mig till denna samma nation, och jag erhöll mera än jag hade begärt. Hela Europa hade sammansvurit sig emot den, och emellertid bibehöll den försvarslinien emellan Alperna och de liguriska Apenninerna, och var segrande på alla andra punkter. General Bonaparte återkom från Egypten: E. M. känner det öfriga.

Jag affärdar äfvenledes baron Wetterstedt till E. K. M. med uppdrag att till E. M. öfverlemna mitt bref, hvilket mera än mina anmärkningar utvecklar de skäl, som förmå mig att uttala en tanke, hvilken icke alldeles öfverensstämmer med fälttågsplanen. Jag beder E. M. hafva godheten gynnsamt emottaga detta ombud, som är i åtnjutande af hela mitt förtroende. Han skall säga E. K. M., att allt hvad jag har äran tillskrifva Eder, är förestafvadt af den uppriktigaste känsla af tillgifvenhet för E. M:s person, af det intresse jag hyser för E. M:s ära och dess rikes anseende. Han skall likaledes hafva äran samtala med E. M. om min enskilda ställning, och för framgången af så många stora intressen skall han anmoda E. K. M. att så länge som möjligt fördröja öfvergången öfver Rhen.

N:o 77.

Bref från H. K. H. kronprinsen till kejsar Alexander.

Hannover den 14 November 1813.

Grefve Löwenhielm har tillfört mig det bref, E. K. M. haft godheten tillskrifva mig den 10 dennes.

Jag börjar med att betyga min tacksamhet för det förtroende E. M. visar mig då ni begär att få veta min tanke om de kommande operationerna. Saken är alltför vigtig och på ett alltför väsendtligt sätt förbunden med alla de förbundna makternas intressen, för att jag ett ögonblick skulle tveka att derom tala till E. M. med en fullkomlig frimodighet. Generalen grefve Löwenhielm, som jag återsänder till E. M., skall hafva äran öfverlemna eder mina reflexioner öfver den fälttågsplan, E. M. behagat meddela mig.

Men, sire, det är tvenne hufvudpunkter, om hvilka E. M. skall tillåta mig att för eder särskildt framställa mina tankar. Den första rör anfallet på Hamburg och Holstein; den andra de förbundne truppernas omedelbara inträde i Frankrike, betraktadt ur en militärisk synpunkt. Jag har redan gifvit E. M. del af de militäriska skäl, hvilka böra oafvisligt förmå mig att bemäktiga mig Hamburg och gifva Danskarne ett afgörande hugg, innan jag vänder mig emot Holland.

En observationskår af 25,000 man skulle icke gifva den säkerhet som är nödvändig för mina kommunikationer, och till och med icke åt de blockad-kårer som skulle lemnas framför fästningarne på Elbe. Om general Wallmoden med en ungefär lika så stark armé har kunnat under hela fälttåget uthärda fiendens ansträngningar från denna sida, så är det emedan han haft på begge stränderna arméer på hvilka han kunnat draga sig tillbaka, och emedan marskalk Davoust, osäker om utgången af krigsoperationerna i Saxen, icke kunde bestämma sig för att gå anfallsvis till väga.

Sakernas ställning har fullkomligt förändrats; prinsen af Eckmühl kan icke mera hoppas att verkställa sitt återtåg till Frankrike. Om danska hofvet, efter att hafva blifvit underrättadt om de händelser som nyss timat och om den oegennytta hvarpå Sverige nu gifver ett nytt bevis, i det det erbjuder samma vilkor som förkastades nästlidne Maj månad; om, säger jag, hofvet i Danmark nekar eller afslår hvarje förlikning och framhärdar uti sin allians med Frankrike, så måste man afstå ifrån att vinna det genom mildhet. När detta hof likasom

marskalk Davoust då se sig vid randen af afgrunden, böra de naturligtvis använda alla sina ansträngningar för att tillfoga den gemensamma saken och isynnerhet Sverige allt det onda, som de förmå. Det är under vintern samt när flottorna vändt tillbaka som Danmark kan oroa Sverige, och till och med anfalla det, i fall sundet kommer att lägga sig, hvilket ofta inträffar. Om jag vänder mig emot Holland med min hufvudstyrka, och man inskränkte sig till att låta passift iakttaga Hamburg och danskarne, hvilka skola som det säges från Seland emottaga en förstärkning af 17 à 18,000 man, skulle marskalk Davoust begagna sig af mitt aflägsnande för att gå anfallsvis till väga emot observationskåren; han skulle sätta sig i förbindelse med fästningarne och skulle kunna i ryggen på arméerna bilda en betydlig massa af fiendtliga krafter. För öfrigt, sire, är jag innerligt öfvertygad att konungen af Danmark ej skall förena sig med de förbundne förrän han fått se Holstein inkräktadt eller färdigt att blifva det. Så länge man endast håller sig vid diplomatiska mått och steg, skall han uti de möjliga utsigterna af ett krig, hvilket ständigt aflägsnar sig allt mera från hans gränsor, finna anledningar till hopp och framhärdande uti sitt gamla system. Han skall alltid misstänka, att de förbundna makterna önska att icke genom öppna fiendtligheter råka i oenighet med honom. Emellertid gör han sig skyldig till allt flere och flere oförrätter emot dem, emedan han nu sednast förklarat E. K. M. och konungen af Preussen krig. Det är följaktligen nu mera icke endast Sveriges fiende, utan äfven koalitionens som jag går att bekämpa.

Oberoende af de militäriska grunder jag nu anfört för att rättfärdiga detta anfall, hemtar jag andra samt af en lika vigt uti min enskilda ställning och uti de pligter, jag har att uppfylla emot Sverige. Det är Sverige ensamt som genom omständigheternas makt ännu ser sig aflägsnadt från det mål hvilket det hade föresatt sig, medan alla de andra makterna hafva vunnit sitt, till och med långt utöfver sina förhoppningar. E. K. M:s trupper äro segrande på Rhens stränder; Preussen har återtagit alla de provinser det hade förlorat; Österrike, ehuru det allrasist förklarade sig, återbefinner sig nu nästan uti samma läge hvaruti det var efter freden i Campo Formio; Hannover har blifvit återställdt till konungen af England; de furstar, hvilka genom styrkan eller våldet gått miste om sina besittningar, återvända till sina stater; Hansestäderna äro färdige att befrias från det ok som

tryckt på dem, och Sverige, sire, ser ännu endast Norge såsom ett föremål för hoppet; af alla de makter, hvilka äro i krig med Frankrike, är Sverige således den enda, hvars gränsor äro hotade af en annan fiende, på samma gång som dess trupper strida i Tyskland för Europas frihet. Det är alltså naturligt, att jag söker att rättfärdiga svenska nationens förtroende derigenom att jag visar den, att jag tänker på dess intressen, efter att hafva bidragit att rädda mina bundsförvandters. Det är till och med rättvist att jag, genom att hota eller anfalla Holstein och detachera de danska trupperna från marskalk Davoust, gifver min nation en garanti emot en möjlig invasion utaf de danska trupperna i Skåne. För öfrigt, sire, då jag önskar slå marskalk Davoust innan jag vänder mig emot Holland, är det icke, jag upprepar det ännu en gång, uteslutande Sveriges intressen jag tager i betraktande; det är koalitionens stora mål jag har i sigte, och ehuru Sverige dertill är berättigadt, begär jag icke några ryska eller preussiska trupper för att använda dem till att eröfra Norge; jag önskar endast, att innan jag företager en stor anfallsoperation emot Frankrikes norra gränsor, begynna med ett oundgängligt anfall emot en tysk stad och en tysk provins samt emot en farlig fiende, hvilken beständigt hotar våra arméers flank och rygg. Jag hoppas, sire, att min operation emot Hamburg och Holstein icke skall upptaga mera än trenne veckor eller en månad på sin höjd; ty man berättar mig att marskalk Davoust skulle vara färdig att utrymma staden om man beviljade honom fritt återtåg till Frankrike. Om detta är fallet, skall jag genast bevilja honom detsamma, emedan jag tror att 15 à 18,000 fångar mer eller mindre icke kunna uppväga Hamburgs bibehållande, den fransyska kårens frånskiljande ifrån de danska trupperna jemte förmågan att kunna genast förfoga öfver hela armén under mina order för att bidraga till de allmänna operationerna. Om tvertom man måste anfalla Hamburg, kan jag försäkra E. K. M., att så snart denna fästning fallit i vårt våld och jag tillbakakastat danskarne inom Glückstadts och Rendsburgs murar, jag icke skall uppehålla mig med att belägra dessa fästningar, utan nöja mig med att låta iakttaga dem genom en tillräcklig kår, hvilken såsom mästare öfver slättlandet till Holstein, och beskyddad af Hamburgs och Lübecks fästningar, skall försäkra våra kommunikationer med England på Elbe och dymedelst imponera på innevånarne uti hela halfön. Hvad angår de för denna operation oundgängliga stridskrafter, så tror jag

att för att påskynda dem de böra utgöra minst 50,000 man. Den öfriga delen af min armé äfvensom general Bülows kår erhåller order att rikta sig emot Rhen och emot Holland, och jag skall förena mig med dessa trupper genast efter Hamburgs intagande. Emellertid skola värfningarne uti Hannover och uti de gamla tyska provinserna kunna organiseras utan fruktan att oroas af fienden, och våra anfallsmedel skola sålunda tillväxa, medan fiendens i Tyskland skola dagligen förminskas och paralyseras.

Jag kommer nu till den andra punkten, i och för hvilken jag vädjar till E. K. M:s upplysta omdöme. Jag vill tala om de förbundna arméernas inträde i Frankrike. Jag inser, sire, hela riktigheten uti detta räsonnement att icke lemna Napoleon tid att reorganisera nya krafter; men jag tillstår för E. M., att när jag emot denna olägenhet sätter alla de skäl, hvilka jag hemtar så väl från erfarenheten om det förflutna, som från den kännedom jag eger om det fransyska folkets karakter, de möjliga farorna utaf det föreslagna företaget synas mig mycket större än de resultater, man deraf lofvar sig. Jag har alltid trott, att man måste isolera Napoleon ifrån sitt folk, och derigenom att man för det utpekade dess chef såsom det enda hindret emot freden, förmå det att uti denne suverän tygla en vilja, hvilken gjort Frankrikes och Europas olycka. Men, sire, huru göra begripligt för den fransyska nationen att de förbundne icke vilja antasta integriteten af dess område om, innan man öfverskrider dess gränsor, man icke vänder sig till detta folk för att säga det att de förbundne önska freden och för att högt proklamera grunderna för denna fred; för att såsom Frankrikes gräns erkänna Rhen med undantag af Holland, de begge hafven, Alperna och Pyreneerna; och för att med ett ord bevisa (i motsats med alla de smädelser Napoleon icke skall underlåta att utsprida rörande de förbundnes afsigter), att de vilja att Frankrike fortfar att vara Frankrike, af samma skäl som de stridt för sitt eget områdes integritet. Om genom en proklamation byggd på sådana grunder, och som borde i öfverflöd spridas i Frankrike, man förklarade att man ämnade vänta under tjugo eller trettio dagar för att få veta den verkan den skall göra, och att om vid denna tids tilländalöpande den fred man erbjuder icke antogs, man skall blifva tvungen att eröfra den genom vapenstyrkan, tror jag, sire, att man skulle gifva Napoleons makt och inflytande en förderfligare stöt än genom några ögonblickliga framgångar, hvilka skulle kunna

åtföljas af nederlag, hvaraf ett enda skulle å nyo ställa Frankrike till sin förtryckares oinskränkta förfogande och skulle kunna medföra resultater af en oberäknelig skada för de förbundnes sak.

Tyskland, sire, väntar ännu en organisation nödvändig för dess folks lugn och tjenlig att emot ett säkert mål rikta de offer, man begär af dem. Jag anser denna organisation absolut oundgänglig (åtminstone hvad angår bestämmandet af grunderna) innan de förbundne öfvergå Rhen. Ju flere trupper vi skola hafva organiserade, desto mindre skola vi uti det inre af Frankrike vara blottställde för händelsernas ombytlighet. Det är från Tyskland vi böra hemta dessa tillgångar, emedan vi dagligen aflägsna oss allt mer från dem vi skulle kunna hemta ifrån våra egna land, och det är af detta skäl som det är nödvändigt att tyskarne veta att de strida icke allenast för att befrias ifrån Napoleons ok, utan tillika för sitt bestånd såsom nation.

Om man betänker, att kejsaren ännu innehafver 4 militärlinier i Tyskland, nemligen på Weichseln, Oder, Elbe och Rhen, medan de förbundne icke ega någon, är jag öfvertygad att E. K. M. skall göra rättvisa åt mitt sätt att se och åt det kloka och afmätta sätt att gå till väga, jag i närvarande ögonblick rekommenderar. Systemet att icke sysselsätta sig med fästningar har emellertid sina undantag, när dessa äro så mångfaldiga och afstånden för krigsoperationerna så stora som de hvarom det är fråga. Mästare öfver Tysklands fästningar kan den förbundna armén uthärda en förlust på andra sidan Rhen, utan att deraf följer någon utomordentlig fara för den gemensamma saken. Men om den icke eger någon stödjepunkt för sina anfall, äfventyrar den att förlora allt genom en återtågsrörelse. Jag eger till stöd för mitt räsonnement alla tiders erfarenhet, alla mäns åsigt hvilka skrifvit om krigskonsten och det helt färska exemplet utaf en af vårt århundradets första fältherrar, hvilken icke försmått att innesluta sig uti linierna vid Torres-Vedras och som afbidat S:t Sebastians fall för att intåga i Frankrike.

Det är hofkanslern baron Wetterstedt som skall hafva äran öfverlemna detta bref till E. K. M. Jag har uppdragit honom att muntligen meddela eder alla de upplysningar E. M. skall kunna önska rörande mina syften och mitt sätt att se i allmänhet, men förnämligast rörande frågan om Danmark, hvars skadeersättningar jag anser det vara väsendtligt att i hvad fall som helst bestämma. Baron Wetterstedt skall uttrycka för E. M. det oinskränkta förtroende jag hyser

för eder, det höga värde jag fäster vid dess vänskap, vid dess rättvisa och vid dess upplysning, samt huru känslig jag varit för de nya bevis E. K. M. derpå gifvit mig, då ni vid österrikiska hofvet användt edra goda tjenster för att förmå det till det steg det nyss vidtagit i förhållande till hofvet i Köpenhamn.

N:o 78.

Bref från kejsar Alexander till kronprinsen Carl Johan.

Frankfurt am Mayn den 24 November 1813.

Min herr bror och kusin! Jag har att svara på särskilda bref, dem E. K. H. tillskrifvit mig genom baron Wetterstedt och general Czernitscheff, och jag är säker på, att E. H. är öfvertygad om hela min tacksamhet för de intressanta detaljer, Ni meddelat mig; det förtroende, jag så gerna betygar Eder vid hvarje tillfälle, erbjuder E. H. den säkraste borgen derför. Med samma förtroende har jag sagt grefve Löwenhielm min tanke angående de inkast, E. K. H. gjort emot fälttågsplanen, äfvensom angående de idéer och de modifikationer, hvartill de gifvit anledning. Han öfverbringar till E. H. de vidlyftigaste förklaringar rörande detta vigtiga ämne. Jag kan ej annat än helt och hållet dela det sätt, hvarpå E. K. H. betraktar operationerna i Norden. I fall det steg, hofvet i Wien vidtagit i Köpenhamn, blifver utan framgång, skulle ingenting under närvarande omständigheter kunna vara hvarken nyttigare eller mera öfverensstämmande med de förbundna makternas intressen, än att se E. K. H. med kraft fullfölja ett krig, hvilket ensamt då skall erbjuda medlet att tvinga Danmark till de afträdelser, som blifvit stipulerade till Sveriges förmån. I detta fall skulle E. K. H. fortfarande förfoga öfver det antal trupper, Ni sjelf bestämt till 50,000 man, medan de andra kårerna af dess armé utöfver detta antal borde utgöra högra flygeln utaf den stora armén och operera vare sig i Nederländerna eller i Holland, hvarest deras uppträdande redan åstadkommit ett så stort resultat. Baron Wetterstedt bör hafva underrättat E. K. H. om de meddelanden, hvilka egt rum med franska regeringen. E. H. skall deri finna ett nytt bevis på huru vi öfverensstämma i åsigter, och vårt beteende alltsedan vi anländt till Rhen befinnes i sjelfva ver-

ket fullkomligt ense med det, som innehålles i E. K. H:s bref. Till och med proklamationen till fransmännen uppsattes redan, och de till senaten hållne talen hafva lemnat ett som mig synes gynnsamt tillfälle för att offentliggöra den. Organisationen af rustningarne i Tyskland har icke mindre fästat hela min omsorg. En så invecklad fråga kunde ej annat än erbjuda stora svårigheter och följaktligen åstadkomma dröjsmål; men detta ärende är nu fullbordadt, och skall genom grefve Löwenhielm meddelas E. K. H. Den 31 December är bestämd för alla Tysklands furstar såsom den yttersta tidpunkt, inom hvilken deras kontingenter böra vara utskrifna och organiserade. Jag tviflar ej på, att E. K. H. bidrager att påskynda bildningen af dem, som befinnas i grannskapet af dess operationer.

Jag kan omöjligen sluta mitt bref utan att ånyo på det formligaste försäkra E. H., att jag ej ett enda ögonblick förlorar dess egna eller Sveriges intressen ur sigte, samt att jag af vänskap för E. K. H. skall understödja dem uti alla omständigheter, med lika mycket nit som ihärdighet. Med sådana känslor samt med den uppriktigaste hängifvenhet framhärdar, o. s. v.

N:o 79.

Bref från E. Thornton till lord Castlereagh.

Kiel den 29 December 1813.

Jag begagnar i hast sire Charles Stewarts afresa till det kejserl. högqvarteret för att lyckönska E. Herl. till dess ankomst derstädes, hvilken efter min öfvertygelse skall bringa angelägenheterna i ett bestämdare skick och återsätta hela maschinen i en endrägtig och kraftfull gång. Det första, om också icke det vigtigaste mål, som genom E. Herl:s närvaro vinnes, är att åter inlänka de svenska angelägenheterna i den bana, utur hvilken de blifvit bragte genom Metternichs politik, och hvarigenom allt detta dröjsmål uppstått, som han föregaf sig vilja undvika. Jag säger än mer och vidblifver att detta österrikiska kabinettets uppförande, som hos Ryssland och Preussen väckt nytt tvifvel och misstroende, går derpå ut att omintetgöra den allmänna saken, för så vidt den beträffar Sveriges och kronprinsens understöd; och jag anser icke denna skildring vara öfverdrifven öfver hvad jag befarar kan inträffa, så vida icke ett kraftigt botemedel till-

gripes, hvarigenom dessa makter öppet understödja Sveriges system sådant det fördragsenligt och genom Österrikes biträdande blifvit stipuleradt.

E. Herl. skall finna genom baron Tawasts till Köpenhamn ingångna depesch, hvaraf sire Charles Stevart tagit afskrift, huru frågan står i nämnde hufvudstad. Om man skall tro hr v. Rosencrantz, och i visst fall bestyrker Bomhelles påstående hvad han sagt, så äro den sistnämndes instruktioner icke blott underställda kejsaren af Ryssland och konungen af Preussen, utan dessa monarker hafva till och med dervid gjort sådana förändringar, som de funnit med sina afsigter vara öfverensstämmande. Detta påstående har gjort ett högst obehagligt intryck, till och med på hr af Wetterstedt, hvilken redan talade om möjligheten att man torde nödgas med svenska trupperna draga sig tillbaka mot Stralsund, om man på sådant sätt öfvergåfves af de allierade; och jag kan försäkra E. Herl., att många svenska rådgifvare skulle med beredvillighet föreslå ett sådant steg. Försöker man i kejs. högqvarteret, och sire Charles har sagt mig att man derpå redan varit betänkt, att tränga kronprinsen härifrån eller genom de förbundna truppernas återtagande tvinga honom till antagande af ett fördrag i enlighet med den österrikiska bemedlingens grunder, så förklarar jag E. Herl. härmed högtidligt att detta återtåg sker, och följderna deraf blifva vida farligare än hvad som kan förutsättas af svenska truppernas antal.

Jag förklarar i dag för baron Wetterstedt, emedan jag ansåg det vara min pligt, och hvartill E. Herl. otvifvelaktigt skulle hafva bemyndigat mig, att om det vore möjligt att de allierade monarkerna förfore på sådant sätt och tvunge svenskarne, hvilka i så fall icke egde nog styrka att ensamme bekriga Danmark, att återtåga till Stralsund och der afvakta årstiden för att återsegla till Sverige, så skulle brittiska regeringen icke destomindre hålla sitt ord, utbetala de stipulerade subsidierna och lemna det bistånd den är skyldig genom sin sjömakt till fullbordande af Norges eröfring. Jag förklarade detta, Mylord, emedan jag ser att kronprinsen och alla honom omgifvande svenskar endast genom öfvertygelsen om Englands oföränderliga trohet ännu hållas vid mod; vi äro i sjelfva verket den enda makt, på hvars inflytande och stöd de nu mera kunna räkna.

N:o 80.

Bref från E. Thornton till lord Castlereagh.

Kiel den 17 Januari 1814.

Jag ämnar i morgon, om möjligt, afresa och hoppas att de lyckligen aflägsnade svårigheterna äfvensom de holländska angelägenheternas bättre ställning numera förjagat missnöjet mot kronprinsen, helst jag vågar försäkra Er, mylord, att H. K. H. hädanefter skall skyndsammare än någonsin visa sig verksam för den gemensamma saken. Jag ber derföre Ers herrlighet att icke vidare röja någon känsla af förtrytelse, som endast skulle hafva till följd att göra honom olycklig och misslynt samt lätt kunde skada våra kommande intressen.

På samma väg som Ers herrlighets depesch från Haag ankom, erhöll Wetterstedt en depesch i schiffer från herr von Rehausen, som deruti redogör för Ers herrlighets sista samtal med honom rörande hotelsen med subsidiernas indragning och andra punkter, och hvilken depesch, i fall den här tidigare inträffat och (som sig bort) blifvit kronprinsen meddelad, skulle förstört hela fredsverket. På eget bevåg och enligt min yttrade önskan förhöll han kronprinsen kännedomen af denna depesch, ty den inträffade samma dag freden skulle undertecknas och blef först följande dagen dechiffrerad.

Jag ber Ers herrlighet ursäkta att jag här nämner, att herr af Wetterstedt trodde sig i denna depesch upptäcka en verkan af Pozzo di Borgos insinuationer mot kronprinsen. Jag önskade att detta icke vore fallet; men jag känner mannen, och med alla sina goda egenskaper är han dock italienare eller snarare korsikan. Han är oförsonlig och hämndgirig, och jag är öfvertygad att han aldrig skall förlåta hvarken sitt återkallande från nordarméns högqvarter eller kronprinsens inflytande hos kejsarn, hvarifrån Pozzos återkallande härflutit. Enligt de underrättelser jag om honom eger är jag af den fasta öfvertygelse, att han ej kan lefva en enda dag i England utan att gifva luft åt de tänkesätt, som denna omständighet ingifvit honom. Jag besvär Ers herrlighet att icke tillägga dessa insinuationer en större vigt än de förtjena, och då blifva de föga väsendtliga. Så snart jag får den äran personligen samtala med Ers herrlighet, skall jag lemna mera fullständiga upplysningar.

Jag

Jag skall i dag eller morgon ega ett längre förtroligare samtal med kronprinsen. Var öfvertygad, mylord, att det verkligen är hans allvarliga önskan att icke sluta någon fred med Bonaparte, men väl med den genom franska folkets önskan och de förbundnas hjelp återinsatta lagliga konungen af Frankrike. (?)

N:o 81.

Bref från lord Castlereagh till E. Thornton.

Chatillon den 8 Februari 1814.

Då det nu kan antagas, att kronprinsen snart inträffar vid Rhen och der samlar sina trupper vid medlet af denna månad, så anser jag det nyttigt, att ni oförtöfvadt afgår till H. K. H:s högqvarter. Ni bör ej dölja för kronprinsen våra gäckade förhoppningar, eller snarare det missnöje vi erfarit genom hans afmarsch med hufvudstyrkan af sin armé till Elben i stället för till Rhen, på sätt i Leipzig afgjordes. Detta från hufvudoperationerna afvikande företag har satt fienden i stånd att försvara de holländska och nederländska fästningarne, hvilka derförutan skulle fallit i våra händer.

Ni kan i öfrigt låta förstå, att denna afvikelse från den gemensamt fastställda fälttågsplanen, i fall det skulle varit nödvändigt för betryggande af Sveriges politik, skulle vida snarare vunnit Englands medgifvande, om den blifvit öppet framlagd och om vi ej befunnit illusoriska de försäkringar, som genom er kommit oss tillhanda, att H. K. H. icke hade för afsigt att föra sin armé till Holstein för att der eröfra Norge.

Sedan ni gjort gällande rättvisan af de grunder, hvaröfver ert hof icke kunnat återhålla sin missbelåtenhet, kan ni tillkännagifva för kronprinsen, att brittiska regeringen icke destomindre är böjd att fortfara med sina nära förbindelser med Sverige och att England erfar en verklig glädje öfver de lyckliga resultaterna af H. K. H:s fälttåg, och skulle gerna bringat Danmark något offer för att försäkra Sverige om Norges afträdande. Hvad kronprinsen sjelf beträffar, så kan ni försäkra honom, att vi gerna vilja gifva den gynnsammaste förklaring öfver hvad som skett och i sträfvandet

för begge staternas blifvande intressen gerna gå hand i hand med H. K. H.

Vidare kan ni meddela kronprinsen, att brittiska regeringens första önskan är, att H. K. H. hädanefter ville använda de under dess befäl stående stridskrafter till den fiendtliga arméns eftertryckliga bekrigande, helst England är öfvertygadt, att de allierade icke äro böjda att bifalla Frankrikes fredsförslag, hvilka synas vara oförenliga med franska folkets välförstådda intressen.

Ni bör dessutom meddela H. K. H., med afseende på de holländska trupperna, att regeringen redan afsändt en hjelpkår under prinsens af Oranien befäl och att sammansättningen af armén i Holland, bestående af holländare och britter, äfvensom tillståndet inom det af fienden ännu icke alldeles utrymda landet, gör för närvarande hvarje aflägsnare operation orådlig. Vi hoppas hädanefter på en raskare verksamhet af denna armé, i hvilket fall prinsen af Oranien otvifvelaktigt skall finnas beredd att på det hjertligaste sätt sammanbinda sina operationer med H. K. H. kronprinsens.

Beträffande Storbrittaniens åsigter om krigets fortsättning, så hafva vi i öfverensstämmelse med de allierade öppnat preliminärförhandlingar, för att med visshet erfara om Frankrike vill återgå till den inskränkning i område och makt, som påkallas af deras egen säkerhet och återställandet af den allmänna jemnvigten i Europa. (Efter att hafva förklarat sig beredd att på sådana vilkor afsluta fred, vare sig med Napoleon eller Bourbonerna, tillägger Castlereagh, att engelska regeringen, utan att vilja tillåta sig någon inblandning i Frankrikes inre, likväl trodde sig befogad, i fall Bonaparte skulle upphöra att regera, att afråda franska nationen från hvarje mellansystem, vare sig ett regentskap eller insättande af en militär-chef i dess ställe. Ett sådant sakernas tillstånd skulle efter all mensklig beräkning endast vara öfvergående, sannolikt förbundet med oroligheter och i sig sjelft svagt. Det uppenbara sträfvandet att närmare förbinda Frankrike med en stor militärmakt, skulle under ett sådant mellantillstånd åter söndra Europa och slutligen genom nya skakningar leda till återställandet af den gamla dynastien, såsom enda medlet att tillintetgöra medtäflande och förvirrande anspråk.)

Ni kan efter eget godtfinnande meddela kronprinsen dessa åsigter af frågan, och jag hoppas, i händelse en sådan brytning inträffar, att H. K. H. med afseende på det folks lugn, som utvalt honom, skall visa sig angelägen att använda sitt inflytande på så sätt, att denna brytning icke tager en riktning, som kan kasta skugga på något af de europeiska kabinetterna. — — — —

Ni kan äfven meddela H. K. H., att de allierades afsigt är att med Holland införlifva Nederländerna. — — — — — —

Jag vet ej om någon vidare utveckling af förhållandena kan för närvarande vara af nöden. Sverige kan nu som förut under de pågående underhandlingarne förlita sig på Englands understöd. Frågan om Guadelupe torde väl framkalla några svårigheter, och det är mig derföre angenämt erfara, att kronprinsen i detta fall är villig till eftergifter. Möjligtvis kan ett utbyte härvid blifva nödvändigt. Brittiska regeringen skall dock icke underlåta så använda sin bemedling i detta fall, att Sveriges nytta och intressen icke förbises.

N:o 82.

Bref från Carl Johan till kejsar Alexander.

Kiel den 15 Januari 1814.

Norge är förenadt med Sverige. Den skandinaviska halfön har att tacka E. M. för sin säkerhet och för sitt oberoende. Det är på Leipzigs slätter och under denna stads murar, som denna stora händelse blifvit beseglad. Europas folk voro der förenade, och E. M. var denna minnesvärda strids Agamemnon. Sverige har ingenting annat att erbjuda E. M. än ett svärd och sin tacksamhet. Skall E. M. vara nog god för att emottaga beggedera? Konungen, min herre, uppdrager mig att erbjuda dem åt E. M. Svärdet, sire, är vårt S:t Georges' kors, och ur denna synpunkt vågar jag hoppas, att E. M. skall värdigas emottaga det.

N:o 83.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. kronprinsen.

Langres den 29 Januari 1814.

Min herr bror och kusin! Det storkors af svärdsorden, H. M. konungen uppdragit E. K. H. att låta komma mig tillhanda, är en ärofull pant, den jag mottagit med så mycket mera nöje, som den bekräftar den omsorg, jag gjort mig att utplåna ända till det sista spåret af det förflutna och att öfvertyga Sverige om min uppriktiga vänskap. Den gifver mig på samma gång ett intyg om konungens och E. K. H:s vänskap för mig och skall alltid erinra mig om vårt vapenbroderskap.

Jag beder E. K. H. inför konungen tolka mina känslor af tacksamhet och tillgifvenhet. Hvad E. H. angår, tror jag gerna E. H. vara alltför mycket öfvertygad om den ömma vänskap, jag för lifvet svurit E. H., för att ett ögonblick tvifla om min önskan att vid alla tillfällen öfvertyga Eder derom.

Jag är

E. K. Högbets

gode bror och kusin

Alexander.

Rättelser:

Sid.	109	rad.	2 nedifr.	*står:*	den 22 Mars	*läs:*	den 12 Mars
»	112	»	16	»	N:o 25	»	N:o 25 och 26
»	119	»	7	»	N:o 26	»	N:o 23

774803
Schinkel, B. von.
Minnen ur Sveriges
nyare historia.
S4
v.7

774803 DL748
S4
v.7

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY